

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

На правах рукопису

УДК 343.98

Авдєєва Галина Костянтинівна

**ПРОБЛЕМИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
КОНТРАФАКТНОЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ
(за матеріалами кримінальних справ)**

Спеціальність: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Науковий керівник:

Заслужений діяч науки і техніки
України,

доктор юридичних наук, професор

ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович,

Національна юридична академія
України імені Ярослава Мудрого,

завідувач кафедри криміналістики,

член-кореспондент Академії право-

вих наук України

Харків - 2006

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРАФАКТНОЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ	
1.1. Використання спеціальних знань при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції	13
1.2. Формування наукових основ судової експертизи контрафактної аудіо- та відеопродукції	32
1.3. Характеристика контрафактної аудіовізуальної продукції	51
1.4. Процесуальні і криміналістичні проблеми призначення експертиз з дослідження контрафактної аудіо- та відеопродукції	70
Висновки до розділу 1	86
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРАФАКТНОЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ	
2.1. Формулювання завдань судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції	88
2.2. Проблеми типізації ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет	106
2.3. Методи судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції	125
2.4 Алгоритмізація експертних досліджень аудіовізуальної продукції	144
Висновки до розділу 2	163
ВИСНОВКИ	166
СПИСОК ВИРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	171
ДОДАТКИ	214

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КК – Кримінальний кодекс

КПК – Кримінально-процесуальний кодекс

МВС – Міністерство внутрішніх справ

МЮ – Міністерство юстиції

ХНДІСЕ – Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім.
Засл. проф. Н.С. Бокаріуса

IFPI – International Federation of the Phonographic Industry - міжнародна некомерційна установа, яка створена з метою боротьби з піратством в 1933 році та об'єднує близько 1200 компаній з 75 країн світу

АРМ – автоматизоване робоче місце

ІВ – інтелектуальна власність

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зміни в соціальному та економічному житті України і розвиток підприємництва сприяли, певним чином, виникненню нових правопорушень. Зокрема, значну загрозу становлять злочини, що пов'язані з посяганням на інтелектуальну власність. Дослідники стверджують, що Україна займає одне з перших місць серед країн-експортерів компакт-дисків у світі. За даними ІФРІ близько 80 % контрафактних дисків в Україну потрапляє контрабандним шляхом з Російської Федерації, а решта 20 % – це CD-R диски, виготовлені в Україні у «підпільних цехах».

Проблема протидії злочинності, пов'язаної з порушенням права інтелектуальної власності, в Україні є актуальною. Гостро відчувається відсутність наукових рекомендацій щодо виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності. Також відсутні методики судово-експертного дослідження об'єктів авторського права та суміжних прав і, зокрема, контрафактної аудіовізуальної продукції.

Вагомий внесок у розробку загальної теорії криміналістики та судової експертизи зробили такі вчені, як Т.В. Авер'янова, Л.Ю. Ароцкер, В.Д. Арсен'єв, Р.С. Белкін, А.І. Вінберг, Г.Л. Грановський, Л.М. Головченко, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, В.Я. Колдін, В.О. Коновалова, Ю.Г. Корухов, М.В. Костицький, В.С. Кузьмічов, В.Г. Лукашевич, Н.П. Майліс, Д.Я. Мирський, С.П. Митричев, С.М. Потапов, О.Р. Росинська, М.Я. Сегай, М.О. Селіванов, В.В. Тищенко, Т.В. Толстухіна, В.Ю. Шепітько, О.Р. Шляхов, О.О. Ейсман, М.П. Яблоков та інші. Окремі проблеми судової експертизи контрафактної продукції висвітлені в наукових працях О.Р. Росинської, О.В. Білоусова, С.Ф. Бичкової, С.П. Кузнецової, Н.О. Куркової, Г.В. Прохорова-Лукіна, Р.О. Хаметова та інших. Разом з цим, на сьогодні в Україні ще не сформовані наукові основи та відсутня обґрунтована методика дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, не розроблена система її криміналістично зна-

чущих ознак. Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається необхідністю розробки теоретичних засад судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції, виявлення особливостей її призначення та проведення. Зазначені обставини дозволили віднести проблематику, що розглядається, до актуальної.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом наукових досліджень кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого і відповідає Цільовій комплексній програмі „Проблеми вдосконалення організації і діяльності суду та правоохоронних органів в умовах формування соціальної правової демократичної держави” (номер держреєстрації 0186.0.099031). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого від 29 червня 2004 року, протокол № 11.

Мета і завдання дослідження. В дисертації поставлено за мету проведення комплексного дослідження проблем судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та вирішені такі завдання:

1. Встановити можливості використання спеціальних знань при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції.
2. Визначити предмет та об'єкти судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.
3. Запропонувати характеристику контрафактної аудіовізуальної продукції.
4. Встановити процесуальні та криміналістичні особливості призначення даного виду експертиз.
5. Сформувати систему завдань судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.
6. Дослідити особливості технології виробництва лазерних компакт-

дисків, аудіо- та відеокасет з метою виявлення ознак технологічного походження.

7. Виокремити та систематизувати комплекси типових ознак, які є характерними для контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції, що зафіксована на різних об'єктах-носіях (компакт-дисках, аудіо- та відеокасетах).

8. Запропонувати комплекс методів судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

9. Сформувати типові аналоги (уявні моделі) ліцензійних та контрафактних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет (їх упаковок, поліграфічного оформлення тощо) на підґрунті розроблених відповідних комплексів типових для цих об'єктів ознак.

10. Розробити структуру технічного та інформаційного забезпечення (бази даних) автоматизованого робочого місця (АРМ) судового експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

11. Визначити алгоритм дій судового експерта під час дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

12. Створити методикку вирішення завдань з встановлення факту відповідності (невідповідності) складових елементів вилученої аудіовізуальної продукції (твору, його носія, упаковки, поліграфічного оформлення тощо) ліцензійним зразкам.

Об'єктом наукового дослідження є експертна практика, що відображає сучасний стан судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

Предметом дослідження є порядок призначення та провадження судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають положення теорії пізнання, фундаментальні основи криміналістики та судової експертології. Під час дослідження було застосовано наступні методи: формально-логічний (під час класифікації та типізації стійких ознак контрафактних та ліцензійних примірників аудіовізуальної продукції), сис-

темно-структурний (для побудови типових аналогів примірників ліцензійної та контрафактної продукції), історичний (для аналізу розвитку різних підходів та дискусій щодо сутності предмету та об'єктів судової експертизи), статистичний (під час узагальнення та вивчення експертних проваджень і результатів анкетування слідчих МВС та судових експертів) тощо. Окрім цього, в процесі дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції використовувалися спеціальні методи судово-експертної практики: мікроскопічні (під час дослідження СІД-кодів та слідів запису твору на поверхні компакт-дисків з метою встановлення способу запису тощо); комп'ютерні (під час дослідження цифрових записів творів, порівняння цифрових зображень на поверхні об'єктів та автоматизації експертних досліджень); мікрофотозйомка (під час дослідження голографічних та поліграфічних зображень); електроакустичний (під час дослідження звукозаписів) та ін.

Нормативну базу дисертаційного дослідження становить: Конституція України, Закони України, Укази президента України, кримінальне і кримінально-процесуальне законодавство України та інших держав, постанови Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові акти, а також нормативні акти і інструктивні документи Міністерства юстиції та МВС України, що регулюють організацію і діяльність державних органів у боротьбі з порушенням авторських і суміжних прав.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: результати анкетування за спеціально розробленою методикою 50 судових експертів, які виконують експертні дослідження аудіокасет, відеокасет та лазерних компакт-дисків та 150 слідчих МВС України, результати вивчення і узагальнення 600 висновків судових експертиз з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, статистичні дані та аналітичні матеріали МВС України та Міжнародної федерації виробників фонограм (International Federation of the Phonographic Industry – IFPI), результати дослідження ознак більш ніж 10000 примірників аудіовізуальної продукції. У роботі над дисертацією використовувався також власний вісімнадцятирічний досвід експертної діяльності ав-

тора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, в якому визначені наукові основи судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції. На підставі системного підходу розроблені основні положення алгоритмізованої методики судово-експертного дослідження примірників аудіовізуальної продукції з метою встановлення факту її відповідності (невідповідності) зразкам ліцензійної продукції.

У дисертації обґрунтовується низка нових концептуальних у теоретичному плані та важливих у практичному відношенні положень, у тому числі:

1) вперше визначені базові наукові положення судової експертизи контрафактної аудіо- та відеопродукції (сформульовано предмет експертизи, виокремлені об'єкти та методи експертного дослідження);

2) сформульоване поняття та надано характеристику контрафактної аудіовізуальної продукції;

3) виявлено проблеми, що виникають під час призначення та проведення судової експертизи з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції та запропоновані шляхи їх усунення;

4) вперше визначені ідентифікаційні, класифікаційні, діагностичні та ситуаційні завдання судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції та систематизовані комплекси питань, які вирішуються судовим експертом залежно від категорії завдань;

5) досліджені особливості технології виробництва лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет з метою виявлення ознак технологічного походження;

6) виокремлені та систематизовані комплекси типових ознак, які є характерними для контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції, що зафіксована на різних об'єктах-носіях (компакт-дисках, аудіо- та відеокасетах);

7) вперше побудовані типові аналоги (уявні моделі) ліцензійних та контрафактних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет (їх упаковок, поліграфічного

оформлення тощо) на підґрунті розроблених автором відповідних комплексів типових для цих об'єктів ознак;

8) визначено комплекс прийомів та методів вирішення завдань експертизи даного виду;

9) удосконалено процес судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції шляхом визначення алгоритму дій експерта під час дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції та розробки нового методу дослідження – методу використання типового аналога;

10) вперше створено окрему експертну методику вирішення завдань з встановлення факту відповідності (невідповідності) аудіовізуальної продукції та/або її складових елементів (твору, його носія, упаковки, поліграфічного оформлення тощо) ліцензійним зразкам;

11) розроблена структура технічного та інформаційного забезпечення (бази даних) автоматизованого робочого місця (АРМ) судового експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції;

12) набуло подальшого розвитку вивчення та аналіз ознак контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції, яка зафіксована на різних об'єктах-носіях (компакт-дисках, аудіо- та відеокасетах).

Практичне значення одержаних результатів. Дослідження містить рекомендації, спрямовані на вдосконалення практичної діяльності судових експертів, які проводять дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. За результатами дослідження розроблено експертну методику вирішення завдань з встановлення факту відповідності (невідповідності) складових елементів вилученої аудіовізуальної продукції (твору, його носія, упаковки, поліграфічного оформлення тощо) ліцензійним зразкам. За результатами дослідження розроблено програми підготовки судових експертів за спеціальностями: «13.1 – Дослідження об'єктів авторського права» та «13.2 – Дослідження об'єктів суміжних прав». Дисертантом запропоновано проект доповнення до статті 75 КПК України щодо надання права слідчому призначати судові експертизи з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до пору-

шення кримінальної справи.

Зазначені у дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – як підґрунтя для подальшої розробки теоретичних положень судової експертизи різних об'єктів авторського або суміжних прав (художніх творів, творів образотворчого мистецтва тощо), розробки типової алгоритмізованої методики дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, словника термінів судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності;
- у законотворчій діяльності – з метою вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства, інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у сфері охорони інтелектуальної власності;
- у судово-експертній практиці – як рекомендації, спрямовані на оптимізацію експертної діяльності;
- у навчальному процесі – як матеріал для підготовки відповідних розділів підручників і навчальних посібників з курсу «Криміналістика», а також у навчальному процесі та підготовці судових експертів з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, підвищенні кваліфікації слідчих МВС та суддів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним комплексним дослідженням і являє собою особистий здобуток дисертанта. В опублікованій у співавторстві з І.В. Яковлевою статті «Об исследовании программных продуктов с целью установления признаков контрафактности», дисертантом була обґрунтована доцільність призначення судової експертизи при розслідуванні злочинів, що пов'язані з порушенням авторського або суміжних прав, проведена класифікація програмних продуктів, визначені особливості судово-експертного дослідження програмних продуктів. В роботі «Объекты авторского права в судебной экспертизе», опублікованій в співавторстві з О.І. Брендель, автор надав характеристику аудіовізуальної продукції як об'єкту судової експертизи, визначив особливості підготовки матеріалів для прове-

дення даного виду експертизи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження були викладені, схвалені та рекомендовані до захисту на засіданнях кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.

Результати роботи обговорювалися на міжнародних та регіональних науково-практичних конференціях: «Современная научная работа по проблемам внедрения новых методик в практику судебной экспертизы как один из путей повышения квалификации специалистов» (м. Баку, 18-19 червня 2001 г.); «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики» (м. Харків, 19-20 червня 2002 р); «Сучасний стан і перспективи розвитку нових напрямків судових експертиз в Росії та зарубіжжі» (Калінінград, 23-24 квітня, 2003); «Схід-Захід: співпраця в судовій експертизі» (Н-Новгород, 4-7 вересня 2004 р.); «Новые направления криминалистических исследований в практике судебной экспертизы» (м. Київ, 24-25 квітня 2001 р.); «Актуальні проблеми криміналістики» (м. Харків, червень 2003 р.) та ін. Основні положення дисертаційного дослідження слугували основою доповідей дисертанта на семінарі, що проводився за ініціативою представництва IFPI в Україні при сприянні Європейського патентного відомства в рамках проекту «Створення рамочних умов для захисту прав інтелектуальної власності» для співробітників правоохоронних органів (м. Київ, 1-2 червня 2005 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження з 2003 року по 2005 рік двічі на рік обговорювалися на засіданнях секції «Дослідження об'єктів інтелектуальної власності» науково-консультативної та методичної ради при Міністерстві юстиції України, на теоретичному семінарі та засіданні Вченої Ради Харківського НДІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса. Результати дослідження знайшли застосування в розробці методики судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції та практичній діяльності судових експертів, про що є відповідні довідки.

Розроблені дисертантом програми підготовки судових експертів за спеціа-

льностями: «13.1 – Дослідження об’єктів авторського права» та «13.2 – Дослідження об’єктів суміжних прав», затверджені протоколом №2 від 17.10.05 секції з дослідження об’єктів інтелектуальної власності науково-консультативної і методичної ради при Міністерстві юстиції України, використовуються всіма судово-експертними установами Міністерства юстиції України в навчальному процесі під час навчання (стажування) судових експертів.

Публікації. Основні теоретичні положення дисертації викладені у 16 статтях і тезах наукових доповідей (з них 5 наукових статей надруковані у виданнях, перелік яких затверджений ВАК України).

Структура дисертації. Загальний обсяг дисертації 242 с. Робота складається із вступу, двох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел (603 найменування) і додатків (23 с.).

Сутність судової експертизи з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції

1.1. Використання спеціальних знань при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції

Ефективність розкриття та розслідування злочинів багато в чому залежить від використання в кримінальному судочинстві спеціальних знань. Проблема використання спеціальних знань у діяльності слідчого певним чином досліджувалась у теорії кримінального процесу та криміналістиці [44, 428, 473, 523, 187, 103, 575, 594]¹. Більшість вчених до спеціальних знань відносять знання в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла й знання в конкретних видах діяльності, необхідні для вирішення питань, які виникають під час розслідування і розгляду справ [552; 16; 44; 48; 86; 161; 177; 207; 265; 311; 335; 408; 452; 465; 547; 595]².

¹ [44] Белкин Р.С. Использование специальных познаний для выявления и раскрытия преступлений в сфере экономики // Организация борьбы с преступлениями в сфере экономики: Сб. науч. тр. – М. – 1994. – Вып.6. – С. 96-101; [428] Россинская Е.Р. Проблемы использования специальных познаний при раскрытии и расследовании преступлений в сфере компьютерной информации // Информатизация правоохран. систем: IX Междунар. науч. конф., г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С. 427-432; [473] Снетков В.А. Основы деятельности специалиста экспертно – криминалистических подразделений органов внутренних дел: Учеб. пособие. – М.: ЭКЦ МВД России, 2001. – 72 с; [523] Фирсов Е.П. Правовые основания и формы использования специальных познаний в расследовании преступлений // Крим. експертиза: Трасол. и суд.-балл. исслед.: Межвуз. сб. науч. ст.– Саратов: СЮИ МВД России. – 1997. – С. 8-10; [187] Исакович Б.М., Надгорный Г.М. Специалист как субъект процессуальной деятельности: дискуссионные аспекты (по материалам украинского законодательства и практики его применения) // Криминалистика XXI век: Материалы науч.-практ. конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.2. – С. 187-190; [103] Воробьева И. Б. Использование специальных познаний — гарантия объективного и полного расследования // Проблемы социальной справедливости в отраслевых юридических науках. – Саратов: СЮИ МВД России. – 1988. – С. 117-121; [575] Щербаковский М.Г. Формы применения специальных знаний при исследовании компьютерных средств на месте проведения следственных действий // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 260-267; [594] Юнацький О.В., Нейфельд П.К. Використання спеціальних знань при збиранні та направленні на дослідження носіїв інформації персональних комп'ютерів. – Запорозжє: Центр Інформаційної Безпеки, 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bezpeka.com> – 29.12.04. та ін.

² [552] Шепітько В.Ю. Криміналістика: словник термінів. – К.: ІнЮре, 2004. – С. 224; [16] Александров М.К., Терзиев Н. В. Экспертиза на следствии и в суде. – М.: Юриздат МЮ СССР, 1957. – 64 с; [44] Белкин Р.С. Использование специальных познаний для выявления и раскрытия преступлений в сфере экономики // Организация борьбы с преступлениями в сфере экономики: Сб. науч. тр. – М. – 1994. – Вып.6. – С. 99; [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 198; [86] Винберг А.И. Теория доказательств в советском уголовном процессе. – М.: Госюриздат, 1973. – 176 с; [161] Дулов А.В. Вопросы теории судебной экспертизы в советском уголовном процессе. – Минск: НИИПККисЭ, 1959. – 188с; [177] Зуев Е.И. О понятии специальных познаний в уголовном процессе // Вопросы теории и криминалистики и судебной экспертизы. – М.: ЦНИИСЭ. – 1969. – Вып. 1. – С.70-76; [207] Колдин В.Я. Идентификация при

У кримінально-процесуальній і криміналістичній літературі немає єдності поглядів щодо сутності, завдань і цілей застосування спеціальних знань у розслідуванні злочинів. Це пояснюється тим, що поняття спеціальних знань у кримінально-процесуальному законодавстві не знайшло чіткої регламентації. Неврегульованість у законі багатьох питань використання спеціальних знань ускладнює процес збирання та дослідження доказів [487; 452; 311; 481; 28; 265]³.

Розкриття й розслідування злочинів пов'язане із рухом до встановлення істини, що є процесом пізнання [269; 39; 600, с. 7-12]⁴. Специфіка процесу встановлення істини при розслідуванні злочинів полягає в тому, що пізнання фактів дійсності здійснюється у формі доказування, «під яким розуміється встановлення всіх фактів, обставин, що мають значення для розслідування кримінальної справи» [355, с. 7]⁵. Оскільки розслідування злочинів і розгляд кримінальних справ у суді мають ретроспективний характер, слідчий (суддя) пізнає подію злочину за його результатами, що відбиті у матеріальних або

производстве криминалистических экспертиз – М.: Госюриздат, 1957. – 152 с; [265] Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. К.: РИО МВД СССР. – 1987. – 38 с; [311] Надгорный Г.М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1980. – Вып. 21. – С.37-42; [335] Орлов Ю.К. Экспертиза в досудебных стадиях уголовного процесса // Правовые проблемы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ.– 1976. – Вып.22.–С. 129-172; [408] Пучкова Т.М. Формирование специальных экспертных познаний в свете современных тенденций развития научного знания // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР. Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – №42. – С. 121-136; [452] Селиванов Н. А. Привлечение специалистов к расследованию. М.: Юр. лит., 1973. – 199 с; [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – 92 с; [547] Шепитько В.Ю. Справочник следователя. – К.: Издательский дом «Ин – Юре», 2001. – 216 с; [582] Эйдиван А. А. Критерии и формы использования специальных познаний при криминалистическом исследовании в целях получения судебных доказательств // Вопросы криминалистики. – М.: Госюриздат, 1962. – № 6-7. – С. 38-44; [595] Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования (некоторые теоретические положения). М.: Юридическая литература, 1985. – 120 с. та ін.

³ [487] Степанов В. В. Предварительная проверка первичных материалов. – Саратов: СЮИ, 1972. – С.6- 25; [452] Селиванов Н. А. Привлечение специалистов к расследованию. М.: Юридическая литература, 1973. – С.5; [311] Надгорный Г. М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1980. – Вып. 21. – С.42; [481] Сорокотягин И.Н. Применение специальных познаний с целью разрешения сложных следственных ситуаций // Применении экспертизы и других форм специальных познаний в советском судопроизводстве: Межвуз. сб. науч. трудов. – Свердловск, 1984. – С. 3-22; [28] Арсеньев В. Д., Заблочкий В. Г. Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела // Сб. научн. тр. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та. – 1986. – С. 4; [265] Лисиченко В, К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. К.: РИО МВД СССР. – 1987. – С. 21. та ін.

⁴ [269] Лузгин И.М. Расследование как процесс познания. – М.: ВШ МВД СССР, 1969. – 178 с; [39] Белкин Р.С., Винберг А. И. Криминалистика и доказывание. – М.: Госюриздат, 1969. – С. 6-12; [600] Якубович Н. А. Теоретические основы предварительного следствия. – М.: Госюриздат, 1971. С. 7-12.

⁵ [355] Порубов Н.И. Научные основы допроса на предварительном следствии. – Минск: Вышейш. школа, 1978. – С.7.

ідеальних слідах [546, с. 16]⁶. Чітко розмежувати загальнодоступні й спеціальні знання складно. У низці випадків слідчий (суддя), використовуючи загальнодоступні знання, може самостійно вирішити те або інше питання. Однак результати, які він отримує при цьому, не матимуть доказового значення в справі. Результати повинні надаватися у формі, що встановлена кримінально-процесуальним законодавством. О.О. Ейсман справедливо зазначає, що «слідчий не може використати спеціальні знання не тому, що він ними не володіє, а завдяки загальній побудові кримінального процесу: одна й та сама особа не може надавати відомості про факти і їх же оцінювати» [582, с. 91]⁷.

О.О. Ейдіван пише, що «загальнодоступні, очевидні й широко відомі знання» не відносяться до спеціальних [582, с. 40]⁸. Інші вчені доповнюють, що спеціальні знання не мають масового поширення, тобто це ті знання, якими професійно володіє лише вузьке (певне) коло спеціалістів [311, с. 26; 495, с. 702]⁹.

Ріст рівня культурного розвитку суспільства веде до того, що не тільки деякі спеціальні знання, але й окремі науково-технічні засоби стають загальнодоступними й для їхнього застосування вже не потрібні глибокі професійні знання й навички. Спеціальні знання мають історичну рухливість, а тому й рухливі межі спеціальної освіти [478, с. 8]¹⁰. Тобто, спеціальними є знання в певній галузі на сучасному рівні їх розвитку [357, с. 207]¹¹, на сучасному рівні розвитку науки і техніки [555, с. 20]¹².

У зв'язку з постійним розвитком науки і техніки деякі знання, що були спеціальними, стають загальновідомими. У той же час, судова експертиза ро-

⁶ [546] Шепитько В.Ю. Криминалистика: Курс лекцій. – Харьков: Одиссей, 2003. – С.16.

⁷ [582] Эйдиван А.А. Заключение эксперта: структура и научное обоснование. – М: Юр. лит., 1967. – С. 91.

⁸ [582] Эйдиван А, А. Критерии и формы использования специальных познаний при криминалистическом исследовании в целях получения судебных доказательств. Там же. – С. 40.

⁹ [311] Надгорный Г. М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» // Криминалистика и судебная экспертиза. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – Вып. 21. – С. 26; [495] Теория доказательств в советском уголовном процессе. – 2-е изд, доп. / Под. Ред. Н.В. Жогина. – М.: Юрид. лит., 1973. – С. 702.

¹⁰ [478] Соколовский З. М. Проблемы использования в уголовном судопроизводстве специальных знаний при установлении причинной связи явлений. Автореф. дис.. д-ра. юрид. наук. Харьков, 1968. – С. 8.

¹¹ [357] Постика И. В. Судебно – исследовательская фотография как отрасль специальных криминалистических знаний // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1969. – С. 207.

¹² [555] Шиканов В. И. Актуальные вопросы уголовного судопроизводства и криминалистики в условиях современного научно-технического прогресса. – Иркутск, 1979. – С. 20.

звивається, межі спеціальних знань стають ширшими, з'являються нові об'єкти судової експертизи, нові методи дослідження, коло завдань, що вирішує судова експертиза, збільшується. У зв'язку з цим потребує постійного удосконалення класифікація судових експертиз [532; 489, с. 165-173; 553, с.88-94]¹³. 17 січня 2002 р. наказом Міністерства юстиції України №4/5 були внесені зміни до «Переліку основних видів судових експертиз і експертних спеціальностей», і, таким чином, з'явилося 9 спеціальностей з дослідження об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ). Згодом перелік експертних спеціальностей був доповнений десятою — дослідження, пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності в рекламі [489; с. 173]¹⁴. Експертиза об'єктів інтелектуальної власності є прикладом нового роду судової експертизи, об'єктів авторського та суміжних прав – нових видів, контрафактної аудіовізуальної продукції – підвиду.

Кількість експертиз об'єктів інтелектуальної власності за останні 2-3 роки збільшилась¹⁵, особливо з дослідження компакт-дисків, аудіо- та відеокасет с зафіксованими на них аудіовізуальними творами.¹⁶ Тому є актуальним питання розробки теоретичних основ дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції взагалі і, зокрема, уточнення меж компетенції судових експертів різних спеціальностей.

Низка вчених розглядає як елемент спеціальних знань практичний досвід [16; 44; 39; 161; 206; 269; 288; 334; 583; 595]¹⁷, а інші вчені до поняття

¹³ [532] Хрусталеv В.Н., Питрюк В.А. Потребность практики – обновление классификации криминалистических экспертиз // Рос. следователь. – 2001. – №4. – С. 9-13; [489] Судова експертиза: нормативно – правове регулювання та наукові коментарі: Навчально – довідковий посібник / Шепітько В.Ю., Цимбал М.Л., Сімакова – Єфремян Е.Б., Шерстюк В.М. та ін. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – С. 165-173; [553] Шерстюк В.Н. Классификация судебных экспертиз // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнародної науково – практичної конференції.–Х.: Право. – 2002.– Вип.2. – С.88-94. та ін.

¹⁴ [489] Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі. Навчально – довідковий посібник / Шепітько В.Ю., Цимбал М.Л., Сімакова –Єфремян Е.Б., Шерстюк В.М. та ін. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – С. 173.

¹⁵ У 2002 році в Харківському НДІСЕ було проведено 160 експертиз з дослідження об'єктів інтелектуальної власності, в 2003 році – 182, у 2004 році – 332, у першому півріччі 2005 року – 311.

¹⁶ За період з 2002 року, наприклад, у Харківському НДІСЕ було проведено дослідження більше 18000 компакт-дисків, магнітних дисків персональних комп'ютерів, аудіо- і відеокасет з метою встановлення факту відповідності продукції, що перевіряється, зразкам ліцензійної продукції. У порівнянні з 2002 роком у 2003 році кількість експертиз даного виду збільшилося в 1,5 рази.

¹⁷ [16] Александров М. К., Терзиев Н. В. Экспертиза на следствии и в суде. – М.: Юриздат МЮ СССР, 1957. – 64 с; [44] Белкин Р.С. Использование специальных познаний для выявления и раскрытия преступлений в

«спеціальні знання» відносять наявність життєвого досвіду [311; 477]¹⁸. Досвідом є сукупність практично засвоєних знань, навичок, уміння. Л.Г.Шапіро справедливо виділяє три основні елементи досвіду: знання; навички – уміння, що створені вправами, практикою; уміння – здатність робити що-небудь, з урахуванням надбаних знань та досвіду [541]¹⁹.

Г.І. Грамович вважає, що до спеціальних знань відносяться як практичний досвід, так і життєвий [129, с. 15]²⁰. Виникає питання про критерії (межі) поняття практичного й життєвого досвіду. На нашу думку, практичний досвід може бути надбаний у результаті професійної підготовки, а життєвий досвід – у результаті діяльності в побуті.

З.М. Соколовський проводить паралель між спеціальними знаннями, практичним і життєвим досвідом [477, с. 199-205]²¹, що, на наш погляд, позбавляє ці поняття чітких меж. Поняття «життєвий досвід» є досить абстрактним, межі його не можна визначити й оцінити. Висновок, зроблений на основі лише життєвого досвіду, має суб'єктивний характер. Тому ті знання, які здобуває людина в побуті, не можуть розглядатися як спеціальні тому, що кожна особистість має такий життєвий досвід, який відрізняється від життєвого досвіду іншої особи.

сфере экономики // Организация борьбы с преступлениями в сфере экономики: Сб. науч. тр. – М. – 1994. – Вып.6. – С. 96-101; [39] Белкин Р. С. Винберг А. И. Криминалистика и доказывание. – М.: Госюриздат, 1969. – 168 с; [161] Дулов А.В. Вопросы теории судебной экспертизы в советском уголовном процессе. – Минск: НИИПККиСЭ, 1959. – 188 с; [206] Колдин В.Я. Идентификация при расследовании преступлений. – М.: Юрид. лит., 1978. – 144 с; [269] Лузгин И.М. Расследование как процесс познания. – М.: ВШ МВД СССР, 1969. – 178 с; [288] Махов В. Н. Сущность и понятие специальных познаний в советском уголовном процессе // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юр. лит. – 1986. – Вып. 44. – С. 53-78; [334] Орлов Ю.К. Заключение эксперта и его оценка по уголовным делам: Учебное пособие. – М.: Юристъ, 1995. – 64 с; [583] Эйсман А.А. Заключение эксперта. – М.: Юридическая литература, 1967. – 152 с; [595] Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования (некоторые теоретические положения). М.: Юридическая литература, 1985. – 120 с. та інші вчені.

¹⁸ [311] Надгорный Г.М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1980. – Вып. 21. – С. 37-42; [477] Соколовский З.М. Понятие специальных знаний // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1969. – Вып. 6. – С. 199-205. та інші вчені.

¹⁹ [541] Шапіро Л. Г. Использование специальных познаний при расследовании преступных уклонений от уплаты налогов. Дис... канд. юрид. наук. – Саратов, 1999. – С. 20.

²⁰ [129] Грамович Г.И. Проблемы теории и практики эффективности применения специальных знаний и научно – технических средств в раскрытии и расследовании преступлений. Автореф. дис....докт. юрид. наук. – Киев, 1989. – С. 15.

²¹ [477] Соколовский З.М. Понятие специальных знаний // Криминалистика и судебная экспертиза. Киев: Вища школа. – 1968. – Вып.6. – С. 199 – 205.

Роль життєвого досвіду найбільш повно відбив Г.М. Надгорний, який під «життєвим досвідом» розуміє знання, що накопичені людьми в результаті діяльності в побуті та виражені в так званих рецептурних правилах, зміст яких становлять знання про засоби трудової діяльності, способи їхнього застосування, найбільш раціональну поведінку в тих чи інших умовах. Практичні знання містять у собі форми мислення, що використовуються в повсякденному житті. Розумова сторона практичних знань підкреслюється в терміні «здоровий глузд» [311, с. 37-42]²².

К.О. Букалов під спеціальними знаннями в судочинстві розуміє перевірені практикою професійні знання компетентних осіб, їхнє вміння користуватися науково-технічними засобами й прийомами для виявлення, фіксації й дослідження доказів у ході слідчої дії та звертає увагу на те, що до змісту спеціальних знань має входити, крім теоретичних знань, також досвід роботи зі спеціальності [71; с. 54]²³. Таким чином, якщо практичний досвід розглядати як отриманий у результаті спеціальної освіти й використовуваний у певній діяльності, його можна віднести до елемента спеціальних знань. Практичний досвід – це знання, навички, уміння, що накопичені людьми в процесі діяльності, яка пов'язана із застосуванням спеціальних знань [72, с. 98]²⁴.

Спеціальними знаннями в кримінальному процесі є «знання, які властиві різним видам професійної діяльності, за винятком знань, що є професійними для слідчого та використовуються при розслідуванні злочинів з метою сприяння встановленню істини в справі у випадках, формах і порядку, що передбачені кримінально-процесуальним законом» [288, с. 65]²⁵. Юридичні знання не відносяться до спеціальних знань, однак законодавство не відокремлює чітко спеціальні знання від неспеціальних (крім випадків встановлення

²² [311] Надгорный Г. М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» // Криминалистика и судебная экспертиза. – М.: ВНИИСЭ. – 1930. – Вып. 21. – С. 37-42.

²³ [71] Букалов К. А. Применение товароведческих познаний при проведении комплексной ревизии по требованию следователя // Теория и практика криминалистики и судебной экспертизы. – Саратов: СЮИ. – 1982. – Вып. 4. – С. 54.

²⁴ [72] Букалов К.А. Расследование и предупреждение преступной халатности в сфере профессиональной хозяйственной деятельности. – Саратов: СЮИ. – 1990. – С. 98.

²⁵ [288] Махов В. Н. Сущность и понятие специальных познаний в советском уголовном процессе // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юр. лит. – 1986. – Вып. 44. – С. 65.

причин смерті, тілесних ушкоджень, фізичного стану та віку обвинувачуваного, потерпілого тощо, коли експертиза призначається обов'язково) [248, ст. 76]²⁶. Тому слідчий (суддя) в усіх інших випадках сам визначає, чи є знання, що необхідні для вирішення будь-якого питання, спеціальними.

У науковій літературі дискусійним є питання про віднесення юридичних знань до спеціальних. Низка вчених вважає, що висновок експерта повинен носити лише технічний характер і не може торкатися галузі правових питань [319]²⁷, знання з галузі правових наук не застосовуються експертом [16, с. 8]²⁸, на ньому не лежить обов'язок правової оцінки певних фактів – це право тільки суду й слідства [347, с. 201; 227, с. 39-40; 250, с. 30-33]²⁹, які зобов'язані знати закон [492, с. 339]³⁰. Інші вчені приводять дуже серйозні аргументи й обґрунтування введення в практику судово-експертної діяльності правової (юридичної) експертизи [454, 455, 456, 458, 429, 117]³¹.

Слід зазначити, що сьогодні в Україні проведення експертизи в галузі права можливе лише в практиці Конституційного Суду України, але не в кримінальному процесі. Тому не випадково в постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 16 березня 1971 р. «Про судову експертизу по кримінальних справах» відзначалися такі негативні явища, коли «призначають іноді експертизу для з'ясування питань, вирішення яких не вимагає спеціальних знань,

²⁶ [248] Кримінально-процесуальний кодекс України // ВВР. – 1993. – №22. – Ст. 76.

²⁷ [319] Никифоров В. М. Экспертиза в советском уголовном процессе. – М.: Госюриздат, 1957. – 168 с.

²⁸ [16] Александров М. К., Терзиев Н. В. Экспертиза на следствии и в суде. – М.: Юриздат МЮ СССР, 1957. – С. 8.

²⁹ [347] Перлов И. Д. Правовая оценка эксперта и специалиста // Материалы научной конференции, посвященной проблемам криминалистической экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1968. – С. 201; [227] Корухов Ю. Г. Допустимы ли правовые и юридические экспертизы в уголовном процессе // Законность. – 2000. – №1. – С. 39-40; [250] Круть О. В., Надгорный Г. М. До питання про так звану правову (судово-правову) експертизу // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы: Сб. Научно-практических материалов. – Х.: Право. – 1998. – С. 30 – 33.

³⁰ [492] Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. – М.: Академия наук, 1958. – С. 339.

³¹ [454] Селиванов А. О. Проблеми запровадження в судовому процесі правової експертизи як умови досягнення об'єктивного та обґрунтованого судового рішення // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Вип. 2. – Харків, 2002. – С. 167-170; [455] Селиванов А. О. Проблема запровадження в судовий процес правової експертизи // Право України. – 2002. – №8. – С. 32-34; [456] Селиванов А. О. Судова правова експертиза-шлях до істини в правосудді // Бюллетень Міністерства юстиції України. – 2003. – №4. – С. 13-20; [458] Семикаленова А. И. Некоторые правовые вопросы, решаемые при установлении контрафактности информационно-программных продуктов // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г., – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т. 1. – С. 238 – 242; [429] Россинская Е. Р. Специальные познания и современные проблемы их использования в судопроизводстве // Журнал российского права. – 2001. – №5. – С. 7-10; [117] Гаухман Л. Нужна правовая экспертиза по уголовным делам // Законность. – М. – 2000. – №4. – С. 21-24. та ін.

або ставлять перед експертами правові або інші питання, відповіді на які виходять за межі їхньої компетенції». У п. 11 Постанови зазначено: «Суди не повинні допускати постановку перед експертом правових питань, які не входять до його компетенції» [351]³². Таким чином, провадження правової експертизи варто визнати не відповідним змісту кримінально-процесуального законодавства, а також специфіці діяльності слідчого й суду, які за своїм призначенням повинні застосовувати норми права. Однак деякі завдання, які виникають на межі юридичних та спеціальних знань, у практиці судової експертизи вирішуються. Це стосується й експертизи об'єктів інтелектуальної власності [489, с. 7]³³. Наприклад, одним із завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції є встановлення відомостей про правовласників твору.

Крім того, за результатами узагальнення експертних проваджень з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції встановлено, що в 38,9% випадків на вирішення експертиз були поставлені питання правового характеру (чи порушені авторські права; хто є власником прав; чи є продукція контрафактною тощо). Очевидно, що наведені питання носять правовий характер, виходять за межі компетенції судових експертів та повинні вирішуватися слідчими й суддями, але не експертами. Однак у зв'язку з відсутністю методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням авторського або суміжних прав, співробітникам правозастосовних органів складно розібратися в багатьох питаннях, які виникають у них у ході розслідування.

Результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що у 87,3% респондентів на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням авторського і суміжних прав, виникає необхідність у зверненні до спеціалістів у галузі інтелектуальної власності для консультацій з правових питань. 53,5% респондентів звертаються до спеціалістів за інформацією, що

32 [351] Пленум Верховного Суда СССР от 16 марта 1971 г.// Бюллетень Верховного Суда СССР.– 1971 г. – № 5.

33 [489] Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі. Навчально-довідковий посібник / Шепітько В.Ю., Цимбал М.Л., Сімакова-Єфремян Е.Б., Шерстюк В.М. та ін.– Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – С. 7.

стосується правовласників творів на території України; 48,5% – за інформацією, що стосується переліку і обсягів матеріалів, які необхідно вилучати у процесі слідчих дій; 48,7% – за інформацією, що стосується встановлення факту контрафактності продукції; 33,3% – за інформацією, що стосується віднесення певного твору до об'єкту авторського або суміжних прав.

Форми використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів розподіляються на два основні види: процесуальні й непроцесуальні (організаційні) [44, с. 99; 103, с. 119; 482, с. 6; 288, с. 4; 473; 523, с. 8-10; 187, с. 187-190]³⁴. У практиці розслідування злочинів найчастіше застосовуються такі процесуальні форми, як участь спеціаліста у провадженні слідчих дій й судової експертизи [191, с. 70; 491; 239, с. 75-86; 555, с. 27; 494, с. 88; 26; 298, с.143; 585, с. 33-45]³⁵. Судова експертиза є найбільш кваліфікованою формою використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві [334, с.4]³⁶.

Участь спеціаліста при проведенні слідчих дій передбачена ст. 128¹, а при проведенні судових дій – ст. 270¹ КПК України. Метою залучення спеці-

³⁴ [44] Белкин Р. С. Использование специальных познаний для выявления и раскрытия преступлений в сфере экономики // Организация борьбы с преступлениями в сфере экономики. – М. – 1994. – Вып. 6. – С. 99; [103] Воробьева И. Б. Использование специальных познаний – гарантия объективного и полного расследования // Проблемы социальной справедливости в отраслевых юридических науках. – Саратов: СЮИ.– 1988. – С. 119; [482] Сорокотягин И. Н. Криминалистические проблемы использования специальных познаний в расследовании преступлений: Автореф. дис.... докт. юрид. наук. – Екатеринбург, 1992. – С. 6; [288] Махов В.Н. Сущность и понятие специальных познаний в советском уголовном процессе // Вопросы борьбы с преступностью. – М. – 1986. – Вып. 44. – С. 4; [473] Снетков В.А. Основы деятельности специалиста экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел: Учеб. пособие. – М.: ЭКЦ МВД России, 2001. – 72 с; [523] Фирсов Е.П. Правовые основания и формы использования специальных познаний в расследовании преступлений // Крим. експертиза: Трасол. и суд.-балл. исслед. Межвуз. сб. науч. ст. – Саратов: СЮИ МВД России. – 1997. – С. 8-10; [187] Исакович Б.М., Надгорный Г.М. Специалист как субъект процессуальной деятельности: дискуссионные аспекты (по материалам украинского законодательства и практики его применения) // Криминалистика XXI век: Материалы науч.-практ. конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.2. – С. 187 – 190.

³⁵ [191] Казарина А. Х. Использование криминалистических приемов в общенадзорной деятельности прокурора // Вопросы борьбы с преступностью. – М. – 1970. – Вып.44. – С. 70; [491] Степанов В. В. Предварительная проверка первичных материалов о преступлениях. – Саратов: СЮИ, 1972. – 25 с; [239]Кривенко Т. Д. Особенности расследования дел, возбужденных по материалам о недостачах ценностей, явившихся следствием преступных действий. – М.: Госюриздат, 1977. – С. 75-86; [555] Шиканов В. И. Актуальные вопросы уголовного судопроизводства и криминалистики в условиях современного научно – технического прогресса. – Иркутск, 1979. – С. 27; [494] Танасевич В. Г., Григорьев Г. А. Об эффективности использования специальных познаний // Следственная практика. – 1980. – Вып.128. – С.88; [28] Арсеньев В.Д., Заблоцкий В. Г. Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела // Сб. научн. тр. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1986. – С. 16-26; [298] Мильчуцкая А.С. Использование специальных знаний при расследовании преступных посягательств на культурные ценности // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Вип.2. – Х.: Право. – 2002. – С. 143; [585] Эйсман А. А. Критерии и формы использования специальных познаний при криминалистическом исследовании в целях получения судебных доказательств // Вопросы криминалистики. – М.: Госюриздат. – 1962. – № 6-7. – С. 33-45.

³⁶ [334] Орлов Ю. К. Заключение эксперта и его оценка по уголовным делам. – М: ВНИИСЭ, 1995. – С. 4.

аліста до участі в слідчих (судових) діях є розширення практичної можливості слідчого (суду) по виявленню, фіксації і вилученню доказів.

Обов'язковою є присутність спеціаліста лише у випадках, що передбачені ст. 192 КПК України. Слідчий в усіх інших випадках запрошує спеціаліста за своїм розсудом, коли визнає за необхідне використати спеціальні знання і навички при провадженні будь-якої слідчої дії [575; 205]³⁷. Спеціаліст може залучатися до опису майна, обшуку, огляду, відтворення обстановки та обставин події [249]³⁸ тощо. Для залучення спеціаліста до участі у провадженні слідчої дії закон не вимагає винесення постанови, але ця участь обов'язково зазначається в протоколі цієї дії [473; 187]³⁹.

Спеціаліст, про якого йдеться в ст. 128¹ та ст. 270¹ КПК, відрізняється від тих осіб (часто їх теж називають спеціалістами), спеціальні знання яких слідчий (суд) використовує у формі усних консультацій при плануванні слідчих дій. Консультації цих осіб мають позапроцесуальний характер і не відображуються в матеріалах справи [314; 220; 525]⁴⁰. Закон не надає процесуального статусу результатам діяльності спеціаліста і не визначає їх як можливе джерело доказової інформації. Звідси впливає однозначний висновок про те, що результати діяльності спеціаліста не є доказом [314]⁴¹.

³⁷ [575] Щербаковский М.Г. Формы применения специальных знаний при исследовании компьютерных средств на месте проведения следственных действий // Теория и практика судебной экспертизы и криминалистики: Збірник науково – практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 260-267; [205] Кокорин П.А. Проблема производства судебной экспертизы по материалам уголовных и гражданских дел [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lawinstitut.ru/ru/science/vestnik/19994/kokorin.html>. 28.11.04.

³⁸ [249] Кримінально – процесуальний кодекс. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – 272 с. – ч. 5 ст. 126. – ч. 3, ст. 183. – ч. 2, ст. 191. – ч. 1, ст. 194.

³⁹ [473] Снетков В.А. Основы деятельности специалиста экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел: Учеб. пособие. – М.: ЭКЦ МВД России, 2001. – 72 с; [187] Исакович Б.М., Надгорный Г.М. Специалист как субъект процессуальной деятельности: дискуссионные аспекты (по материалам украинского законодательства и практики его применения) // Криминалистика XXI век: Материалы науч.-практ. конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России, 2001. – Т.2. – С. 187-190. та ін.

⁴⁰ [314] Надгорный Г.М., Исакович Б.М., Сегай М.Я. Эксперт і спеціаліст: проблема розмежування функцій // Теория и практика судебной экспертизы и криминалистики: Збірник науково-практичних матеріалів.– Х.: Право. –2001.– С. 59-64; [220] Корж В.П. Использование специальных познаний в доследственной проверке криминалистически значимой информации об организованных экономических преступлениях // Теория и практика судебной экспертизы и криминалистики: Збірник науково – практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001.– С. 111 –118; [525] Фридман І.Я., Откідач Г.М. Використання знань фахівців у кримінальному процесі // Теория і практика судебной экспертизы і криминалистики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право.– 2001.– С. 119-124. та ін.

⁴¹ [314] Надгорный Г.М., Исакович Б.М., Сегай М.Я. Эксперт і спеціаліст: проблема розмежування функцій // Теория и практика судебной экспертизы и криминалистики: Збірник науково-практичних матеріалів.– Х.: Право. –2001.– С. 59-64.

Результати анкетування співробітників МВС України свідчать про те, що у 93,5% випадків до порушення кримінальної справи за фактом порушення авторського або суміжних прав вони звертаються за консультацією до спеціалістів, що надається у режимі телефонної розмови (86,3%) та/або особисто (55,3%).

Кримінально-процесуальне законодавство передбачає можливість призначення й проведення експертизи тільки після порушення кримінальної справи [493]⁴². Однак не без підстави низка авторів висловлюють думку про те, що призначення й провадження експертизи варто здійснювати до порушення кримінальної справи. Серед учених–юристів на проблему можливості провадження експертизи до порушення кримінальної справи є протилежні точки зору. Одна група вчених виступає за зміну певних норм КПК і за надання права проводити експертизу до порушення кримінальної справи (Р.С. Белкін [42]⁴³, О. Р. Росинська [423]⁴⁴, В. П. Бахін [37]⁴⁵, Я. П. Нагнойний [310]⁴⁶, Л. М. Головченко [119]⁴⁷ та інші вчені [524; 308]⁴⁸), інша дотримується протилежної точки зору (В. М. Савицький [437]⁴⁹, В.І Шиканов [555]⁵⁰, В. Д. Арсеньєв [28]⁵¹, В. І. Гончаренко [590]⁵², Ю.К.Орлов [335]⁵³ та інші вчені).

⁴² [493] Стринжа В.К., Надгорный Г.М., Сегай М.Я. Вопросы процессуальной регламентации судебной экспертизы // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: КНИИСЭ, 1995. – Вып. 47. – С. 22-35.

⁴³ [42] Белкин Р.С., Мирский Д.Я. Процессуальные аспекты назначения экспертизы в стадии возбуждения уголовного дела // Процессуальные аспекты судебной экспертизы: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. –1986. – С.27-39.

⁴⁴ [423] Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе: практическое пособие.– М.: Право и закон, 1996.– С. 5.

⁴⁵ [37] Бахин В.П. Следственная практика: проблемы изучения и совершенствования.– К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1991. – 56 с.

⁴⁶ [310] Нагнойный Я.П. О возможности назначения судебной экспертизы до возбуждения уголовного дела // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: РИО МВД УССР. – 1967. – Вып.4. – С. 174-178.

⁴⁷ [119] Головченко Л.Н. Реформирование системы экспертного обеспечения правосудия в Украине // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. – Харків: Право.– 2002. – Вип.2. – С. 5-9.

⁴⁸ [524] Францифоров Ю., Николайченко В., Громов Н. Производство экспертизы до возбуждения уголовного дела // Российская юстиция. – 1999. – № 3. – С. 28; [308] Мудьюгин Г., Похис М. Судебно-медицинскую экспертизу – в стадию возбуждения уголовного дела // Соц. законность. – 1971. – №9. – С. 57 – 59.

⁴⁹ [437] Савицкий В.М. Надо ли реформировать стадию возбуждения уголовного дела? // Сов. гос. и право. – 1974. – №8. – С. 8. – 11.

⁵⁰[555] Шиканов В. И. Актуальные вопросы уголовного судопроизводства и криминалистики в условиях современного научно – технического прогресса. – Иркутск, 1979.– 42 с.

⁵¹ [28] Арсеньев В. Д., Заблоцкий В. Г. Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела // Сб. научн. тр. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1986. – С. 16-26.

⁵² [590] Експертизи в судовій практиці: Навч. посібник / Гончаренко В.І., Бергер В.Є., Булига Л.П. та ін. – К.: Либідь, 1993. – 197 с.

Так, Р. С. Белкін обґрунтовує необхідність проведення експертизи до порушення кримінальної справи як форми залучення «обізнаної особи до встановлення наявності або відсутності підстав для порушення кримінальної справи» [50, с. 611]⁵⁴. Наукова дискусія з цього питання триває вже близько 30 років, але з часом вона тільки набирає гостроти.

На нашу думку, до порушення кримінальної справи спеціальні знання в галузі дослідження аудіовізуальної продукції можуть застосовуватися не тільки для одержання достатньої сукупності даних, що вказують на ознаки злочину, а й для фіксації слідів злочину. Головним аргументом є встановлення необхідних процедур, «які дозволять застосовувати швидкі дії для збору необхідних доказів» [69, с. 263]⁵⁵, а саме: проведення в стислі терміни повноцінного дослідження декількох тисяч компакт-дисків, аудіо - і відеокасет, значної кількості техніки, що використовувалась для тиражування творів, сучасних машинних носіїв аудіовізуальних творів, декількох сотень документів, що зберігаються у пам'яті комп'ютерів, десятків і сотень аудіовізуальних творів, які після порушення кримінальної справи будуть відігравати роль доказів. Найчастіше спеціалісту потрібне робоче місце зі спеціальним обладнанням, методики дослідження, а іноді – використання всього обсягу професійних знань в галузі дослідження об'єктів авторського й суміжних прав, комп'ютерної техніки й інформаційних технологій, технічного дослідження документів тощо. Проведення попереднього дослідження не може замінити судову експертизу. Часто за своїм змістом й методами, що використовуються, дослідження спеціаліста відрізняється від судової експертизи лише статусом особи, що проводить дослідження, і формою підсумкового документа, у якому викладені його результати. Висновок спеціаліста доказової сили не має, що призводить до того, що часто деякі об'єкти (наприклад, холодна

⁵³ [335] Орлов Ю.К. Экспертиза в досудебных стадиях уголовного процесса // Правовые проблемы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. №22. – М.: ВНИИСЭ.– 1976. – С. 129-72.

⁵⁴ [50] Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – С. 11.

⁵⁵ [69] Боротьба проти звукового і аудіовізуального піратства: керівництво (Рада Європи, 1995 р) // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України.– К.: ІнЮре, 2001. – С. 263.

зброя, наркотичні речовини, аудіовізуальна продукція тощо) «досліджуються двічі» [498, с. 46]⁵⁶ і після порушення кримінальної справи призначається відповідна судова експертиза, яка дублює попереднє дослідження [544, с. 128]⁵⁷. Це веде до необґрунтованих витрат робочого часу судового експерта та бюджетних й спеціальних коштів. Крім того, в певних випадках співробітники оперативно-розшукових органів не мають можливості проведення попередніх досліджень, тому що за рахунок бюджетних коштів провадяться лише судові експертизи, а на спеціальні дослідження витрати з бюджету не передбачені.⁵⁸

Деякі автори вказують, що за багатьма правопорушеннями до порушення кримінальної справи виникають важко розв'язувані проблеми, які нагадують «зачароване коло» [107, с. 99-100; 310, с. 175]⁵⁹. Це стосується й попередньої перевірки фактів порушення авторського й суміжних прав за ст.ст. 176 та 203¹ КК України, бо вилучена аудіовізуальна продукція може бути ліцензійною⁶⁰, або тільки частина продукції може бути контрафактною, оскільки ознаки контрафактності на деяких зразках аудіовізуальної продукції (наприклад, відсутність контрольної марки України) ще не свідчать про те, що продукція є контрафактною (марку продавець міг переклеїти на упаковку іншого екземпляру аудіовізуальної продукції). Та навпаки, ознаки заводського виробництва дисків і касет (їх упаковки, марки, поліграфічне оформлення тощо) ще не свідчать про те, що продукція є ліцензійною, бо вона могла бути виготовлена поза обсягом, передбаченим ліцензійною угодою. У даному ви-

⁵⁶ [498] Тихонов В.Е. Исходные следственные ситуации и выбор времени назначения экспертизы // Следственная ситуация: Сб. науч. тр. ВШ МВД СССР. – М.: ВШ МВД СССР. – 1985. – С. 46.

⁵⁷ [544] Шевчук В.М. Судебные экспертизы при расследовании контрабанды: проблемы теории и практики // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. – Харків: Право. 2002. – Вип.2. – С. 128.

⁵⁸ Провадження інших експертних досліджень державними спеціалізованими установами здійснюється за рахунок замовника. – Див.: [323] О внесении изменений в Закон Украины «О судебной экспертизе». Закон Украины № 1992-IV от 9.09.04: Ст.15 // ВВРУ. – 2005. – №1. – С. 33.

⁵⁹ [107] Вульфін Г., Тевлін Р. Освидетельствование или экспертиза // Радянське право. – 1965. – №2. – С.99-100; [310] Нагнойный Я.П. О возможности назначения судебной экспертизы до возбуждения уголовного дела // Криміналістика і судова експертиза. – К.: РІО МВД УССР. – 1967. – Вып.4. – С. 175.

⁶⁰ Ліцензія – дозвіл, наданий автором або іншим власником авторського права (ліцензіаром) користувачеві твору (ліцензіату) на використання твору певним способом і відповідно до умов, зазначених у відповідному договорі (ліцензійній угоді). – Див.: [183] Інтелектуальна власність: словник-довідник / За заг. ред. О.Д.Святоцького. – У 2-х т.: - Том 1. Авторське право і суміжні права / За ред. О.Д. Святоцького, В.С. Дроб'язка. – Уклад.: В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – С. 120.

падку для виявлення «неочевидних» стійких ознак контрафактності дисків і касет застосування спеціальних знань є необхідним. Тому, на наш погляд, до огляду місця події, де є десятки тисяч дисків і касет, доцільно залучати спеціаліста.

За результатами анкетування слідчих МВС України встановлено, що у 53,5% випадків у них виникають сумніви у віднесенні аудіовізуальної продукції до контрафактної при її огляді та вилученні. Таким чином, якщо провадження судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції було б можливим до порушення кримінальної справи, вилученню підлягала б тільки та аудіовізуальна продукція, яка має ознаки контрафактності. Крім того, 91,5% респондентів вважають, що до порушення кримінальної справи за ст. 176 КК України є потреба у проведенні судової експертизи примірників аудіовізуальної продукції, яка придбана під час контрольної закупки.

На наш погляд, є вірною пропозиція стосовно надання права правоохоронним органам призначати експертизу до порушення кримінальної справи. На користь цієї точки зору говорить і те, що в багатьох країнах подібні зміни в законодавство вже були внесені. Так, у п.2 ст.242 КПК республіки Казахстан передбачено: «У випадках, коли ухвалення рішення про порушення кримінальної справи неможливо без провадження експертизи, вона може бути призначена до порушення кримінальної справи»⁶¹. У п. 2. ст. 173 КПК Білорусі: «до порушення кримінальної справи можуть бути отримані пояснення, витребувані додаткові документи, зроблені огляд місця події, експертизи, затримання й обшук особи при затриманні», а у п. 2 ст. 226: «до порушення кримінальної справи згідно до статті 173 даного Кодексу допускається призначення судово-медичної експертизи для визначення причин смерті і ступені тілесних ушкоджень і інших експертиз, висновки яких мо-

⁶¹ [511] Уголовно-процессуальный кодекс республики Казахстан от 13.12.1997 № 206- 1 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pavlodar.com/zakon/nzak_right.htm.

жуть мати істотне значення для вирішення питання про порушення кримінальної справи» [512]⁶².

Як позитивна риса призначення експертизи під час перевірки повідомлення про злочин слід також зазначити можливість уникнути підміни цієї слідчої дії різного роду «дослідженнями» [530]⁶³.

На нашу думку, у зв'язку зі складністю дослідження й багатоскладовістю зразків аудіовізуальної продукції (сам твір, його носій, упаковка, поліграфічне оформлення, позначення на диску й упаковці, марка й наклейка тощо), а також з метою виключення необґрунтованого порушення кримінальних справ, ми пропонуємо внести таке доповнення до ст. 75 КПК України: «У випадках, коли ухвалення рішення про порушення кримінальної справи неможливо без провадження експертизи, вона може бути призначена до порушення кримінальної справи». Ця норма надасть право слідчому призначати експертизу з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до порушення кримінальної справи за ст. 176 та ст. 203¹ КК України. Це сприятиме підвищенню оперативності виявлення й дослідження речових доказів, скороченню термінів розслідування.

За результатами узагальнення експертних проваджень встановлено, що лише у 8,1% випадках провадиться дослідження спеціаліста контрафактної аудіовізуальної продукції, а найчастіше – у 91,9% випадків – судова експертиза. У ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» надане таке тлумачення судової експертизи: «дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового слідства чи суду» [398]⁶⁴. Тобто, ознакою експертизи є необхідність у використанні спеціальних знань для проведення дослідження.⁶⁵ Стаття 75 КПК

⁶² [512] Уголовно-процессуальный кодекс республики Беларусь от 16 июля 1999 г. № 295-3 / Под ред. Р.М.Асланова, А.И.Бойцова. – Минск: Юридический центр Пресс, 2001. – 602 с.

⁶³ [530] Химичева Г.П. Рассмотрение милицией заявлений и сообщений о преступлении: Монография. – М.: ЮИ МВД РФ, 1997. – 137 с.

⁶⁴ [398] Про судову експертизу. Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ. // ВВР. – 1994. – № 28. – Ст.232.

⁶⁵ [583] Эйсман А.А. Заключение эксперта. – М: Юридическая литература, 1967. – С. 89.

України передбачає, що «експертиза призначається у випадках, коли для вирішення певних питань при провадженні в справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання. ...Питання, які ставляться експертові, його висновок по них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта» [248]⁶⁶. Стаття 310 КПК України регламентує проведення експертизи в суді [249, с. 188-189]⁶⁷.

Експертна діяльність здійснюється в межах певної процедури, експертиза є елементом процесу доказування, законом визначені права й обов'язки органів і осіб, що беруть участь у проведенні експертизи тощо [108]⁶⁸. Судова експертиза взагалі й, зокрема, аудіовізуальної продукції, «є процесуальною формою одержання нових і уточнення (перевірки) наявних доказів» [589, с. 494]⁶⁹. Експерт зобов'язаний за результатами проведеного дослідження скласти висновок, що є джерелом доказів [591, с. 53]⁷⁰.

Контрафактна аудіовізуальна продукція, як і інші об'єкти судової експертизи, має властивості (ознаки), які відбиваються в матеріалізованому вигляді й тому доступні для експертного дослідження. Вивчення властивостей, ознак об'єктів та їхніх відображень – підстава для пошуків учених і судових експертів, створення наукових основ нових родів і видів судової експертизи, додаткових можливостей спільного вирішення завдань експертами різних спеціальностей [562, с. 34]⁷¹.

Історія розвитку судової експертизи свідчить про те, що поява принципово нового її напрямку було б неможливою в умовах ізоляції від інших наук, від передової науково-технічної думки, без інтеграції нау-

⁶⁶ [248] Кримінально-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1993.– №22.– Ст.230.

⁶⁷ [249] Кримінально-процесуальний кодекс України. За станом на 1 червня 2004 р.– Х.: Одиссей, 2004. – С.188 – 189.

⁶⁸ [112] Галкин В.М. Средства доказывания в уголовном процессе. Заключение эксперта. – М.: 1968. – Ч.2. – 96 с.

⁶⁹ [589] Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999.– С.494.

⁷⁰ [591] Експертизи в судовій практиці / За заг. ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 53.

⁷¹ [562] Шляхов А.Р. О свойствах объектов и их отображениях, изучаемых судебными экспертами // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – С. 34.

кових знань [160; 251; 504]⁷². Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності інтегрувала наукові знання з інтелектуальної власності, криміналістики та судової експертизи (наприклад, трасології, технічного дослідження документів, фоноскопії), кібернетики та інших галузей знань.

О.О. Макарян пише, що «цільове призначення будь-якої науки, особливо прикладної – це служіння практиці. В остаточному підсумку судово-експертна практика є замовником і споживачем тих знань, що інтегруються з інших наук через судову експертизу» [280, с. 33]⁷³. Адже сучасні дослідження аудіовізуальної продукції мають потребу в широкому запозиченні понять і принципів авторського і суміжних прав, технології виробництва носіїв творів (аудіо - і відеокасет, компакт-дисків), сучасних методів і засобів кібернетики, основних положень теорій криміналістичної ідентифікації, діагностики або ситуалогії.

На ефективність розслідування злочинів, які пов'язані з порушенням авторських або суміжних прав, впливає вірно визначення роду і виду експертизи та своєчасність її призначення. Вид судової експертизи, що призначається, буде визначатися, насамперед, її предметом і об'єктами дослідження. Предметом експертизи можуть бути обставини, що підлягають доведенню в справі, пов'язані із встановленням ознак контрафактності аудіовізуальної продукції, способів її виготовлення, кількості і вартості виготовленої контрафактної продукції тощо. Ці знання про ознаки, в основному, виходять за межі загальнодоступних і є спеціальними.

Аудіовізуальна продукція є дуже складним об'єктом експертизи. При її дослідженні, залежно від розв'язуваного завдання, використовуються спеціальні знання таких родів судової експертизи:

- дослідження об'єктів інтелектуальної власності (для виявлення й розшифровки позначень на дисках і/або касетах, що характеризують власників

⁷² [160] Дулов А.В., Крылов И.Ф. Из истории криминалистической экспертизы в России. М.: Юридическая литература, 1960. – 164 с; [251] Крылов И.Ф. Очерки истории криминалистики и криминалистической экспертизы. – Ленинград: Ленингр. ун-т, – 1975. – 188 с; [504] Торвальд Ю. Век криминалистики. – М.: Прогресс, 1991. – 334 с. та ін.

⁷³ [280] Макарян А.А. Интеграция достижений естественных и технических наук в криминалистике. – М.: Юридическая литература, 1994. – С.33.

прав на твори, а також інформації, що свідчить про факт передачі авторських і/або суміжних прав; для ідентифікації твору та/або рекламного блоку за слідами їх запису; виявлення ознак контрафактності продукції);

- трасології (для встановлення способів виробництва аудіо-, відеокасет або компакт-дисків і їхньої упаковки; ідентифікації обладнання, за допомогою якого виготовлялися ці об'єкти тощо);

- фоноскопії (для дослідження фізичних параметрів аудіо- або відеозапису, встановлення ознак монтажу, ідентифікації людини за голосом, ідентифікації апаратури запису тощо);

- технічного дослідження документів (для дослідження способів і якості нанесення інформації на поверхню диска, касети і/або їхню упаковку, поліграфічні матеріали, способу виготовлення контрольної марки України, ідентифікації акторів у відеозаписах тощо);

- комп'ютерно-технічної експертизи (для виявлення та ідентифікації програмних продуктів на компакт-диску та в пам'яті комп'ютера, встановлення виду обладнання, що використовувалось для тиражування твору тощо);

- хімічної і/або біологічної експертизи (для дослідження матеріалів, з яких виготовлені аудіо-, відеокасети, компакт-диски, їхні упаковки, вкладиші, контрольні марки України тощо).

У найбільш простих випадках дослідження з встановлення ознак контрафактності примірників аудіовізуальної продукції експерт з дослідження об'єктів авторських і суміжних прав може провести одноосібно, а у більш складних випадках – у складі комісії експертів однієї спеціальності (у Харківському НДІСЕ існує така практика). Однак ми вважаємо, що зараз в Україні «піратський» бізнес дуже швидко вдосконалюється, ознаки контрафактності касет і дисків стають усе більш «неочевидними». Тому надалі до експертизи аудіовізуальної продукції доцільно було б залучати експертів різних спеціальностей. Такі дослідження можливо проводити й у межах комплексної експертизи або комплексу експертиз.

Автором роботи вже розроблені та запроваджені у експертну практику програми підготовки судових експертів за спеціальностями «13.1» «Дослідження об'єктів авторського права» і «13.2» – «Дослідження об'єктів суміжних прав». У даний час у ХНДІСЕ успішно розвивається експертиза об'єктів інтелектуальної власності, розроблюються методологічні основи цього роду експертизи, схеми і алгоритмізовані методики експертних досліджень, термінологічна база, уточнюються межі компетенції експертів різних спеціальностей, нові методи встановлення фактичних даних, необхідних для створення належної бази доказів.

1.2. Формування наукових основ судової експертизи контрафактної аудіо- та відеопродукції

Наукові публікації стосовно судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції з'явилися лише 3-4 роки тому. На цей час ще повною мірою не визначено предмет судової експертизи контрафактної аудіо- та відеопродукції та не розроблена методика дослідження [76; 405; 255; 10; 11]⁷⁴. Дискусійним є ставлення до використання у висновках судових експертів терміну «ознаки контрафактності».

У теорії та практиці нових видів судових експертиз завжди відбувається застосування термінів і визначень з інших галузей знань. Це майже завжди викликає дискусії щодо їхнього тлумачення. Однак у зв'язку з необхідністю забезпечення взаєморозуміння між фахівцями різних галузей знань, що беруть участь у кримінальному судочинстві, в криміналістиці постійно виникало і продовжує виникати питання про необхідність створення впорядкованої термінології судової експертизи й формулювання чітких визначень термінів [586; 587; 588]⁷⁵.

Згідно зі ст. 17 Закону України «Про міжнародні договори України» «...укладені і належним чином ратифіковані міжнародні договори України становлять частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства» [387]⁷⁶.

⁷⁴ [76] Бычкова С.Ф., Богодухова Е.Д. Изучение контрафактной продукции как новый вид экспертного исследования // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – Вип. 2. – С. 67-70; [405] Прохоров-Лукин Г.В., Звягинцев Ю.М. Возможности криминалистического исследования лазерных компакт-дисков с целью установления общего источника их происхождения // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С.Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 302-305; [255] Кузнецова С.П. Возможности использования специальных знаний по делам о нарушениях прав интеллектуальной собственности // Теория і практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: ПРАВО, 2003. – Вип.3. – С. 571-572; [10] Авдеева Г.К. Форми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням прав на аудіовізуальну продукцію // Інтелектуальний капітал. – К., 2005. – №1-2. – С. 66-72.; [11] Авдеева Г.К. Процесуальні проблеми призначення експертиз з дослідження контрафактної аудіо- та відеопродукції // Право і безпека. – Х., 2005. – т.4. – № 4. – С. 33-37 та ін.

⁷⁵ [586] Эйсман А.А. Структура и язык описания предмета доказывания // Вопросы борьбы с преступностью. М.: Юридическая литература. – 1973. – Вып. 19. – С. 88-109; [587] Эйсман А.А. Вопросы структуры и языка уголовно-процессуального закона // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юридическая литература. – 1972. – Вып. №15. – С. 71-99; [588] Эйсман А.А. Структура и язык описания условий уголовной ответственности // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юридическая литература, 1973. – №18. – С. 75-104.

⁷⁶ [387] Закон України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. № 3767-ХІІ // ВВР. – 1994. – N 10. – Ст.45.

Україною була укладена та ратифікована значна кількість міжнародних договорів стосовно правових відносин у галузі інтелектуальної власності [508; 392; 509; 400]⁷⁷. Це, у свою чергу, веде до адаптації національного законодавства, що регламентує захист прав на об'єкти інтелектуальної власності, до міжнародного законодавства. У зв'язку з цим у нормативно-правових актах України в останні 10-12 років з'явилася значна кількість термінів іноземного походження. Так, слово «контрафакція» (contrefaçon) у перекладі з французької мови означає «підробка» [111]⁷⁸. Термін «counterfeit» в англійській мові має такі значення: «підробка», «підроблений», «фальшивий» [19]⁷⁹. У законодавстві закордонних країн термін «контрафакція» використовується стосовно об'єктів промислової власності та позначає використання чужого об'єкту промислової власності з промисловою та торгівельною метою. Найбільш поширеним є виготовлення виробів, що співпадають з предметом патенту. Таким виробам дають назву контрафактних (контрафактів) [14, с. 244]⁸⁰. Однак цей термін не має чіткого тлумачення у законодавстві України. В нашій країні після прийняття в 1993 році «Закону України про авторське право і суміжні права» використовується лише словосполучення «контрафактний примірник твору»⁸¹. Підробка об'єктів інтелектуальної власності, як

⁷⁷ [508] Угода про партнерство та співробітництво між європейськими співтовариствами і Україною. Закон України № 237/94-ВР // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 8; [392] Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Закон України від 31 травня 1995 року №189/95– ВР // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 136; [509] Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (2002 р.) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 207– 214; [400] Про участь України у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року. Постанова ВР України від 23 грудня 1993 року № 3794-ХІІ.) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 101 та ін.

⁷⁸ [111] Гак В.Г., Ганшина К.А. Новый французско-русский словарь. – 5-е изд. – М.: Русский язык, 2000. – С. 239.

⁷⁹ [19] Англо-русский словарь. – 8-е изд. / сост. В.К. Мюллер. – М.: Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1961. – С. 231.

⁸⁰ [14] Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: у 2-х книгах / За ред. А.С. Довчерга. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2001. – Книга 1: Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України / Уклад. Р.В. Дроб'язко. – С. 244.

⁸¹ Контрафактний примірник твору – примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав – Див.: [368] Закон України «Про авторське право і суміжні права» // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком, 2003. – № 3. – С. 67.

протиправна дія, у законодавстві України та міжнародному законодавстві визначена терміном «піратство» [368; 419; 420; 394; 69]⁸².

Однак у деяких російськомовних літературних джерелах вже є визначення терміну «контрафакція». Наприклад, термін «контрафакція» може означати «несанкціоноване використання товарних знаків... Контрафакція – це насамперед підробка товару» [141, с. 119]⁸³. О.Р. Росинська та О.І. Усов під терміном «контрафактність» розуміють нелегальність об'єктів, отриманих з порушенням діючого законодавства [424, с. 306-307]⁸⁴.

Зараз як контрафактна продукція (контрафакт⁸⁵) на ринку України з'являються продукти харчування, дитячі іграшки, запчастини до автомобілів і літаків, медичні препарати й медичне обладнання, одяг, взуття, художні твори, комп'ютерні програми й бази даних, тютюнові вироби, алкогольні напої, товари побутової хімії тощо.

Кількість кримінальних справ, порушених за фактами протиправних дій щодо аудіовізуальної продукції, за останні 2-3 роки значно збільшилася. Так, з 2001 року тільки в Києві порушено близько 1000 кримінальних справ за ст. 176 КК України, проте судами винесено всього 72 обвинувачувальні вироки [345, с. 72]⁸⁶. За останні три роки збільшилась кількість судових екс-

⁸² [368] «Про авторське право і суміжні права». Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 35; [419] Рекомендація №R (88)2 Ради Європи про засоби боротьби з піратством у сфері авторського права і суміжних прав // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 237; [420] Рекомендація № R (95)1 Ради Європи про засоби боротьби проти звукового і аудіовізуального піратства // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 244; [394] Пропозиція Рекомендації Ради Європи про засоби захисту авторського права і суміжних прав та боротьбу з піратством, особливо в цифровому середовищі // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 247; [69] Боротьба проти звукового і аудіовізуального піратства // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 256.

⁸³ [141] Громов Ю.А. Защита и коммерциализация интеллектуальной собственности: Энциклопедический справочник. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2003. – С. 119.

⁸⁴ [424] Е.Р. Россинская, А.И. Усов. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. – М.: Право и закон, 2001. – С. 306-307.

⁸⁵ Термін „контрафакт» дуже широко використовується в світі для характеристики товарів, що є підробленими та виготовлені з порушенням прав інтелектуальної власності. – Див., наприклад: [366] Приоритетное направление – борьба с контрафактом // Патенты и лицензии. – М. – 2004. – № 8. – С. 2.

⁸⁶ [345] Перетятко М. Боротьба з піратством на Петрівці: бій з тінню // Інтелектуальна власність, 2005. – №3. – С. 72.

пертиз з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.⁸⁷ Однак гостро відчувається відсутність практичних рекомендацій щодо використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушеннями авторського і суміжних прав.

В останні п'ять років проблеми розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав на аудіовізуальну продукцію, особливо активно обговорюються вченими. Аналіз літературних джерел показав: більшість авторів до 2000 року стверджували, що питання про встановлення контрафактності продукції не виходить за межі компетенції судового експерта. Після 2000 року практично усі вчені одноставно прийшли до висновку, що експерт має право встановлювати лише ознаки контрафактності аудіовізуальної продукції, а встановлення факту контрафактності продукції є прерогативою правозастосовних органів [424; 292; 154; 341; 484; 167; 199; 200; 458; 457; 25; 52]⁸⁸.

О.О. Дворянкін пропонує розподілити контрафактність на два аспекти: технічний та юридичний. Він вважає, що встановлення технічної контрафактності (невідповідності досліджуваної аудіовізуальної продукції відповідним

⁸⁷ Так, у 2002 році у Харківському НДІСЕ було проведено 160 експертиз з дослідження компакт-дисків, аудіо - та відеокасет із зафіксованими на них аудіовізуальними творами, у 2003 році – 192, а у 2004 році – 332 експертизи.

⁸⁸ [424] Е.Р. Россинская, А.И. Усов. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. – М.: Право и закон, 2001. – 416 с.; [292] Мельников В. Пиратство як злочин у галузі авторського права та суміжних прав: погляд на проблему // Право України. – 2003. – № 4. – С.72; [154] Дворянкін О.А., Зимарин О.А., Зубко В.А. и др. Противодействие появлению и пресечение распространения контрафактной продукции в книгоиздании: Материалы в помощь работникам правоохранительных органов и издателям. – М.: Издательство «Книга сервис», 2002. – 96 с.; [341] Основы расследования преступлений против авторских и смежных прав / Под ред В.Н. Исаенко. – М.: Экзамен, 2002. – 256 с.; [484] Спирин Г.М., Ивашенко И.В. Методические рекомендации по выявлению и раскрытию преступлений, нарушающих авторские и смежные права / Совершенствование борьбы с преступностью в сфере экономики: Сборник аналитических и методических материалов. – М.: Приор, 2002. – 62 с.; [167] Завидов Б.Д., Лапин С.Ю., Ибрагимова З.А. Вопросы назначения и проведения экспертиз по делам о нарушении авторских и смежных прав // Российский следователь. – 2002. – № 2; [199] Коваленко Д.А. Особенности доказывания по уголовным делам о нарушении авторских и смежных прав на досудебных стадиях судопроизводства. Автореф. дис....канд. юрид. наук. – М., 2002; [200] Коваленко А.А. Уголовно- правовая охрана авторских и смежных прав. Автореф. дис....канд. юрид. наук. – М., 2001; [458] Семикаленова А.И. Некоторые правовые вопросы, решаемые при установлении контрафактности информационно– программных продуктов // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.1. – С.238-242; [457] Семикаленова А.И. Актуальные вопросы установления признаков контрафактности информационно-программной продукции. – М: ГУ ЭКЦ МВД России, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://jurfak.spb.ru/conference.htm> – 20.10.2004; [25] Арбузов П.В. Некоторые аспекты проблемы охраны и защиты авторских прав применительно к компьютерной сети Интернет // Информатизация правоохран. систем: IX Междунар. науч. конф., г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С. 11-14; [52] Белоусов А.В. Определение контрафактности, проведение экспертизы на предмет контрафактности. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime-research.ru> – 20.11.2004 г. та ін.

ліцензійним⁸⁹ зразкам) є предметом судової експертизи та пропонує таке формулювання експертного завдання: «чи мають ...зразки продукції технічні ознаки контрафактності?» [155]⁹⁰. На нашу думку, не можна погодитися з терміном «технічні», тому що це у більшості випадків звужує коло виявлених ознак (зокрема, стосовно відомостей про правовласників при дослідженні твору, який є об'єктом авторського або суміжних прав) та унеможливорює проведення експертизи, оскільки співробітники правоохоронних органів у більшості випадків надають на судово-експертне дослідження декілька тисяч екземплярів аудіовізуальної продукції різних найменувань та не мають можливості надати до експертної установи усі необхідні для порівняльного дослідження зразки ліцензійної продукції. Тому встановити фактично, чи відповідають досліджувані зразки аудіовізуальної продукції відповідним матеріальним ліцензійним зразкам, неможливо.

Д.О. Коваленко на підставі аналізу та узагальнення правозастосовної практики встановив, що при розслідуванні злочинів за справами про порушення авторського або суміжних прав дуже активно використовуються непрямі докази – ознаки, що є характерними для контрафактної продукції та встановлені при експертному дослідженні [199, с. 26]⁹¹. Автор пропонує таке формулювання основного питання, що його повинні вирішувати судові експерти: «Чи є на носії твору, упаковці тощо ознаки, що є характерними для контрафактної продукції?» [199, с. 30]⁹².

В.М. Ісаєнко у науково-практичному посібнику, що затверджений Генеральною прокуратурою Російської Федерації, пропонує співробітникам правоохоронних органів ставити на вирішення експертам питання про вста-

⁸⁹ Ліцензія – дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, що надається на підставі ліцензійного договору, або адміністративного рішення компетентного державного органу, або рішення суду. – Див.: [183] Інтелектуальна власність: словник-довідник. У 2-х т.: Том 2: Промислова власність / За заг. ред. О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре», 2000. – С. 79.

⁹⁰ [155] Дворянкін О.А. Защита авторских и смежных прав. Ответственность за их нарушение: Уголовно-правовой аспект. – М.: ВЕСЬ МИР, 2002. – С. 131-132.

⁹¹ [199] Коваленко Д.А. Особенности доказывания по уголовным делам о нарушении авторских и смежных прав на досудебных стадиях судопроизводства. Автореферат дис. ...канд. юрид. наук: 12.02.03 / НИИ проблем укрепления законности и правопорядка при Генеральной прокуратуре РФ. – М., 2002. – С. 26.

⁹² [199] Коваленко Д.А. Особенности доказывания по уголовным делам о нарушении авторских и смежных прав на досудебных стадиях судопроизводства. Там же. – С. 30.

новлення «ознак контрафактності»[341, с. 175]⁹³. Н.О. Куркова також вважає, що основним завданням експертизи «контрафактів» є виявлення ознак контрафактності [256, с. 611]⁹⁴.

О.Р. Росинська та О.І. Усов зазначають, що для того, щоб відрізнити контрафактну продукцію від легальних зразків, необхідно визначитися з ознаками контрафактності, а також процедурами (методиками) їх виявлення в тому чи іншому об'єкті [424, с. 307]⁹⁵.

Можливість вирішення експертним шляхом питання з встановлення ознак контрафактності викликає численні дискусії з приводу того, що ще повною мірою не визначено, чи не є це питання правовим. Тому, на нашу думку, на сучасному рівні розвитку експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції експертним шляхом доцільно встановлювати лише факт відповідності (невідповідності) зразка аудіовізуальної продукції, що перевіряється, типовому зразку ліцензійної продукції. Цей факт встановлюється шляхом виявлення ознак контрафактності у об'єктів, які досліджуються.

Слідчий, експерт і суддя є суб'єктами пізнання, однак коло встановлюваних ними фактів визначається їх процесуальним статусом та межами компетенції [403, с. 8]⁹⁶. Низка фактів (наприклад, спосіб і послідовність нанесення інформації і маркувань на компакт-диск, аудіо-, відеокасету) можуть бути встановлені досить чітко лише експертним шляхом. Встановлена в процесі судово-експертного дослідження невідповідність зразку ліцензійної продукції одного із складових елементів аудіовізуальної продукції (твору, його носія, упаковки тощо) ще не свідчить про контрафактність аудіовізуального твору. Зокрема, компакт-диск у процесі контрольної закупки, огляду або вилучення міг потрапити в упаковку, в якій раніше знаходився інший диск. Тому експерт при дослідженні аудіовізуальної продукції оцінює ознаки всіх

⁹³ [341] Основы расследования преступлений против авторских и смежных прав: научно-практическое пособие / Под ред. В.Н. Исаенко. – М.: Экзамен, 2002. – С. 175.

⁹⁴ [256] Куркова Н.А. Вопросы назначения экспертиз по делам о контрафакции // Теория і практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2004. – Вип. 4. – С. 611.

⁹⁵ [424] Е.Р. Росинская, А.И. Усов. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. – М.: Право и закон, 2001. – С. 307.

⁹⁶ [403] Прохоров-Лукин Г.В. Предмет судебной экспертизы и общие основания деления экспертных задач на категории // Криміналістика і судовба експертиза. – К.: МЮ України. – 2001. – Вип.50. – С. 8.

складових об'єкту (твору, упаковки, поліграфічного оформлення, маркувань, марки тощо) в комплексі та виділяє найбільш стійкі з них.

Виготовлення контрафактної аудіовізуальної продукції є повною (інтелектуальною) підробкою, а не частковою. В судовій експертизі словосполучення «ознаки підробки» використовується лише в методичних матеріалах з криміналістичного дослідження документів [343, 599]⁹⁷. Однак порівнювати встановлення факту наявності ознак контрафактності у об'єкта, що перевіряється, з виявленням ознак підчищення або травлення документу за допомогою техніко-криміналістичного дослідження документів некоректно, тому що цей вид експертизи не встановлює факт інтелектуальної підробки [241, с. 129]⁹⁸.

На основі аналізу викладених відомостей та узагальнення експертних проваджень з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції нами встановлено, що за змістом різні форми експертних питань «чи мають зразки аудіовізуальної продукції ознаки контрафактності» та «чи мають зразки аудіовізуальної продукції ознаки, що є характерними для контрафактної продукції» співпадають. Тому запропоновані О.Р. Росинською, О.І. Усовим, О.О. Дворянкіним, Д.О. Коваленко, В.М. Ісаєнко та Н.О. Курковою формулювання експертних питань спрямовані на вирішення одного й того ж основного завдання експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції з встановлення відповідності/невідповідності зразка продукції, що перевіряється, типовому зразку ліцензійної продукції. У ході дослідження встановлюється наявність (відсутність) у об'єкта дослідження ознак ліцензійної або контрафактної продукції. Це відповідає криміналістичному визначенню ознаки, як прояву, вираженню будь-якої властивості об'єкта [48, с.172]⁹⁹.

⁹⁷ [343] Палиашвили А.Я. Признаки подделки документа, изготовленного из другого документа, содержащего подлинную подпись // Теория и практика криминалистической экспертизы. – М.: Юридическая литература, 1955. – С. 139-145; [599] Яблокова З.С. О технической подделке текстов и подписей // Информационное сообщение по экспертной практике. – М.: ВНИИСЭ, 1972. – Вып. №5-II-II.

⁹⁸ [241] Криминалистика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2004. – С. 129.

⁹⁹ [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 172.

Основні параметри й вимоги до ліцензійної аудіовізуальної продукції не стандартизовані. Тому наявні методики експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції передбачають порівняльне дослідження об'єктів, що перевіряються, з аналогічними зразками, які виготовлені в заводських умовах згідно певних ліцензійних угод [294; 295]¹⁰⁰. Однак за результатами узагальнення експертних проваджень у 99,5% випадків експерт не має у своєму розпорядженні ліцензійних зразків всіх творів, що досліджуються (їх упаковок, носіїв, марок тощо), тому нами запропоновано проводити порівняльне дослідження кожного примірника аудіовізуальної продукції з типовим аналогом (моделлю) ліцензійного зразка, що змінюється у часі відповідно до вдосконалень технології виробництва носіїв (упаковок, марок тощо) даного роду продукції та нормативно-правових вимог до них. Результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що 89,8% респондентів у 2004 році надсилали на судово-експертне дослідження диски і касети, що мали істотні відмінності від ліцензійних зразків поряд із явно вираженими ознаками заводського виробництва. Такі об'єкти найчастіше виготовлені з відхиленнями від технічних умов (ТУ), що передбачають комплекс вимог до продукції певного виду, відносяться до невиявленого технічним контролем браку підприємства-виготовлювача, або до продукції, яка виготовлена в заводських умовах, але в кількості, що перевищує зазначений обсяг продукції у ліцензійній угоді і тому є контрафактною.

За результатами узагальнення експертних проваджень у 97,9% випадках на дослідження надходять диски і касети, на упаковках яких відсутні контрольні марки. Відсутність на упаковці диска (касети) при його реалізації через торгівельну мережу контрольної марки України є ознакою невідповідності зразка продукції, що перевіряється, ліцензійному зразку [362; 324; 326;

¹⁰⁰ [294] Методологія здійснення досліджень і експертиз аудіовізуальних творів // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2001. – Кн. 1. – С. 271-291; [295] Методологія проведення досліджень і експертиз аудіовізуальних произведений // Матеріали семінара по Інтеллектуальной собственности для сотрудников МВД России. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1999. – 48 с.

327; 382; 381]¹⁰¹, однак цієї ознаки недостатньо для віднесення продукції до контрафактної, тому що контрольну марку продавець міг переклеїти на інший об'єкт, на якому, у свою чергу, з моменту переклеювання з'явилася ознака контрафактності (ознака переклеювання марки). Тобто, ця ознака не є стійкою.

Отже, у будь-якому випадку контрафактна аудіовізуальна продукція має матеріалізовані ознаки, що відрізняють її від ліцензійної. Ці ознаки встановлюються шляхом експертного дослідження. Їх наявність свідчить, в основному, про невідповідність певного примірника аудіовізуальної продукції, що складається з диска, його упаковки, поліграфічного оформлення, контрольної марки тощо, технології виробництва та правилам роздрібної торгівлі, що передбачені для аналогічного ліцензійного зразка. Експерт не встановлює факт інтелектуальної підробки, що характеризується наявністю будь-яких неправдивих відомостей (наприклад, інформації про правовласника, яку можна отримати як з написів у записі твору й на поверхні диску, так і зі змісту ліцензійної угоди та/або посвідчення на право розповсюдження твору), а встановлює факт наявності/відсутності ознак ліцензійної продукції у об'єктів, що досліджуються.

Встановлена в процесі судово-експертного дослідження невідповідність ознак досліджуваного об'єкту ознакам одного із складових елементів ліцен-

¹⁰¹ [362] Правила роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1997 року № 1209. // БЗіЮП України. Законодавство та судова практика: Авторське право і суміжні права. – К.: Юрінком, 2003. – № 3. – С. 294-299; [324] «О распространении экземпляров аудиовизуальных произведений, фонограмм, видеogramм, компьютерных программ, баз данных». Закон Украины от 26.04.2000 года, нов. редакция 10.07.2003 года. [Электронный ресурс.]. – Режим доступа: // <http://patent.km.ua/pages/и153>. – 25.11.2004 г; [326] Об утверждении Правил розничной торговли экземплярами аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1209 от 4.11.1997 года. [Электронный ресурс.]. – Режим доступа: // <http://www.sdip.gov.ua/laws/28> – 25.11.2004 г; [327] Об утверждении положений по вопросам распространения экземпляров аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1555 от 13.10.2000 года. [Электронный ресурс.]. – Режим доступа: // <http://rada.gov.ua/laws/pravo/new/cgi-bin/show> – 25.11.2004 г; [382] Про встановлення вимог до жорсткої уніфікованої упаковки примірників дисків для лазерних систем зчитування, що передаються до депозитарію примірників дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 46 від 16.04.2003 року // [Електронний ресурс.]. – Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р; [381] Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з експорту, імпорту обладнання та дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 9/29 від 17.02.2003 року // [Електронний ресурс.]. – Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р. та ін.

зійної аудіовізуальної продукції (твору, його носія, упаковки тощо) ще не свідчать про контрафактність аудіовізуального твору. При розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням прав на аудіовізуальну продукцію, показання різних учасників процесу, документи, що підтверджують наявність авторських і/або суміжних прав фізичних і юридичних осіб на певні аудіовізуальні твори, відомості про можливість використання творів для певних цілей, що відповідають законодавству України та змісту ліцензійної угоди, результати судово-експертного дослідження й інші докази оцінюються слідством (судом) в комплексі.

Під впливом активного розвитку і інтеграції різних наук за останні десятиліття відбувся якісний стрибок у розробці основ судової експертизи. Застосування методів інших наук у будь-якій галузі знання призводить до її збагачення й розвитку. Поряд із розвитком материнських наук постійно розширюється предмет судово-експертної діяльності, виникають нові види експертиз, розширюється коло досліджуваних об'єктів і експертних завдань [6, с. 56-57]¹⁰². В останні роки на основі інтеграції знань з'явилися й успішно розвиваються нові види експертиз: пожежно-технічна, екологічна, зооветеринарна, мистецтвознавча, комп'ютерно-технічна, експертиза об'єктів інтелектуальної власності та інші. Створення кожного нового самостійного роду (виду) експертизи, як відомо, обумовлено не суб'єктивним бажанням того або іншого дослідника, а зростаючим значенням певного роду досліджень для судово-слідчої практики. Спочатку ці дослідження проводяться в межах вже існуючих видів експертиз [429, с. 7-10]¹⁰³. Разом з накопиченням досвіду створюються спеціальні методики дослідження, проводиться їхнє вивчення, впровадження в практичну діяльність судового експерта. В результаті виникає й розвивається новий рід (вид, підвид) експертизи, з'являється необхідність розробки відповідних теоретичних і практичних проблем [303]¹⁰⁴. Тому на початковому етапі експерти-

¹⁰² [6] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – С. 56-57.

¹⁰³ [429] Россинская Е.Р. Специальные познания и современные проблемы их использования в судопроизводстве // Журнал российского права. – 2001. – №5. – С. 7-10.

¹⁰⁴ [303] Мирский Д.Я., Горинов Ю.А., Фефилятьев А.В. Предмет, объекты и задачи судебной фототехниче-

за контрафактної аудіовізуальної продукції проводилася у межах судово-трасологічної експертизи та експертизи з технічного дослідження документів. Згодом був виділений новий рід експертиз (експертиза об'єктів інтелектуальної власності), види експертиз (наприклад, об'єктів авторського права та суміжних прав). Нами був виділений новий підвид експертизи – контрафактної аудіовізуальної продукції. Виділення нового напрямку судово-експертного дослідження у окремий вид (підвид) судової експертизи став можливим після появи нових об'єктів та формулювання завдань щодо їх судово-експертного дослідження. Наступним етапом цього дослідження є формування наукових основ нового підвиду судової експертизи.

О.Р. Шляхов пропонує розглядати види судових експертиз з урахуванням сукупності трьох ознак: предмета, об'єкта і методики дослідження [559, с. 12; 565]¹⁰⁵, а Р.С. Белкін вважає, що «до трьох названих ознак, що відрізняють один вид експертизи від іншого, варто додати четвертий - характер спеціальних знань, що відіграють домінуючу роль при вирішенні завдань певного виду експертизи».¹⁰⁶ На нашу думку, поява нових видів експертизи нерозривно пов'язана з характером експертних завдань, що формуються згідно потреб судово-слідчої практики. Завдання певного виду експертизи, у свою чергу, є основою для формування її предмету.

Суттєво на розвиток криміналістичного та міжгалузевого судово-експертного вчення вплинули розроблені С. М. Потаповим принципи криміналістичної ідентифікації [359].¹⁰⁷ Ця розробка є основою методології ототожнення людини та різних об'єктів за їх слідами-відображеннями. В 70 – 80-ті роки продовжився розвиток теорії криміналістичної ідентифікації, про що свідчать роботи В.Я. Колдіна, М.Я. Сегая, С.П. Митричева, І.Д. Кучерова,

скої експертизи // Вопросы теории судебной экспертизы: Сб. научн. тр. – М: ВНИИСЭ. – 1977. – № 31. – С. 121-141.

¹⁰⁵ [559] Шляхов А.Р. Предмет и система криминалистической экспертизы // Труды ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ. – 1971. – Вып. 3. – С. 12; [565] Шляхов А.Р. Процессуальные и организационные основы криминалистической экспертизы: Методическое пособие. – М.: ВНИИСЭ, 1972. – 118 с.

¹⁰⁶ [50] Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – С.464-465.

¹⁰⁷ [359] Потапов С.М. Принципы криминалистической идентификации // Сов. государство и право. – 1940. – №1. – С.66-80; [360] Потапов С.М. Введение в криминалистику. – М.:РИО ВЮА, 1946. – 25 с.

Р.С. Белкіна та інших вчених [445; 306; 258; 43; 178; 229; 221]¹⁰⁸. Крім того, були сформульовані та почали розвиватися неідентифікаційні дослідження в криміналістиці та судовій експертизі, такі, як криміналістична діагностика (В. О. Снетков, Ю. Г. Корухов, С.В. Дубровін, А. І. Вінберг, Н.Т.Малаховська, М. Я. Сегай та інші вчені) [474, 475; 228; 222; 94; 224; 223; 159; 446]¹⁰⁹ та криміналістична ситуалогія (Г.Л. Грановський, Т.С. Волчецька, Г.В.Прохоров-Лукін та інші вчені) [101; 102; 321; 131; 134; 404]¹¹⁰.

Вірною є думка М. Я. Сегая та В. К. Стринжи про те, що, не зважаючи на наявність значної кількості розробок щодо ідентифікаційних, діагностичних та ситуаційних завдань судової експертизи, на цей час ще не розроблені чіткі об'єктивні критерії щодо функцій судової ідентифікації, діагностики та ситуалогії. Це ускладнює розвиток теоретичних основ судової експертології, знижує ефективність експертних методик при вирішенні конкретних практи-

¹⁰⁸ [445] Сегай М.Я. Методология судебной идентификации. – К.: РИО МВД УССР, 1970. – 256 с; [306] Митричев С.П. Предмет, метод и система советской криминалистики. – М.: Госюриздат, 1956; [258] Кучеров И.Д. Соотношение тождества и различия. – Минск: Наука и техника, 1968; [43] Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы: Общая и частная теории. – М.: Юрид. лит., 1987. – 272 с; [178] Зуйков Г.Г. Проблема идентификации способа совершения преступления // Вопросы судебной экспертизы. – Баку: Азерб. НИИСЭ, 1971. – N 12. – С. 81-91; [229] Колдин В.Я., Поташник Д.П. Информационные основы экспертно-криминалистического анализа // Е.Ф. Буринский и соврем. криминалистика: По матер. всерос. крим. чтений. – Ижевск: Детектив-информ, 2000. – С.132-146; [221] Корухов Ю.Г. Исследование материальных источников криминалистической информации: Учеб. пособие. – М.: Юридическая литература, 1987. – 178 с.

¹⁰⁹ [474] Снетков В.А. Проблемы криминалистической диагностики // Труды ВНИИ МВД СССР. – М. –1972. – №23; [475] Снетков В.А. Криминалистическая диагностика // Диагностика при производстве криминалистических экспертиз: Сб. Науч. Тр. – М.: ВНИИ МВД СССР. –1984. – С.3-12; [228] Корухов Ю.Г. Понятие и сущность криминалистической диагностики. – М.: Юридическая литература, 1984. – 186 с; [222] Корухов Ю.Г. Методологические основы криминалистической экспертной диагностики // Современное состояние и перспективы развития традиционных видов криминалистической экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1987. – С. 12-26; [94] Винберг А.И. Идентификационная, диагностическая и ситуационная криминалистические экспертизы // Советское государство и право. – М. – 1978. – №9. – С. 71-75; [224] Корухов Ю.Г. Соотношение категорий экспертных задач: идентификационных, классификационных, диагностических // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С. 92-112; [223] Корухов Ю.Г. Трасологическая диагностика (Методическое пособие для экспертов). – М.: ВНИИСЭ, 1983. – 76 с; [159] Дубровин С.Е. Криминалистическая диагностика: Учеб. пособие. – М.: Юр. лит., 1989. – 156 с; [446] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Типология экспертных задач: методологические аспекты // Криминалистика и судеб. экспертиза. – Киев: Вища школа, 1988. – Вып. 37. – С. 9-18.

¹¹⁰ [101] Волчецкая Т.С. Ситуационный подход в практической и исследовательской криминалистической деятельности: Учеб. пособие. – Калининград: Калинингр. госуд. ун-т., 1999. – 74 с; [102] Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: Монография. / Под ред. проф. Н.П. Яблокова. – Москва – Калининград: Калинингр. ун-т., 1997. – 248 с; [321] Новоселова Н.И. О неидентификационных исследованиях в криминалистической экспертизе. – Минск: Бел. НИИСЭ, 1970. – 32 с; [131] Грановский Г.Л. Криминалистическая ситуационная экспертиза места происшествия // Рефераты научных сообщений на теоретическом семинаре-криминалистических чтениях. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – Вып. 16; [134] Грановский Г.Л. Ситуалогическое исследование места происшествия: Программированные и ситуалогические методики трасологических исследований // Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1979. – С.104- 139; [404] Прохоров-Лукин Г.В. Теоретические и методологические основы судебно-экспертной ситуалогии. Автореф. дис. ...канд.юрид.наук. – К., 1993.

чних завдань, що потребують сукупного ситуаційного, діагностичного та ідентифікаційного аналізу, утруднюють чітку класифікацію судових експертиз, що використовують методи ідентифікації, діагностики та ситуалогії [448, с. 19-23]¹¹¹. На думку деяких вчених, залежно від кінцевої мети дослідження завдання експертизи розподіляють на класифікаційні, ідентифікаційні, діагностичні (особливою ланкою яких є ситуалогічні завдання) [6, с. 432-433]¹¹². Інші вчені обґрунтовують розподіл завдань експертизи на ідентифікаційні, діагностичні та ситуаційні [448]¹¹³.

О. Р. Шляхов та В.Д. Арсеньєв вважають, що предметом експертизи є фактичні дані (факти, обставини справи), що встановлює експерт на основі спеціальних знань, та які вказують на тісний взаємозв'язок предмету з об'єктами та методиками судової експертизи [560, с. 3; 565; 29, с. 3-7; 30, с. 3-23; 28, с. 16-26]¹¹⁴. Тієї ж думки стосовно тлумачення поняття предмета судової експертизи з практичної точки зору дотримується більшість авторів [423; 448; 403]¹¹⁵. Р.С. Белкін так формулює предмет судової експертизи: «вирішення експертних завдань з метою встановлення фактичних даних на основі дослідження об'єктів – матеріальних носіїв інформації про факт або подію за допомогою спеціальних методів і методик» [6, с. 432]¹¹⁶.

¹¹¹ [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений: Проблемы методологии. – К.: «ІнЮре». – К., 1997. – С.19-23.

¹¹² [6] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика: учебник для ВУЗов. – М.: Издательство «Норма», 2000. – С. 432-433.

¹¹³ [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (Проблемы методологии) – К.: ІнЮре, 1997. – 174 с.

¹¹⁴ [560] Шляхов А.Р. О предмете судебной экспертизы // Некоторые вопросы теории судебной экспертизы: Тезисы научных сообщений на 7 теоретическом семинаре – криминалистических чтениях 26 июня 1975 года. – М.: НИИСЭ. – 1975. – С.3; [565] Шляхов А.Р. Процессуальные и организационные основы криминалистической экспертизы: Методическое пособие. – М.: ВНИИСЭ, 1972. – 118 с.; [29] Арсеньев В.Д. Спорные вопросы предмета судебной экспертизы // Рефераты научных сообщений на теор. семинаре – криминалистических чтениях. – М.: ВНИИСЭ. – 1978. – Вып.23. – С.3– 7; [30] Арсеньев В.Д. Соотношение понятий предмета и объекта судебной экспертизы // Проблемы теории судебной экспертизы: Сб.науч.тр. – ВНИИСЭ. – 1980. – Вып.44. – С. 3-23; [28] Арсеньев В.Д., Заболоцкий В.Г. Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1986. – С.16-26.

¹¹⁵ [423] Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе: практическое пособие. – М.: Право и закон, 1996. – С. 6; [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений: Проблемы методологии. – К.: «ІнЮре», 1997; [403] Прохоров-Лукин. Г.В. Предмет судебной экспертизы и общие основания деления экспертных задач на категории // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев: МЮ Украины. – 2001. – Вып.50. – С.3-15. та ін.

¹¹⁶ [6] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – С. 432.

О.Р. Шляхов справедливо зазначає, що предмет експертизи визначається об'єктом експертного дослідження й питаннями слідчого (суду). Автор розглядає поняття предмета судової експертизи роду, виду, підвиду і конкретної експертизи. На думку вченого, перше доводиться й устанавлюється науково для кожного роду, виду, підвиду судової експертизи. Друге визначається питаннями, які поставив слідчий (суд), і вирішується експертом у межах його спеціальних знань [465, с. 60]¹¹⁷. Цих положень необхідно дотримуватись при удосконаленні класифікації судових експертиз [532, с. 9-13; 553, с. 88-94]¹¹⁸.

Стосовно конкретної експертизи, її предметом є експертне завдання, яке необхідно розв'язати експертові під час й за результатами дослідження на основі відповідного обсягу спеціальних знань із використанням засобів і методів, що перебувають у його розпорядженні [423, с. 6]¹¹⁹.

Судова експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції має свій предмет, завдання, об'єкти й певне коло методів дослідження, які дозволяють відокремити цей вид експертизи від інших. У деяких публікаціях уже є відомості про розробку основних положень судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції [405; 458; 10; 11; 12; 13, 25; 76]¹²⁰.

¹¹⁷ [465] Словарь основных терминов судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С. 60.

¹¹⁸ [532] Хрусталева В.Н., Питрюк В.А. Потребность практики – обновление классификации криминалистических экспертиз // Рос. следователь. – 2001. – №4. – С. 9-13; [553] Шерстюк В.Н. Классификация судебных экспертиз // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: Право. – 2002. – Вип. 2. – С.88-94 та ін.

¹¹⁹ [423] Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе: практическое пособие. – М.: Право и закон, 1996. – С. 6.

¹²⁰ [405] Прохоров-Лукин Г.В., Звягинцев Ю.М. Возможности криминалистического исследования лазерных компакт-дисков с целью установления общего источника их происхождения // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С.302-305; [458] Семикаленова А.И. Некоторые правовые вопросы, решаемые при установлении контрафактности информационно-программных продуктов // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г., – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.1. – С.238-242; [10] Авдеева Г.К. Формы використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням прав на аудіовізуальну продукцію // Інтелектуальний капітал. – К., 2005. – №1-2. – С. 66-72; [11] Авдеева Г.К. Процесуальні проблеми призначення експертиз з дослідження контрафактної аудіо- та відеопродукції // Право і безпека. – Х., 2005. – т.4. – № 4. – С. 33-37; [12] Авдеева Г.К. Проблеми використання спеціальних знань при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції // Вісник Академії правових наук України. – Х. – 2005. – № 3. – С. 212-218; [13] Авдеева Г.К. Роль судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції у боротьбі з піратством // Криміналістичний вісник. Науково-практичний збірник. – К.: ДНДКЦ МВС України, 2005. – №2 (2). – С. 107-112; [25] Арбузов П.В. Некоторые аспекты проблемы охраны и защиты авторских прав применительно к компьютерной сети Интернет // Информатизация правоохран. систем: IX Междунар. Науч. Конф., г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С. 11-14; [76] Бычкова

Так, С.П. Кузнєцова пише, що предметом судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції є пізнання закономірностей, в основі яких лежать фактичні дані, що відбивають ознаки технології створення аудіовізуальної продукції, яка виготовлена з відхиленням від стандартів ліцензійної аудіовізуальної продукції й/або з порушенням прав правовласника [255, с. 571-572]¹²¹. Повною мірою не можна погодитися з цим тлумаченням предмета даного виду експертизи, оскільки, по-перше, не існує стандартів ліцензійної аудіовізуальної продукції, й, по-друге: пізнання закономірностей будь-яких подій, зокрема, фактичних даних, що мають відношення до обставин злочинів, пов'язаних з порушенням авторських і суміжних прав, не є предметом судової експертизи.

Н.О. Куркова визначає предмет судової експертизи контрафактної продукції як «встановлення фактичних даних, що підтверджують або спростовують контрафактність об'єкту інтелектуальної власності» [256, с. 610]¹²². З даним визначенням не можна погодитись тому, що за допомогою лише результатів судово-експертного дослідження аудіовізуальної продукції неможливо підтвердити або спростувати контрафактність об'єкту, що є прерогативою правозастосовних органів. Крім того, у даному визначенні предмету експертизи не передбачено вирішення ідентифікаційних завдань.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати наступне визначення предмета судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції: предметом судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції є вирішення експертних завдань з метою встановлення фактичних даних, які пов'язані зі створенням, тиражуванням, розповсюдженням та використанням певного зразка аудіовізуальної продукції, встановлення факту відповідності (невідповідності) зразка продукції, що перевіряється, зразку ліцензійної продукції, фактів тира-

С.Ф., Богодухова Е.Д. Изучение контрафактной продукции как новый вид экспертного исследования // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – Вип. 2. – С. 67-70. та ін.

¹²¹ [255] Кузнєцова С.П. Возможности использования специальных знаний по делам о нарушениях прав интеллектуальной собственности // Теория і практика судової експертизи і криміналістики.– Харків: Право. – 2003. – Вип.3. – С.571-572.

¹²² [256] Куркова Н.А. Вопросы назначения экспертиз по делам о контрафакции // Теория і практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право. – 2004. – Вип. 4. – С. 610.

жування твору кустарним способом та інших фактів (обставин справи), що можуть стати джерелом доказів за справою та встановлюються за допомогою спеціальних знань під час дослідження даних об'єктів і/або відомостей стосовно цих фактів, які зафіксовані в матеріалах кримінальної, господарської, адміністративної або цивільної справи.

Класифікація об'єктів судової експертизи може бути здійснена за різними підставами: з точки зору теорії криміналістичної ідентифікації, діагностики та ситуалогії; процесу доказування; розробки методик дослідження; експертної практики; процесуального статусу; завдань, класів, родів, видів, підвидів судової експертизи тощо. Так, Л. Ю. Ароцкер називав об'єктами експертних досліджень предмети матеріального світу, що досліджуються та пізнаються як з метою ідентифікації, так і для вирішення неідентифікаційних завдань [26, с. 52]¹²³. Деякі автори приділяли увагу розширенню кола об'єктів судової експертизи, де поряд із матеріальними предметами та їх слідами, присутня матеріальна обстановка події злочину, дослідження якої дозволяє встановити механізм події злочину [91, с. 4]¹²⁴.

А. І. Вінберг, Д. Я. Мирський та М. Н. Ростов справедливо зазначають, що, залежно від завдання експертизи, суб'єкт дослідження виділяє з об'єкту ті сторони (елементи, властивості, ознаки), за допомогою яких вирішується експертне завдання [92, с. 6; 300, с. 27, 31]¹²⁵. Автори дійшли висновку, що об'єктом судово-експертного дослідження є матеріальна субстанція (людина, речовина тощо), а безпосереднім об'єктом – її властивості.

На думку О. Р. Шляхова, об'єктами судової експертизи є: речові докази, частини трупа, речова обстановка або фрагменти місця події, зразки, інші відомості, що містяться в різних матеріалах справи [465]¹²⁶.

¹²³ [26] Ароцкер Л.Е. Сущность криминалистической экспертизы // Криминалистическая экспертиза. М.: ЦНИИСЭ. – 1966. – Вып.1.– С.52.

¹²⁴ [91] Винберг А.И., Мирский Д.Я., Ростов М.Н. К проблеме объектов судебной экспертизы // Общетеоретические вопросы судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1982. – С.4.

¹²⁵ [92] Винберг А.И., Мирский Д.Я., Ростов М.Н. Гносеологический, информационный и процессуальный аспекты учения об объекте судебной экспертизы // Вопросы теории и практики судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1983. – С.6; [300] Мирский Д.Я. Ростов М.Н. Понятие объекта судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – Вып.44. – С.27, 31.

¹²⁶ [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – 92 с.

Вважаємо вірним визначення загального об'єкту судово-експертного дослідження як джерела (носія) інформації, через вивчення якого експерт встановлює факти та обставини, що являють собою предмет дослідження [489, с. 135-136]¹²⁷. Оскільки поняття об'єкта судової експертизи має й правову сторону, ним може бути тільки матеріальне (матеріалізоване) утворення, яке досліджується з метою встановлення фактів та обставин, що цікавлять слідчого (суд) [300, с. 27, 31]¹²⁸.

О.Р. Шляхов спочатку визначив об'єкти судової експертизи як «матеріалізовані у відповідності до процесуальних норм джерела інформації», до яких відносилися речові докази, місце події, зразки для порівняльного дослідження. При цьому зазначалось, що об'єкт є специфічним для кожного роду й виду судової експертизи [489, с. 137]¹²⁹. Згодом це визначення було доповнене, до нього були включені «матеріалізовані, визначені процесуальним законодавством джерела інформації (матеріали справи), зокрема, речові докази, частини трупа, речова обстановка або фрагменти місця події, зразки, інші відомості, що містяться в матеріалах справи» [566, с. 6]¹³⁰.

На нашу думку, відповідно до завдання експертизи її об'єктом є матеріальні (матеріалізовані) предмети (утворення) та їх ознаки, що досліджуються (пізнаються) експертом певними методами та засобами для вирішення питань слідчого (суду), із застосуванням спеціальних знань.

С.П. Кузнецова пише, що до переліку об'єктів судової експертизи інтелектуальної власності відносяться лише такі: аудіо- та відеокасети, компакт-диски, їх упаковка, технічні засоби їх виробництва, супроводжувальна документація, матеріали справи тощо [255, с. 572]¹³¹. На нашу думку, об'єктами

¹²⁷ [489] Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі. Навчально-довідковий посібник / Шепітько В.Ю., Цимбал М.Л., Сімакова-Єфремян Е.Б., Шерстюк В.М. та ін. –Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – С. 135-136.

¹²⁸ [300] Мирский Д.Я. Ростов М.Н. Понятие объекта судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – Вып.44. – С.27, 31.

¹²⁹ [489] Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі. Там же. – С. 137.

¹³⁰ [566] Шляхов А.Р.Классификация судебных экспертиз: Учебное пособие. – Волгоград: НИ и РИО ВСШ МВД СССР, 1980. – С.6.

¹³¹ [255] Кузнецова С.П. Возможности использования специальных знаний по делам о нарушениях прав интеллектуальной собственности // Теория і практика судової експертизи і криміналістики. – Харків: Право. – 2003. – Вип.3. – С.572.

судової експертизи інтелектуальної власності є досить широке коло об'єктів, які можна розподілити на дві групи: об'єкти авторського та суміжних прав (аудіовізуальні твори і фонограми, літературні твори, твори образотворчого мистецтва, архітектури, комп'ютерні програми і бази даних тощо) і об'єкти права промислової власності (знаки для товарів і послуг, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, види рослин та породи тварин тощо). Не викликає сумнівів той факт, що як об'єкти судової експертизи інтелектуальної власності найчастіше виступають самі об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ) – результати творчої діяльності людини, які виражені в матеріальній формі (зафіксовані на будь-якому матеріальному носії). Об'єктом експертного дослідження також може бути ознака (комплекс ознак) ОІВ, що має твір незалежно від властивостей його носія. Також, залежно від завдань, об'єктом експертного дослідження можуть бути носії ОІВ. Крім того, до ОІВ, крім результатів творчої діяльності людини, відносять деякі нематеріальні об'єкти, що використовуються в господарській діяльності (наприклад, найменування місця походження товару).

Н.О. Куркова виділяє такі об'єкти експертизи контрафактної продукції: можливо контрафактні екземпляри творів, зразки легальних екземплярів творів, технічне обладнання, що використовується для виготовлення контрафактної продукції [256, с. 610]¹³². Однак у даному визначенні не враховані такі самостійні об'єкти експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції, як носії творів - оптичні диски, аудіо- і відеокасети, їх упаковка, поліграфічне оформлення, контрольні марки та інші матеріали цивільної, кримінальної, адміністративної або господарської справи.

Тому нами пропонується наступне визначення поняття об'єктів судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції: об'єктами судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції є аудіовізуальні твори та їх носії (оптичні диски, аудіо- і відеокасети), їх упаковка, поліграфічне оформ-

¹³² [256] Куркова Н.А. Вопросы назначения экспертиз по делам о контрафакции // Теория и практика судебной экспертизы и криминалистики. – Х.: Право. – 2004. – Вып. 4. – С. 610.

лення, контрольні марки тощо, зразки ліцензійної продукції, обладнання для виготовлення дисків і касет та інші матеріали цивільної, кримінальної, адміністративної або господарської справи, що досліджуються експертом для вирішення питань слідчого (суду), із застосуванням певних спеціальних знань.

1.3. Характеристика контрафактної аудіовізуальної продукції

При визначенні контрафактної аудіовізуальної продукції необхідно виходити із змісту загального поняття і структури інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність складається з двох частин: авторське право й суміжні права та право на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг й знаки обслуговування, фірмові найменування, географічні вказівки (в тому числі найменування місця походження товару), топографії інтегральних мікросхем, конфіденційна інформація тощо [125; 141; 247]¹³³. Авторське право надає авторам творів певні права, згідно з якими вони мають можливість дозволяти або забороняти протягом певного обмеженого часу ті або інші види використання їх творів [340, с. 15]¹³⁴. Авторське право й суміжні права є необхідними умовами розвитку творчості, дають авторам стимул у формі визнання й справедливої матеріальної винагороди. Ця система охорони прав гарантує авторам поширення їх творів без піратства¹³⁵.

Твором є сукупність ідей, думок і образів, які одержали в результаті творчої діяльності автора своє вираження в доступній для сприйняття людськими почуттями конкретній формі [463, с. 32]¹³⁶. Ми вважаємо, що екземпляром аудіовізуальної продукції є об'єкт, який складається із запису аудіовізуального твору, його носія (диска або касети), упаковки, поліграфічного оформлення, контрольної марки України тощо та призначений для поширення аудіовізуальних творів шляхом відтворення (тиражування), продажу, імпорту, експорту, передачі в ефір, публічного показу, прокату.

Згідно ст. 54 Конституції України, «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуаль-

¹³³ [125] Гражданский кодекс Украины (по состоянию на 1 января 2005 года). – Х.: «Одиссей», 2005. – С. 149-174; [141] Громов Ю.А. Защита и коммерциализация интеллектуальной собственности: энциклопедический справочник. – М.: Экономика, 2003. – С. 9; [247] Кримінальний кодекс України (станом на 1 вересня 2005 року). – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярук Н.М., 2004. – С. 82-84.

¹³⁴ [340] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – С. 15.

¹³⁵ Піратством є виготовлення примірників охоронюваних творів з комерційною метою, а також комерційні операції без передбаченого законом дозволу на це. – Див.: [332] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – С. 157.

¹³⁶ [463] Серебровский В.И. Вопросы советского авторского права. – М.: Госюриздат, 1956. – С. 32.

ної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати результати інтелектуальної, творчої діяльності без згоди автора» [218, с. 14-15]¹³⁷. Захист авторського і суміжних прав здійснюється відповідно до цивільного [535]¹³⁸, господарського [124]¹³⁹, кримінального [246]¹⁴⁰, адміністративного [203]¹⁴¹ та митного [305]¹⁴² кодексів. Правовідносини у галузі авторського і суміжних прав регулює Закон України «Про авторське право й суміжні права» [369]¹⁴³, інші закони України [383; 388; 384; 378; 371; 399; 385; 370; 395; 391; 392; 375]¹⁴⁴, міжнародні нормативно-правові акти [166; 105; 106; 60; 290; 418; 509; 510]¹⁴⁵ й інші законодавчі та нормативно-правові акти [376; 389; 578; 577]¹⁴⁶.

¹³⁷ [218] Конституція України. – Киев: Збруч, 1997. – С. 14-15.

¹³⁸ [535] Цивільний кодекс України. (Витяг: Кн. IV: Гл. 36, 37) // БзіЮПУ. – К.: Юрінком. – 2003. – №5. – С.150-157.

¹³⁹ [124] Господарський кодекс України / Бібліотека юриста. – Одеса: ЦНТЕП ОНЮА. – С.18. – Ст.33., – 152с.

¹⁴⁰ [246] Кримінальний кодекс України. Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. – К.: Відомості Верховної Ради, 2001, № 25-26. Ст. Ст. 176, 203.

¹⁴¹ [203] Кодекс України про адміністративні правопорушення. (Витяг: Ст.51, Ст.164) // БзіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 365.

¹⁴² [305] Митний кодекс України (прийнятий ВР України 11 лип. 2002 р.) / МЮ України . – Офіц. вид. К.:ІнЮре, 2002. – 401 с. – С. 79-80.

¹⁴³ [369] Закон України «Про авторське право та суміжні права» № 2627-III від 11.07.2001 року // ВВР. – 2001. – № 43. – Ст. 214.

¹⁴⁴ Закони України: [383] «Про інформацію», [388] «Про науково-технічну інформацію», [384] «Про інформаційні агенства», [378] «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», [371] «Про видавничу справу», [399] «Про телебачення і радіомовлення», [385] «Про кінематографію», [370] «Про архітектурну діяльність», [395] «Про рекламу», [391] «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», [392] «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів», [375] «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм» та ін.

¹⁴⁵ [166] Загальна декларація прав людини (1948 р.); [105, 106] Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року, [60] Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1971 р.); [290] Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (1961 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uma.in.ua/ua/legislature/international/> – 20. 05 2005 р.; [418] Рекомендація щодо охорони й зберігання рухомих зображень (1980 р.); [509] Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (2002 р.); [510] Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS) та ін.

¹⁴⁶ [376] «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. №1756»; [389] «Про невідкладні заходи щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування». Указ Президента України від 30 січня 2002 року №85/2002; [578] «Щодо підприємницької діяльності з примірниками комп'ютерних програм та аудіовізуальними творами. Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 21.12.2001 р. №2-222/7529»; [577] «Щодо використання комп'ютерних програм». Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 22.03.2002 р. №4-451-534/1663 та ін.

П.Д. Барановський справедливо зазначає, що одна з найважливіших рис авторських прав – їхній територіальний характер. Існування й дія авторських прав обмежується межами тієї держави, у якій твір був створений. Факт створення твору не тягне визнання будь-яких прав автора на нього на території інших держав. У тому випадку, якщо країна не бере участь в угодах, спрямованих на міжнародну охорону авторських прав, цілком можливе перевидання творів за кордоном без угоди авторів і навіть без виплати авторської винагороди. Це порушує як інтереси авторів, так і видавців, виробників фонограм, виготовлювачів кінофільмів тощо [34, с. 12]¹⁴⁷. У зв'язку з тим, що є істотні розходження в національному законодавстві різних країн, досить важливе значення мають уніфіковані міжнародні угоди, до яких приєдналася Україна [508, с. 8; 392, с. 136; 509, с.207-214; 400, с.101]¹⁴⁸.

На нашу думку, контрафактною аудіовізуальною продукцією є об'єкти, що складаються із запису аудіовізуального твору на певному носії (диску або касеті) та призначені для поширення аудіовізуальних творів шляхом відтворення (тиражування), продажу, імпорту, експорту, передачі в ефір, публічного показу, прокату з певними порушеннями.

Об'єктами судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції залежно від завдань є складові елементи аудіовізуальної продукції: запис аудіовізуального твору, його носій (диск або касета), поліграфічне оформлення, контрольна марка, упаковка, написи та маркування на них тощо, але не правовідносини у галузі авторського та суміжних прав.

¹⁴⁷ [34] Барановський П.Д. О принципах международной охраны авторских прав // Журнал российского права. – 2001. – №8. – С. 12.

¹⁴⁸ [508] Угода про партнерство та співробітництво між європейськими співтовариствами і Україною. Закон України № 237/94-ВР // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: «ІнЮре», 2001. – С. 8; [392] Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Закон України від 31 травня 1995 року №189/95-ВР // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 136; [509] Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (2002 р.) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 207-214; [400] Про участь України у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року. Постанова ВР України від 23 грудня 1993 року № 3794-ХІІ) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 101 та ін.

Особисті немайнові права на будь-який твір, зокрема, аудіовізуальний, є невідчужуваними та не залежать від майнових прав. Навіть після передачі немайнових прав іншій особі автор має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому спотворенню, перекручуванню або іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора [60]¹⁴⁹.

Тільки майнове авторське право може бути передано (частково або повністю) іншим особам шляхом укладення письмового авторського договору (угоди, контракту, ліцензійного договору) [261, с. 31]¹⁵⁰. Наприклад, в ХНДІСЕ проводилося експертне дослідження відеокліпу з метою встановлення відповідності наявного сюжету первинній задумці його автора (при наявності відеокліпу дуже низької якості і авторського договору між автором та режисером-постановником). За результатами дослідження не було встановлено невідповідності первинної задумки автора наявному сюжету відеокліпу, що був зафіксований на відеоплівці, бо у змісті авторського договору та інших матеріалах не була докладно зафіксована задумка автора. А за тими ознаками, що були виявлені в тексті договору, об'єкти, що порівнювались, не відрізнялися. Тому, на нашу думку, при укладанні авторського договору автору для попередження посягань на його авторські права є доцільним докладно описати ознаки свого твору: назву, обсяг, вид твору, спосіб відтворення тощо та/або додати до обох екземплярів договору зафіксовані у матеріальній формі (на паперовому носії, відеозапису тощо) примірники твору.

Договір називають авторським не тому, що однією з його сторін є автор, а тому, що об'єктом авторського договору є авторські права [261, с.32]¹⁵¹. Авторський договір про передачу виключних прав дозволяє використання твору певним способом у встановлених договором межах тільки особі,

¹⁴⁹ [60] Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений (Парижский акт от 24 июля 1971 года) // Бухгалтерия. – 2004. – Вып. 10. – Ст. 6-bis. – С. 11 – 26.

¹⁵⁰ [261] Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере: Уголовно-правовой и криминалистический аспекты. – М.: Дело, 2004. – С. 31.

¹⁵¹ [261] Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере: Уголовно-правовой и криминалистический аспекты. – М.: Дело, 2004. – С. 32.

якій ці права передаються, і дає такій особі право забороняти подібне використання твору іншим особам. Авторський договір про передачу невиключних прав (невиключна ліцензія) дозволяє правовласнику використання твору разом із власником виключних прав, який передав такі права, і (або) іншим особам, що одержали дозвіл на використання цього твору таким же способом [488, с. 27]¹⁵². При дослідженні змісту авторського договору на передачу прав на аудіовізуальний твір слід встановити обсяг прав, що передаються. Так, відтворення та/або розповсюдження зразків продукції може бути передбачено договором, а право здійснення прокату¹⁵³ – ні. Тому прокат аудіовізуальних творів при наявності авторського договору на відтворення і розповсюдження творів є порушенням авторського права. У разі використання третіми особами твору без згоди автора, вони порушують чинне законодавство України стосовно правовідносин у галузі інтелектуальної власності. Так, стаття 176 КК України забороняє незаконне використання об'єктів авторського і суміжних прав.

Авторське право в Україні – особисті (немайнові) і майнові права авторів і їх правонаступників, що пов'язані зі створенням і використанням наукових, літературних і мистецьких творів [153, с. 52]¹⁵⁴. Однак для деяких цілей (наприклад, для ілюстрацій навчального процесу) допускається відтворення уривків аудіовізуальних творів без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право, за умови, якщо обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті [368, с. 21; 122, с. 12]¹⁵⁵.

Авторське право поширюється на твори науки, літератури й мистецтва, що виражені в будь-якій об'єктивній формі, незалежно від призначення й до-

¹⁵² [488] Степанова О.А. Передача исключительных прав по авторскому договору // Вестник Московского университета. – Серия 11. – Право. – 1997. – №6. – С. 27.

¹⁵³ Прокатом є надання на визначений строк з метою економічного ефекту. – Див.: [444] Сборник Европейских директив и регламентаций по интеллектуальной собственности (авторское право и смежные права): Официальный Бюллетень Европейского Сообщества № L 346/61. – С. 4.

¹⁵⁴ [153] Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002. – С. 52.

¹⁵⁵ [368] Про авторське право і суміжні права. Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 21; [122] Гончаров М.В., Панков А.Б. Использование CD-ROM технологий для создания CD-ROM продуктов в ГПНТБ // Совр. изд. технологии в библи.- информ. деят.: Сб. науч. тр. – М.: ГПНТБ. – 1995. – С. 10 -15.

стоїнства твору [490, с. 5]¹⁵⁶, наукової цінності, уява про які є дуже суб'єктивною [182, с. 20]¹⁵⁷, а також від форми і способу відтворення твору. Охорона також не залежить від мети створення твору, тому що можливе використання цього твору не має відношення до його охорони [299, с. 39]¹⁵⁸.

Охороні підлягають аудіовізуальні твори, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо). Правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі. [368]¹⁵⁹. Формою, у якій виражаються аудіовізуальні твори, є комбінація таких форм, як слова, спів, музика, тримірні предмети [98, с. 56]¹⁶⁰. Об'єктами авторського права є твори, що являють сукупність зовнішнього вигляду результату інтелектуальної праці й внутрішньої систематизації матеріалу, які складають форму твору, доступну для сприйняття третіми особами. Не є об'єктами авторського права задумки автора, сюжети, що не виражені у якій-небудь об'єктивній формі, закони, судові рішення, різні офіційні матеріали, а також робота з редагування рукописів [490, с. 5]¹⁶¹.

Авторське право на твір не пов'язане із правом власності на матеріальний об'єкт, у якому твір виражений. Передача права власності на матеріальний об'єкт, на якому зафіксований аудіовізуальний твір, не тягне передачі будь-яких прав на твір [369]¹⁶². У зв'язку із цим важливо розрізняти сам

¹⁵⁶ [490] Сутулов Д.М. Авторское право: издательские договоры, авторский гонорар. – М.: Юридическая литература, 1974. – С. 5.

¹⁵⁷ [182] Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика.: Науч.- практ. изд.: В 4 т. / Под общ. ред. А.Д. Святоцкого.– К.: Ін Юре, 1999. – Т.2: Авторское право и смежные права. – С. 20.

¹⁵⁸ [299] Минков А. М. Международная охрана интеллектуальной собственности. – СПб: Питер, 2001.- С. 39.

¹⁵⁹ [368] Про авторське право і суміжні права. Закон України. Там же. С. 5-41.

¹⁶⁰ [98] ВОИС – Всемирная организация интеллектуальной собственности. Общая информация. Публикация № 400 (R). ISBN 92-805-0238-7. ВОИС, 1997. – С. 56.

¹⁶¹ [490] Сутулов Д.М. Авторское право. – М.: Юридическая литература, 1974. – С. 5.

¹⁶² [369] «Про авторське право та суміжні права». Закон України № 2627– III від 11.07.2001 року // ВВР. – 2001. – № 43. – Ст. 214.

твір, що має нематеріальну природу, і форму його вираження [459, с. 24]¹⁶³. Так, однією із складових такого об'єкту експертного дослідження, як зразок аудіовізуальної продукції, є копія твору (відеозапис), іншими складовими є носій твору, упаковка, поліграфічна обкладинка тощо. Тобто, коли автор (колектив авторів) передає іншій особі майнові права на аудіовізуальний твір, він у договорі може й не вказувати, на якому носії зафіксований екземпляр твору, що є додатком до договору. Та навпаки, коли особа купує компакт-диск або відеокасету з примірником аудіовізуального твору, це не означає, що разом з цим вона стає власником авторського права на цей твір.

Будь-який твір, в тому числі аудіовізуальний, є результатом творчої діяльності автора, його творчої думки [109, с. 10]¹⁶⁴. Творчістю є розумова діяльність (праця), у процесі якої створюються за задумом нові цінності... - твори науки, літератури, мистецтва, технічні рішення [364, с. 215]¹⁶⁵. Творчою діяльністю також є діяльність людського мозку, що здатний створювати тільки ідеальні образи, а не предмети матеріального світу [110, с. 41]¹⁶⁶. Ознаки творчого характеру мають всі твори, що охороняються авторським правом. Так, перероблений аудіовізуальний твір, у якому замінений лише рекламний блок або скорочена тривалість відеозапису, не має ознак творчого характеру. Відтворення такого екземпляру твору без згоди автора є порушенням його прав.

Тільки оригінальні твори можуть бути об'єктами авторського права. Самі ідеї, закладені в твір, не обов'язково повинні бути новими, однак форма їх вираження (літературна або художня) обов'язково повинна бути оригінальною [340, с. 150]¹⁶⁷. Оригінальним є твір, який є продуктом самостійної

¹⁶³ [459] Сергеев А.П. Авторское право в России. - СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1994. - С. 24.

¹⁶⁴ [109] Гаврилов Э.П. Авторское право. Издательские договоры. Авторский гонорар. - М.: Юридическая литература, 1988. - С. 10.

¹⁶⁵ [364] Прахов Б.Г. Интеллектуальная собственность: словарь-справочник. - К.: Вища школа, 1999. - С. 215.

¹⁶⁶ [110] Гаврилов Э.П. Постатейный комментарий к Закону РФ «Об авторском праве и смежных правах». - М.: Фонд «Правовая культура», 1996. - С. 41.

¹⁶⁷ [340] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. - К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. - С. 150.

творчості автора [297, с. 251]¹⁶⁸. Оригінальність твору встановлюється за допомогою матеріалів, що підтверджують особистий вклад автора (колективу авторів) у створення певного твору. Наприклад, оригінальність аудіовізуального твору встановлюється при дослідженні текстів авторських договорів між режисером твору і такими учасниками правовідносин: акторами-виконавцями, композиторами, авторами сценарію, художниками-декораторами, співаками, танцюристами тощо.

Таким чином, ми вважаємо, що творчий характер й оригінальність – основні суттєві ознаки твору, що є об'єктом авторського права. Ознаки творчого характеру і оригінальності твору можна дослідити за допомогою спеціальних знань.

Для забезпечення захисту аудіовізуального твору він повинен мати такий комплекс ознак:

- бути оригінальним, мати творчий характер (твір може бути об'єктом охорони, якщо він є результатом творчої праці його автора);
- мати об'єктивну форму вираження (твір може бути об'єктом охорони, якщо він існує в об'єктивній формі – відеозаписі);
- мати зміст, що не суперечить суспільним інтересам (наприклад, неприпустима пропаганда війни, бандитизму, геноциду, тероризму; розпалення расової або національної ворожнечі; порнографія; заклики до скинення конституційного ладу);
- бути обнародуваним (може бути об'єктом охорони незалежно від того, чи забезпечений до нього вільний доступ інших осіб) тощо [296; 506, с.8]¹⁶⁹.

Якщо аудіовізуальний твір є відносно легко відтворюваним та має комерційну цінність, посягання на авторське або суміжні права є найбільш ймовірним.

¹⁶⁸ [297] Мильчин А.Э. Издательский словарь-справочник. – М.: Юристъ, 1998. – С.251.

¹⁶⁹ [296] Міжнародна охорона авторського права і суміжних прав / Міжнародне бюро ВОІВ. – WIPO / CNR / ABU. – 1993. – №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int> – 25.11.2004 г; [506] Трунцевский Ю.В. Видеопиратство: уголовная ответственность, раскрытие и расследование преступлений. – М.: Дело. – С. 8.

Для охорони авторських і суміжних прав не обов'язково реєструвати права на твір [369]¹⁷⁰. Авторське право на твір виникає з моменту його створення, подальше здійснення й захист авторських прав виникає без яких-небудь формальностей. Для оповіщення про свої права автор твору має право використати знак охорони авторського права, що міститься на кожному творі й складається із трьох елементів: латинської букви «С» в колі - ©; імені власника виключних авторських прав (прав правонаступника); року першого опублікування твору [368, с. 15]¹⁷¹. Ці позначки є попередженням порушення авторського права на твір та полегшують процес доказування у разі порушення цього права. Відсутність цих відомостей на поверхні носія твору, упаковки, поліграфічній обкладинці тощо, або їх невідповідність один одному є ознаками контрафактності примірника аудіовізуального твору, що встановлюються за допомогою спеціальних знань.

Так, в одному з експертних проваджень ХНДІСЕ встановлено, що на поверхнях дисків 24 примірників аудіовізуальної продукції, їх упаковках, поліграфічних обкладинках були відсутні написи щодо правовласників творів. Відомості щодо правовласника твору були зафіксовані лише на відеозапису творів. За результатами досліджень встановлено, що це є ознаками контрафактності продукції.¹⁷²

У міжнародному законодавстві передбачений перелік додаткових заходів, які автор може використати для підтвердження наявності авторських прав на твір. Перелік цих заходів указується в п. 1 ст. III Всесвітньої конвенції про авторське право: депонування екземплярів, реєстрація, застереження про збереження авторського права, нотаріальні посвідчення, сплата зборів, виготовлення або випуск у світ екземплярів твору на території даної держави тощо

¹⁷⁰ [369] Про авторське право та суміжні права. Закон України № 2627-III від 11.07.2001 року // ВВР. – 2001. – № 43. – Ст. 214.

¹⁷¹ [368] Про авторське право і суміжні права. Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 15.

¹⁷² Висновок №4382 від 30.06.04 за кримінальною справою № 3104100 по обвинуваченню В. і В. – Архів ХНДІСЕ.

[106, с. 94]¹⁷³. Ці заходи доведення наявності авторського права успішно використовуються на території України. Так, якщо автор або інший власник авторських прав має намір заздалегідь забезпечити докази свого авторства, він може зареєструвати свій твір в Державному департаменті інтелектуальної власності за певними правилами, у нотаріуса, в громадських організаціях (наприклад, у гільдії кінорежисерів «24/1») [376, с. 250; 356]¹⁷⁴.

Незаконним використанням об'єктів авторського права є їхнє використання без згоди автора (піратство): опублікування, відтворення й розповсюдження контрафактних примірників твору; «переробка», внесення будь-яких змін у сам твір, у його назву або позначення імені автора; додавання до твору ілюстрацій, передмов, післямов або пояснень; використання твору автора іншими особами, включаючи переклад на іншу мову; примусове співавторство; незаконне розповсюдження чужого твору, як то: реалізація, публічне виконання, відтворення, причому всупереч волі автора [368, с. 35]¹⁷⁵.

Аудіовізуальною продукцією є багатоскладовий об'єкт, який складається із: аудіовізуального твору (кінофільму, телефільму, відеофільму, відео-кліпу, рекламного ролика, твору хореографічного або театрального мистецтва, телепередачі, мультфільму, діафільму, слайдофільму тощо), що зафіксований на певному матеріальному носії (відеоплівці, магнітному диску комп'ютера, компакт-диску тощо); його носія (диска або касети); полімерної або картонної упаковки; поліграфічного оформлення диску (касети) та обкладинки; написів на поверхні диску (касети) та поліграфічній обкладинці, що містять відомості про об'єкт авторського або суміжних прав - назву твору (творів), суб'єктів авторського права – авторів (режисера-постановника, автора сценарію, композитора, акторів-виконавців тощо), суб'єктів суміжних

¹⁷³ [106] Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 94.

¹⁷⁴ [376] Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Постанова Кабінету Міністрів України №1756 від 27.12.2001 р. // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 250; [356] Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України №1756 від 27.12.2001 р. // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 251-260 та ін.

¹⁷⁵ [368] Закон України про авторське право і суміжні права. Ст. 50. // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 35.

прав – виробників твору (кіностудії, телестудії), дати першого оприлюднення твору, контрольної марки України тощо. Всі ці складові аудіовізуальної продукції в процесі судово-експертного дослідження вивчаються окремо з метою виявлення ознак контрафактності (ознак, що відрізняють екземпляр аудіовізуальної продукції від ліцензійного зразка). За результатами досліджень цих складових об'єкту, що оцінюються в комплексі, експертом складається висновок про факт відповідності (невідповідності) аудіовізуальної продукції, що перевіряється, типовим зразкам аудіовізуальної продукції.

Аудіовізуальний твір¹⁷⁶ є результатом творчої діяльності авторів (авторів сценарію, діалогів, музичних супроводжувальних творів, режисерів – постановників, художників – постановників, операторів тощо, якщо інше не вказано у договорі з виробником твору або продюсером). У трудових угодах найчастіше виробники або продюсер аудіовізуального твору вимагають від авторів, що внесли вклад у його створення, не заперечувати проти відтворення, розповсюдження, виконання або проти іншого використання твору, включаючи дублювання тексту. Однак автори складових частин аудіовізуального твору можуть самостійно використовувати їх за своїм розсудом [340, с. 9; 364, с. 9]¹⁷⁷.

Аудіовізуальні твори охоплюють широке коло кіно-, теле- і відеотворів, які розраховані на одночасне слухове й зорове сприйняття аудиторією. До них відносяться, насамперед, кіно-, теле-, і відеофільми, слайд-фільми, діафільми, інші кіно- і телетвори незалежно від їхнього жанру й призначення (художні, документальні, науково-популярні мультиплікаційні тощо), обсягу (повнометражні, короткометражні, багатосерійні), виконання (звукові, німі, чорно-білі, кольорові, широкоекранні тощо). Практично всі аудіовізуальні твори є з'єднанням різних видів мистецтв у єдине неподільне художнє ціле. Так, творчий внесок у створення такого комплексного твору, як кіно- і телефільми,

¹⁷⁶ Аудіовізуальний твір – твір, який складається з низки пов'язаних між собою зображень, що створюють почуття руху, що можна бачити і чути (якщо є супроводжувальне звучання). – Див.: [364] Прахов Б.Г. Интеллектуальная собственность: словарь-справочник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 17.

¹⁷⁷ [340] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – С. 151-155; [364] Прахов Б.Г. Интеллектуальная собственность: словарь-справочник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 9.

вносять сценарист, художник, композитор, оператор, актори й інші особи, праця яких синтетично поєднується мистецтвом режисера в нове художнє ціле. При цьому деякі компоненти фільму, такі, як сценарій, у тому числі режисерський, музика, фотографічні зображення (кадри), ескізи, малюнки, макети декорацій, костюмів, реквізити й т.п., можуть існувати й використовуватись окремо від фільмів і мають значення самостійних об'єктів інтелектуальної власності.

Примірники аудіовізуальної продукції характеризуються низкою ознак, які мають всі об'єкти інтелектуальної власності в цілому:

- є продуктом творчості¹⁷⁸;
- є результатом (або проявом) діяльності людського розуму [113, с. 11-13]¹⁷⁹;
- є неповторними (оригінальними¹⁸⁰);
- мають комерційну цінність;
- мають нематеріальний характер, однак захищається законодавством тільки матеріальна (матеріалізована) форма вираження твору;
- об'єкт авторського або суміжного права не є «споживаною річчю», тобто він не підлягає амортизації з фізичної точки зору, при цьому може застаріти морально;
- з приводу створення й використання об'єктів авторського і суміжних прав, виникають такі суспільні відносини, які можуть бути і є предметом правового регулювання.

Особливу категорію являють такі аудіовізуальні твори, що не є об'єктами авторського права в Україні, це: а) повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної експрес-інформації; б) твори народної творчості (фольклор); в) офіційні повідомлення політичного, зако-

¹⁷⁸ Творчество – создание новых по замыслу культурных, материальных ценностей – Див.: [332] Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 15-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1984. – С. 687.

¹⁷⁹ [113] Гальперин Л.Б., Михайлова Л.А. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа // Право промышленной и интеллектуальной собственности: Сб. науч. тр. – Новосибирск. – 1992. – С.11-13.

¹⁸⁰ Оригінальним є твір, який є продуктом самостійної творчості автора – Див.: [297] Мильчин А.Э. Издательский словарь-справочник. – М.: Юристъ, 1998. – С.251.

нодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, ухвали, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади, які створені на замовлення органів державної влади в межах їх повноважень; д) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *suu-generis* (своєрідне право, право особливого роду) [368, с. 14]¹⁸¹. Ці об'єкти авторським правом не охороняються.

Розвиток науково-технічного прогресу зачіпає інтереси не тільки авторів та інших власників авторського права, але й інших осіб, чия діяльність пов'язана з використанням творів, що охороняються авторським правом. До них, зокрема, відносяться виробники фонограм, які використовують ефективні засоби звукозапису, а також організації ефірного або кабельного мовлення. Діяльність зазначених осіб відрізняється в більшості випадків технічним, а не творчим характером, і тому надання їм авторського права суперечило б фундаментальним принципам авторського права. У зв'язку із цим законодавство обрало основним засобом охорони особливу систему прав, що одержала назву суміжних. Вони відбивають їхню природу: права є похідними від авторських, є подібними ним, однак повністю з ними не збігаються [593, с. 367]¹⁸².

Суміжними правами є права виконавців, виробників фонограм та організацій радіо- і телемовлення [153, с. 52]¹⁸³. Виконавець - завжди фізична особа, тоді як виробником може бути й фізична, і юридична особа. Однак у виконавців відсутнє право на розповсюдження відтвореного запису. Права виконавців, виробників фонограм і організацій радіо- і телемовлення є суміжними стосовно авторських прав, тобто ці права є близькими до авторських. Їхня роль є свого роду посередницькою між авторами й широкою аудиторією. Разом з тим вони є вторинними стосовно авторських прав, тому що забезпечують використання творів авторів. Суміжні права забезпечують захист

¹⁸¹ [368] Про авторське право і суміжні права. Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 14.

¹⁸² [593] Юридический энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2001. – С. 367.

¹⁸³ [153] Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002. – С. 52.

творчої праці осіб, що доносять твори авторів до широкої аудиторії, від нелегального використання результатів їхньої роботи [340, с. 151]¹⁸⁴.

Специфіка суміжних прав полягає в наступному:

- вони пов'язані з використанням певних технічних пристроїв (тому вони з'явилися з розвитком науково-технічного прогресу - появою звуко- і відеозапису, радіо, кіно, телебачення, штучних супутників);

- об'єкти суміжних прав зафіксовані на матеріальних носіях (наприклад, записи виконання на магнітних плівках, касетах, відеоплівках);

- здійснювати виконання можливо повторно, нескінченно, перед практично необмеженою аудиторією й без безпосередньої участі самого виконавця [340, с. 152]¹⁸⁵.

Основною умовою охорони суміжних прав для виконавців є додержання прав авторів творів, які виконуються; для виробників фонограм і організацій мовлення - додержання прав авторів і виконавців [364, с. 204]¹⁸⁶.

Необхідність надання охорони результатам діяльності зазначених категорій осіб обумовлена тим, що раніше було неможливо безпосередньо копіювати матеріальні результати діяльності авторів творів, що охороняються авторським правом. Однак це обмеження зникло після того, як можливість відтворення творів перестала бути пов'язаною з повторенням усього процесу виробництва й стало можливим не тільки відтворювати сам твір, але також використовувати будь-яку його постановку, записавши її або виготовляючи копії з існуючих записів. Такі можливості викликали необхідність в особливій охороні інтересів виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення відносно їх програм. За своєю природою права зазначених суб'єктів є виключними, однак для практичного здійснення їм необхідна згода як інших виконавців, так і авторів творів [184, с. 33-34; 21, с. 93; 282, с. 69; 141, с. 14-15]¹⁸⁷.

¹⁸⁴ [340] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – С. 151.

¹⁸⁵ [340] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – С. 152.

¹⁸⁶ [364] Прахов Б.Г. Интеллектуальная собственность: словарь-справочник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 204.

¹⁸⁷ [184] Иоффе О.С. Советское гражданское право: В 3 т. Л.: Изд-во ЛГУ, 1965. – Т. 3. – С. 33-34; [21] Ан-

Винятковість суміжних прав полягає в тому, що тільки сам суб'єкт суміжних прав може здійснювати або дозволяти здійснення певних дій (прямо зазначених у законі) відносно об'єктів правової охорони (фонограм, передач кабельного й ефірного мовлення) [141, с. 12]¹⁸⁸.

Для виникнення й здійснення суміжних прав не потрібно дотримання яких-небудь формальностей, однак виробник фонограми й виконавець для визначення своїх прав може використати знак охорони суміжних прав [368, с. 27]¹⁸⁹, що міститься на кожному екземплярі фонограми й (або) на кожному її футлярі й складається із трьох елементів: латинської букви «P» в колі; імені (найменування власника виняткових суміжних прав); року першого опублікування фонограми. Виключні права, передбачені Законом для суб'єктів суміжних прав, можуть передаватися іншим особам. Для цього необхідно мати відповідну угоду.

Об'єктами суміжних прав незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу й форми відтворення, є: а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; б) фонограми, відеограми; в) передачі (програми) організацій радіо - і телемовлення [141, с. 12]¹⁹⁰.

Виробником відеограми є фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього). Виробник фонограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання [369, с. 6]¹⁹¹.

тимонов Б.С., Флейшиц Е.А. Авторское право. М.: Госюриздат, 1957. – С. 93; [282] Мартемьянов В.С. Охрана прав исполнителей: Проблемы создания исполнительского права // Советское государство и право. – 1984. – № 6. – С. 69. [141] Громов Ю.А. Защита и коммерциализация интеллектуальной собственности: Энциклопедический справочник. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2003. – С. 14-15. та ін.

¹⁸⁸ [141] Громов Ю.А. Защита и коммерциализация интеллектуальной собственности: Энциклопедический справочник. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2003. – С. 12.

¹⁸⁹ [368] Про авторське право і суміжні права. Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 27.

¹⁹⁰ [141] Громов Ю.А. Защита и коммерциализация интеллектуальной собственности: Энциклопедический справочник. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2003. – С. 12.

¹⁹¹ [369] Про авторське право та суміжні права. Закон України № 2627– III від 11.07.2001 року // ВВР. – 2001. – № 43. – Ст. 214. – С.6.

Виготовлення фонограми як об'єкта суміжного права – технічний процес і найчастіше не містить елементів творчості, іншими словами, це – організаційно-технічна творчість. Фонограма може містити у своїй основі твір, а також інші звуки (наприклад, спів птахів, дзюркіт води й т.д.). Охороняються суміжними правами окремо звуковий запис і відеозображення. Кінофільм не є фонограмою, але звуковий супровід є невід'ємною частиною фільму.

Оскільки як аудіовізуальні твори на дослідження у 91,5% випадків надходять аудіовізуальні твори закордонного виробництва¹⁹², розглянемо структуру та механізм передачі авторського і суміжних прав на аудіовізуальний твір на прикладі всім відомого фільму «Титанік». Авторські права на сценарій та режисуру цього фільму належать Дж. Кемерону, на музику – Дж. Хорнеру. У США суміжні права належать студії Paramount, а за межами США – компанії 20th Century FOX. Ці компанії фінансували створення фільму та їм належать виключні майнові права на нього. Після дев'ятимісячного прокату фільму в США компанія 20th Century FOX за допомогою невиключних ліцензій передала права на певне (згідно із змістом угоди) використання твору компаніям різних країн [261, с. 33-34]¹⁹³. У Росії права на тиражування фільму «Титанік» належать компанії ОРТ-ВІДЕО, а в Україні – компанії ІНТЕРФІЛЬМ [171, с. 155]¹⁹⁴. Після розробки дизайну упаковки (з позначками стосовно наявності суміжних прав) і тиражування твору компанія ІНТЕРФІЛЬМ реалізує аудіовізуальну продукцію за допомогою оптових дилерів, про що складається відповідна угода. Крім того, дилер повинен на кожному примірнику продукції розміщати одноразову наклейку та мати ліцензію на розповсюдження аудіовізуальної продукції.¹⁹⁵ Згодом примірники аудіовізуальної продукції потрапляють у роздрібну торгівлю. При цьому ІНТЕРФІЛЬМ повинен дотримуватись умов договору з компанією 20th Century FOX. Загальний вигляд одноразових накле-

¹⁹² Висновки експертиз №№ 5715, 5725 за 2002 р., №№ 2519, 2523, 5250, 6635, 8066, 8719 за 2003 р., №№ 1641, 5485, 9325, 9354, 9370, 9398 за 2004 р. – Архів ХНДІСЕ.

¹⁹³ [261] Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере: Уголовно-правовой и криминалистический аспекты. – М.: Дело, 2004. – С. 33-34.

¹⁹⁴ [171] Захист авторського права і суміжних прав: практичний посібник для працівників правоохоронних органів. – К.: МПА, 2005. – С. 155.

¹⁹⁵ [386] «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». Закон України від 01.06.2000 .№1775-III // ВВР. – 2000. – №36.

йок з інформацією стосовно правовласників показаний на рис. Б.4.1 та рис. Б.4.2 Додатку Б.4. Відсутність таких наклейок на примірниках аудіовізуальної продукції є ознаками її контрафактності¹⁹⁶.

Організації ефірного й кабельного мовлення створюють або транслюють передачі, які, у свою чергу, є об'єктами суміжних прав, але відповідно до Закону України «Про авторське право й суміжні права» охороняються не всі передачі. Передачі розподіляються на ті, що ретранслюються, та на ті, що створені самою організацією мовлення або за її замовленням. Організації, що ретранслює програму, суміжні права не надаються. О.П.Сергєєв дає таке визначення програми: «... передачами мовлення повинні вважатися будь-які призначені для використання шляхом передачі в ефір і (або) повідомлення для загальної відомості по кабелю звуки й (або) зображення, які не є в цілому творчими творами, незалежно від того, чи передані вони в ефір (по кабелю) або тільки ще підготовлені (записані) для ефіру»[459, с. 355]¹⁹⁷.

У ХНДІСЕ проводяться судові експертизи об'єктів авторського і суміжних прав (кінофільмів, мультфільмів, телепередач тощо), які розповсюджуються за допомогою кабельного телебачення та мережі Інтернет, з метою встановлення ознак, характерних для контрафактної продукції. На дослідження такі аудіовізуальні твори надаються експертові в зафіксованому на матеріальному носії (касеті, компакт-диску, магнітному диску тощо) вигляді. Найбільш розповсюдженими носіями для аналогового запису¹⁹⁸ є аудіо- і відеокасети, для цифрового запису - вініловий диск¹⁹⁹ (узагальнюючий термін, що відноситься до цифрових носіїв інформації). На диску зроблені поглиблення і виступи, що відповідають одиничкам і нулікам інформації, тобто ін-

¹⁹⁶ Встановлено за результатами узагальнення експертних проваджень.

¹⁹⁷ [459] Сергєєв А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Изд. 2-е, доп. – М.: Проспект, 2000. – С. 355.

¹⁹⁸ Запис (звукозапис, відеозапис) – фіксація за допомогою спеціальних технічних засобів (у тому числі й за допомогою числового представлення) на відповідному матеріальному носії звуків і (або) рухомих зображень, яка дозволяє здійснювати їх сприйняття, відтворення або сповіщення за допомогою відповідного пристрою. Див.: [357] Про авторське право і суміжні права. Закон України.

¹⁹⁹ Вініловий диск – диск, який виробляється з синтетичних матеріалів і на поверхні якого по спіралі розташовані канавки (доріжки) із записом звуку. Див.: [375] Про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограмм // ВВР, 2000р. – N 24. – ст.183, 2001 р., N 4, ст. 12.

формація на компакт-диску (CD-ROM) зафіксована у вигляді «пітів» (pit – англ.) – яма, поглиблення.

Музикальні твори записуються на аудіокасету MC, компакт-диск CD, диск DVD, міні-диск MD, а аудіовізуальні твори²⁰⁰ – на відеокасети VHS, CD и DVD. Вихідні фільмові відео- та аудіоматеріали одержують на кіно-, теле- і відеостудіях. Далі відео- і аудіоматеріали надходять на заводи-виготовлювачі, фірми грамзапису для їхнього тиражування на матеріальних носіях.

Виготовлення контрафактних аудіовізуальних творів і фонограм здійснюється у такі способи:

- підробка під оригінал, що має на увазі повне повторення творів, оформлення дисків і їхніх упаковок, які зовні практично не відрізняються від оригіналу (є голографічні зображення, зазначене місце походження товару, правовласник тощо);
- монтаж²⁰¹ – комбінація різних творів у послідовності, невластивій оригіналу, але зі збереженням оригінальних назв;
- компіляція²⁰² – відтворення збірників з різних творів без відповідного дозволу правовласника; збірники можуть бути створені як із фрагментів творів, так і з окремих записів (іноді в подібних екземплярах навіть не вказується оригінальна назва твору та ім'я автора);

²⁰⁰ Аудіовізуальний твір – твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими – Див. [368] «Про авторське право і суміжні права». Закон України.

²⁰¹ Монтаж – подбор и соединение различных частей чего-нибудь в одно целое. – [332] Словарь русского языка / Сост. Ожегов С.И. Изд. 1 / Под общ. ред. С.П. Обнорского. – М.: Гос. Изд-во иностранных и национальных языков, 1951. – С. 319-848 с.

²⁰² Компіляція (лат. Compilatio-крадіжка) – несамоцїйна літературна чи наукова праця, побудована на використанні чужих творів. – [469] Словник іншомовних слів. / За ред. О.С. Мельничука. – К.: Радянська енциклопедія, 1975. – 775 с.

- нелегальний запис твору (наприклад, запис концерту без дозволу виконавців і фірми звукозапису за допомогою таємно пронесеної звукозаписуючої апаратури) [483]²⁰³.

Вивчення та аналіз заводської і саморобної технологій виготовлення копій творів дозволило виявити притаманні їм ознаки технологічного походження. Це слугуватиме основою для створення комплексів типових ознак ліцензійної та контрафактної аудіовізуальної продукції.

²⁰³ Див.: [483] Спирин Г.М., Злотя В.П. Современное аудиовизуальное пиратство и организация борьбы с ним. – М.: Приор, 2000. – 226 с.

1.4. Процесуальні і криміналістичні проблеми призначення експертиз з дослідження контрафактної аудіо- та відеопродукції

Судова експертиза призначається у випадках, коли для вирішення певних питань при провадженні в справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання [249, с. 60]²⁰⁴. Вона значно розширює пізнавальні можливості органів розслідування та суду, дозволяючи використовувати під час досудового слідства і судового розгляду весь арсенал наукових можливостей. Експерт має справу з уже зібраними доказами, в результаті вивчення яких одержує нові фактичні дані, раніше невідомі слідчому (суду).

При розслідуванні злочинів про порушення авторського або суміжних прав судова експертиза посідає особливе місце у зв'язку зі специфічністю, складністю й високою інформативністю об'єктів дослідження та через те, що ще далеко не всі слідчі, дізнавачі, прокурори готові до розслідування злочинів та нагляду за їх розслідуванням [415, с. 6]²⁰⁵. Справа в тому, що співробітники правозастосовних органів часто не розглядають порушення авторського і суміжних прав як серйозну проблему [317, с. 27]²⁰⁶. За результатами анкетування слідчих МВС України встановлено, що, незважаючи на істотне збільшення в останні роки загальної кількості виявлених фактів порушень авторського і суміжних прав, 72,7% респондентів вважають, що менше половини кримінальних справ надходять до суду, інші – припиняються на стадії досудового розслідування. Цю думку підтверджує аналіз літературних джерел стосовно розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням авторського і суміжних прав [483; 317; 171; 345; 65; 506; 154; 507]²⁰⁷.

²⁰⁴ [249] Кримінально-процесуальний кодекс. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – С. 60.

²⁰⁵ [415] Расследование преступлений о нарушении авторских и смежных прав. Особенности / Завидов Б.Д., Исаенко В.Н., Лапин С.Ю., Миронова Е.А. / Под общ. ред. д.ю.н. Т.А. Боголюбовой.– М.: Приор, 2001. – С.6.

²⁰⁶ [317] Нарушение авторских, смежных, изобретательских и патентных прав: Научно – практическое пособие / Аверкин А.Е., Блинец И.А., Власов А.А. и др. – М.: «Книга-сервис», 2002. – С.27.

²⁰⁷ [483] Спирин Г.М., Злотя В.П. Современное аудиовизуальное пиратство и организация борьбы с ним. – М.: Приор, 2000. – 226 с; [317] Нарушение авторских, смежных, изобретательских и патентных прав: Научно – практическое пособие / Аверкин А.Е., Блинец И.А., Власов А.А. и др. – М.: Книга – сервис, 2002. – 510 с; [171] Защита авторских и смежных прав по законодательству России: Научно – практическое пособие для работников правоохранительных органов и правообладателей / Ананьева Е.В., Гусев О.Б., Завидов Б.Д. и др. – М.: InterMedia, 2001, – 310 с; [345] Перетятко М. Боротьба з пиратством на Петрівці: бій з тінню // Інтеллек-

Існує точка зору, що немає необхідності проводити експертизу на предмет визначення ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- і відеокасет по кожній справі [293; 261; 155; 8; 341; 415; 52]²⁰⁸. Непризначення експертиз пов'язане з низкою чинників: стислі терміни розслідування справи; відсутність на товарі, що перевіряється, контрольної марки України, або, навпаки, наявність «очевидних» ознак ліцензійної продукції, які закріплені законодавчо [379; 375; 383; 381; 514]²⁰⁹, наявність певної ліцензійної угоди, відсутність методики розслідування злочинів даної категорії тощо [52; 154; 171; 201; 293]²¹⁰.

туальна власність, 2005. – №3. – С. 72; [65] Близнец И.А. Интеллектуальная собственность и закон: теоретические вопросы // Труды по интеллектуальной собственности. В 3 т. / Под общ. ред С.П.Лукницкого. – М.: Институт международного права и экономики имени А.С. Грибоедова (ИМПЭ). Кафедра ЮНЕСКО по авторскому праву и другим отраслям права интеллектуальной собственности. – 2001. – Т. 3. Актуальные проблемы авторских и смежных прав. – 270 с; [506] Трунцевский Ю.В. Видеопиратство: уголовная ответственность, раскрытие и расследование преступлений. – М.: Дело. – 246 с; [154] Дворянкин О.А., Зимарин О.А., Зубко В.А. и др. Противодействие появлению и пресечение распространения контрафактной продукции в книгоиздании: Материалы в помощь работникам правоохранительных органов и издателям. – М.: Издательство «Книга сервис», 2002. – 96 с.; [507] Трунцевский Ю.В. Квалификация преступлений, связанных с пиратством. 14.08.200А0. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.infointel.ru>. – 20.11.04. та ін.

²⁰⁸ [293] Методичні рекомендації щодо попередження та розкриття посягань на права інтелектуальної власності. – К.: МВДУ, 2001. – 29 с; [261] Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере. Уголовно – правовой аспект. – М.: Дело, 2004. – 351 с; [155] Дворянкин О.А. Защита авторских и смежных прав. Ответственность за их нарушение. Уголовно – правовой аспект. – М.: ВЕСЬ МИР, 2002. – 459 с; [8] Аверкин А.Е., Близнец И.А. Нарушение авторских, смежных, изобретательских и патентных прав, – М.: ПРИОР, 2002. – 510 с; [341] Основы расследования преступлений о нарушении авторских и смежных прав / Под ред. Исаенко В.Н. – М.: Экзамен, 2002. – 255 с; [415] Расследование преступлений о нарушении авторских и смежных прав. Особенности / Завидов Б.Д., Исаенко В.Н., Лапин С.Ю., Миронова Е.А. / Под общ. ред. д.ю.н. Т.А. Боголюбовой. – М.: «Приор», 2001. – С.19; [52] Белоусов А.В. Определение контрафактности, проведение экспертизы на предмет контрафактности. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime-research.ru> – 20.11.2004 г.

²⁰⁹ [379] Про затвердження «Порядку присвоєння і нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски, що імпортуються». Постанова № 623 Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 5. – С. 55-56; [375] Про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм». Закон України № 1098-IV від 10 липня 2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>; [382] Про встановлення вимог до жорсткої уніфікованої упаковки примірників дисків для лазерних систем зчитування, що передаються до депозитарію примірників дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 46 від 16.04.2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua> – 3.12.2004 р.; [381] Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з експорту, імпорту обладнання та дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 9/29 від 17.02.2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>; [514] Указ Президента України «Про захист документів і товарів голографічними захисними елементами» від 15.11.2000 року № 1239. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: // <http://minfin.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.

²¹⁰ [52] Белоусов А.В. Определение контрафактности, проведение экспертизы на предмет контрафактности, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime-research.ru> – 20.11.2004; [154] Дворянкин О.А., Зимарин О.А., Зубко В.А. и др. Противодействие появлению и пресечение распространения контрафактной продукции в книгоиздании: Материалы в помощь работникам правоохранительных органов и издателям. – М.: Издательство «Книга сервис», 2002. – 96 с.; [171] Защита авторских и смежных прав по законодательству России: Научно- практическое пособие для работников правоохранительных органов и правообладателей /

Результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що у 53,5% при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням авторського і суміжних прав, не призначаються судові експертизи. Основними причинами непризначення судових експертиз за даною категорією справ 87,9% респондентів вважають новизну проблеми і відсутність досвіду розслідування даної категорії справ, 99,5% – відсутність атестованих методик судово-експертного дослідження об'єктів авторського і суміжних прав, 53,1% – наявність на деяких примірниках „очевидних” ознак контрафактності продукції (наприклад, на поверхні оптичного диску і його упакуванні немає відомостей про правласника твору), що дає можливість співробітникам правозастосовних органів без експертного дослідження прийняти рішення про віднесення продукції, що перевіряється, до контрафактної.

При розслідуванні злочинів й розгляді кримінальних справ, пов'язаних з порушенням авторського і/або суміжних прав, виникає необхідність у вирішенні питань на стику юридичних і спеціальних знань. Співробітники слідчих органів й суду не є фахівцями у вирішенні питань, що вимагають застосування спеціальних знань. Тому проведення судової експертизи з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції за даною категорією справ у більшості випадків, на наш погляд, є необхідним.

Обов'язковою умовою використання спеціальних знань під час розслідування злочинів є дотримання вимог процесуального законодавства, які складаються зі збирання і підготовки матеріалів, вибору моменту призначення експертизи, визначення предмета судової експертизи, формулювання запитань експерту, вибору експертної установи або експерта [241, с. 348]²¹¹.

Збирання необхідних для призначення судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції матеріалів здійснюється під час проведення

Ананьева Е.В., Гусев О.Б., Завидов Б.Д. и др. – М.: InterMedia, 2001, – 310 с; [201] Коваленко А.А. Уголовно-правовая охрана авторских и смежных прав. Автореферат ... канд. юрид. наук: 18.03.02 / Моск. Университет МВД России. – М., 2001. – 32 с; [293] Методичні рекомендації щодо попередження та розкриття посягань на права інтелектуальної власності. – К.: МВДУ, 2001. – 29 с. та ін.

²¹¹ [241] Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібко В.М., Дудніков О.Л., Журавель та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 348.

слідчих дій (оглядів, обшуків, виїмок та ін.) з дотриманням встановлених законом правил [241, с. 348]²¹². Дуже важливе значення має вивчення результатів попередньої перевірки. Зокрема, при дослідженні інформації або заяви про вчинення відповідного правопорушення слідчий перевіряє інформацію з наступних питань: чиї саме права порушуються; яким чином відбувалося порушення – шляхом тиражування, продажу, здачі в прокат та/або іншим способом; чи є даний твір об'єктом авторського або суміжних прав; чи підлягають охороні авторські або суміжні права на твір; чи є продукція контрафактною тощо. У певних випадках для допомоги у вирішенні багатьох питань є доцільним залучення відповідного спеціаліста.

Загальна схема, методика і процесуальні межі перевірки за справами про порушення авторського або суміжних прав аналогічні перевіркам за іншими складами злочину. При цьому є деякі особливості [415, с. 30]²¹³. На стадії попередньої перевірки до порушення кримінальної справи майже завжди проводиться контрольна закупка примірників аудіовізуальної продукції, в стислі строки одержуються пояснення та вимагаються необхідні матеріали (документи, які підтверджують наявність авторських або суміжних прав, прав на тиражування творів, реалізацію, прокат, бухгалтерські документи тощо), встановлюються форми порушення прав (відтворення, виконання, поширення, продаж, прокат тощо). Ці відомості, що зібрані своєчасно, дозволяють не тільки обґрунтувати порушення кримінальної справи, а й полегшують процес розслідування злочину [293; 284]²¹⁴.

Підготовка матеріалів для провадження експертизи по встановленню ознак, що є характерними для контрафактних аудіо-, відеокасет і компакт-дисків повинна бути досить ретельною, тому що вона багато в чому визначає

²¹² [241] Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібко В.М., Дудніков О.Л., Журавель та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С.348.

²¹³ [415] Расследование преступлений о нарушении авторских и смежных прав. Особенности / Завидов Б.Д., Исаенко В.Н., Лапин С.Ю., Миронова Е.А. / Под общ. ред. д.ю.н. Т.А. Боголюбовой. – М.: Приор, 2001. – С.30.

²¹⁴ [293] Методичні рекомендації щодо попередження та розкриття посягань на права інтелектуальної власності. – К.: МВДУ, 2001. – 29 с; [284] Марфицин П.Г. Баранов А.М. Типичные уголовно- процессуальные ошибки, допускаемые при рассмотрении и разрешении информации о преступлениях, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime-research.ru> – 22.11.2004 г. та ін.

якість майбутнього експертного дослідження. Джерела інформації умовно розподіляються на процесуальні й непроцесуальні. Процесуальними джерелами вихідної інформації є: постанови слідчого; протоколи слідчих дій; речові докази (аудіовізуальні твори, зафіксовані на касетах і компакт-дисках; упаковка й поліграфічне оформлення касет і дисків, контрольні марки України, ліцензійні договори про передачу авторського та/або суміжних прав, ліцензії на право торгівлі аудіовізуальної продукцією, прокатні посвідчення, комп'ютерна техніка й інше обладнання, що ймовірно використовувалось для тиражування творів; висновки попередніх експертиз; відомості про правовласників творів), зразки ліцензійної продукції тощо. Непроцесуальними джерелами є довідкові видання та літературні джерела. У кожному випадку призначення експертизи питання про обсяг матеріалів, які треба надавати на експертизу, вирішується індивідуально й повинно бути ретельно продумано слідчим (судом). Оскільки заздалегідь не завжди можна визначити, з якими обставинами справи повинен бути ознайомлений експерт, він має право на заяву клопотань про надання додаткових матеріалів.

Для закріплення у повному обсязі відомостей про фактичні дані, що мають значення для роз'яснення обставин стосовно правопорушень, доцільно до огляду місця події залучати спеціаліста [596, с. 35]²¹⁵. Це не дасть правопорушнику часу для знищення слідів злочину [235]²¹⁶: контрафактного товару і документів, що підтверджують рух цього товару, закупівлю матеріалів і обладнання для тиражування контрафактної продукції, заготівлю носіїв аудіовізуальних творів, їхніх упаковок тощо. Однак результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що до порушення кримінальної справи респонденти лише у 18,5% випадків звертаються до судово-експертних установ з метою одержання письмових висновків з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. Основними причинами відмови від звертання до судово-експертних установ з цього приводу 88,3% респондентів вважають від-

²¹⁵ [596] Яблоков Н.П. Обстановка совершения преступления как элемент его криминалистической характеристики // Криминалистическая характеристика преступлений. М.: Юридическая литература, 1985. – С. 35.

²¹⁶ [235] Коновалова В.Е. Негативные обстоятельства и их значение в расследовании преступлений // Рад. право. – 1958. – № 6. – С. 52-58.

сутність коштів на сплату досліджень, 43,5% – стислі терміни попередньої перевірки, а 68,5% основною причиною вважають те, що результати досліджень не мають доказової сили. Тому ми вважаємо за необхідне внести доповнення до ст. 75 КПК України щодо надання можливості співробітникам правозастосовних органів призначати судову експертизу на стадії попередньої перевірки до порушення кримінальної справи²¹⁷.

Проблему встановлення правовласників творів, зафіксованих на вилучених об'єктах, можна вирішити, звернувшись з відповідним запитом до українського представництва Міжнародної федерації виробників фонограм IFPI (International Federation of the Phonographic Industry)²¹⁸ або Української агенції з авторського й суміжних прав, які розташовані у м. Києві. Крім того, можна звернутися до організації-правовласника, чий реквізити зазначені на упакуванні касети або диска, або в титрах відеофільму. За результатами опитування слідчих МВС України встановлено, що у 82,8% респондентів до або після порушення кримінальної справи за фактом порушення авторського або суміжних прав виникають проблеми з встановлення правовласника аудіовізуального твору. Для роз'яснення цих відомостей доцільно звернутися до спеціаліста.

Співробітники правоохоронних органів повинні ретельно провести огляд вилучених предметів (аудіо-, відеокасет, компакт-дисків) [341, с. 173; 233]²¹⁹. За деякими «очевидними» ознаками, зокрема, відсутністю поліграфічного оформлення диску, наявністю декількох відеофільмів на касеті, відсутністю відомостей про правовласника твору, слідчий може відразу висунути припущення про те, що вилучена продукція є контрафактною. Це припущення може знаходити підтвердження після огляду зразків відповідної ліцензійної продукції, а також після вивчення відповідних документів, наприклад,

²¹⁷ Див. підрозділ 1 розділу 1 даної роботи.

²¹⁸ IFPI – міжнародна некомерційна установа, яка створена з метою боротьби з піратством у 1933 році та об'єднує близько 1200 компаній з 75 країн світу. В Києві розташоване представництво IFPI в Україні.

²¹⁹ [341] Основы расследования преступлений против авторских и смежных прав / Под ред. Исаенко В.Н. – М.: Экзамен, 2002. – С. 173.; [233] Колмаков В.П. Следственный осмотр. – М.: Юрид. лит., 1969. – 196 с.

угоди про передачу прав на використання об'єкта авторського права, у якому визначається обсяг переданих прав, строк, територія поширення, обсяг тиражу тощо. Однак результати анкетування співробітників правозастосовних органів свідчать про те, що у 98,5% випадків провести порівняння примірників аудіовізуальних творів, що перевіряються, з аналогічними зразками ліцензійної продукції неможливо через відсутність останніх. Тому до огляду вилучених предметів у більшості випадків необхідно залучати спеціаліста.

Слідчий огляд передбачає вивчення та аналіз упаковки й опечатування певних предметів, виготовлення пояснювальних написів. Результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що 86,5% респондентів через велику кількість об'єктів (часто – декілька тисяч компакт-дисків) не оглядають їх на місці, а вилучають, а огляд проводять пізніше.

Досить ретельно повинно бути оформлене вилучення упаковок, поліграфічних вкладишів, контрольних марок України, комп'ютерів, принтерів, сканерів, дублюкаторів, відеомагнітофонів та іншого обладнання. Ці об'єкти повинні бути зафіксованими за допомогою відео- та/або фотозйомки, їх необхідно описати в протоколі, відбивши їхні ознаки.

Завжди при тиражуванні творів та виготовленні їх поліграфічного оформлення використовується комп'ютерна техніка, тому вона містить сліди злочину – «результати будь-якої матеріальної зміни первісної обстановки, що відбулося внаслідок вчинення злочину» [548, с. 201; 48, с. 205]²²⁰. У комп'ютерах, що використовувалися для тиражування творів, поліграфічних обкладинок, контрольних марок тощо, практично завжди зберігаються сліди цих дій. Однак слідчий і спеціаліст мають право користуватися тільки тими методами дослідження, які не змінюють об'єкт огляду та його ознаки [451, с. 85]²²¹. Тому ми підтримуємо точку зору тих авторів, які вважають, що пошук відомостей у комп'ютері при провадженні обшуку, виїмки та їх відображення

²²⁰ [548] Шепітько В.Ю. Криміналістика: Енциклопедичний словник (українсько – російський та російсько – український) / За ред. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2001. – С. 201; [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С.205.

²²¹ [451] Селиванов Н.А. Вещественные доказательства. – М.: Юр. лит., 1971. – С.85.

у протоколі не відповідає цим вимогам [58; 84; 15]²²². Основним процесуальним засобом одержання доказів на основі комп'ютерної інформації, на погляд деяких авторів, є проведення комп'ютерно-технічної експертизи [573, с. 326]²²³.

Результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що для 85,7 % респондентів певні труднощі становить виїмка інформації, яка зберігається в електронних обчислювальних машинах. Дії по виїмці такої інформації рекомендується здійснювати таким чином, щоб, по-перше, не тільки детально зафіксувати факт вилучення того чи іншого об'єкта, але й докладно описати і сфотографувати його місцезнаходження у взаємозв'язку з іншими виявленими на місці проведення слідчої дії предметами. По-друге, необхідно вживати заходів щодо збереження виявлених джерел доказів [234]²²⁴. Слідчий зобов'язаний володіти достатніми знаннями для розуміння роботи комп'ютера та збереження електронної інформації, хоча для проведення обшуку і виїмки комп'ютерної техніки і машинних носіїв інформації рекомендується залучення відповідного спеціаліста [62, с. 136]²²⁵. Стосовно виїмки машинних носіїв інформації є наявні рекомендації, які треба обов'язково виконувати [253; 441; 573; 211]²²⁶.

Для порівняльного дослідження експерту є доцільним надавати відповідні об'єктам, що перевіряються, зразки ліцензійної продукції. Слідчий зби-

²²² [58] Белый С.Л., Волков Г.А., Зубаха В.С. Некоторые практические рекомендации по изъятию компьютерной информации // Эксп. практика: (Сб.). – М.: ЭКЦ МВД России, 2000. – №48. – С. 68 – 94; [84] Вехов В.Б. Особенности расследования преступлений, совершаемых с использованием средств электронно-вычислительной техники: Учеб.-метод. пособие. – Волгоград: Перемена, 1998. – 70 с; [15] Айков Д., Сейгер К., Фонсторх У. Компьютерные преступления: Руководство по борьбе с компьютерными преступлениями / Пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 351 с.

²²³ [573] Щербаковский М.Г. Сущность следов преступлений, совершенных с использованием компьютерных средств. // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики.– Х.: Право, 2003. – Вип. 3. – С. 326.

²²⁴ [234] Комиссаров В., Гаврилов М., Иванов А. Обыск с извлечением компьютерной информации // Законность. – 2000. – №1. – С. 39-40.

²²⁵ [62] Білоус В.В. Проблеми методики розслідування фіктивного підприємництва. Дис.... канд. юр. наук. – Х.: НЮАУ, 2004. – С.136.

²²⁶ [253] Крылов В.В. Информационные компьютерные преступления. – М.: Городец, 1998. – 264 с.: [441] Салтевский М.В., Щербаковский М.Г., Губанов В.А. Осмотр компьютерных средств на месте происшествия: Методические рекомендации. – Х.: Академия правовых наук Украины, НИИ изучения проблем преступности, 1999. – С. 6-7; [573] Щербаковский М.Г. Сущность следов преступлений, совершенных с использованием компьютерных средств // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики.– Х.: Право, 2003. – Вип. 3. – С. 320-326; [211] Комиссаров В., Гаврилов М., Иванов А. Обыск с извлечением компьютерной информации // Законность. – 1999. – №3. – С. 12-15 та ін.

рає зразки в процесі таких слідчих дій, як огляд, обшук, виїмка або шляхом безпосереднього відібрання їх у обвинуваченого, підозрюваного, свідка або потерпілого [241, с. 349]²²⁷. Відповідно до ст. 199 КПК України у разі потреби слідчий має право винести постанову про вилучення або відібрання зразків, необхідних для експертного дослідження. При цьому отримання зразків для порівняльного дослідження є вже процесуальною дією, яка полягає в отриманні порівняльних матеріалів для експертного дослідження. Для відібрання або вилучення зразків слідчий може використовувати допомогу спеціаліста. Про відібрання зразків складається протокол [241, с. 349]²²⁸. Однак, як вже зазначалося раніше, через велику кількість і різноманітність найменувань творів, зафіксованих на вилучених зразках аудіовізуальної продукції, надати експерту всі необхідні для порівняльного дослідження зразки ліцензійної продукції неможливо.

Слідчий призначає судову експертизу, щоб одержати найбільшу кількість потенційно можливої інформації, яка стає основою доказів²²⁹, й повинен ясно уявляти мету експертизи і сучасні можливості експертизи, що дозволяють її досягти. Слідчий не може володіти всіма знаннями, які можуть бути корисними в ході слідчих дій [436]²³⁰. Майже після прийняття слідчим рішення про призначення експертизи практично завжди в нього виникає необхідність консультацій із спеціалістами судово-експертних установ за наступними напрямками: колу питань, які вирішуються в рамках судової експертизи; обсягу матеріалів, наданих на експертизу (у тому числі зразків ліцензійної продукції); межах компетенції експертів; способах упакування й транспортування речових доказів. Однак, за результатами узагальнення експертних проваджень встановлено, що у 58,7% випадків слідчі припускаються помилок,

²²⁷ [241]Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібко В.М., Дудніков О.Л., Журавель та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 349.

²²⁸ [241]Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібко В.М., Дудніков О.Л., Журавель та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 349.

²²⁹ [480] Соловьев А.Б. Доказывание в досудебных стадиях уголовного процесса. – М.: Юрлитинформ, – 2003. – С. 74 – 75.

²³⁰[436] Рябова Н. И. Некоторые вопросы экспертизы // Вопросы теории и практики предварительного следствия в органах внутренних дел. – Саратов: СЮИ. – 1973. – С. 134-139.

плутаючи в описовій частині постанови про призначення експертизи два поняття – авторське право й суміжні права, а часом указують їх разом – «про всякий випадок». Це невірно, оскільки ці поняття не тотожні й, природно, позначають різні речі. Указувати їх разом є підстави тоді, коли йдеться про наявність заяв про порушення й тих, і інших прав.

Перед експертом можуть бути поставлені лише такі питання, для вирішення яких необхідні наукові, технічні або інші спеціальні знання. Питання експерту не повинні виходити за межі спеціальних знань та не мати правового характеру, бути визначеними, конкретними та короткими; мати логічну послідовність; характеризуватися повнотою та мати комплексний характер [241, с. 351]²³¹. Питання, які повинен вирішити експерт під час дослідження, мають бути чітко визначеними і конкретними, їх доцільно групувати за об'єктами дослідження, а іноді – за епізодами справи або версіями. Взаємопов'язані питання треба формулювати в логічній послідовності з тим, щоб при необхідності відповіді на перші з них могли використовуватися при вирішенні наступних. Недоцільно включати у постанову питання, які не мають доказового значення при розслідуванні даної справи. Наприклад, при розслідуванні злочину або розгляді кримінальної справи про порушення прав на аудіовізуальні твори на вирішення експертизи іноді ставлять питання щодо художньої цінності твору. Це не має відношення до правової охорони цих об'єктів тому, що охорона твору не залежить від художньої якості або цінності твору [340, с. 150]²³². При формулюванні питань і визначенні сукупності матеріалів, що є необхідними для експертного дослідження, слідчому є доцільним скористатися допомогою спеціаліста.

Під час судово-експертного дослідження можна встановити такі факти: яке обладнання, які матеріали, які носії аудіовізуальних творів використовувалися для виготовлення «піратської» продукції; де, на яких заводах, підприємствах

²³¹ [241]Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібко В.М., Дудніков О.Л., Журавель В.А. та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 351.

²³² [340] Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – С. 150.

емствах вони вироблені, що дозволяє успішно проводити слідство за справою. Вивчення технології виробництва ліцензійної й «піратської» продукції дає можливість експертам виявити ознаки технологічного походження на носіях аудіовізуальних творів та їх упаковках, а співробітникам правозастосовних органів – підвищити рівень захисту об'єктів авторського і суміжних прав і намітити технічні заходи щодо попередження злочинів.

Деякі відомості про технологію виробництва носіїв аудіовізуальних творів є в літературних джерелах, що присвячені боротьбі з правопорушеннями в галузі захисту авторського і суміжних прав [483; 484; 485; 154]²³³. Але ці відомості надані неповно та не дозволяють уявити технологічний процес виробництва компакт-дисків, аудіо- та відеокасет, виявити ознаки об'єктів технологічного походження. Тому ми вважаємо за необхідне вивчити усі етапи виробництва носіїв аудіовізуальної продукції (виготовлення майстер-копії²³⁴ твору, виготовлення носіїв твору, тиражування твору, упаковка та поліграфічне оформлення носія, виготовлення та наклеювання контрольних марок тощо).

Знання технологічного процесу виготовлення матеріальних носіїв аудіовізуальних творів передбачає необхідність звернення уваги на такі факти:

- придбання обладнання для тиражування творів;
- закупка сировини;
- придбання вихідних матеріалів (наприклад «BULK» – «чистих» дисків для запису);
- виготовлення (закупка) поліграфічних упаковок, обкладинок;
- придбання полімерної упаковки;
- виготовлення, придбання матриць (майстрів-касет);

²³³ [483] Спирин Г.М., Злотя В.П. Современное аудиовизуальное пиратство и организация борьбы с ним. – М.: Приор, 2000. – 226 с; [484] Спирин Г.М., Иващенко И.В. Методические рекомендации по выявлению и раскрытию преступлений, нарушающих авторские и смежные права / Совершенствование борьбы с преступностью в сфере экономики: Сборник аналитических и методических материалов. – М.: Приор, 2002. – 62 с; [485] Спирин Г.М.: Злотя В.П. Административные меры в борьбе с аудиовизуальным пиратством. – М.: Приор, 2000. – 52 с; [154] Дворянкин О.А., Зимарин О.А., Зубко В.А. и др. Противодействие появлению и пресечение распространения контрафактной продукции в книгоиздании: Материалы в помощь работникам правоохранительных органов и издателям. – М.: Издательство «Книга сервис», 2002. – 96 с.

²³⁴ Майстер-копія – екземпляр твору, призначений для виготовлення з нього копій.

- виготовлення екземплярів творів на певних матеріальних носіях;
- оформлення носіїв (нанесення тексту, малюнків, коду);
- процес упаковки продукції, наклеювання контрольних марок і етикеток [261, с. 58]²³⁵.

Знання цих фактів дозволяє слідчому визначитися з колом питань, які треба вирішити за допомогою судових експертів. Однак, результати анкетування слідчих МВС України свідчать, що 91,8% респондентів не мають докладних відомостей про технологію виробництва аудіовізуальної продукції, але 88,5% з них мають намір отримати ці відомості.

На вирішення експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції є доцільним ставити такі питання:

- Чи відповідають диски (касети, їхні упаковки, вкладиші тощо) зразкам ліцензійної продукції?
- Чи мають диски (касети) загальне джерело походження²³⁶ ?
- Чи виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки та ін.) за допомогою наданого на дослідження обладнання?
- Чи виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки та ін.) за допомогою одного й того ж обладнання?
- Чи є твір ХХХ точною копією твору УУУ?
- Чи є відмінності упаковки певної касети (диску) від упаковки ліцензійної касети (диску)?
- Чи є відмінності в тривалості, змісті і якості відеозапису відеокасет, що перевіряються, від ліцензійних відеокасет?
- Чи є в записі твору інформація про його авторів, фірму-виробника, правовласників на території України, назву твору тощо та чи співпадають ці відомості з відповідними відомостями, що є на поверхні диску (касети) та/або його упаковці?

²³⁵ [261] Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере: Уголовно-правовой и криминалистический аспекты. – М.: Дело, 2004. – С.58.

²³⁶ Общий источник происхождения – источник происхождения минимум двух объектов, принадлежащих одному роду или группе. – [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.:ВНИИСЭ, 1982. – С. 52.

- Чи є відмінності в інформації про авторів твору, фірму-виробника, правласників на території України, назві твору тощо на порівнюваних екземплярах відеопродукції й екземплярах ліцензійної продукції?
- Чи є сліди переклеювання контрольних марок?
- Яким способом виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки тощо) – заводським або кустарним?
- Яке найменування твору, що зафіксований на диску (касеті)?
- Чи можливо в умовах, що описані у матеріалах справи (наявних на місці події), виробництво дисків (касет, упакувань, вкладишів, марок тощо)? та інші.

Перш ніж сформулювати конкретні питання експертові, треба чітко усвідомити, яка сфера спеціальних знань необхідна при розслідуванні злочину, який вид експертизи призначати. Це допоможе слідчому грамотно поставити питання перед експертом.

Згідно до ст. 196 КПК України слідчим виноситься постанова про призначення відповідної експертизи. Для успішного проведення судової експертизи важливим є вірне визначення її об'єкта. Експерт не має права самостійно збирати об'єкти і матеріали дослідження - вони повинні бути надані йому слідчим і зазначені в постанові про призначення експертизи.

Об'єктами експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції можуть бути тільки ті матеріали, які мають визначений процесуальний статус. Однак, з наданих матеріалів експерт вправі повернути окремі з них, обґрунтувавши непридатність їхнього використання для дослідження (зокрема, коли компакт-диск має глибокі подряпини, що не дає можливості дослідження запису твору). Експерт має право подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, необхідних для проведення дослідження. Однак збирання матеріалів для проведення експертизи як процесуальну дію виконує слідчий (суд).

Експерт не має права обмежити обсяг запропонованого йому дослідження. За наявності великої кількості однорідних об'єктів (наприклад, компакт-дисків із записами одного й того ж твору) слідчий або суд повинні розг-

лянути питання щодо доцільності вибіркового дослідження. Водночас згідно зі ст. 200 КПК України експерт має право розширити обсяг дослідження, зазначивши у висновку виявлені в процесі дослідження обставини, які мають значення у справі, з яких йому не поставлені питання (експертна ініціативи) [241, с. 353]²³⁷. Зокрема, вилучені у різних осіб примірники аудіовізуальної продукції можуть мати єдине джерело походження.

Судові експертизи розподіляють на первинні (призначаються вперше), повторні (вирішуються ті ж питання у разі незгоди слідчого або суда з висновками первинної експертизи), основні (висновки яких охоплюють головний комплекс питань, що вимагають експертного дослідження), додаткові (вирішуються питання, які не ввійшли в перелік питань основної експертизи або такі, що доповнюють, уточнюючі відповіді основної). За організаційними підставами судові експертизи розділяються на одноособові (проводяться одним експертом), комісійні (виконуються групою експертів однієї спеціальності), комплексні (виконуваними експертами різних спеціальностей). Під час призначення експертизи слідчий (суд) повинен знати можливості тієї або іншої експертизи на сучасному етапі. Якщо факти, які є предметом дослідження, не можуть бути встановлені на даному рівні розвитку науки і техніки, то і призначення судової експертизи в цьому випадку недоцільно.

Існуюча в Україні мережа спеціальних судово-експертних установ дозволяє забезпечити якісне проведення експертних досліджень найрізноманітнішого профілю [489, с.15]²³⁸. Проведення експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції може бути доручено експертам з дослідження об'єктів авторського і суміжних прав судово-експертних установ Міністерства юстиції України.

²³⁷ [241]Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібко В.М., Дудніков О.Л., Журавель та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 353.

²³⁸ [489] Судова експертиза: нормативно – правове регулювання та наукові коментарі. Навчально-довідковий посібник / Шепітько В.Ю., Цимбал М.Л., Сімакова-Єфремян Е.Б., Шерстюк В.М. та ін. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – С. 15.

Таким чином, нами були виявлені процесуальні і криміналістичні проблеми призначення експертиз з дослідження контрафактної аудіо- та відеопродукції та запропоновані шляхи їх усунення. Обґрунтована доцільність призначення судової експертизи під час розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням авторського і суміжних прав, та залучення спеціалістів з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до певних процесуальних дій. Зазначені напрямки дій слідчого (суду) під час підготовки матеріалів до призначення судової експертизи. Запропонований перелік питань, що вирішуються судовими експертами з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. Визначене коло об'єктів, які повинен надати слідчий (суд) для провадження судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.

Висновки цього дослідження вказують на його практичну спрямованість і можуть бути використані слідчими, суддями, судовими експертами, оперативними та іншими практичними працівниками у процесі їх діяльності, а також впроваджені в навчальний процес підготовки судових експертів за спеціальностями «13.1 – Дослідження об'єктів авторського права» та «13.2 – Дослідження об'єктів суміжних прав».

Висновки до розділу 1

Дослідження сутності судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції дозволяє зробити такі наукові та практичні висновки:

1. Виокремлені спеціальні знання експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції з системи знань. Вивчена та узагальнена експертна практика з дослідження об'єктів авторського та суміжних прав та звернуто увагу на недопустимість вирішення судовим експертом питань правового характеру.
2. Визначено необхідність розробки теоретичних основ судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. Обґрунтовано доцільність призначення судової експертизи під час розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням авторського і суміжних прав, та залучення спеціалістів до певних процесуальних дій.
3. Окреслено місце судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції в загальній теорії судової експертизи. Досліджено різні підходи до сутності предмету та об'єкту судової експертизи та сформульовані їх авторські визначення.
4. Запропоновано визначення терміну «контрафактна аудіовізуальна продукція» як об'єкт, що складається із запису аудіовізуального твору на певному носії (диску або касеті) та призначений для поширення аудіовізуальних творів шляхом відтворення (тиражування), продажу, імпорту, експорту, передачі в ефір, публічного показу, прокату з певними порушеннями.
5. Зазначено, що існує специфіка призначення експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції. Певну увагу приділено особливостям збирання необхідних для призначення судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції матеріалів, яке здійснюється під час проведення слідчих дій.

6. Аргументується надання права слідчому призначати судову експертизу з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до порушення кримінальної справи. Внесено пропозицію щодо доповнення ст. 75 КПК України текстом: «У випадках, коли ухвалення рішення про порушення кримінальної справи неможливо без провадження експертизи, вона може бути призначена до порушення кримінальної справи».
7. Розроблений перелік типових питань, які вирішуються судовою експертизою контрафактної аудіовізуальної продукції.

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРАФАКТНОЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

2.1. Формулювання завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції

Розвиток судової експертизи пов'язаний із змінами її завдань. Завдання судової експертизи традиційно розподілялися на ідентифікаційні та неідентифікаційні. Згодом з неідентифікаційних завдань були виокремлені класифікаційні²³⁹, діагностичні²⁴⁰ й ситуаційні²⁴¹.

В. Ф. Орлова та О. Р. Шляхов вважають, що завдання експертизи складається з мети та об'єкту дослідження. Метою вирішення ідентифікаційних завдань є встановлення індивідуально-конкретної тотожності, а статичним об'єктом є людина, предмети, будь-які матеріальні утворення. Автори стверджують, що метою діагностичних досліджень є реконструкція неповторної, унікальної події, що мала місце в минулому, а об'єкт цього дослідження змінюється у часі. Об'єктами класифікаційних досліджень є будь-які матеріальні утворення та їх відображення, а метою класифікаційних завдань є віднесення об'єкту до певного, передбаченого класифікацією, роду (виду) [338, с. 49-62].²⁴² У ситуалогічному завданні об'єктом є система властивостей матеріальної субстанції, а метою – відображення динаміки події. Ситуаційні завдання вирішуються в основному за допомогою комплексної експертизи, де до

²³⁹ Класифікаційні завдання експертизи – встановлення відповідності об'єкта заздалегідь заданим характеристикам і віднесення його на цій підставі до певного класу.– Див.: [589] Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999. – С. 129.

²⁴⁰ Діагностичні експертні дослідження – встановлення природи або стану матеріального об'єкта. – Див.: [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 58.

²⁴¹ Ситуаційна експертиза досліджує ситуацію за слідами та об'єктами, встановлює механізм події або його елементи.- Див.: [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 198-199.

²⁴² [338] Орлова В.Ф., Шляхов А.Р. Принципы классификации задач криминалистической экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы.- М.: ВНИИСЭ, 1984. – С. 49, 54, 59, 62.

вирішення одного інтеграційного питання залучено експертів різних експертних спеціальностей [421, с. 29-30]²⁴³.

Кінцевою або проміжною метою ідентифікаційного дослідження може бути й встановлення загальної родової чи групової належності об'єктів²⁴⁴. Цю точку зору підтримує Ю.Г. Корухов [224, с. 99]²⁴⁵. Так, при вирішенні ідентифікаційних завдань експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції можна встановити, чи мають матеріали носія твору (диску або касети), упаковки, поліграфічних обкладинок загальну родову (групову) належність з відповідними матеріалами іншого об'єкта, який має визначене джерело походження. Так, при вирішенні ідентифікаційного завдання стосовно плівки, що була вилучена у м. Лозова Харківської області, було встановлено, що вона має загальну родову належність із плівкою, за допомогою якої були кустарно упаковані вилучені на ринку відеокасети²⁴⁶.

Термін діагностика спочатку з'явився в криміналістиці, а згодом – і в судовій експертизі й розглядався одними вченими як процес, іншими – як метод вирішення специфічних експертних завдань [226; 225; 159; 48]²⁴⁷. Вирішення діагностичних завдань полягає у встановленні фактичних обставин шляхом дослідження властивостей і стану матеріальних об'єктів, їхніх слідів, відображень фізичних процесів, що супроводжують вчинення злочину [48; 228]²⁴⁸. Головна розбіжність у поглядах на діагностику В.О.Снеткова [472]²⁴⁹

²⁴³ [421] Романов Н.С., Ефремян Э.Б. Некоторые аспекты решения ситуационных экспертных задач // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы: Сб. науч.-практ. Материалов (к 75-летию основания Харьк. НИИ судебных экспертиз им. Засл. проф. Н.С.Бокариуса). – Х.: Право, 1998. – С. 29-30.

²⁴⁴ Загальна родова (групова) належність – встановлення належності мінімум двох досліджуваних об'єктів до одного (різних) родів або груп. Одне з можливих завдань експертизи по конкретній кримінальній (цивільній) справі або етап індивідуальної ідентифікації. – Див.: [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1982. – С. 53-54.

²⁴⁵ [224] Корухов Ю.Г. Соотношение категорий экспертных задач: идентификационных, классификационных, диагностических // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С. 99.

²⁴⁶ Висновок експертизи №8933 от 22.11. 04. за крим. справою №57030022 по обвинуваченню З. – Архів ХНДІСЕ.

²⁴⁷ [226] Корухов Ю.Г. Экспертная криминалистическая диагностика // Сб. научн. трудов. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1984. – С. 28-43; [225] Корухов Ю.Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений: Науч.-практ. пособ. – М.: Норма-Инфра, 1998. – 288 с; [159] Дубровин С.Е. Криминалистическая диагностика: Учеб. пособие. – М.: Юр. лит., 1989. – 56 с; [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – 333 с. та ін.

²⁴⁸ [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 198. – С. 58; [228] Корухов Ю.Г. Понятие и сущность криминалистической диагностики. – М.: Юридическая литература, 1984.

і Ю.Г. Корухова [225]²⁵⁰ полягає в тому, що перший вважає її процесом, а другий – методом пізнання. Процесом пізнання вважає діагностику й Р.С. Белкін [49]²⁵¹. На наш погляд, обидва підходи до тлумачення поняття діагностики є вірними, тому що при вирішенні експертного завдання певного класу завжди використовуються методи та підходи, притаманні вирішенню завдань іншого класу. Так, при ідентифікаційних дослідженнях використовуються елементи діагностики, при діагностичних дослідженнях – ідентифікації. Тобто, залежно від вирішуваних завдань, діагностика може використовуватися як метод дослідження або являти собою процес.

Вчені вже близько тридцяти років розробляють теоретичні засади діагностичної експертизи, удосконалюють термінологію [321; 474; 27; 475; 226; 225; 159; 446; 458]²⁵². Наприклад, у механоскопії нетривалий час крім терміну «діагностика» використовувалися терміни «медична діагностика», «технічна діагностика» тощо [501, С.31; 502, С.29]²⁵³. За результатами анкетування судових експертів встановлено, що 78,5% респондентів правильно пояснюють зміст цих термінів, але 98,8% не використовують їх у практичній діяльності. Необхідно зазначити, що загальні основи ме-

– 186 с.

²⁴⁹ [472] Снетков В.А. Криміналістическа діагностика: спорні питання // Питання криміналістики і експ.-крим. пробл.: Сб. науч. тр. – М.: ЕКЦ МВД Росії. – 1997. – С. 3– 29.

²⁵⁰ [225] Корухова Ю.Г. Криміналістическа діагностика при розслідуванні злочинів: Науч.-практ. Посіб. – М.: Інфра– М: Норма, 1998. – 283 с.

²⁵¹ [49] Белкін Р.С. Криміналістика: проблеми сьогодняшнього дня. – М.: Норма: ИНФРА– М, 2001. – 237 с.

²⁵²[321] Новоселова Н.И. О неидентификационных исследованиях в криминалистической экспертизе. – Минск: Бел. ИИСЭ, 1970. – 32 с; [474] Снетков В.А. Проблемы криминалистической диагностики // Труды ВНИИ МВД СССР. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1972. – № 23. – С. 103-106; [27] Ароцкер Л.Е. Предмет неидентификационных исследований в судебном почерковедении // Криминалістика і судовба експертиза. – К.: РІО МВД УССР. – 1970. – С. 141-149; [475] Снетков В.А. Криміналістическа діагностика // Діагностика при виробстві криміналістических експертиз: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1984. – С. 3-12; [226] Корухова Ю.Г. Експертна криміналістическа діагностика // Сб. научн. трудов. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1984. – С. 28-43; [225] Корухова Ю.Г. Криміналістическа діагностика при розслідуванні злочинів: Науч.-практ. посіб. – М.: Норма-Инфра, 1998. – 288 с; [159] Дубровин С.Е. Криміналістическа діагностика: Учеб. пособие. – М.: Юр. лит., 1989. – 156 с; [446] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Типология экспертных задач: методологические аспекты // Криміналістика і судовба експертиза. – К.: Вища школа. – 1988. – Вып. 37. – С. 9-18; [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следовотображений (Проблемы методологии). – К.: ІнЮре, 1997. – 173 с. та ін.

²⁵³[501] Толстухина Т.В. Теоретические основы и методы диагностического исследования механизмов в производстве трасологических и судебно-баллистических экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С. 31; [502] Толстухина Т.В. Современные тенденции развития судебной экспертизы на основе информационных технологий. Дисс.... докт. юр. наук. – М, 1999. – С. 29.

тодики діагностичного дослідження об'єктів судової експертизи розроблені нещодавно [225]²⁵⁴.

Ю.Г. Корухов вважає, що ситуаційні дослідження не мають права на існування [224, с. 106]²⁵⁵. Г.Л. Грановський, навпаки, обґрунтовує самостійне існування ситуаційного завдання експертизи, що вирішується у межах комплексної експертизи, та зазначає, що основою для класифікації завдань комплексних експертиз є вихідні дані, об'єкти дослідження та спеціальні знання суб'єктів дослідження. Учасники комплексної експертизи завжди вивчають різні властивості (ознаки) об'єкту, дослідження яких потребує використання різних наукових знань. Разом з тим, повинно бути щось загальне, що поєднує систему властивостей, яка дозволить поєднати отримані результати в один висновок [132, с. 119]²⁵⁶. На наш погляд, такою загальною системою в дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції необхідно вважати процес її виготовлення, переробки твору тощо. Так, при комплексному вирішенні питання стосовно встановлення способу виготовлення примірників аудіовізуальної продукції, що були вилучені в м. Суми, було встановлено, що одна частина дисків виготовлена методом штампування в заводських умовах, інша – кустарним способом за допомогою приводу CDR-RW, що є складовою частиною персонального комп'ютера²⁵⁷.

М.М. Ростов та Х.М. Тахо-Годі вказують на залежність завдання від властивостей об'єктів, що досліджуються за допомогою різних методів з метою виявлення визначеної сукупності ознак [434, с. 68, 72]²⁵⁸.

В.Ф. Орлова та О.Р. Шляхов вважають, що завдання судової експертизи повинні формулюватися згідно із змістом мети, об'єктів та методів експерти-

²⁵⁴ [225] Корухов Ю.Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений: Науч.-практ. пособ. – М.: Норма-Инфра, 1998. – 288 с.

²⁵⁵ [224] Корухов Ю.Г. Соотношение категорий экспертных задач: идентификационных, классификационных, диагностических. – Там же. – С.106.

²⁵⁶ [132] Грановский Г.Л. Классификация задач комплексных экспертиз // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С. 119.

²⁵⁷ Див.: Висновок експертизи № 2604 за кримінальною справою № 02280617 від 25.05. 2005 р. – Архів ХНДІСЕ.

²⁵⁸ [434] Ростов М.Н., Тахо-Годи Х.-М. К вопросу о классификации объектов, задач, методов экспертного исследования // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С.68, 72.

зи [338, с. 45-46]²⁵⁹. О.Р. Шляхов пише, що завдання експертизи є науково обґрунтованим визначенням предмету експертизи, узагальнено сформульованим для роду (виду) у цілому. Завдання експертизи пов'язане з предметом судового доказування та об'єктами й методиками експертного дослідження. Автор пропонує систематизацію завдань за конкретно-цільовим призначенням результатів експертизи, з одного боку, та за ступенем спільності – з іншого. Спільними завданнями є інтеграційні, які вирішуються комплексною експертизою [566]²⁶⁰.

Ю.К. Орлов зазначає, що необхідно створити класифікацію завдань судової експертизи за різними підставами [336, с. 14-17]²⁶¹. Але, на нашу думку, в більшості випадків визначити чіткі межі між завданнями та створити класифікацію за декількома ознаками одночасно неможливо, тому що завдання за однією чи декількома ознаками можна віднести як до одного класу завдань, так і до іншого. Зокрема, на першому етапі вирішення діагностичного завдання з встановлення ознак контрафактності аудіовізуальної продукції проводиться ідентифікація аудіовізуального твору за слідами його запису та, навпаки, на першому етапі ідентифікації обладнання, за допомогою якого був записаний твір, вирішується діагностичне завдання зі встановлення способу запису²⁶².

Т.М. Пучкова розглядає аналіз причинно-наслідкових відносин та до діагностичних досліджень відносить встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Автор пропонує не дуже чітку диференціацію діагностичних завдань (встановлення способу здійснення дії) та ситуаційних (відтворення досліджуваної події). У класифікаціях завдань, що запропоновані іншими авторами, також, на наш погляд, проглядаються розбіжності [409, с. 65-70]²⁶³.

²⁵⁹ [338] Орлова В.Ф., Шляхов А.Р. Принципы классификации задач криминалистической экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С. 45-46.

²⁶⁰ [566] Шляхов А.Р. Классификация судебных экспертиз: Учебное пособие. – Волгоград: НИ и РИО ВСШ МВД СССР, 1980. – 178 с.

²⁶¹ [336] Орлов Ю.К. Классификация экспертных исследований по их задачам // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1985. – Вып.1. – С. 14-17.

²⁶² Див.: Висновки експертиз №№ 2494, 2603, 2122 за 2005 р. – Архів ХНДІСЕ.

²⁶³ [409] Пучкова Т.М. Сущность и классификация задач в судебной экспертизе // Теоретические и практические вопросы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1979. – Вып. 38. – С. 65-70.

О.Р. Росинська виокремлює три групи завдань судової експертизи: ідентифікаційні, діагностичні та завдання, що пов'язані з експертною профілактикою [423, с.6]²⁶⁴. Ми вважаємо, що експертна профілактика не пов'язана безпосередньо з процесом експертного дослідження речових доказів [18]²⁶⁵.

О.М. Зінін та Н.П. Майліс виділили такі класи експертних завдань: ідентифікаційні, діагностичні та класифікаційні [173, с. 22-23]²⁶⁶. В.О. Снетков ототожнює визначення природи об'єкту з встановленням належності об'єкту до певного класу та вважає цей процес діагностичним [472, с.10]²⁶⁷. Такий підхід не дає уяви про те, що конкретно мається на увазі при встановленні природи об'єкту. Так, віднесення аудіовізуального твору до класу творів певного жанру проводиться за комплексом виявлених ознак, що не пов'язані з природою запису (цифрового або аналогового). Результати опитування судових експертів показали, що 88,7% респондентів вважають класифікаційні завдання експертизи окремим класом завдань, що вирішуються за допомогою методів і підходів криміналістичної ідентифікації (77,5%) та діагностики (89,9%). Тому, на наш погляд, класифікаційні завдання експертизи мають право на самостійне існування.

А.І. Вінберг класифікує судові експертизи на дві категорії: криміналістична експертиза (ідентифікаційна, діагностична та ситуаційна, що проводиться комплексно) та некриміналістична експертиза (класифікаційна) [94]²⁶⁸. Автор акцентує увагу на трьох рівнях вирішення експертного завдання: ідентифікаційному, діагностичному та ситуаційному [94, с.72]²⁶⁹. На нашу думку, критерії віднесення експертизи до класу криміналістичних на сучасному рівні розвитку судової експертизи є дискусійним питанням, а ідентифі-

²⁶⁴ [423] Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе. – М.: Право и закон, 1996. – С. 6.

²⁶⁵ [18] Алиев И. А. Методические проблемы экспертной профилактики. – Баку: МЮ Азерб. ССР, 1987. – 70 с.

²⁶⁶ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза: Учебник. – М.: Право и закон, 2002. – С. 22-23.

²⁶⁷ [472] Снетков В.А. Экспертная криминалистическая диагностика // Диагностика при производстве криминалистических экспертиз. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1984. – Вып.72. – С.10.

²⁶⁸ [94] Винберг А.И. Идентификационная, диагностическая и ситуационная криминалистические экспертизы // Советское государство и право. – М. -1978. – №9. – С. 71-75.

²⁶⁹ [94] Винберг А.И. Идентификационная, диагностическая и ситуационная криминалистические экспертизы // Советское государство и право. – М. – 1978. – №9., – С. 72.

каційне, класифікаційне, діагностичне та ситуаційне завдання експертизи хоча й існують окремо одне від одного, однак найчастіше самостійно не вирішуються.

Незважаючи на зусилля багатьох вчених, до цього часу в теорії судової експертизи не розроблена єдина класифікація завдань судової експертизи з урахуванням диференціації та інтеграції знань, яка б повністю задовольняла потреби теорії та практики. Окрім цього, чітку диференціацію експертних завдань зробити взагалі неможливо, бо будь-яка класифікація є результатом огрубіння дійсних меж між видами об'єктів та явищ [522, с. 201]²⁷⁰.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що завдання судової експертизи, виходячи з їх мети, розподіляються на чотири категорії:

- **ідентифікаційні**, які спрямовані на ототожнення об'єкту та встановлення загальної родової та групової належності об'єктів;
- **класифікаційні**, які спрямовані на віднесення об'єкту до якогось відомого (чи нового) класу (виду, типу тощо) об'єктів;
- **діагностичні**, які спрямовані на визначення природи, властивостей, стану об'єкту, а також встановлення причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами та явищами;
- **ситуаційні** (ситуалогічні), які спрямовані на встановлення механізму події (її фрагментів) та умов, за якими вона відбувалась.

Зазначені завдання в повній мірі вирішуються при проведенні експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.

Вирішення ідентифікаційних завдань при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції передбачає встановлення тотожності певного твору за слідами його запису на будь-якому носії, технологічного обладнання за його слідами-відображеннями на поверхнях дисків (касетах), їх упаковок, поліграфічних обкладинок, контрольних марок тощо. Зокрема, під час дослідження відеокасет було встановлено, що запис творів на плівку здійснювався

²⁷⁰ [522] Философский словарь / Под ред. М.М. Розенталя и П.Ф. Юдина. – М.: Издательство политической литературы, 1963. – С. 201.

за допомогою наданих на дослідження відеомагнітофонів²⁷¹. Прикладом вирішення ідентифікаційного завдання судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції слугує проведене в ХНДІСЕ дослідження слідів пакувального приладу на прозорих полімерних упаковках аудіо- і відеокасет та приладу, за допомогою якого проводилося упакування касет (речові докази були вилучені у мешканця м. Лозова у жовтні 2002 року) з метою вирішення питання: „Чи використовувався наданий на дослідження верстак кустарного виготовлення, вилучений за адресою....., для упакування вилучених тамо ж аудіо- та відеокасет у полімерну плівку?»

Дослідження проводилося за схемою, що відповідає загальній методиці криміналістичної експертизи та окремій методиці трасологічної експертизи [567]²⁷². За результатами цих досліджень встановлено, що упакування 20 (із 30) касет здійснювалось за допомогою наданого на дослідження обладнання²⁷³.

Класифікаційними завданнями судової експертизи є вивчення стану об'єкту з метою віднесення його до певного класу [448, с. 133]²⁷⁴. До класифікаційних завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції можна віднести встановлення типу аудіовізуального твору, типу його носія та виду обладнання, за допомогою якого було записано твір або виготовлено його поліграфічне оформлення, належність примірників продукції до класів заводського та саморобного виробництва тощо. Так, під час судово-експертного дослідження 3000 примірників аудіовізуальної продукції, які були вилучені у Донецьку, встановлено, що лише 31 примірник був віднесений до класу продукції саморобного виготовлення за допомогою персонального комп'ютера. Інші компакт-диски відносились до класу продукції заводського виготовлення.²⁷⁵

²⁷¹ Висновки експертиз №№ 4589, 1765 за 2005 р. – Архів ХНДІСЕ.

²⁷² [567] Шляхов А.Р. Общие положения методики криминалистической экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1961.

²⁷³ Див.: Висновок експертизи №9587 від 22.11.2004 р. – Архів ХНДІСЕ.

²⁷⁴ [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений: Проблемы методологии. Там же. – С. 433.

²⁷⁵ Висновки експертиз №№7885,7886,7887,7888 за мат-лами крим. справи №04-27222 за 2002 р. – Архів ХНДІСЕ.

До категорії класифікаційних завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції належать такі:

- Чи відносяться твори, що зафіксовані на дисках (касетах), до аудіовізуальних творів?
- До яких видів відносяться твори?
- Чи відноситься зразок аудіовізуальної продукції до продукції заводського виготовлення?²⁷⁶

Основним діагностичним завданням судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції є встановлення факту відповідності (невідповідності) екземпляру продукції, що перевіряється, ліцензійному зразку за способом запису твору, виготовлення носія (диску або касети), упакування тощо. Це завдання вирішується майже у кожному конкретному експертному дослідженні²⁷⁷.

Найбільш дискусійними є постановка й вирішення ситуаційних завдань, які лежать у площині встановлення механізму злочину на підставі аналізу кримінальної ситуації [102]²⁷⁸. Ситуаційні (ситуалогічні) завдання спрямовані на відтворення ситуації злочину (механізму вчинення злочину) за слідами на місці події, механізму події або його елементів [48, с. 198; 131; 134]²⁷⁹. Вирішення ситуаційних завдань судової експертизи є перспективним напрямком розвитку експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції. На даний час за допомогою судової експертизи вирішуються лише деякі елементи ситуаційних завдань, в основному по встановленню технології виготовлення копій творів, їх носіїв, упаковок, поліграфічних обкладинок, контрольних марок, рівня підготовки суб'єкта, який виготовлював аудіовізуальну продукцію або керував процесом її виробництва.

²⁷⁶ Див.: Висновки експертиз №№ 2122, 1642, 4451, 2603. – Архів ХНДІСЕ.

²⁷⁷ Див.: Висновки експертиз №№ 4452, 5516, 9587, 9589, 9591, 9593, 9595 за 2004 р. та висновки №№ 624, 2123, 2125, 2494, 2496, 5516 за 2005 р. та ін. – Архів ХНДІСЕ.

²⁷⁸ [102] Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: Монография. / Под ред. проф. Н.П. Яблокова. – Москва – Калининград: Калинингр. ун-т., 1997. – 248 с.

²⁷⁹ [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 198; [131] Грановский Г.Л. Криминалистическая ситуационная экспертиза места происшествия // Рефераты научных сообщений на теоретическом семинаре – криминалистических чтениях. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – Вып. 16. – С. 3-17; [134] Грановский Г.Л. Ситуалогическое исследование места происшествия: Программированные и ситуалогические методики трасологических исследований // Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1979. – С. 104-139.

При огляді місця виробництва контрафактної аудіовізуальної продукції співробітники правоохоронних органів звичайно вилучають компакт-диски й/або касети, їхні упаковки й поліграфічні обкладинки, контрольні марки, обладнання для тиражування творів та поліграфічного оформлення продукції (наприклад, комп'ютери, принтери, дублюкатори аудіо- та відеокасет тощо). Такі сліди дають слідчому (експерту) можливість реконструювати кримінальні ситуації (елементи ситуацій), а потім і «відтворити» механізм елемента розслідуваної події. Зовнішній вигляд деяких зразків обладнання, що використовується злочинцями для поліграфічного оформлення контрафактної аудіовізуальної продукції, показаний на рис. Б.1.1 та рис. Б.1.2 у Додатку Б.1.

При вирішенні ситуаційного завдання сама подія злочину розглядається як розвиток та зв'язок визначених етапів, що переходять один до одного, стадій, що відображують просторово-часові характеристики взаємодій структурних елементів події. Таким чином, у процесі вирішення ситуаційного завдання відбувається логічне поділення події, яка досліджується, на її складові елементи з метою більш глибокого вивчення окремих сторін, властивостей, зв'язків та відносин, що діяли на кожному етапі. Вирішення ситуаційного завдання являє собою складний процес дослідження, спрямований на встановлення різноманітних зв'язків, відносин та взаємодій значної кількості елементів конкретної кримінальної ситуації. Так, для встановлення способу та умов (механізму) виробництва примірників аудіовізуальної продукції є необхідним залучення експертів з дослідження комп'ютерної техніки (для дослідження інформації, що зафіксована у пам'яті комп'ютерів), об'єктів авторського і суміжних прав (для дослідження інформації стосовно правовласників, ознак твору, носія, упаковки тощо), технічного дослідження документів (для дослідження поліграфічного оформлення продукції), трасології (для встановлення способу запису твору, способу виготовлення носія, упаковки, марки тощо), фоноскопії (для дослідження фізичних параметрів запису, ознак монтажу тощо) та інших. Кожний із залучених фахівців вирішує ідентифікаційні, класифікаційні, діагностичні завдання у межах своїх спеціальних знань для формулювання загального (інтеграційного) висновку з вирішення спільного

ситуаційного завдання. У самому загальному розумінні ситуаційне завдання судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції можна сформулювати так: «У яких умовах та яким чином відбувався процес виготовлення зразків аудіовізуальної продукції?»

Зокрема, при комплексному дослідженні зразків аудіовізуальної продукції за участю судових експертів у галузі трасології, дослідження об'єктів авторського та суміжних прав і комп'ютерно-технічної експертизи встановлено, що 58 зразків продукції, яка вилучена у березні 2004 року у мешканця м. Суми, виготовлені ним у домашніх умовах за допомогою обладнання, що він мав.²⁸⁰

У процесі вирішення ситуаційного завдання можуть бути вирішені такі підзавдання (у тому числі ідентифікаційні та діагностичні):

- чи виготовлені надані на дослідження об'єкти за допомогою обладнання X;
- за допомогою якого обладнання виготовлені касети (диски);
- за участю яких спеціалістів проходив процес виготовлення касет (дисків);
- у якій послідовності проводився запис творів;
- чи є запис оригіналом або копією стосовно визначеної апаратури; скільки часу займає процес виготовлення 1 касети (диска);
- скільки часу займає виготовлення визначеної кількості касет тощо.

При комплексному вирішенні завдань експертизи з дослідження об'єктів авторського або суміжних прав також використовуються знання з інших галузей: авторознавства, лінгвістики, кібернетики, товарознавства, мистецтвознавства, хімії тощо. Окремою методикою експертизи з дослідження лазерних компакт-дисків, аудіо- і відеокасет з метою виявлення ознак контрафактності, що розроблена фахівцями ХНДІСЕ під керів-

²⁸⁰ Висновки експертиз №№ 5715,5716 за крим. справою № 02290767 від 6.09.2002 р. – Архів ХНДІСЕ.

ництвом та за участю автора роботи, конкретно визначаються завдання й функції експертів різних спеціальностей.

Необхідною ознакою комісійної експертизи є загальний предмет дослідження й формування висновку експертами однієї спеціальності, що беруть участь у провадженні експертизи. Однак, істотною відмінністю комплексної експертизи від комісійної є залучення експертів різних спеціальностей для вирішення одного питання експертизи. Причому ідентифікаційне й діагностичне експертні завдання може вирішити один експерт або декілька експертів однієї спеціальності, а ситуаційне завдання, в основному, можна вирішити лише в процесі проведення комплексної експертизи. Комісійні експертизи призначаються, в основному, у найбільш складних випадках, коли досліджується дуже велика кількість об'єктів та вирішується велике коло питань²⁸¹.

В.Д. Арсеньєв зазначає, що характерною рисою комплексної експертизи є формулювання експертами загальних висновків, які виходять за межі компетенції кожного окремого експерта й складають своєрідну «комплексну» компетенцію двох і більше експертів. Конструювання такої «комплексної» компетенції експертів можливо тільки за умови, коли кожний з них має уявлення про основи іншої експертизи [32, с. 72-73]²⁸².

М.М. Ростов формулює умови, які визначають комплексність дослідження і його форму:

- а) спільність або взаємозв'язок питань (розв'язуваних завдань);
- б) значущість результатів, що отримані кожним з експертів при вирішенні окремих завдань, для вирішення головного завдання;
- в) достатність спеціальних знань кожного експерта для критичної оцінки наукової обґрунтованості всіх застосованих методів дослідження й всіх результатів з погляду їхньої значущості для вирішення головного завдання [432, с. 21; 433, с. 24-34]²⁸³.

²⁸¹ Висновки експертиз №№ 4452, 4382 за 2004 р. – Архів ХНДІСЕ.

²⁸² [32] Арсеньєв В.Д. Процессуальные проблемы комплексной судебной экспертизы // Теоретические вопросы судебной экспертизы: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1981. – Вып.48. – С. 72-73.

²⁸³ [432] Ростов М.Н. О комплексных экспертных исследованиях и их организационно-процессуальных формах // Организационно-правовые проблемы судебной экспертизы: Сб. научн. тр. М.: ВНИИСЭ, 1982. – С.21; [433] Ростов М.Н. Некоторые аспекты обоснования объективной необходимости «эксперта-интегратора» // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1989. – С.24-34.

Під комплексною експертизою розуміють експертне дослідження, що проведене для вирішення питань, суміжних для різних родів (видів) експертиз, які не можуть бути вирішені на основі однієї галузі знань (роду, виду експертизи). Комплексна експертиза звичайно проводиться стосовно тих самих речових доказів декількома фахівцями, що представляють різні галузі знань. Під комплексним дослідженням розуміють як експертне дослідження, що проведене одним експертом певної спеціальності з використанням комплексу різних методів та знань різних галузей, так і експертне дослідження, яке проведене експертами, що мають різну спеціалізацію за методами дослідження об'єктів в межах однієї й тієї ж спеціальності [465, с. 38]²⁸⁴.

За результатами анкетування судових експертів встановлено, що у 91,5% випадків зіставлення всіх результатів досліджень комплексної експертизи дозволяє провести їхню взаємну перевірку. У той же час кожне з названих досліджень виступає як самостійна стадія спільного процесу дослідження об'єкта (98,3%). Тому, виходячи із загального завдання експертного дослідження, виникає необхідність узагальнити всі результати для формулювання загального (інтеграційного) висновку. Таким чином, загальний висновок формулюється спільно експертами різних спеціальностей на підставі інтеграції знань і результатів всіх проведених досліджень.

На підставі узагальнення експертних проваджень встановлено, що найчастіше на вирішення судовим експертам по справах, що пов'язані з аудіовізуальним піратством, правозастосовними органами ставляться такі питання:

- чи є технічна можливість внести зміни в записану на компакт-диск інформацію без порушення фізичної цілісності диска;
- чи є відмінності між CD дисками, наданими на дослідження, та дисками, наданими в якості примірників ліцензійної продукції;
- чи є продукція контрафактною;
- чи відповідають написи на дисках творам, що на них зафіксовані;
- чи порушене авторське або суміжні права;

²⁸⁴ [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М: ВНИИСЭ, 1980. – С. 38.

- чи відносяться CD-ROM диски з комп'ютерними іграми до аудіовізуальних творів та фонограм;
- чи відповідають надані на дослідження компакт-диски примірникам ліцензійної продукції? Якщо ні, то які є відмінності;
- чи є ознаки контрафактної продукції на наданих на дослідження компакт-дисках;
- чи передавалися правовласником авторські й суміжні права на розповсюдження наданих компакт-дисків на території України;
- чи є на наданих на дослідження CD-дисках яка-небудь інформація; якщо є, то яке її цільове призначення; чи є така інформація фонограмою;
- чи використовувався твір ХХХ для нічного показу по кабельному телебаченню;
- чи вносилися зміни у твір;
- чи можуть бути компакт-диски, які містять, крім фонограм, текстові та графічні файли, віднесеними до категорії «електронна енциклопедія»;
- яка якість і цінність твору;
- чи використаний твір ХХХ (його частини, оригінальна назва твору) у творі УУУ;
- яким способом та в яких умовах виготовлялася продукція;
- чи міг громадянин ХХХ виготовити продукцію у домашніх умовах тощо.

Аналіз питань, які пропонуються на вирішення судовим експертам показав, що серед них є такі, що відносяться до всіх чотирьох класів експертних завдань: ідентифікаційних, класифікаційних, діагностичних та ситуаційних. Однак співробітники правозастосовних органів у зв'язку з новизною проблеми ще не напрацювали достатнього досвіду і пропонують на вирішення експертам деякі питання правового характеру [513, с. 10]²⁸⁵.

²⁸⁵ [513] Узагальнення судової практики в справах, пов'язаних з правом інтелектуальної власності, розглянутих в господарських судах Харківської, Сумської і Полтавської обл. – С.10.

Так, за результатами узагальнення експертних проваджень встановлено, що у більшості випадків експерти вірно відокремлюють правові питання від тих, що вирішуються за допомогою спеціальних знань. Зокрема, у висновку експертизи №2974 за 2004 р. експертом питання «Чи є продукція контрафактною?» було переформульовано та вирішувалось у відповідності з межами спеціальних знань експертних спеціальностей «Дослідження об'єктів авторського права» та «Дослідження об'єктів суміжних прав»²⁸⁶.

За результатами узагальнення експертних проваджень встановлено, що за останні два роки значно зросла кількість експертиз, пов'язаних з дослідженням аудіовізуальної продукції заводського виготовлення, за допомогою якої здійснюється розповсюдження контрафактних екземплярів відеофільмів, мультфільмів, відеокліпів, хореографічних постановок тощо. Дослідження стали більш глибокими та різносторонніми, розширилося коло вирішуваних питань.

Проведене дослідження дозволяє з урахуванням категорії експертного завдання (ідентифікаційне, класифікаційне, діагностичне й ситуаційне) систематизувати типові питання, які можуть вирішувати судові експерти під час дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

Питання ідентифікаційного характеру

- Чи зафіксований на диску (касеті) твір ХХХ?
- Чи мають диски (касети) загальне джерело походження?²⁸⁷
- Чи виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки тощо) за допомогою наданого на дослідження обладнання?
- Чи виготовлені фонограми (відеограми) за допомогою наданого на дослідження устрою, що записує?
- Чи приймає участь в аудіовізуальному творі як виконавець ролі особа ХХ?
- Чи є твір ХХХ копією твору УУУ?

²⁸⁶ Висновок експертизи № 2974 від 26.04.04 за кримінальною справою №57040030. – Архів ХНДІСЕ.

²⁸⁷ Загальне джерело походження – джерело походження мінімум двох об'єктів, що належать до одного роду або групи. – Див.: [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1982. – С. 52.

- Чи мають диски (касети, їхні упаковки, поліграфічні вкладиші, контрольні марки тощо) або матеріали, з яких вони виготовлені, загальну родову (групову) належність? та інші питання.

Питання класифікаційного характеру

- Чи є твір, що зафіксований на диску (касеті), аудіовізуальним твором?
- До якого виду творів відноситься твір УУУ?
- Чи відноситься зразок аудіовізуальної продукції до продукції заводського або кустарного виготовлення?
- Чи виготовлена поліграфічна упаковка за допомогою принтера певного типу?

Питання діагностичного характеру

- Чи відповідає (не відповідає) екземпляр аудіовізуальної продукції та/або його складові елементи, що перевіряються, ліцензійним зразкам?
- Чи є відмінності упаковки певної відеокасети від упаковки ліцензійної відеокасети?
- Чи є відмінності корпуса наданої на дослідження відеокасети від корпуса ліцензійної відеокасети?
- Чи є відмінності в тривалості, змісті і якості відеозапису відеокасет, що перевіряються, від ліцензійних відеокасет?
- Чи є відмінності в інформації про авторів твору, фірму-виробника відеокасети, правовласників на території України, назву твору тощо на порівнюваних екземплярах продукції й екземплярах ліцензійної продукції?
- Чи переклеювалися контрольні марки?
- Чи є на дисках (касетах, їхніх упаковках, вкладишах та ін.) сліди обладнання?
- Чи придатні наявні сліди для ідентифікації?
- Яким способом виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки тощо) – заводським або кустарним?
- Скільки часу необхідно для виготовлення одного (декількох) диска (касети, корпуса, вкладиша, копії твору тощо)?

- Яке найменування твору, що зафіксований на диску (касеті)?
- З якого виду сировини виготовлений диск (касета, упаковка, вкладиш тощо) ?
- Чи відповідає якість оформлення дисків (касет, упаковок тощо) якості дисків аналогічної ліцензійної продукції (вимогам до оформлення даної продукції)?
- Чи є в записі твору ознаки монтажу?
- Чи відповідають надані диски (касети) нормативно-правовій, технічній, технологічній та іншій документації?
- Які програмні продукти, що розміщені на компакт-дисках, можна віднести до вільно розповсюджуваних?

Питання ситуаційного характеру

- Якою була технологія виробництва зразків аудіовізуальної продукції, наданих на дослідження?
- Чи можливо в умовах, що описані у матеріалах справи (наявних на місці події), виробництво дисків (касет, упаковок, вкладишів, марок тощо)?
- У яких умовах та яким чином відбувався процес виготовлення зразків аудіовізуальної продукції?
- Якими є ознаки (наприклад, інтелектуальний рівень) суб'єкта, що виготовлював (керував виготовленням) аудіовізуальної продукції?

Даний перелік питань не є вичерпним і може поповнюватися з виникненням нових завдань і об'єктів судової експертизи з дослідження аудіо-, відеокaset і лазерних компакт-дисків, що містять об'єкти авторського або суміжних прав.

2.2. Проблеми типізації ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет

Речі та явища матеріального світу є носіями численних властивостей (ознак). Пізнати ці об'єкти означає виокремити їх з нескінченної кількості інших. Для цього потрібно вивчати не всі властивості (ознаки), а тільки ті, які допоможуть вирішити певне завдання. Тому, щоб розпізнати конкретний об'єкт, у ньому необхідно виділити властивості, які здатні виконувати роль його ознаки [417, с. 117-119]²⁸⁸. С.М. Потапов та інші вчені-криміналісти характеризують стійку властивість як ознаку, що використовується для розпізнавання предмета [360, с. 10; 496, с. 36]²⁸⁹. Під ознаками об'єкта судово-експертного дослідження розуміють властивості, які використовуються в процесі експертизи й спеціально відібрані, виокремлені в результаті вивчення об'єкта з метою вирішення експертного завдання [583, с. 36; 589, с. 265]²⁹⁰.

Ознаки об'єктів судової експертизи класифікуються за декількома підставами: 1) походженням – власні та надбані; 2) природою – закономірні та випадкові; 3) тривалістю часу, протягом якого ознака властива об'єкту, – стійкі та нестійкі; 4) характером – якісні та кількісні; 5) наявністю зв'язку з іншими ознаками – залежні та незалежні; 6) кількістю об'єктів, що мають дану ознаку, – родові (групові) та індивідуалізуючі; 7) значенням в процесі пізнання – диференціюючі, ідентифікуючі та індивідуалізуючі; 8) значущістю – суттєві та несуттєві; 9) відношенням до об'єкта в цілому або його частини – загальні та окремі [465, с. 61]²⁹¹.

²⁸⁸ [417] Резников Л.О. О роли знаков в процессе познания // Вопросы философии. – М., 1961. – №8. – С. 117-119.

²⁸⁹ [360] Потапов С.М. Введение в криминалистику. – М.: РИО ВЮА., 1946. – С. 10; [496] Терзиев Н.В. Идентификация и определение родовой (групповой) принадлежности: Лекции по криминалистике. – М.: ВЮЗИ. – 1961. – С. 36.

²⁹⁰ [583] Эйсман А.А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование. – М.: ВНИИСЭ, 1967. – С. 36; [589] Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999. – С. 265.

²⁹¹ [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С. 61.

Д.Я. Мирський і Є.О. Сахаров пишуть, що ознаки об'єктів судової експертизи за природою виникнення поділяються на закономірні і випадкові, за ступенем змінюваності – на стійкі та нестійкі, за обсягом властивостей – на загальні та окремі, за умовами прояву – на зовнішні та внутрішні, за походженням та характером зв'язку з іншими ознаками – на власні та надбані, за способом вираження – на якісні та кількісні, за характером зв'язку з іншими ознаками – на залежні та незалежні, за умовами сприйняття – без застосування інструментальних методів і тільки за допомогою інструментальних методів [301, с. 95]²⁹². Знайти єдину підставу для класифікації ознак надто складно.

Велике значення для підвищення достовірності висновків судового експерта має вивчення ознак об'єктів у теоретичному сенсі, виявлення чинників, які обумовлюють достовірність, стабільність і надійність ознак. Основними характеристиками ознаки є її природа походження, стійкість у часі, специфічність, частота зустрічаємості, стійкість (відтворюваність) ознаки в системі, спосіб моделювання властивості, істотність ознаки для вирішення конкретного експертного завдання. Ці характеристики є підставами для класифікації ознак об'єктів судової експертизи з метою визначення їхньої криміналістичної значущості при вирішенні експертних завдань [540, с. 55]²⁹³.

Об'єкти судової експертизи мають безліч властивостей (ознак), які відбиваються в матеріалізованому вигляді й тому доступні для експертного дослідження. Вивчення всіх властивостей, ознак об'єктів та їхніх відображень – підстава для нескінченних пошуків вчених. Ідучи цим шляхом, можна створити наукові основи для організації нових видів судових експертиз, відкрити додаткові можливості спільного вирішення завдань експертами різних спеціальностей [561, с. 34]²⁹⁴. Однак на цьому шляху є труднощі внаслідок

²⁹² [301] Мирский Д.Я., Сахарова Е.А. Основы систематизации признаков объектов экспертизы применительно к решаемым ею задачам // Вопросы теории судебной экспертизы и совершенствования деятельности судебно-экспертных учреждений: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1988. – С. 95.

²⁹³ [540] Черткова Т.С. Техническая экспертиза документов // Возможности производства судебной экспертизы в государственных судебно-экспертных учреждениях Минюста России. – М.: Антисепт. – С. 55.

²⁹⁴ [561] Шляхов А.Р. О свойствах объектов и их отображениях, изучаемых судебными экспертами // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С.34.

неясності понять властивостей і ознак об'єктів - носіїв інформації, сутності діагностичних і ситуаційних ознак.

Властивості досліджуваних експертами об'єктів (речей, людей, тварин, рослин тощо) повинні розглядатися як внутрішньо властиві їм якості, сторони [273, с. 78-81]²⁹⁵. Ці властивості об'єктів повинні проявлятися у взаємодіях (зв'язках) таким чином, щоб вивчення їх та їхніх відображень дозволяло експертам встановлювати факти (обставини), допомагало доказуванню при розслідуванні злочинів і судовому розгляді справи. Тому дослідник вивчає лише ті ознаки об'єкта, які потрібні для вирішення конкретних практичних або наукових завдань. Властивість об'єкта дослідження в певних умовах (при вирішенні певного експертного завдання) стає ознакою.

Криміналістичне вчення про ознаки розглядає поняття ознаки, сукупності й системи ознак, різні підходи до класифікації ознак. У криміналістиці специфічними є не поняття ознаки взагалі, а поняття ідентифікаційної й діагностичної ознаки і функціональне значення загального поняття ознак [439]²⁹⁶. Експерт у процесі дослідження об'єкта експертизи вилучає з нього інформацію про подію, яка мала місце в минулому, оцінює її й на цій підставі відповідає на запитання слідчого (суду) [41; 48; 300]²⁹⁷. Частина ознак, що має кожний об'єкт, може бути сприйнята безпосередньо слідчим та іншими учасниками процесу. Певна частина інформації може бути виявлена й оцінена тільки в результаті експертного дослідження і вимагає застосування спеціальних знань.

Ознакою в судовій експертизі є прояв, вираження будь-якої властивості об'єкта. Поняття «ознака» – одне із важливих понять теорії криміналістики та судової експертизи – тісно пов'язане з поняттям речі й властивості. Так, річ являє собою систему якостей, має певні властивості. Властивість об'єкта

²⁹⁵ [273] Лукьянов И.Ф. Сущность категории «свойство». – М.: Мысль, 1982. – С. 78-81.

²⁹⁶ [439] Самойлов Г.А. Основы криминалистического учения о навыках. – М.: НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1968. – 120 с.

²⁹⁷ [41] Белкин Р.С. Курс советской криминалистики: Уч. пособие для слушателей ВУЗов МВД СССР. – М.: РИО Академии МВД СССР, 1978. – Т.2: Частные криминалистические теории. – 410 с; [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. - М.: Мегатрон XXI., 2000. – С.172; [300] Мирский Д.Я., Ростов М.Н. Понятие объекта судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1984. – С.21-33.

експертизи – це те, що характеризує будь-яку його сторону й виявляється у взаємодіях з іншими речами і явищами. Ці властивості виражаються в ознаках. Властивістю об'єкта експертизи є сторона об'єкта, що обумовлює його розходження або збіги з іншими об'єктами й виявляється в його відношенні до них. Істотні властивості визначають якісні й кількісні характеристики об'єкта. Властивості об'єкта експертизи виражаються через безліч ознак цього об'єкта. В інформаційному плані ознаку можна розглядати як інформаційний сигнал [48, с. 195]²⁹⁸.

Конкретним об'єктом судової експертизи завжди є матеріальна субстанція (людина, предмет, речовина й ін.), а безпосереднім об'єктом – властивості (ознаки) матеріальної субстанції, які розглядаються як інформація у прихованому вигляді, тобто інформація як «річ у собі»; у «річ для нас» цю інформацію перетворює конструювання вербальної копії, тому що із цього моменту властивості переводяться у відомості щодо базового факту, що стали надбанням хоча б одного індивіда» [202, с. 16]²⁹⁹.

Поряд з поняттям «слід – відображення властивості» у судовій експертизі широко використовується поняття «слід – відображення ознак». Слід у широкому розумінні є також результатом будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки, що виникла внаслідок вчинення злочину [548, с. 201]³⁰⁰. На думку більшості вчених стосовно співвідношення понять «ознака» і «властивість», ознака виступає виразником тієї чи іншої властивості об'єкта, що використовується для вирішення конкретних завдань. Ознака не завжди виступає у вигляді окремої властивості. Вірною є думка О. І. Ракітова у тому, що «іноді ознака може бути утворена сукупністю різних властивостей, кожна з яких окремо зустрічається в різних умовах, але в певному стані притаманна тільки даній речі чи виду умов» [414, с. 32]³⁰¹. Наведене є важливим й для розуміння сутності системної ознаки, що досліджується в судовій експертизі. В

²⁹⁸ [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 195.

²⁹⁹ [202] Коган В.З. Человек в потоке информации. – Новосибирск: Знание, 1981. – С. 16.

³⁰⁰ [548] Шепітько В.Ю. Криміналістика: Енциклопедичний словник (українсько-російський та російсько-український) / За ред. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2001. – С. 201.

³⁰¹ [414] Ракитов А.И. Анатомия научного знания. – М.: Наука, 1969. – С. 32.

експертизі контрафактної аудіовізуальної продукції системною ознакою є ознака контрафактності аудіовізуальної продукції, що складається з ознак її складових (твору, його носія, упаковки, контрольної марки України тощо).

Ідентифікаційна ознака несе відомості про індивідуальність та неповторність об'єкта. Діагностична – про його властивості та стан. Класифікаційна ознака – про відповідність об'єкта визначеним заздалегідь характеристикам, що притаманні певному класу об'єктів. Ситуалогічна ознака свідчить про механізм скоєння злочину (його елементи), умови взаємодії об'єктів, причинно-наслідкові взаємовідносини подій та явищ тощо. Ситуалогічна ознака є інтеграційною по відношенню до всіх інших. Вона ґрунтується на ідентифікаційних, класифікаційних та діагностичних ознаках та зв'язку з ситуацією, що пізнається [339; 448]³⁰².

В трасології завжди приділялася значна увага вивченню слідів механічної взаємодії об'єктів, незважаючи на існування інших її видів – електромагнітної, хімічної, термічної, фізико-хімічної тощо. Дослідження цих слідів надає багато інформації про матеріальний об'єкт, людину, подію, час, місце вчинення злочину [258]³⁰³. Зокрема, магнітна головка кожного записуючого пристрою залишає сліди на аудіо- та відеоплівці, при дослідженні яких експертним шляхом проводиться ідентифікація цього пристрою, а також вирішується низка діагностичних завдань (наприклад, виявляються ознаки монтажу фонограми та/або відеограми). Так, при фоноскопичному дослідженні примірників аудіовізуальної продукції було позитивно вирішене ідентифікаційне завдання з встановлення апаратури відеозапису.³⁰⁴

Аналіз будь-якого процесу пізнання пов'язаний з проблемою класифікації та систематизації емпіричного матеріалу. Справедливо пише Г.Л.Грановський, що для того, щоб пізнати матеріальний об'єкт або явище,

³⁰² [339] Орлова В.Ф., Ширшкова Н.Ю. К проблеме решения интеграционных задач судебной экспертизы // Роль судебной экспертизы в социалистическом правовом государстве: Тезисы докл. науч.-практич. конф. – Минск, 1989. – С. 42-47; [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (Проблемы методологии) – К.: ІнЮре, 1997. – 174 с.

³⁰³ [258] Кучеров И.Д. Соотношение тождества и различия. – Минск.: Наука и техника. – 1968. – 198 с.

³⁰⁴ Висновок експертизи №8934 за 2004 р. – Архів ХНДІСЕ.

потрібно побудувати його уявну, ідеальну модель. Така модель формується за допомогою системи понять. Кожна властивість позначається і відображується за допомогою поняття, що зветься ознакою [137, с. 6-9]³⁰⁵.

Зміст експертного завдання, властивості досліджуваного об'єкта й ознаки, виявлення та аналіз яких дають підґрунтя для пізнання цих властивостей, складають єдину, неподільну систему, для глибокого вивчення й упорядкування елементів якої необхідно розробити наукову класифікацію всіх її складових. Без попередньої класифікації нових об'єктів пізнання неможливо підійти до дослідження їхніх внутрішніх закономірностей [301, с.76; 330, с. 134; 538, с. 257]³⁰⁶. Питанням класифікації ознак об'єктів судової експертизи присвячена достатня кількість робіт [90; 561; 301; 448; 302]³⁰⁷. Разом з тим, у зв'язку з появою нових об'єктів досліджень (зокрема, примірників аудіовізуальної продукції) є необхідність в удосконаленні наявних класифікацій.

Кожна виявлена експертом ознака об'єкта повинна оцінюватися як суттєва або несуттєва, стійка або нестійка, закономірна або випадкова залежно від її значущості для вирішення певного експертного завдання. Експертам, які вивчають певний клас об'єктів, найчастіше відомі постійні властивості (ознаки) об'єктів цього класу. Такі ознаки містять інформацію про належність об'єктів до одного класу (роду, виду). Зокрема, відсутність контрольної марки України на примірнику аудіовізуальної продукції не є стійкою озна-

³⁰⁵ [137] Грановский Г.Л. Методология решения криминалистических задач // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1986. – С. 6-9.

³⁰⁶ [301] Мирский Д.Я., Сахарова Е.А. Основы систематизации признаков объектов экспертизы применительно к решаемым ею задачам // Вопросы теории судебной экспертизы и совершенствования деятельности судебно-экспертных учреждений / Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1988. – С. 76; [330] Овчинников И.Ф. Качество и свойство // Вопросы философии. – М. – 1960. – №6. – С. 134; [538] Цыпкин Я.З. Основы информационной теории идентификации. – М.: Наука, 1984. – С. 257.

³⁰⁷ [90] Винберг А.И. Значение философской категории «свойство» в экспертном исследовании объектов // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1983. – Вып.5. – С. 1-10; [561] Шляхов А.Р. О свойствах объектов и их отображениях, изучаемых в судебной экспертизе // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. М.: ВНИИСЭ. – 1983. – Вып.5. – С. 10-23; [301] Мирский Д.Я., Сахарова Е.А. Основы систематизации признаков объектов экспертизы применительно к решаемым ею задачам // Вопросы теории судебной экспертизы и совершенствования деятельности судебно-экспертных учреждений / Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1988. – С. 76; [448] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следовотображений (Проблемы методологии). – К.: ІнЮре, 1997. – 174с; [302] Мирский Д.Я. Некоторые теоретические вопросы классификации объектов судебной экспертизы, их свойств и признаков // Методология судебной экспертизы / Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1986. – С. 55-79.

кою її контрафактності, але відсутність відомостей про правовласника твору є, навпаки, стійкою ознакою контрафактності продукції.

Ознаками контрафактності (діагностичними ознаками) примірників аудіовізуальної продукції є ті ознаки, що дозволяють відрізнити контрафактні примірники аудіовізуальної продукції від ліцензійних. В основному, дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції проводиться у межах спеціальних знань експертів з дослідження об'єктів авторського або суміжних прав. Однак за результатами анкетування судових експертів з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції встановлено, що для дослідження ознак цих об'єктів у найбільш складних випадках залучаються фахівці різних спеціальностей: комп'ютерно-технічної експертизи (48,3%), трасології (7,1%), судової фоноскопії (5,6%), судової хімії (0,9%), технічного дослідження документів (8,5%) тощо.

Ознаками контрафактності аудіовізуальних творів є ознаки, що виникли в процесі запису творів, при виготовленні їх носіїв (дисків, касет), упаковок, поліграфічного оформлення тощо. Підставою для виділення груп об'єктів за спільністю джерела походження є, в основному, технологічні ознаки.

Класифікація ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- і відеокасет створювалася нами на принципах типології та типізації. Але використання в розробці експертних методик понять «типологія» і «типізація» без визначення їх змісту не дозволяє зрозуміти зміст пов'язаної з ними термінології.

Типологія – науковий метод, що базується на розчленовуванні систем і об'єктів та їхньому угрупованні за допомогою узагальненої ідеалізованої моделі – типу, що є основною логічною одиницею розчленовування досліджуваної реальності, і ґрунтується на розумінні об'єкта як системи ознак. Тип, як одиниця розчленовування досліджуваної реальності в типології, ви-

ражає взаємозв'язок деякого комплексу суттєвих ознак і властивостей, стосовно яких всі інші ознаки розглядаються як несуттєві [476; 68]³⁰⁸.

Пізнавальною процедурою, що передбачає пошук і виявлення подібних об'єктів, є типізація. Типізація – це побудова, що створена за певними типами, за характерними основними ознаками [466, с. 543; 459, с. 1325]³⁰⁹. На відміну від типології, типізація відбиває більш складні відносини між реальними об'єктами дійсності, тому що не зводиться до логічного вичленовування загального з низки визначених явищ. Підставою для типізації можуть бути ознаки, що притаманні певним типам об'єктів. Принципово можливою процедура типізації стає за умови повторюваності ознак і властивостей емпіричних об'єктів. Прикладом типізації при судово-експертному дослідженні примірників аудіовізуальної продукції є створення комплексів типових ознак, які притаманні типовим аналогам контрафактних та ліцензійних зразків. Ці типові аналоги ми пропонуємо використовувати (замість матеріальних примірників продукції) як зразки при порівняльному дослідженні об'єктів.

В процесі типізації ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет необхідно відносити певні типи ознак до емпіричних об'єктів, що існують у реальності. Для адекватної типізації емпіричного об'єкта доцільно дотримуватись таких вихідних положень: наявності достатньої кількості емпіричного матеріалу; дотримання меж узагальнення; збереження в типовому образі ознак об'єкта певного типу; виділення домінуючих ознак даного типового об'єкта, які в різній мірі присутні в будь-якому об'єкті даного типу; обумовленості домінанти типового образу пізнавальною метою; відбиття динаміки розвитку технології виготовлення об'єкта в типовому образі тощо [462]³¹⁰. Ознайомлення з технологією виготовлення, вимогами до імпорту, експорту, використанню, тиражуванню, виготовленню, розповсюд-

³⁰⁸ [476] Советский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия. 1982, – С. 1324,1325; [68] Типология // БСЭ. 3-е изд. М., 1976. – Т. 25. – С. 563-565.

³⁰⁹ [466] Словарь иностранных слов. – М: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1939. – С. 543; [459] Советский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия. 1982. – С. 1325.

³¹⁰ [462] Сердюк Т.Г. Об определении категории «типическое» в исторических исследованиях // Известия АГУ. – 1999. – №4. – С. 138-144.

женню та роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів дозволило нам встановити комплекс суттєвих ознак, що притаманні зразкам ліцензійної аудіовізуальної продукції [362; 324; 325; 326; 327; 379; 382]³¹¹.

Під час дослідження нами виявлені та вивчені ознаки, інформаційна значущість яких неоднакова. Для встановлення значущості ознак при вирішенні діагностичного завдання (наприклад, виявлення ознак контрафактності аудіовізуальної продукції) на першому етапі була створена їх класифікація за об'єктами-носіями аудіовізуальних творів. В окремі групи (класи) були виділені ознаки, які притаманні примірникам аудіовізуальної продукції, що розповсюджується за допомогою компакт-дисків, аудіо- та відеокасет. Надалі кожна група ознак була диференційована за ознаками, що притаманні зразкам ліцензійної та контрафактної продукції. Цю класифікацію об'єктів за комплексами типових ознак можна проілюструвати такою блок-схемою:

Ознаки примірників аудіовізуальної продукції
--

³¹¹ [362] Правила роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1997 року № 1209 // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 294 – 299; [324] О распространении экземпляров аудиовизуальных произведений, фонограмм, видеogramм, компьютерных программ, баз данных. Закон Украины от 26.04.2000 года. Нов. редакция 10.07.2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://patent.km.ua/pages/>. – 25.11.2004 р; [325] Об особенностях государственного регулирования деятельности субъектов хозяйствования, связанной с производством, экспортом, импортом дисков для лазерных систем считывания. Закон Украины от 17.01.2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://patent.km.ua/pages/и 164>. – 25.11.2004 г; [326] Об утверждении Правил розничной торговли экземплярами аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1209 от 4.11.1997 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.sdip.gov.ua/laws/28> – 25.11.2004 р; [327] Об утверждении положений по вопросам распространения экземпляров аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1555 от 13.10.2000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://rada.gov.ua/laws/pravo/new/cgi-bin/show> – 25.11.2004 р; [379] Про затвердження «Порядку присвоєння і нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски, що імпортуються». Постанова № 623 Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 5. – С. 55 – 56; [382] Про встановлення вимог до жорсткої уніфікованої упаковки примірників дисків для лазерних систем зчитування, що передаються до депозитарію примірників дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 46 від 16.04.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua> – 3.12.2004 р. та ін.

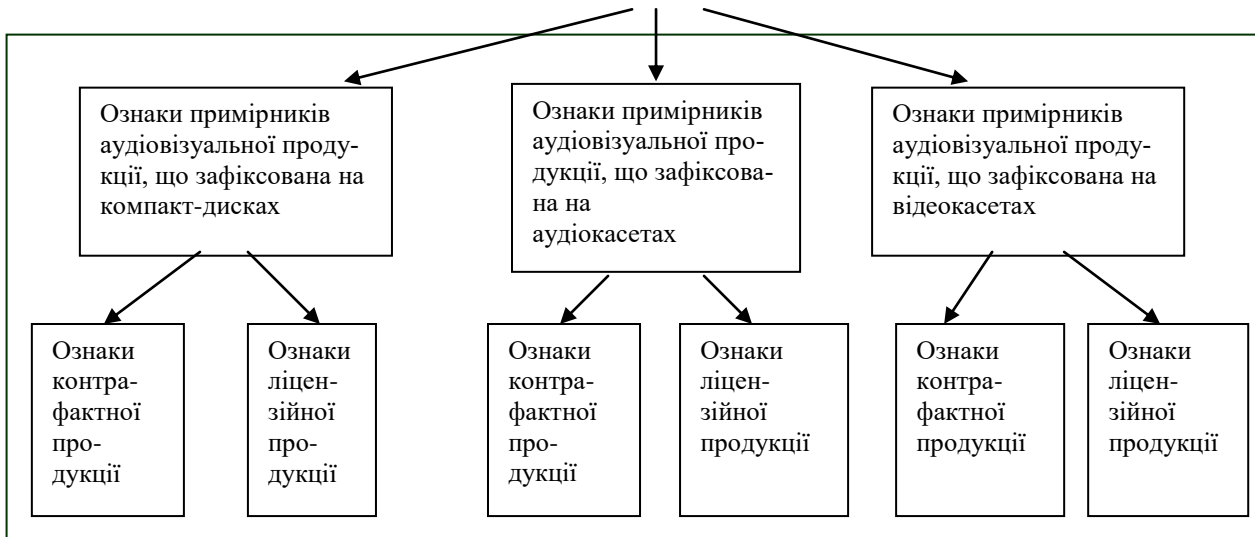

Рис. 1 Класифікація об'єктів за комплексами типових ознак

Наступним кроком класифікації ознак контрафактності примірників аудіовізуальної продукції є поділ ознак на окремі комплекси ознак, що притаманні певним складовим елементам об'єкту дослідження, до якого входять: аудіовізуальний твір, носій твору, полімерна або паперова упаковка, поліграфічне оформлення, позначення на початку відеозапису твору, поверхні носія твору, упаковці та/або поліграфічному оформленні твору стосовно правовласників, контрольна марка України, спеціальні коди на поверхні диску тощо.

Класифікація ознак контрафактності аудіовізуальної продукції будується нами на однозначних, визначених термінах, на принципі відбиття об'єктивно існуючих зв'язків і закономірностей, з урахуванням всіх існуючих ознак контрафактності аудіовізуальних творів, що зафіксовані на дисках і касетах, на принципі розподілу ознак за ступенем інформативної значущості. Загальні підходи, що використовуються нами у класифікації ознак контрафактності аудіовізуальної продукції, не відрізняються від підходів стосовно класифікації ознак інших об'єктів судової експертизи [83; 6]³¹².

³¹² [83] Вермель И.Г., Кочнева Л.В., Макушкина Г.Е. К вопросу о систематизации признаков объектов судебной экспертизы // Общетеоретические вопросы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1982.

Будь-який позитивний або негативний експертний висновок щодо належності досліджуваного екземпляра аудіовізуального твору і/або його носія, упаковки тощо до класу об'єктів, які мають ознаки ліцензійної продукції, або про можливу належність або неможливість вирішити поставлене питання, залежить від наявності або відсутності визначених діагностичних ознак у досліджуваному об'єкті. Таким чином, виявлення ознак контрафактності аудіовізуальної продукції відіграють роль умов, що роблять експертний висновок не тільки можливим, але й достовірним.

У зв'язку з швидким розвитком комп'ютерної техніки й змінами в нормативно-правовому регулюванні виробництва аудіовізуальної продукції відбуваються зміни її ознак, отже типовий аналог зразка аудіовізуальної продукції із часом також змінюється. Тому застосування типового аналогу ліцензійного зразка аудіовізуальної продукції є доцільним лише за умови поінформованості дослідника про сучасний стан розвитку техніки і науки в аудіовізуальній сфері³¹³ та щорічного оновлення типових аналогів зразків аудіовізуальної продукції, що є в базі даних експерта з дослідження цих об'єктів. Якщо у експерта є можливість дослідження ліцензійного зразка аудіовізуального твору, використання при порівняльному дослідженні його типового аналогу недоцільно. Разом з тим, за результатами узагальнення експертних проваджень встановлено, що у 99,2% випадків порівняння примірників продукції, що перевіряються, все ж таки проводиться з типовими аналогами ліцензійних зразків творів, але не з матеріальним зразком через відсутність останнього.

Під час типізації ознак контрафактності примірників аудіовізуальної продукції були враховані результати дослідження, отримані при вивченні умов експлуатації, зберігання й транспортування примірників твору. Ці вла-

– С.44-52; [6] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика. Классификация свойств и признаков. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – С. 49-51 та ін.

³¹³ Аудіовізуальна сфера – сукупність суспільних відносин, що виникають у результаті створення найбільш розповсюджених в галузі розваг об'єктів інтелектуальної власності – аудіовізуальних творів. – [261] Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере: Уголовно-правовой и криминалистический аспекты. – М.: Дело, 2004. – С. 29-30.

стивості й ознаки мають велике значення при вирішенні ідентифікаційних, класифікаційних, діагностичних і ситуаційних завдань. Особливу цінність мають обумовлені конкретними обставинами справи властивості й ознаки досліджуваного об'єкта – речового доказу: особливості, що викликані злочинними діями, подією конкретного злочину (наприклад, наявність та ознаки рукописного напису на упакуванні відеокасети).

На основі узагальнення експертних проваджень встановлено, що останнім часом на експертизу аудіовізуальна продукція надходить, в основному, у вигляді багатокомпонентних об'єктів. Прикладом може слугувати примірник аудіовізуальної продукції, в комплект якого входять: твір, диск з поліграфічним оформленням, поліграфічна обкладинка, полімерна упаковка, бокс із прозорого полімерного матеріалу та плівки, поліграфічне оформлення наклейок з інформацією про правовласників, контрольна марка України тощо. Всі елементи багатокомпонентного об'єкта завжди досліджуються окремо, але результати цих досліджень оцінюються в комплексі.

При вирішенні ідентифікаційних завдань експертом вивчаються ознаки, що виникають в процесі взаємовідображення зовнішніх ознак предметів та їх субстанціональних властивостей, що утворюються в результаті механічних або інших форм взаємодії об'єктів – прямого й зворотного зв'язку [445, с. 112-113]³¹⁴.

Динамічні властивості можуть проявлятися у формі відображень і у вигляді змін внутрішньої структури й складу об'єкта. Технічні й технологічні параметри (властивості) відображуються в самих процесах, складних приладах і пристроях, різного роду документації. Професійно-технічні, соціально-психологічні властивості відображаються в різноманітних документах (письмових, друкованих, фотодокументах). Способи виробництва контрафактних примірників касет та дисків завжди відрізняються від ліцензійних за винятком тих випадків, коли примірники виготовлені на тому ж заводі, що й ліцензійні,

³¹⁴ [445] Сегай М.Я. Методология судебной идентификации. – К.: РИО МВД УССР, 1970. – С.112-113.

але понад тієї кількості, що обмежена ліцензійною угодою (хоча в цьому випадку теж є розходження, що встановлюються експертним шляхом).

Сьогодні у зв'язку з широким розповсюдженням «піратської» продукції в Україні на урядовому рівні було закріплено низку технічних засобів захисту цієї продукції від підробки. Це технічні пристрої і/або технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського і/або суміжних прав при копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського або суміжних прав [369; 379; 375; 382; 391; 324; 325; 326]³¹⁵.

За результатами узагальнення експертної практики нами були створені типові аналоги ліцензійного й контрафактного зразків аудіовізуальної продукції, які мають певні комплекси ознак. Для зручності використання типових аналогів в експертній діяльності створено окремі типові аналоги аудіовізуального твору, його носія, поліграфічного оформлення, упаковки, контрольної марки України тощо.

Так, упаковка відеокасети має такі типові ознаки:

315 [369] Про авторське право та суміжні права. Закон України № 2627-III від 11.07.2001 р. // ВВР. – 2001. – № 43. – Ст. 214; [379] Про затвердження порядку присвоєння і нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски, що імпортуються. Постанова № 623 КабМіну України від 26 квітня 2003 р. // Інтелектуальна власність. – К., 2003. – № 5. – С. 55-56; [375] Про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм». Закон України № 1098-IV від 10 липня 2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 22.11.2004 р; [382] Про встановлення вимог до жорсткої уніфікованої упаковки примірників дисків для лазерних систем зчитування, що передаються до депозитарію примірників дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 46 Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємства від 16.04. 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua> – 3.12.2004 р; [391] Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування. Закон України від 17 січня 2002 р. №2953-III (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С.78-87; [324] О распространении экземпляров аудиовизуальных произведений, фонограмм, видеограмм, компьютерных программ, баз данных. Закон Украины от 26.04.2000 г. Нов. редакция 10.07.2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://patent.km.ua/pages/153>. – 25.11.2004 г; [325] Об особенностях государственного регулирования деятельности субъектов хозяйствования, связанной с производством, экспортом, импортом дисков для лазерных систем считывания. Закон Украины от 17.01.2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://patent.km.ua/pages/164>. – 25.11.2004 г; [326] Об утверждении Правил розничной торговли экземплярами аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1209 от 4.11.1997 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.sdip.gov.ua/laws/28> – 25.11.2004 р. та ін.

- висока (на ліцензійній продукції) або низька (на «піратській» продукції) якість поліграфічного оформлення;
- наявність (на ліцензійній продукції) або відсутність (на «піратській» продукції) художнього оформлення поліграфічної упаковки (для «піратської» відеопродукції часто використовується упаковка з-під чистих відеокасет);
- наявність (на ліцензійній продукції) або відсутність (на «піратській» продукції) лакового покриття на поверхні упаковки;
- висока (на ліцензійній продукції) або низька (на «піратській» продукції) якість відображення дрібних текстових позначень;
- співпадання/неспівпадання дизайну і способу виготовлення упаковки продукції, що перевіряється, відповідним ознакам ліцензійної продукції;
- наявність знаків охорони авторського й © міжних прав ® відомостей про авторів твору, що є характерними для ліцензійної продукції ознаками (див. рис. Б.2.3 та рис. Б.2.4 Додатку Б.2);
- наявність відомостей про фірму-виготовлювача відеопродукції, її юридичну й поштову адресу, номер телефона (ознаки ліцензійної продукції);
- наявність відомостей про правовласників твору на території України (ознаки ліцензійної продукції);
- збіг назв твору (наприклад фільму) на об'єктах, що порівнюються (ознаки ліцензійної продукції);
- наявність і відповідність анотацій до твору (ознаки ліцензійної продукції);
- наявність інформації про вікові обмеження глядачів (якщо такі є);
- наявність для еротичних творів інформації про проведення спеціальної експертизи (ознаки ліцензійної продукції);
- наявність на ліцензійній відеопродукції елементів захисту у вигляді виконаної поліграфічним способом контрольної марки України

(див. рис. Б.2.1 та рис. Б.2.2 Додатку Б.2) з голографічним зображенням (до упаковок «піратських» відеокaset можуть бути прикріплені голографічні або інші наклейки, які не мають відношення ні до фірми-виробника, ні до правовласника);

- наявність (на ліцензійній продукції) відомостей про формат відеоносія (VHS, S-VHS, Betacam SP, DV);
- наявність (на ліцензійній продукції) відомостей про систему відеозапису (PA, Secam, NTSC);
- наявність (на ліцензійній продукції) відомостей про систему запису звуку (Normal, Hi-Fi, Dolby Stereo) тощо.

Корпус відеокasetи має такі типові ознаки:

- наявність на поверхні корпусу ліцензійної відеокasetи (або відсутність на корпусі контрафактного примірника) рельєфного позначення, що виконане латинськими буквами;
- наявність на корпусі «піратської» kasetи марки з позначенням фірми-виробника kasetи (див. рис. Б.3.1 Додатку Б.3), типу відеокasetи й номеру партії, довжини відеоплівки (на ліцензійних відеокasetах такого маркування немає у зв'язку з тим, що виробники ліцензійної продукції окремо закупають корпуси відеокaset і відеоплівку);
- наявність виконаної поліграфічним способом відповідної назви твору етикетки (в основному, на корпусах ліцензійної продукції – див. рис. Б.3.2 додатку Б.3) тощо.

Аудіовізуальні твори, що зафіксовані на відеокasetах, мають такі типові ознаки:

- наявність на ліцензійних й відсутність на «піратських» відеозаписах рекламного блоку;
- співпадання (при порівняльному дослідженні з ліцензійною продукцією) послідовності запису рекламних роликів;
- наявність на відеоплівці запису не більше одного аудіовізуального твору (для ліцензійної відеопродукції);

- використання відеоплівки зі стандартною для «чистих» касет тривалістю відтворення (180 і 240 хвилин), що є характерним для «піратської» відеопродукції;
- відсутність (для ліцензійної продукції) і наявність (для «піратської» продукції) змін колірної передачі зображення;
- низький рівень звукового сигналу або незадовільна якість зображення, що є характерними для «піратської» відеопродукції;
- збіг назви фільму на російській (українській) мові на порівнюваних відеозаписах (для ліцензійної продукції);
- співпадання якості перекладу на російську (українську) мову (для ліцензійної продукції);
- відповідність відомостей про власників авторського і/або суміжних прав на конкретну відеопродукцію, яка є на початку відеозапису твору, з інформацією, яка розташована на упаковці.

Контрафактні аудіовізуальні твори і фонограми, що зафіксовані на компакт-дисках, мають такі типові ознаки:

- частина записів не розпізнається пристроєм, що програвляє;
- є збої при відтворенні окремих фрагментів запису;
- найменування, послідовність, кількість творів, які записані на диск, не відповідають опису, що розташований на поліграфічній упаковці;
- швидкість і формат запису не відповідають написам, які розташовані на поверхні компакт-диску та упаковці.

Як правило, якість цифрового запису при багаторазовому копіюванні не знижується. Тому при виявленні ознак контрафактності продукції якість цифрового запису не є суттєвою ознакою.

На основі класифікації та типізації ознак контрафактності зразків аудіовізуальної продукції певних видів, порівняльного дослідження з ліцензійною продукцією, наявності і повноти інформації про юридичних і фізичних осіб, причетних до ввезення, виробництва, розповсюдження й використання досліджуваної аудіовізуальної продукції, про знаки охорони авторсь-

кого й суміжного прав, про правовласників і виробників продукції, про спосіб нанесення SID-коду³¹⁶ на зворотню поверхню компакт-диску дозволило виявити такі загальні ознаки контрафактності аудіовізуальної продукції, що розповсюджується на компакт-дисках:

- відсутність на поліграфічній обкладинці або упаковці диска голографічного зображення (марки та/або стікера);
- відсутність на поліграфічній обкладинці й лицьовому боці диска відомостей про автора, фірму-виробника, місце виготовлення диска, правовласника на території України, про передачу авторського або суміжних прав третім особам, про знаки охорони авторського © й суміжних P прав;
- повна відсутність або наявність неіснуючих знаків для товарів і послуг і найменувань компаній-правовласників на території України (на поліграфічній обкладинці й лицьовому боці диска);
- відсутність або розбіжність SID-коду на окантовці внутрішньої окружності зворотного боку диска й на поліграфічній обкладинці.

SID-код – це код походження товару. Він розроблений Міжнародною федерацією виробників фонограм (IFPI) і привласнюється кожному заводу-виробнику або правовласнику. Він повинен проставлятися при штампуванні дисків на окантовці поблизу центрального отвору [379, с. 55-56]³¹⁷.

У результаті трасологічних досліджень дисків і футлярів можуть бути виявлені такі ознаки контрафактності аудіовізуальної продукції:

- глибокі подряпини, що свідчать про вибракування досліджуваного диска виготовлювачем;
- наявність на диску активного записувального шару (див. рис. Б.2.9 та рис. Б.2.10 Додатку Б.2);

³¹⁶ СІД-код (SID Code – Source Identification Code) складається з двох частин: Mastering Code (рядок «IFPI» з символьним кодом, випалюється лазером на штампі) та Mould Code (рядок «IFPI» з символьним кодом, гравірується на формі), що друкуються на протилежних сторонах підкладки на внутрішній окружності (до ВСА). Повинні читатися неозброєним оком. – [464] СІД-код. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licensing.philips.com/includes> – 24.11.2004 р.

³¹⁷ [379] Про затвердження «Порядку присвоєння і нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски, що імпортуються». Постанова № 623 Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 5. – С. 55-56.

- повна відсутність зовнішньої упаковки, яка виготовлена з полімерної плівки, або його наявність у вигляді пакета-конверта, призначеного для багаторазового використання, з «липким» клапаном;

- наявність на полімерному футлярі дефектів лиття у вигляді раковин і напливів матеріалу, наявність тільки двохскладового футляра диска (кришки й основи) і відсутність піддона усередині футляра;

- наявність на краях вкладиша або інлея-задника слідів різальних інструментів типу ножиць;

- наявність СІД-коду, шрифт якого не відповідає оригінальному (див. рис. Б.2.7 та рис. Б.2.8 додатку Б.2) тощо.

Експертне дослідження аудіовізуальної продукції складається з декількох етапів: дослідження аудіовізуального твору, його носія (відео- або аудіокасети, компакт-диска), упаковки, марки, вкладиша тощо з метою встановлення способу їх виготовлення й відповідності певним зразкам, що використовують фірми-виробники аудіовізуальної продукції. Ознаками, що свідчать про «піратський» спосіб виготовлення відеопродукції є: неякісне поліграфічне оформлення упаковки; наявність спеціальних «піратських» фірмових знаків або невірне відтворення знаків, що притаманні ліцензійній продукції. Ці ознаки виявляються й досліджуються експертами, що мають спеціальну підготовку у галузі дослідження об'єктів авторського і суміжних прав. Далі, при необхідності, проводиться дослідження змісту відеопродукції, якості відео- і звукозапису експертами-фоноскопістами, дослідження поліграфічного оформлення аудіовізуальної продукції спеціалістами з технічного дослідження документів, дослідження упаковок трасологами тощо.

Побудова на основі типізації ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет типових аналогів контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції дає можливість проведення судово-експертного дослідження об'єктів, що перевіряються, з метою встановлення факту відповідності (невідповідності) зразкам ліцензійної продукції у випадках, коли матеріальні ліцензійні зразки продукції відсутні. Типові аналоги аудіовізуальної

продукції мають весь комплекс суттєвих ознак ліцензійної або контрафактної продукції. Їх використання при провадженні судових експертиз контрафактної аудіовізуальної продукції в якості порівняльних зразків позбавить слідчих (суд) проблем, пов'язаних із збиранням великої кількості зразків ліцензійної продукції різних найменувань під час підготовки матеріалів на експертизу та сприятиме скороченню строків дослідження.

2.3. Методи судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції

Під методом експертизи (експертного дослідження) розуміють систему логічних та (або) інших інструментальних операцій (способів, прийомів), спрямованих на отримання даних для вирішення питання, що поставлене

перед експертом [465, с. 43]³¹⁸. Класифікація методів експертизи передбачає розподіл методів за різними підставами, у тому числі за ступенем їхньої спільності й взаємозалежності в ході реалізації [465, с. 35]³¹⁹.

Методи судової експертизи умовно розподіляються на методи наукової діяльності, які використовуються при розробці теоретичних й експериментальних проблем, і методи, що застосовуються в практичній експертній діяльності (при провадженні експертиз) [173, с. 32]³²⁰.

Структура експертного методу складається з таких трьох елементів: частини, що обґрунтовує застосування методу, операційної й технічної частин. Перший елемент містить виклад наукової бази, на якій заснований метод, і уявлення про результат його застосування. В операційну частину входять дії, операції, прийоми здійснення методу. Технічна частина – це ті матеріальні засоби дослідження, використання яких становить невід’ємну частину методу [589, с. 35-36]³²¹.

Залежно від мети пізнання конкретних обставин розслідуваної події, експерт на кожному етапі дослідження вибирає певний алгоритм методики, що на практиці найчастіше охоплює елементи методик вирішення різних класів завдань. У кожному роді (виді, підвиді) судових експертиз матеріальних слідів злочину метою може стати вирішення кожного із завдань, а способом – пізнавальні засоби всіх трьох підходів – ідентифікаційного, діагностичного й ситуаційного [43, с. 172; 446, с. 13-14]³²².

Питанням класифікації методів судової експертизи присвячені роботи І.В. Постіки, О.І. Вінберга, О.Р. Шляхова, Т.В. Авер’янової, О.Р. Росинської [358; 96; 4; 425]³²³.

³¹⁸ [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С. 43.

³¹⁹ [465] Там же. – С. 35.

³²⁰ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 32.

³²¹ [589] Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999. – С. 226; Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 35-36.

³²² [43] Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. В 3 т. – М.: Юрид. лит., 1987. – Т. 1: Общая и частные теории. – С. 172; [446] Сегай М.Я., Стринжа В.К. Типология экспертных задач: методологические аспекты // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев: Вища школа, 1988. – №37. – С.13-14. та ін.

³²³ [358] Постика И.В. О методах криминалистической экспертизы. // Применение научных методов при расследовании преступлений и изучении преступности: Материалы Всесоюзной научной конференции. – М.: ВНИИСЭ. -1973. – Часть 1. – С. 66 – 69; [96] Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертного исследования // Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ,

О.І.Вінберг та О.Р.Шляхов запропонували класифікацію методів судової експертизи, що складається з чотирьох рівнів:

- діалектико-матеріалістичний метод з використанням методів логіки (абстрагування, аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція, ідеалізація, формалізація, аксіоматичний, системно-структурний метод тощо);

- загальні (пізнавальні) методи: спостереження, вимірювання, опис, планування, експеримент, моделювання тощо;

- окремі інструментальні та допоміжно-технічні методи: судова фотографія, мікроскопія тощо;

- спеціальні методи (експертні методики) [96]³²⁴.

Т.В. Авер'яною з урахуванням сучасного розвитку науки й техніки, інтеграції знань і специфіки об'єктів дослідження була побудована така класифікація методів судово-експертного дослідження:

- всеохоплюючий метод – матеріалістична діалектика;

- загальні методи: спостереження, порівняння, опис, вимір, експеримент, моделювання, історичний;

- окремонаукові;

- спеціальні (монооб'єктні) [2, с. 48]³²⁵.

За класифікацією О.Р. Росинської система методів судової експертизи є такою:

- 1) методи логіки;

- 2) загальнонаукові методи, що застосовуються при провадженні експертизи;

- 3) загальноекспертні методи (монометоди) та комплекси методів;

- 4) окремоекспертні методи [426, с. 14; 422]³²⁶.

1977. – Вып.28. – С. 54-94; [4] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С, Козлова Л.Н., Тюрикова В.В. Методы решения экспертных задач, классификация методов и методик // Основы судебной экспертизы. Часть 1: Общая теория. – М.: Академия МВД РФ, 1997; [425] Россинская Е.Р. Общеэкспертные методы исследования вещественных доказательств и проблемы их систематизации // 50 лет НИИ криминалистики. Сб. науч. тр. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1995. – С. 46-52.

³²⁴ [96] Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертного исследования: Общее учение о методах судебной экспертизы // Сб. научн. тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – №28 – С. 54-94.

³²⁵ [2] Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – С. 48.

³²⁶[426] Россинская Е.Р. Концептуальные основы теории неразрушающих методов исследования вещественных доказательств. Автореф дисс. ... доктора юрид. наук. М.,

Надані підстави класифікації не є вичерпними. Класифікація методів може бути створена за умовами їх застосування, стадіями експертного дослідження та іншими засадами [589, с. 226]³²⁷.

Важливу роль у теорії й практиці криміналістики і судової експертизи відіграють положення діалектики: необхідність об'єктивного й всебічного вивчення явищ, індивідуальність об'єктів матеріального світу, здатність матерії до відбиття, взаємний зв'язок і взаємозумовленість явищ, рух як невід'ємна властивість матерії, причинність як загальний зв'язок явища і причини, як критерій істини [598, с. 27-28]³²⁸. Окремонаукові методи слугують для вирішення завдань експертиз одного роду, виду. Спеціальні методи розробляються (або пристосовуються) для дослідження конкретного, одиничного об'єкта. Спеціальні методи іноді є оригінальним комплексом методів, що у такому ж вигляді не застосовується для вирішення інших завдань та дослідження інших об'єктів судової експертизи [589, с.225]³²⁹.

На початкових етапах розвитку судової експертизи основними методами дослідження речових доказів слугували методи, які використовувались у криміналістиці. Поряд з розвитком всіх галузей науки й техніки та інтеграцією знань, методи технічних наук усе ширше стали використовуватися при дослідженні речових доказів. У цей час у судовій експертизі використовується найбагатший арсенал як методів, що впроваджені в криміналістику із усіх галузей науки й техніки, так і спеціальні методи, розроблені для дослідження окремих об'єктів експертизи з метою вирішення певних завдань [96; 196]³³⁰. Науково-технічний прогрес обумовив прискорений розвиток теорії, методів і засобів судової експертизи [173, с.150]³³¹. Так, використання комп'ютерних технологій в експертній діяльності дозволяє автоматизувати низку операцій,

1993. – С. 14; [422] Россинская Е.Р. Рентгеноструктурный анализ в криминалистике и судебной экспертизе. К.: КГУ, 1992. – 220 с.

³²⁷ [589] Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999. – С. 226.

³²⁸ [598] Яблоков Н.П. Криминалистика. – М.: Норма, 2000. – С. 27-28.

³²⁹ [589] Энциклопедия судебной экспертизы. Там же. – С. 225.

³³⁰ [96] Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертного исследования: Общее учение о методах судебной экспертизы // Сб. научн. тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – №28– С. 54-94; [196] Классификация основных методов судебной экспертизы. М.: ВНИИСЭ, 1982. – 174 с.

³³¹ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 150.

у тому числі безпосередньо пов'язаних з ідентифікацією й діагностикою об'єктів експертного дослідження [61, с. 275]³³².

Метод порівняння завжди застосовується при проведенні ідентифікаційних судово-експертних досліджень. Процес порівняння завжди має місце під час діагностичного та ситуаційного дослідження, коли для встановлення властивостей чи станів об'єктів та механізму взаємодії експерт порівнює встановлювані властивості, стани та механізми з аналогічними категоріями, що вже відомі. Порівняння може здійснюватися як простим (візуальним) способом, так і з використанням порівнювальних мікроскопів, приладів та сучасної комп'ютерної техніки, що дозволяють досліджувати об'єкти за певними ознаками. Так, для порівняння на якісному та кількісному рівнях гарнітури шрифтів поліграфічної обкладинки примірника аудіовізуальної продукції найбільш зручним інструментом є персональний комп'ютер зі сканером. Після сканування необхідних фрагментів тексту для виміру кутів і лінійних розмірів елементів шрифту використовується інструмент «міра» графічного редактора Adobe Photoshop [348, с. 336]³³³.

Потреби практики змушують експерта вивчати сутність досліджуваного об'єкта шляхом переходу від безпосереднього спостереження до аналізу й наступного теоретичного синтезу зібраного фактичного матеріалу. Так знаходить своє відбиття така гносеологічна закономірність, як пізнання загального за допомогою досягнень філософії, фізики, хімії, кібернетики в процесі розкриття змісту й сутності окремого.

Спостереження здійснюється особисто експертом, тобто є безпосереднім, як при огляді речових доказів та інших об'єктів при їх надходженні на експертне дослідження, так і при безпосередньому дослідженні з метою ідентифікації, діагностики, класифікації та ситуалогічного аналізу. В експертній діяльності спостереження носить безпосередній характер і здійснюється

³³² [61] Бирюков В.В. Возможности использования компьютерных технологий для идентификации объектов при производстве криминалистических экспертиз // Актуальные проблемы криминалистики: Материалы международной научно-практической конференции. –Х.: Гриф. – 2003. – С. 275.

³³³ [348] Петров С.М. Применение измерительных методов для идентификации гарнитуры шрифта // Современное состояние и перспективы развития новых направлений судебных экспертиз в России и за рубежом: материалы междунаро. Науч.- практ. конф. – Калининград.: Янтарный сказ. – 2003. – С. 336.

як без застосування технічних пристроїв, так і з їхнім застосуванням з метою розширення меж і можливостей спостереження. Зокрема, встановлення способу запису твору та нанесення СІД-коду на компакт-диск проводиться методом спостереження із застосуванням оптичних мікроскопів з різним збільшенням. Мікроскопічне дослідженням при збільшенні від 100 до 1000 дозволяє дослідити розбіжності ознак на робочій поверхні компакт-дису, що свідчать про заводський або кустарний спосіб тиражування твору.

На описі, порівнянні, вимірі, експерименті, моделюванні й математичних методах ґрунтуються схеми вирішення ідентифікаційних, класифікаційних, діагностичних і ситуаційних завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.

Евристичний³³⁴ метод поєднує групу індуктивних методів нетрадиційного творчого вирішення розумових завдань. Він є ефективним як при практичному слідчому й оперативно-розшуковому пізнанні, так і при експертному дослідженні в умовах малої інформативності факту, події або явища, що пізнається [176]³³⁵. Ці положення підтримує В.О. Коновалова, стверджуючи, що в практичній діяльності експерт ставить перед собою завдання, які відносяться до методики дослідження – необхідності й можливості застосування тих методів (або їхнього комплексу), які дозволяють вирішити як загальне завдання, так і застосувати особисті підходи до їх вирішення. Дослідження передбачає діяльність, пов'язану з уявним моделюванням передбачуваного дослідження, визначенням певного шляху вирішення або обрання методу проб і помилок, що має метою вибирати методи для пошуку найбільш оптимального з них. Судово-експертне дослідження є особистим видом пізнавальної діяльності у специфічній галузі, тому в його основі лежать такі діалектичні категорії, як аналіз і синтез, причина і наслідок, сутність і явище, тотожність і

³³⁴ Евристика – наука, що вивчає творчу діяльність. – Див.: [469] Словник іншомовних слів. – К.: Радянська енциклопедія., 1975. – С. 231.

³³⁵ [176] Зорин Г.А. Криминалистическая эвристика. В 2 т. – Гродно: Грод. ун-т, 1994. – Т.1. – 210 с.

відмінність тощо [216]³³⁶. Зокрема, експериментальним шляхом було встановлено, що ефект дифракції світла, виявлений при мікроскопічному дослідженні компакт-диску, є стійкою ознакою, яка є достатньою для віднесення дисків до стандарту CDR (диск, призначений для одноразового запису) і виключає його віднесення до CD (диск, призначений тільки для читання) [257]³³⁷.

У зв'язку з виникненням нових об'єктів судової експертизи (зокрема, об'єктів авторського або суміжних прав, зафіксованих на касетах і компакт-дисках) виникла потреба у вирішенні нових експертних завдань, що потребує використання нових, нетрадиційних методів експертизи. Використання в експертній практиці комп'ютерних технологій сприяло модифікації традиційних методів експертного дослідження. Сьогодні вже виділилися такі складові експертного методу: технічні засоби, методи пізнання, науковий потенціал і практичний досвід суб'єкта пізнання – експерта.

При вирішенні діагностичних і ситуаційних завдань судової експертизи використовується системно-структурний підхід, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем, що складаються з комплексу взаємозалежних і взаємодіючих елементів. Так, при встановленні ознак контрафактності примірника аудіовізуальної продукції усі складові об'єкта дослідження (твір, його носій, упаковка, поліграфічне оформлення, інформація про правовласника, ознаки технологічного походження тощо) вивчаються як окремі системи ознак та завжди оцінюються в комплексі.

Вірною є думка Н. П. Майліс в тому, що використання методів і прийомів трасології знаходить широке застосування в різних видах експертиз [279, с. 76]³³⁸. В основу розробки методу встановлення способу виготовлення

³³⁶ [216] Коновалова В.Е. Решение экспертных задач в экспертном исследовании // Теория та практика судової експертизи і криміналістики. Вип. 3. Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2003. – С. 32-35.

³³⁷ [257] Курчаткин С.П. Компакт-диски CD, CDR. Отличительные признаки в проявлении эффектов оптической дифракции // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на международном конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 316-318.

³³⁸ [279] Майлис Н.П. О роли методологической функции частных криминалистических теорий // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международ-

носіїв аудіовізуальних творів, їхньої упаковки, поліграфічного оформлення й контрольних марок покладено методи, що існують в трасології. Зокрема, кустарно виготовлена контрольна марка України з голограмою завжди буде відрізнятися від голограми-оригіналу. Ці відмінності встановлюються в процесі експертизи. З іншого боку, при тиражуванні голограм з нікелевої матриці завжди повторюється той самий субмікронний рельєф [402, с. 572]³³⁹. Голографічні зображення на контрольних марках України мають мікротексти з розміром знаків 150-25 мкм [172]³⁴⁰. Тому дуже широко використовуються при судово-експертному дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції фотографічні методи, зокрема, мікрофотозйомка.

В останній час на ринку України з'являється контрафактна аудіовізуальна продукція з контрольними марками кустарного виготовлення. Так, в м. Мелітополі вилучено п'ять тисяч компакт-дисків з підробленими контрольними марками, виготовленими у підпільному цеху [262]³⁴¹. За допомогою мікрофотозйомки можна відрізнити не тільки оригінальну марку від підробленої, а й диференціювати голографічні марки за заводами-виробниками.

У більшості випадків у зв'язку з великою розмаїтістю аудіовізуальних творів, що є речовими доказами, обмеженими строками розслідування кримінальної справи, відсутністю зразків всіх досліджуваних видів аудіовізуальних творів та з інших причин експерт використовує моделювання як метод наукового пізнання.

Термін «модель» використовується криміналістами з початку 70-х років завдяки роботам Г.Л. Грановського [139]³⁴² й І. М. Лузгіна [270, с.53; 271,

ной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ, 2002. – С. 76.

³³⁹ [402] Прохоров-Лукин Г.В., Кириченко И.А. Судебная экспертиза объектов интеллектуальной собственности в области фармацевтики // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: 36. Матеріалів міжнарод. наук.-практ. конференції (м. Харків, 19-20 червня 2002 р.) – Х.: Право, 2002. – Вып.2. – С. 572.

³⁴⁰ [172] Защитные свойства голограмм. – 2005, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fpy-holo.ru/technology.html> – 25.06. 2005.

³⁴¹ [262] Лебедь И. В запорожской области теневики наладил производство контрольных марок и голограмм для компакт-диск: Пресс-служба налоговой милиции / Факты и комментарии от 15.04.2004.

³⁴² [139] Грановский Г.Л. Некоторые теоретические вопросы моделирования в криминалистике // Вопросы теории криминалистики и судебной экспертизы. М.: ЦНИИСЭ, 1969. – Вып.1. – С. 35-41.

с. 71-80)³⁴³. Даний термін отримав розповсюдження з розвитком криміналістичної методології. Різні аспекти використання моделювання в криміналістиці, слідчій і експертній практиці розроблялися Г.О. Густовим, В.Я. Колдіним, Н.С. Полевим, О.П. Леоновим, В.Ф. Орловою та іншими вченими [146; 147; 208; 497; 337; 264; 108, 595]³⁴⁴.

Модель – це така розумова або матеріальна система, яка відображує або відтворює об'єкт дослідження та здатна замінити його так, що її вивчення надасть нам нові відомості про цей об'єкт [569, с. 97]³⁴⁵. Модель в процесі пізнання виступає як «середня ланка» між об'єктом пізнання, що є в дійсності, й суб'єктом, який його пізнає. Моделювання в криміналістиці – це метод утворення уявної або матеріальної моделі, яка має необхідну для дослідження подібність з оригіналом [102, с. 125]³⁴⁶.

При утворенні моделі (типового аналога) конкретного зразка легітимного компакт-диску, аудіо- або відеокасети експерт, як правило, опирається на інформацію типового характеру, що є в нормативно-правових актах, які регламентують виробництво даного виду продукції, відомості про його ознаки технологічного походження, ознаки інших матеріальних зразків ліцензійної й контрафактної аудіовізуальної продукції тощо, що є у спеціально створених довідково-інформаційних фондах.

³⁴³ [270] Лузгин И.М. К вопросу о теории криминалистического моделирования // Актуальные проблемы советской криминалистики. М., 1980. – С. 53; [271] Лузгин И.М. Роль моделирования в расследовании преступления // Принцип справедливости при осуществлении правосудия по уголовным делам: Сб. науч. тр. – Калининград: Калинин. ун-т. – 1989. – С. 71 – 80 и др.

³⁴⁴ [146] Густов Г.А. Моделирование – эффективный метод следственной практики и криминалистики // Актуальные проблемы советской криминалистики. М.: Юр. лит. – 1980. – С. 68 – 81; [147] Густов Г.А. Хищения в торговле: Типовые модели преступления. – Л.: Ин-т усов. след. работников, 1971. – 81 с; [208] Колдин В.Я. Криминалистическое знание о преступной деятельности: функция моделирования // Сов. государство и право. – 1987. – № 2. С. 64-69; [497] Типовые модели и алгоритмы криминалистического исследования / Под ред. В.Я. Колдина. М.: Юридическая литература, 1989. – 146 с; [337] Орлова В.Ф. Метод математического моделирования экспертных решений в судебном почерковедении // Методы исследования в криминалистике и судебной экспертизе. – М.: ВНИИСЭ. – 1974. – С.22 – 25; [264] Леонов А.П. Применение банков данных для моделирования версий. М.: Юридическая литература, 1982. – 62 с; [108] Гавло В.К. Методика расследования как особая теоретико-методическая модель – информационный аналог расследования криминальных событий // Проблемы теории и практики борьбы с преступностью. – Томск. – 1983. – С. 162-173; [595] Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования (некоторые теоретические положения). М.: Юридическая литература, 1985. – 120 с.

³⁴⁵ [569] Штофф В.Л. Моделирование и философия. – М.: Наука, 1966. – С. 97.

³⁴⁶ [102] Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: Монография / Под ред. проф. Н.П. Яблокова. – М-Калининград: Калинингр. ун-т., 1997. – С. 125.

Однак не слід переоцінювати роль моделювання при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції, оскільки це лише один із загальнонаукових методів пізнання. У зв'язку з бурхливим розвитком комп'ютерної техніки й змінами в нормативно-правовому регулюванні виробництва носіїв аудіовізуальних творів відбуваються зміни їхніх ознак, отже типовий аналог ліцензійного зразка аудіовізуальної продукції із часом також змінюється. Тому роботу над оновленням та доповненням довідково-інформаційного фонду стосовно дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції не доцільно припиняти.

За останні 3-5 років з'явилися пропозиції щодо використання так званих нетрадиційних методів одержання доказової інформації (гіпнозу, психофізіологічного дослідження, аналізу сновидінь, астрології, хіромантії тощо) [212; 531; 443]³⁴⁷. Ми повністю згодні з тими вченими [217; 550; 236]³⁴⁸, які виступили з різкою критикою цих антинаукових методів, що суперечать позитивному розвитку криміналістики та відволікають увагу від дійсних проблем сьогодення. Тому ці методи не доцільно застосовувати у будь-якому судово-експертному дослідженні.

У зв'язку зі специфікою об'єктів дослідження часто питання, що поставлені органами слідства (суду) на вирішення експертизи, неможливо вирішити в повному обсязі за допомогою методів однієї галузі знань. При впрова-

³⁴⁷ [212] Комиссарова Я.В. О статусе психофизиологического исследования с использованием полиграфа // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Доклады и сообщения на международной конференции «Восток – Запад: Партнерство в судебной экспертизе». – М.- Нижний Новгород: МЮ РФ. – 2004, – С. 237-240; [531] Холодный Ю.И. Опрос с использованием полиграфа и судебно-психофизиологическая экспертиза // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002, – С. 422-426; [443] Сатуев Р.С. Сновидение: криминалистический фантом или нетрадиционное средство получения значимой для выявления и расследования преступлений информации // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 239-245 та ін.

³⁴⁸ [217] Коновалова В.Е. Нравственные начала судопроизводства: состояние и тенденции // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина).- М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 62-66; [550] Шепитько В.Ю. Предмет и природа криминалистики: научные достижения и тенденции // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина).- М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 200-203; [236] Коновалова В.Е. Концепция криминалистической тактики: прогнозы развития // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Х.: Гриф, 2003. – С. 66-70.

дженні методів природничих наук у судову експертизу неминуче вони трохи змінюються. Застосування будь-якого методу, що веде до досягнення певної мети, не вільно, воно спирається на вже досягнуті знання й накопичений практичний досвід [328, с. 59]³⁴⁹.

Зокрема, встановити джерело походження лазерних компакт-дисків при порівняльному дослідженні зі зразками ліцензійної продукції у випадку, якщо відсутні особисті ознаки обладнання на поверхні диска, можна за допомогою комплексної експертизи, що проводиться трасологами (дослідження способу виготовлення упаковки), фоноскопiстами (ідентифікація людини та апаратури запису за їх слідами), експертами у галузі технічного дослідження документів (дослідження поліграфічного оформлення диска, вкладиша тощо), експертами в галузі дослідження об'єктів інтелектуальної власності (дослідження інформації про виробника та/або правовласника, спеціальних кодів на поверхні диска тощо) та судовими хіміками (дослідження складу матеріалу диска).

Найбільш універсальним методом дослідження звукозапису, що є складовою аудіовізуального твору, є електроакустичний метод. Даний метод дозволяє виділяти, фіксувати й досліджувати акустичні сигнали, що відбиваються на робочому шарі магнітної стрічки у вигляді загальних і окремих ознак конкретного записуючого пристрою. Особливо слід зазначити, що серед сигналів, що мають різну природу (мова, музика, зовнішні фонові шуми різного походження), необхідно виділити сигнали, що мають окремі ознаки досліджуваного записуючого пристрою з метою його ідентифікації. Як правило, це імпульсні сигнали вмикання й вимикання записуючого пристрою, гармонійні складові частот току, високочастотного підмагнічування, шум паузи (шум запису при відсутності вхідного сигналу), різного роду сигнали окремих механізмів засобів запису (шум живильних пристроїв, двигуна то-

³⁴⁹ [328] Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. / Под общей ред. Винберга А.И., Шляхова А.Р. – М.: ВНИИСЭ, 1978. – №28. – С. 59.

що). Методами аналізу сигналів є аудітивний метод, осцилографічний та спектральний [33, с. 123]³⁵⁰. Ці методи докладно описані в літературі [114]³⁵¹.

Для ідентифікації людини (зокрема, виконавця ролі відеофільму) за ознаками зовнішності, які зафіксовані у відеозаписі аудіовізуального твору, застосовуються методи й прийоми портретної експертизи, а саме: методи цифрового дослідження відеозображень. Це викликає певні труднощі, бо, з урахуванням специфіки відеозаписів, інформація про ознаки зовнішності, що відображаються на відеопортретах, може бути повною й неповною (фрагментарною) [1, с. 163]³⁵².

На дослідження часто надходять зразки поліграфічних обкладинок контрафактної аудіовізуальної продукції. Сучасні програмні засоби дозволяють здійснювати несанкціоноване сканування, «редагування» зображення поліграфічної обкладинки аудіовізуального твору, змінення його для усунення технічних погрішностей, поліпшення умов зіставлення об'єктів, змінення контрасту зображення, його масштабу, повороту зображення і/або його елементів на необхідний кут, відбивати дзеркально [174, с. 89]³⁵³. Тому сучасні комп'ютеризовані методи судової експертизи з техніко-криміналістичного дослідження документів, що дозволяють зробити розмітку ознак зображень та виміри, використовуються при дослідженнях поліграфічного оформлення аудіовізуальної продукції.

Специфічні ознаки нових технологій цифрового офсетного й трафаретного друку, які відображаються на поліграфічних обкладинках зразків аудіовізуальної продукції, дозволяють проводити диференціацію різних способів друку, вирішувати питання про групову належність оперативної поліграфічної техніки, ідентифікацію друкованої форми. Ознаки зображення визнача-

³⁵⁰ [33] Афанасьев Л.Н. Идентификация средств звукозаписи // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 123.

³⁵¹ [114] Галяшина Е.И., Фомичева М.И. Идентификация личности по фонограммам на основе автоматизированного рабочего места эксперта-фоноскописта: Метод. реком. – М.: ЭКЦ МВД России, 1995. – 112 с.

³⁵² [1] Абрамов С.С., Гусев А.А. и др. Судебно-портретная экспертиза // Методическое пособие. – М.: РФЦСЭ, 2003. – С. 163.

³⁵³ [174] Зинин А.М. Проблемы судебно-портретной экспертизы // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 89.

ються низкою параметрів (рівнем амортизації принтера, програмним забезпеченням принтера й комп'ютера, розмірами крапок, складом і кольором чорнил, якістю паперу). Ці загальні і окремі ознаки відображаються в зображеннях поліграфічного оформлення аудіовізуальних творів та досліджуються судовими експертами [537, с. 38]³⁵⁴.

Метод застосування цифрової фотографії позбавив експерта від процесу експонування й обробки світлочутливих матеріалів, дозволив одержати фотозображення досліджуваних об'єктів за короткий час. На відміну від традиційної фотографії, де зображення сприймається світлочутливим шаром фотоплівки, у цифровій фотографії роль світлоприймача виконує електронна поверхня – прилад із зарядним зв'язком. Такий спосіб відбиття зображення об'єкта дає можливість одержати його копії (відбитки) на широкому колі носіїв: магнітному диску комп'ютера, компакт-диску, термопапері, звичайному папері тощо. Сучасні засоби друку дозволяють одержувати зображення високої якості та гарною передачею півтонів. Зображення, записані в електронному вигляді, можна зберігати тривалий час, а при наявності автоматизованих систем пошуку їхнє перебування у великому архіві є дуже зручним для дослідника. Так експерти зберігають зображення натурних зразків ліцензійних і контрафактних примірників аудіовізуальної продукції.

Джерелом формування експертних методів є природничі й технічні науки, право, потреби слідчої й судової практики, промисловість, побут тощо, тому відбувається інтеграція³⁵⁵ знань із різних галузей людської діяльності в судову експертизу. Інтеграція знань при проведенні судових експертиз різних видів – це використання теоретичних й емпіричних положень (методів, засобів) різних наук і розробка на їхній основі своїх інтеграційних знань. На думку багатьох вчених, прогрес сучасної науки тісно пов'язаний з посиленням процесів диференціації та інтеграції наукових знань [2; 44; 49; 277; 424; 580;

³⁵⁴ [537] Цымбал М.Л. Новые разработки актуальных вопросов судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.; Нижний Новгород. – 2004. – С. 38.

³⁵⁵ Інтеграція – зближення і зв'язок наук, що відбуваються поряд з їхньою диференціацією – Див.: [68] Большая советская энциклопедия. – М.: Советская Энциклопедия, 1976. – Т.10. – С.308.

433; 568; 500]³⁵⁶. С. Ф. Бичкова зазначає, що інтеграційні процеси в судовій експертизі обумовлені насамперед зовнішніми чинниками, у тому числі – потребами практики судочинства в вирішенні нових завдань і дослідженні нових об'єктів [75, с. 92]³⁵⁷. Це призводить, з одного боку, до появи нових, найбільш ефективних прийомів і методів пізнання різних властивостей об'єктів дослідження. З іншого боку, методи, розроблені будь-якою однією наукою, використовуються в інших галузях знання, синтезуючись і становлячись загальними для них. У результаті відбувається збагачення методів кожної науки [198, с. 57-58; 2, с. 17-18; 259; 7]³⁵⁸. Так, всі зазначені вище методи криміналістики використовуються в судовій експертизі, й навпаки, багато спеціальних методів судової експертизи знаходять своє застосування в криміналістиці. О.І. Вінберг і Н.Т. Малаховська пишуть, що експертні методи повинні відповідати вимогам ефективності й надійності. Досить важливим також є максимальне збереження об'єктів дослідження і його ознак [87]³⁵⁹. Всі методи криміналістики й судової експертизи мають право на існування тільки за умови відповідності кримінально-процесуальному законодавству й

³⁵⁶ [2] Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – 123 с; [44] Белкин Р.С. Использование специальных познаний для выявления и раскрытия преступлений в сфере экономики // Организация борьбы с преступлениями в сфере экономики. Вып. 6. – М., 1994, – С. 99; [49] Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2001. – 237 с; [277] Майлис Н.П. Интеграция знаний как закономерность формирования новых направлений в судебной экспертизе // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. Конф. г. Москва. 26-28 февр 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.1. – С.71-75; [424] Россинская Е.Р., Усов А.И. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. – М.: Право и закон, 2001. – 416 с.; [580] Эджубов Л.Г. Дерматоглифика и дактилоскопия – проблемы интеграции и методологии // Информатизация правоохран. Систем: IX Междунар. науч. конф. г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С.411-415; [433] Ростов М.Н. Некоторые аспекты обоснования объективной необходимости «эксперта-интегратора» // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М. – 1989; [568] Шляхов А.Р., Воронков Ю.М. Современное состояние и основные направления развития научных исследований в области применения математических методов и ЭВМ для решения задач судебной экспертизы // Проблемы автоматизации, создание ИПС и применения математических методов в судебной экспертизе. – М. – 1987; [500] Толстухина Т.В. Математические методы в криминалистической экспертизе. – Тула, 1997. та ін.

³⁵⁷ [75] Бычкова С.Ф. Становление и тенденции развития науки о судебной экспертизе. – Алматы, 1994. – С.92.

³⁵⁸ [198] Ключко В.В. Криминалистика в системе наук: дифференциация, интеграция, комплексные исследования // Вопросы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1983. – С.57-58; [2] Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – С. 17-18; [259] Кучеров И.Д. Основы теории дифференциации и ее использование в криминалистической экспертизе. Автореф. дисс....докт. юрид. наук.-Л, 1973. – 38 с; [7] Аверьянова Т.В. Содержание и характеристика методов судебно-экспертных исследований. – Алма-Ата: КазНИИСЭ, 1991. – 78 с.

³⁵⁹ [87] Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Судебная экспертология: Общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз. – Волгоград: НИИ РИО ВСШ МВД СССР, 1979. – 183 с.

нормам етики, науковій обґрунтованості й вірогідності результатів, простоті й безпеці, ефективності. Такі якості мають ті методи судової експертизи, які були запроваджені у експертну практику, пройшли наукове узагальнення експертних проваджень й апробацію нових методів і методик методик експертного дослідження експертними установами МЮ й/або МВС України.

Р.С. Белкін вважає, що процес формування нових видів судових експертиз відбувається як у результаті дроблення традиційних видів експертиз у зв'язку з виникненням нових об'єктів даного класу, нових методів і завдань, так і внаслідок пошуку інструментальних засобів і методів вирішення традиційних криміналістичних завдань [41, с. 270-271]³⁶⁰. Нові методи експертного дослідження є основою формування нових експертних методик. Але ми не можемо погодитися з точкою зору деяких авторів в тім, що саме методики є джерелом формування нових видів експертиз [449, с. 105]³⁶¹.

При впровадженні методу якої-небудь галузі науки в експертну практику техніка його реалізації залишається в науковому плані практично незмінною, однак, внаслідок специфічності завдань і об'єктів експертизи, метод здобуває якісно нові форми й процедуру реалізації. Впровадження нового методу в судову експертизу вимагає проведення спеціальних досліджень по накопиченню та узагальненню емпіричного матеріалу. Здійснюються вони, в основному, співробітниками судово-експертних установ.

На вибір комплексу методів судово-експертного дослідження, крім предмету, завдань, об'єктів експертизи значно впливає ступінь ефективності того чи іншого методу, допустимості з точки зору закону, складності, збереження об'єкту (його ознак) для можливого проведення повторного дослідження, надійності, тривалості тощо.

Т.В. Авер'янова, аналізуючи теоретичні аспекти проблеми впливу інтеграції та диференціації наукових знань на формування нових методів судової

³⁶⁰ [41] Белкин Р.С. Курс советской криминалистики: Уч. пособие для слушателей ВУЗов МВД СССР. – М.: РИО Академии МВД СССР, 1978. – Т.2: Частные криминалистические теории. – С. 270-271.

³⁶¹ [499] Тихонов Е.Н. Проблемы совершенствования системы криминалистических экспертиз, специализации и подготовки экспертных кадров // Общетеоретические, правовые и организационные проблемы судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1987. – С. 105.

експертизи, виділила біля десяти напрямків і форм інтеграції наукових знань у судову експертизу. Зокрема: перенесення ідей і уявлень (на евристичному рівні), використання поняттєво-концептуального апарата, формування комплексних міждисциплінарних проблем і напрямків досліджень, формування нових наукових дисциплін, зближення наук, що розрізняються своїми предметними галузями й науковими дисциплінами різних типів – фундаментальних й прикладних, універсалізація засобів мови науки, створення регіональних загальнонаукових форм і засобів пізнання, посилення взаємодії між філософськими й нефілософськими (окремонауковими) знаннями, посилення інтеграційної ролі філософії [3]³⁶².

В.Я. Колдін відносить методи, що виникли у зв'язку з інтеграцією природничих і технічних наук у судову експертизу, до найважливіших методів техніко-криміналістичного дослідження [209]³⁶³. В.В. Крилов, М.С. Полевий, Л.Д. Самигін відмічають величезне значення інтеграції комп'ютерних знань для вирішення криміналістичних завдань (в більшості випадків – в криміналістичній техніці) [252]³⁶⁴. В.В. Крилов і Л.Д. Самигін зазначають, що використання комп'ютерної технології в сполученні з новітніми технічними засобами й методами розширює діапазон криміналістичних досліджень і відкриває можливості для постановки нових, раніше не розв'язуваних завдань [254, с. 162]³⁶⁵.

Д.П. Поташник відзначає інтеграцію фізичних і хімічних методів в техніко-криміналістичному дослідженні документів, що також застосовуються при судово-експертному дослідженні об'єктів авторського або суміжних прав

³⁶² [3] Аверьянова Т.В. Методы судебно-экспертных исследований и тенденции их развития. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – С. 210-217.

³⁶³ [209] Колдин В.Я. Общая система классификационных принципов формирования судебно-экспертных методик // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 29-33.

³⁶⁴ [252] Крылов В.В., Полевой Н.С. Компьютеры в структуре средств криминалистической техники // Криминалистика / Под общ. ред. Н.П. Яблокова. – М.: Юристъ, 1996. – С.162-178.

³⁶⁵ [254] Крылов В.В. Значение и особенности использования компьютеров для решения криминалистических задач // Криминалистика. / Под общ. ред. Яблокова Н.П. – М.: Юристъ, 1995. – С. 162.

(зокрема, для дослідження поліграфічного оформлення касет і компакт-дисків, голографічних марок) [361, с. 288-289]³⁶⁶.

Інтеграція знань при проведенні різних видів судових експертиз – це використання теоретичних і емпіричних положень (методів, засобів) різних наук і створення на їхній основі своїх інтеграційних знань. Так, методика дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції передбачає застосування методів і підходів діалектичної й формальної логіки, загальнонаукових методів, окремонаукових методів й спеціальних сучасних методів судової експертизи.

Методи вирішення експертних завдань повинні відповідати специфічним вимогам: не повинні вести до псування або істотної зміни речових доказів; повинні бути науково обґрунтованими й експериментально апробованими; результати застосування методів повинні бути очевидними й наочними для всіх учасників кримінального (чи іншого) процесу [96; 546]³⁶⁷.

Т. В. Авер'янова, Р. С. Белкін та інші вчені вважають, що ефективність методу експертного дослідження визначається можливістю одержання максимального обсягу інформації про об'єкт при мінімальних часових, трудових і матеріальних витратах. Результати, які отримані при цьому, повинні характеризуватися точністю, наочністю й надійністю [4]³⁶⁸. Ми повністю розділяємо дану точку зору. На сьогодні все активніше обговорюється питання про застосування неруйнуючих методів дослідження, одним із яких є програмні (комп'ютерні) методи дослідження. Не викликає сумнівів питання допустимості використання комп'ютерних технологій в експертній діяльності. Ці технології дозволяють автоматизувати низку операцій, у тому числі безпосередньо пов'язаних з ідентифікацією й діагностикою об'єктів експерт-

366 [361] Поташник Д.П. Криминалистическое автороведение // Криминалистика / Под общ. ред. Н.П. Яблокова. – М.: Юристъ, 1996. – С.288-289.

³⁶⁷[96] Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертного исследования // Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – Вып.28; [546] Шепитько В.Ю. Криминалистика: Курс лекций. – Х.: Одиссей, 2003. – С. 36.

³⁶⁸[4] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Козлова Л.Н., Тюркова В.В. Методы решения экспертных задач, классификация методов и методик // Основы судебной экспертизы. Часть 1: Общая теория. – М.: Академия МВД РФ, 1997. – С. 36, 254.

ного дослідження [61, 275]³⁶⁹. Л.Г. Еджубов справедливо пише: «можливості самої комп'ютерної техніки перевершили всі очікування судових експертів. Саме від ЕОМ експертиза одержала більше, ніж очіувалося» [579, с. 331]³⁷⁰.

Т.В. Авер'янова, Р.С. Белкін при сприянні Л.М. Козлової і В.В.Тюрикової розробили «Класифікацію окремих методів судової експертизи», до якої входить клас математичних методів, що складається з декількох родів (математична логіка, алгебра, геометрія й топологія, теорія множин і дискретний аналіз, теорія функцій, теорія диференціальних порівнянь, варіаційне обчислення, теорія ймовірностей), що охоплюють двадцять видів математичних методів [4]³⁷¹.

Математичні методи, різновидом яких є програмні (комп'ютерні) методи, розширюють можливості, підвищують об'єктивізацію, точність процесу дослідження, надійність його результатів. І що особливо важливо, програмні методи відносяться до числа неруйнуючих методів. Т.В. Толстухіна відзначає, що розробка неруйнуючих методів стала одним із пріоритетних напрямків вчення про методи [502, с. 28]³⁷². Концептуальні основи теорії використання неруйнуючих методів дослідження речових доказів розроблені О. Р. Росинською [426, с. 14]³⁷³. Вона вказує, що ступінь впливу методу на об'єкти експертизи, як чинник, що визначає його вибір експертом, може виявитися головним, оскільки об'єктами, які досліджуються при провадженні судових експертиз і досліджень, є речові докази, які відповідно до принципу безпосередності, що діє при судовому розгляді, необхідно надати в суд незмінними. Збереження речових доказів обумовлює також можливість призначення й повтор-

³⁶⁹ [61] Бирюков В.В. Возможности использования компьютерных технологий для идентификации объектов при производстве криминалистических экспертиз // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: ГРИФ. – 2003. – С. 275.

³⁷⁰ [579] Эджубов Л.Г. Теоретические аспекты применения математических методов и ЭВМ в судебной экспертизе // Основы судебной экспертизы. Ч. 1.: Общая теория. М.: Академия МВД РФ, 1997. – С. 331.

³⁷¹ [4] Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Козлова Л.Н., Тюрикова В.В. Методы решения экспертных задач, классификация методов и методик // Основы судебной экспертизы. Часть 1: Общая теория. – М.: Академия МВД РФ, 1997.

³⁷² [502] Толстухина Т.В. Современные тенденции развития судебной экспертизы на основе информационных технологий. Дисс. ... докт. юр.наук. М, 1999. – С. 28.

³⁷³ [426] Россинская Е.Р. Концептуальные основы теории неразрушающих методов исследования вещественных доказательств. Автореф. Дисс. ... докт. юрид. наук. – М., 1993. – С. 14.

них експертиз [426, с. 11]³⁷⁴. Тому судових хіміків, які проводять дослідження хімічного складу матеріалу дисків і касет та їх упаковок, складу барвників поліграфічних вкладишів тощо, в основному, не залучають до експертиз з дослідження аудіо-, відеокасет і компакт-дисків, або залучають тільки в крайньому випадку після письмового дозволу слідчого. Методи експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції, в основному, є неруйнуючими й не ведуть до знищення або часткового псування речових доказів.

Будь-який науковий метод є надбанням всієї науки й може використовуватися для вирішення будь-яких судово-експертних завдань у різних родах і видах експертиз. Однак окремий метод не може замінити експертну методику. Остання завжди є системою методів та інструментальних засобів, що забезпечують вирішення конкретного експертного завдання на основі дослідження певної системи об'єктивних властивостей об'єкта. За ступенем спільності, крім конкретної експертної методики, виділяється й типова [209, с. 30]³⁷⁵.

Розробка типової методики дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції може стати фундаментом, що слугуватиме становленню нового виду експертизи з дослідження об'єктів авторського і суміжних прав.

2.4. Алгоритмізація експертних досліджень аудіовізуальної продукції

У теорії судової експертизи існують різні підходи до розуміння сутності методики експертного дослідження, які, в основному, однаково трактують термін «методика» як сукупність методів (прийомів) [210, с. 118-120; 96, с. 89; 307; 557, с. 12]³⁷⁶. Д.Я. Мирський зазначає, що ці визначення вказують

³⁷⁴ [426] Россинская Е.Р. Там же. – С. 11.

³⁷⁵ [209] Колдин В.Я. Общая система классификационных принципов формирования судебно-экспертных методик // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 30.

³⁷⁶ [210] Колмаков В.П. О методах, приемах и средствах в советской криминалистике // Правоведение. – М., 1965. – №4. – С.118-120; [96] Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертного ис-

лише на структуру методики, але не роз'яснюють саме поняття [304, с. 26]³⁷⁷. На нашу думку, методикою судової експертизи є сукупність методів (прийомів), викладена у певній послідовності з урахуванням результатів узагальнення експертної практики, експертного досвіду, методів та прийомів оптимального вирішення будь-якого завдання.

О.Р. Шляхов виокремив чотири рівні експертних методик: будь-якого роду (загальне вчення про методику експертизи даного роду); певного виду (загальна методика); окремого підвиду експертизи (окрема методика); методика вирішення завдання судової експертизи (спеціальна методика) [557, с. 12; 558, с. 11]³⁷⁸. Можна підтримати точку зору тих учених, які вважають, що судовій експертизі необхідні як загальна методика, так і окремі, а також конкретні методики [557, с. 12; 558, с. 11; 304]³⁷⁹.

Класифікація судових експертиз, виходячи з їх ієрархічної визначеності, здійснюється за класами, родами, видами, різновидами. Крім предмета, завдань та об'єктів, класифікація експертиз здійснюється й за методами дослідження. Тому, на наш погляд, мають право на існування й різні рівні загальної методики певних класів, родів, видів, підвидів експертиз.

А.І. Вінберг та О.Р. Шляхов запропонували термін «конкретна методика» судової експертизи для тих випадків, коли на основі особистого досвіду й знання окремої методики експерт розробляє методику вирішення кожного конкретного завдання, що стоїть перед ним в даний момент, а також

следования: Общее учение о методах судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – Вып. 28. – С. 89; [307] Митричев В.С. Общие положения методики криминалистического идентификационного исследования материалов документов // Труды ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1974. – Вып.9; [557] Шляхов А.Р. Понятие методик, методов судебных экспертиз: Методические рекомендации. – М.: ВНИИСЭ, 1979. – С. 12. та ін.

³⁷⁷ [304] Мирский Д.Я. Понятие и структура методики экспертного исследования. Обобщенная модель методического руководства по судебным экспертизам // Проблемы теории судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР, 1980. – № 44. – С. 26.

³⁷⁸ [557] Шляхов А.Р. Понятие методик, методов судебных экспертиз: Методические рекомендации. – М.: ВНИИСЭ, 1979. – С.12; [558] Шляхов А.Р. Определение методик и методов судебных экспертиз с позиций внедрения научных разработок: Рекомендации в экспертную практику // Материалы к ученому совету ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – С.11.

³⁷⁹ [557] Шляхов А.Р. Понятие методик, методов судебных экспертиз: Методические рекомендации. – М.: ВНИИСЭ, 1979. – С.12; [558] Шляхов А.Р. Определение методик и методов судебных экспертиз с позиций внедрения научных разработок: Рекомендации в экспертную практику // Материалы к ученому совету ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – С.11; [304] Мирский Д.Я. Понятие и структура методики экспертного исследования: Обобщенная модель методического руководства по судебным экспертизам // Проблемы теории судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР, 1980. – № 44. – 137 с.

програму дослідження конкретної ситуації [96]³⁸⁰. Д.Я. Мирський зазначає, що конкретна методика існує лише в уявленні експерта: це не написана, разова методика, і тільки наукове узагальнення низки однотипних, конкретних методик (за літературними публікаціями і, головним чином, за копіями висновків експертів) дозволяє створити нову окрему методику [304, с. 33]³⁸¹.

Таким чином, загальною методикою експертизи (експертного дослідження) є методика провадження експертиз (експертних досліджень) певного роду або виду. Окремою методикою експертизи (експертного дослідження) є методика, яка створена для вирішення однотипних завдань при провадженні експертиз того чи іншого виду і підвиду. Конкретною методикою судової експертизи є методика експертизи (експертного дослідження) за конкретною справою та являє собою комбінацію з деяких робочих методів, які входять в окрему методику. Іноді конкретна методика може збігатися з окремою, якщо всі передбачені останньою методи були застосовані під час експертизи. В деяких випадках конкретна методика виходить за межі окремої методики, якщо під час дослідження експертом були використані робочі методи, запозичені з інших окремих методик, а також методик інших видів і навіть родів експертиз. Загальна й окрема методика експертного дослідження повинні бути викладеними в письмовому вигляді, а конкретна (разова) методика існує в уявленні експерта [304, с.с. 38, 51, 85]³⁸².

Окремі методики повинні публікуватись з метою практичної або методичної допомоги експерту. Методична допомога відрізняється від практичної тим, що, крім окремої методики, вона містить стислий розгляд теоретичних питань [304, с. 39-40]³⁸³.

³⁸⁰ [96] Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертных исследований // Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – С.54-94.

³⁸¹ [304] Мирский Д.Я. Понятие и структура методики экспертного исследования: обобщенная модель методического руководства по судебным экспертизам // Проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР. – 1980. – Вып.44. – С. 33.

³⁸² [304] Мирский Д.Я. Понятие и структура методики экспертного исследования // Проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР, 1980. – № 44. – С.32-33; [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С. 38,51,85. та ін.

³⁸³ [304] Мирский Д.Я. Понятие и структура методики экспертного исследования: Обобщенная модель мето-

Типовою експертною методикою є вираження узагальненого досвіду вирішення типових експертних завдань. У певних випадках ця методика може застосовуватися експертом без будь-якої адаптації, зміни. Типові методики викладаються в методичних рекомендаціях, які розроблюються провідними судово-експертними установами [173, с. 46-47]³⁸⁴.

Для того щоб експертна методика одержала статус типової, вона повинна пройти етапи внутрішнього та зовнішнього рецензування, апробації й впровадження в експертну практику. Після затвердження розробленої методики вирішення окремих завдань судової експертизи відповідною секцією науково-консультативної та методичної ради при Міністерстві юстиції України, вона вноситься до реєстру атестованих експертних методик та стає обов'язковою для певного виду об'єктів і типу розв'язуваного завдання [323, с. 33]³⁸⁵. Методика повинна складатися з окремих операцій і будуватися на блоковому принципі. Окремими блоками є експертні підзавдання [516]³⁸⁶.

Ефективність будь-якої діяльності обумовлена тим, наскільки суб'єкт володіє системою завдань і методів дослідження. Без цього неможливо побудувати раціональну програму або алгоритм діяльності [209, с. 30; 230]³⁸⁷. Судово-експертна діяльність передбачає вирішення складних завдань щодо дослідження різних об'єктів за допомогою складних наукових методів, що неможливо без чіткої упорядкованості провадження судових експертиз. Упорядкувати дії експерта можливо при наявності відповідних правил. Криміналістами й раніше приділялося багато уваги розробці і формулюванню таких

дического руководства по судебным экспертизам // Проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР. – 1980. – №44. – С. 39-40.

³⁸⁴ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 46, 47.

³⁸⁵ [323] О внесении изменений в Закон Украины «О судебной экспертизе». Закон Украины № 1992-IV от 9.09.04: Ст.15 // ВВРУ. – 2005. – №1. – С. 33.

³⁸⁶ [516] Устинов А.И., Сонис М.А. О стандартизации методик в судебной экспертизе // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1989. – С. 94. – 237 с.

³⁸⁷ [209] Колдин В.Я. Общая система классификационных принципов формирования судебно-экспертных методик // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 30. [230] Колдин В.Я. Служебная роль криминалистики // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. конф. Москва. 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.1. – С.10-23.

правил [503, с. 51-63]³⁸⁸. Кожна з існуючих на даний час методик експертного дослідження являє собою сукупність докладних правил дій суб'єкта дослідження [411, 219, 440]³⁸⁹.

Питання, які поставлені перед експертом, вирішуються відповідно до системи певних правил (алгоритму) вирішення завдання конкретного експертного дослідження, що зафіксовані в методиці експертизи або створені самим експертом³⁹⁰. Результатом цього процесу є висновок експерта.

На даний час розроблені теоретичні підходи і практичні рекомендації, які дозволяють формулювати такі правила на базі кібернетичної теорії вирішення завдань. Ці правила наближені до алгоритму, запозиченого з математики. Математичний алгоритм – це строго формалізоване правило вирішення математичних завдань. Воно досить жорстко спрямовує діяльність з вирішення завдань, указуючи не тільки, що, як і в якій послідовності робити, але й які результати повинні бути отримані на кожному етапі та яким має бути кінцевий результат [275, с. 32; 529, с. 102-103]³⁹¹.

Функцією алгоритму є управління ходом дослідження, тобто вказівки на послідовність усіх можливих операцій. При цьому встановлення тієї чи іншої обставини (факту) часто стає можливим лише на підставі результатів, що отримані на попередньому етапі дослідження. Алгоритм також містить логічні умови: позитивна відповідь на питання позначає виконання умови, а

³⁸⁸ [503] Толстолицкий В.Ю. Поисковые алгоритмы экспертной деятельности в работах Е.Ф. Бурицкого // Е.Ф. Бурицкий и современная криминалистика: По материалам Всерос. крим. чтений, г. Ижевск, 18 июня 1999 г.: (Сб. ст.). – Ижевск: Детектив-информ. – 2000. – С. 51-63.

³⁸⁹ [411] Радченко А.В., Трушина Л.А., Пучков В.А. Схемы решения классификационных и идентификационных задач при исследовании трикотажных полотен и трикотажа: Метод. письмо для экспертов. – М.: РФЦСЭ, 1995. – 80 с; [219] Копытин А.В. Объектно-ориентированная модель процесса решения типовой экспертной задачи // Новое в пр-ве судебных экспертиз: труды молодых учен. – М.: РФЦСЭ, 1999. – С. 103-117. [440] Самусь В.Р., Ягодін О.П. Трасологічне дослідження упаковки лікєро-горілочаних виробів: Методичний посібник. – К.: МЮ України. – 72 с.

³⁹⁰ Алгоритм вирішення завдання конкретного експертного дослідження — правило, що пропонує здійснення дій у послідовності, яка забезпечує за певних умов вирішення поставленого перед експертом питання – Див.: [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – С.13.

³⁹¹ [275] Майлис Н.П. Криминалистическая трасология как теория и система методов решения задач в различных видах экспертиз. Автореф. ... докт. юрид. наук. – М.: Акад. МВД РФ, 1992. – С. 32; [529] Харламова И.Ю. Математическое моделирование в экспертно-криминалистической практике // Проблемы использования автоматизир. систем в эксп.-крим. практике: Материалы науч.-практ. конф.: Науч. изд. – Саратов: СЮИ МВД России. – 2000. – С. 102-103.

негативна – невиконання³⁹². За допомогою алгоритмів може бути створена так звана програмована методика експертизи [40; 276; 601]³⁹³.

Проблеми автоматизації процесу судово-експертного дослідження розглядалися в криміналістичній літературі з середини 60-х років, коли дослідження можливостей застосування кібернетики в криміналістиці і судовій експертизі дали перші позитивні результати [50, с. 583; 584, с. 43-58]³⁹⁴. Швидкий розвиток комп'ютерної техніки та удосконалення програмного забезпечення сприяє прискоренню розвитку методичних основ судової експертизи [173, с. 150]³⁹⁵.

Алгоритмізація процесу провадження експертизи дозволяє експерту контролювати свої дії, одержувати більш точні результати. З одного боку, вона відкриває можливість автоматизувати дії, а з іншого боку – полегшує вирішення творчих (евристичних) завдань. Кожен етап дослідження і кожне завдання, що виникає на певному етапі, потребує використання окремих алгоритмів.

У практичній діяльності експерта повинні використовуватися «гнучкі» алгоритми, тому що в розпорядженні експертів немає таких конкретних вихідних даних, які мають математики, і без яких не можна повною мірою застосувати методи вирішення математичних завдань. Вихідні дані судового експерта не завжди є визначеними і повними. У таких умовах чіткі математичні алгоритми не прийнятні. Криміналістичні алгоритми допускають різні відхилення, залишають місце для творчих самостійних пошуків. Однак навіть

³⁹² Для опису будь-якої діяльності в галузі науки і техніки використовуються положення теорії алгоритмів про системи символічного опису, що містять набори умовних позначень та блок-схем. Існують також стандарти (ДСТУ 19002-80 та ДСТУ 19003-80) стосовно створення програм для обчислювальних машин, які регламентують правила виконання схем та умовні позначення.

³⁹³ [40] Белкин Р.С., Винберг А.И. Криминалистика: общетеоретические проблемы. – М.: Юридическая литература, 1973. – С. 247-248; [78] Вандер М.Б. Схемы криминалистических алгоритмов. – СПб.: СпбЮИ, 1998. – 29 с; [276] Майлис Н.П. Проблемы современной криминалистической экспертизы следов зубов // Программирование и ситуалогические методики трасологических исследований: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1979. – №37. – С. 32-56; [601] Ярослав Ю.Ю. Про шляхи формалізації операційних блоків методик судово-експертного дослідження // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 141. та ін.

³⁹⁴ [50] Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. Пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – С. 583; [584] Эйсман А.А., Эджузов Л.Г. Информационное обеспечение и автоматизация судебной экспертизы // Вопросы судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – № 43. – С. 43-58.

³⁹⁵ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 150.

«гнучкі» криміналістичні алгоритми містять вказівки на ті вихідні дані, які потрібні для вирішення завдання, на послідовність дій експерта й на деякі результати, які варто очікувати після виконання всіх передбачених алгоритмічних дій [173, с. 155]³⁹⁶.

Стандартизація всіх експертних методик дозволить підвищити рівень висновків експертного дослідження завдяки однозначному застосуванню способів вирішення експертних завдань у різних судово-експертних установах України. Методики повинні складатися за єдиною схемою для усіх видів експертиз. Одним з основних способів підвищення ефективності діяльності експертів та оптимізації експертних досліджень є розробка алгоритмічних правил вирішення завдань. Алгоритм сприяє перетворенню судової експертизи у точну галузь, яка оперує в строгих правових і етичних межах математичними, модельними, теоретико-інформаційними й іншими методами [137, с. 7]³⁹⁷.

Г.Л. Грановський дає таке визначення криміналістичного експертного алгоритму: «наукове розпорядження, яке містить вказівку на необхідні вихідні дані, деякий перелік операцій і оптимальну послідовність їх виконання, які забезпечують вирішення певних експертних завдань, що виникають під час дослідження доказів» [135, с. 38-39]³⁹⁸. На наш погляд, у судово-експертному алгоритмі стосовно вирішення певного завдання повинні бути передбачені нестандартні (атипові) ситуації, коли експерт повинен переходити від запрограмованих дій до самостійного (творчого) пошуку шляху (етапу) вирішення завдання (підзавдання). Однак слід завжди пам'ятати, що хоча ев-

³⁹⁶ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 155.

³⁹⁷ [137] Грановский Г.Л. Методология решения криминалистических задач // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1986. – С. 7.

³⁹⁸ [135] Грановский Г.Л. Алгоритмические и эвристические методы решения экспертных задач // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – №42. – С. 38-39.

ристичні³⁹⁹ рішення є необхідними, ними не слід зловживати на шкоду алгоритмічним, а головне – їх варто ретельно перевіряти [136, с. 76]⁴⁰⁰.

На жаль, у більшості наявних на даний час методиках судово-експертного дослідження різних об'єктів правила, якими повинні керуватися експерти, викладені нечітко, що не забезпечує їхнього однозначного розуміння. Розробленими алгоритмізованими методиками слід вважати лише ідентифікаційні методики. Спроби багатьох вчених розробити універсальний алгоритм для опису діагностичних методик експертного дослідження на теперішній час успіху не мали [601, с. 146, 147]⁴⁰¹. Тому створення алгоритмізованої експертної методики вирішення завдань з дослідження ознак контрафактності примірників аудіовізуальної продукції повинне ґрунтуватися не тільки на результатах вивчення ознак об'єктів, а й на спеціальному дослідженні, результатами якого мають бути правила побудови алгоритмізованої методики вирішення діагностичних завдань.

Вирішення поставленого перед експертом питання, в основному, зводиться до того, щоб визначити, до якої з декількох можливих варіантів відноситься досліджуваний об'єкт [83, с. 50]⁴⁰². Так, при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції експерт виявляє й оцінює значну кількість діагностичних ознак. Ця діяльність буде більш ефективною, якщо проводити її у певній послідовності, відповідно до конкретного алгоритму, чітко регламентуючись послідовністю розумових операцій експерта в процесі формування відповіді на поставлене питання. Такі алгоритми з встановлення експертним шляхом факту відповідності (невідповідності) вилученої аудіовізуальної продукції ліцензійним зразкам дозволять заздалегідь передбачати типові ситуації,

³⁹⁹ Евристика – сукупність знань про творчі способи вирішення завдань, при яких людина не застосовує всі варіанти рішень, а скорочує шлях пошуків, використовуючи лише деякі з них – Див.: [17] Александров Е.А. Основы теории эвристических решений. – М.: Наука, 1975; [407] Пушкин В.И. Эвристика – наука о творческом мышлении – М.: Наука, 1967. – 48 с.

⁴⁰⁰ [136] Грановский Г.Л. Классификация и общая характеристика экспертных алгоритмов // Проблемы теории судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – №44. – С. 76.

⁴⁰¹ [601] Ярослав Ю.Ю. Про шляхи формалізації операційних блоків методик судово-експертного дослідження // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 146, 147.

⁴⁰² [83] Вермель И.Г., Кочнева Л.В., Макушкина Г.Е. К вопросу о систематизации признаков объектов судебной экспертизы // Общетеоретические вопросы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1982. – С. 50.

які можуть виникнути в процесі експертного дослідження, скоротити строки досліджень, збільшити вірогідність висновків і підвищити якість експертиз.

Г.Л. Грановський зазначає, що діяльність експертів може складатися з вирішення системи завдань, що охоплює загальне завдання і низку окремих завдань (підзавдань), які забезпечують вирішення загального [135, с. 27]⁴⁰³. Загальним завданням експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції може бути встановлення її відповідності (невідповідності) ліцензійним зразкам, а підзавданнями – ідентифікація твору, встановлення ознак відмінності від ліцензійного зразка твору, його носія (диску або касети), упаковки, поліграфічного оформлення тощо. Тому методика вирішення будь-якого завдання судової експертизи передбачає вирішення підзавдань.

Результати узагальнення експертних проваджень свідчать, що вирішення діагностичних завдань, в основному, здійснюється експертами евристичним шляхом через відсутність відповідних методик. У процесі діагностичного дослідження речових доказів майже завжди експерти дотримуються правил, які розроблені для вирішення ідентифікаційних завдань [567; 556; 445]⁴⁰⁴. Як при ідентифікаційному, так і при класифікаційному, діагностичному або ситуаційному дослідженні на першому етапі аналітичної стадії експертизи дослідник виділяє певні ознаки об'єкта та для вирішення будь-якого завдання (ідентифікаційного, класифікаційного, діагностичного або ситуаційного) зіставляє ці ознаки з ознаками певного зразка. Різниця полягає лише в тому, що при вирішенні ідентифікаційного завдання зразком обов'язково є матеріальний або матеріалізований об'єкт, а при вирішенні класифікаційного та діагностичного завдань експерт не завжди має матеріальні зразки. Тому часто під час вирішення діагностичного та класифікаційного завдань при відсутності певних матеріальних зразків експерт використовує їх типові аналоги (уявні моделі), що мають визначені типові ознаки

⁴⁰³ [135] Грановський Г.Л. Алгоритмические и эвристические методы решения экспертных задач // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – № 42. – С. 27.

⁴⁰⁴ [567] Шляхов А.Р. Общие положения методики криминалистической экспертизы. – М.: МЮ РСФСР, 1961. – 119 с; [556] Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: Организация и проведение. – М.: Юридическая литература, 1979. – 166 с; [445] Сегай М.Я. Методология судебной идентификации. – К.: РИО МВД УССР, 1970. – 256 с.

зразків. Так, вирішення діагностичного завдання з встановлення ознак відповідності (невідповідності) ліцензійній продукції конкретного примірника аудіовізуальної продукції передбачає його порівняльне дослідження з аналогічним ліцензійним зразком. У випадках, коли у розпорядженні експерта зразка ліцензійної продукції немає, для порівняльного дослідження ми пропонуємо використовувати його типовий аналог (уявну модель).

При вирішенні ситуаційних експертних завдань дослідник завжди використовує уявну модель ситуації події злочину або її елементів, які він буде в процесі дослідження.

Дуже велике значення для побудови алгоритмізованих методик судової експертизи взагалі й всіх її родів (видів, підвидів) має універсалізація її понятійного апарата з урахуванням виокремлення предметів конкретних родів експертиз і необхідності єдиного лінгвістичного позначення завдань пізнання та їхніх результатів, нових об'єктів і методів судових експертиз, а також ознак об'єктів. Це веде до розширення й поглиблення знань не тільки вчених, але й експертів-практиків [2; 539; 558; 43]⁴⁰⁵. Крім того, одним з основних напрямків інтеграції наукового знання є універсалізація засобів мови науки [127, с. 43-55]⁴⁰⁶.

Багато вчених приділяли увагу уніфікації експертної термінології. Зокрема, Д.Я. Мирский і М.Н. Ростов зазначають, що різне тлумачення тих самих понять ускладнює дослідження теоретичних проблем судової експертизи [300, с. 22]⁴⁰⁷. Т.В. Авер'янова пише, що процес універсалізації наукової мови судової експертизи є закономірним при розмаїтості предметів конкретних родів експертиз і необхідності єдиного лінгвістичного позначення завдань пі-

⁴⁰⁵ [2] Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – 123 с; [539] Чепиков М.Г. Интеграция науки. – М.: Наука, 1981. – 126 с; [558] Шляхов А.Р. Определение методики и методов судебных экспертиз с позиций внедрения научных разработок (рекомендаций) в экспертную практику. – М., ВНИИСЭ, 1977; [43] Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частная теории. – М., 1987. – 272 с.

⁴⁰⁶ [127] Готт В.С., Землянский Ф.М. Диалектика развития понятий формы мышления. – М.: Наука, 1981. – С.43-55.

⁴⁰⁷ [300] Мирский Д.Я., Ростов М.Н. Понятие объекта судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.:ВНИИСЭ. – 1984. – С.22.

знання й найбільш вагомим його результатів [2, с. 12-13]⁴⁰⁸. Мова судової експертизи слугує для передачі, зберігання, переробки інформації співробітниками судово-експертних установ і учасниками процесу. Цей процес протікає гармонійно, якщо всі учасники процесу повною мірою, чітко й однозначно користуються визначеними термінами. Умовою ефективності використання інформації є взаєморозуміння джерела й адресата, яке обумовлене єдністю мови, що застосовується [515]⁴⁰⁹. Однак не завжди спеціалісти різних галузей знань використовують ті самі терміни, що у певних випадках мають різне тлумачення. Зокрема, у Законі України «Про авторське право і суміжні права» є таке тлумачення терміну «відтворення»: «виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер» [368]⁴¹⁰. А у судовій фоноскопії цим терміном визначається програвання фонограми або відеограми. Термін «ідентифікація» у криміналістиці позначає ототожнення матеріальних об'єктів за їхніми слідами, а, на думку деяких фахівців у сфері інтелектуальної власності, цей термін позначає виявлення об'єктів інтелектуальної власності [156, с. 132-136]⁴¹¹.

У результаті постійної диференціації знань заглиблюється й диференціація мови науки, коли навіть представники однієї галузі знання, але різної спеціалізації, часто погано розуміють один одного. Одним з головних засобів універсалізації понятійного апарата наукового пізнання є використання філософських і загальнонаукових понять [126]⁴¹².

У зв'язку з необхідністю забезпечення взаєморозуміння між фахівцями різних галузей знання, що беруть участь у кримінальному судочинстві, пос-

⁴⁰⁸ [2] Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – С. 12-13.

⁴⁰⁹ [515] Украинцев Б.С. Самоуправляемые системы и причинность. – М.: Наука, 1972. – 82 с.

⁴¹⁰ [368] Про авторське право і суміжні права. Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 5-41.

⁴¹¹ [156] Дейнеко А.И. Идентификация (выявление) объектов интеллектуальной собственности // 7-я международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности». – Алушта. – 2003. – С.132-136.

⁴¹² [126] Готт В.С. Материальное единство мира и единство научного знания // Вопросы философии. – М., 1977. – №12.

тійно виникає питання про необхідність створення впорядкованої термінології судової експертизи й формулювання чітких визначень термінів [38; 39; 40; 587; 586; 145]⁴¹³. Побудова єдиної несуперечливої й досить повної системи термінів судової експертизи певного роду або виду можлива лише при створенні термінологічного словника. Великим проривом у розвитку теорії й практики судової експертизи було створення починаючи з 1980 року серії спеціалізованих термінологічних словників з судової експертизи [465; 467; 468; 470; 471]⁴¹⁴.

Термінологія є семіологічним⁴¹⁵ вираженням певної системи понять, що, у свою чергу, відображає певний погляд на світ з позиції даної науки. Складання термінологічного словника є створенням у специфічній формі алфавітного списку термінів і обумовлених ними понять, які визначаються одне через інше [214]⁴¹⁶. Це є необхідною умовою побудови формалізованої (последовної), однозначної теорії за допомогою комбінування термінів, кінцеве число яких утримується в словнику, тобто за допомогою генерації за певними правилами пропозицій із заданого числа знаків мови [116]⁴¹⁷.

Крім знання основ судової експертизи при складанні словника є необхідність у використанні певних знань із семантики [22; 23; 24; 118; 150; 151;

⁴¹³ [38] Белкин Р.С. Ленинская теория отражения и методологические проблемы советской криминалистики. – М.: Юр. лит, 1970. – 130 с; [39] Белкин Р. С. Винберг А. И. Криминалистика и доказывание. – М.: Госюриздат, 1969. – 168 с; [40] Белкин Р.С., Винберг А.И. Криминалистика: общетеоретические проблемы. – М.: Юр. лит., 1973. – 264 с; [587] Эйсмэн А.А.. Вопросы структуры и языка уголовно-процессуального закона // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юридическая литература. – 1972. – Вып. №15. – С. 71-99; [586] Эйсмэн А.А.. Структура и язык описания предмета доказывания // Вопросы борьбы с преступностью. М.: Юридическая литература. – 1973. – Вып. 19. – С. 88-109; [588] Эйсмэн А.А. Структура и язык описания условий уголовной ответственности // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юридическая литература. – 1973. – №18. – С. 75-104.

[145] Гусев А.А. Унификация понятийного аппарата – одно из основных требований предмета судебно-портретной экспертизы // Науч. сообщ. на теоретич семинаре-крим. чтениях. – М.: РФЦСЭ. – 1995. – Вып. 2. – С. 7-9.

⁴¹⁴ [465] Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М: ВНИИСЭ, 1980. – 92 с; [467] Словарь основных терминов судебно-технической экспертизы документов. – М.: ВНИИСЭ, 1985, – 67 с; [468] Словарь основных терминов криминалистических экспертиз материалов, веществ и изделий / Отв. ред. Л.Д.Беляева. – М.: ВНИИСЭ, 1987, – 192 с; [470] Словарь специальных терминов криминалистической экспертизы спиртосодержащих жидкостей / А.Д. Джафаров, Л.Л. Кобулашвили, Т.Ф. Моисеева, Т.М. Пучкова. – М.: РФЦСЭ, 1995. – 32 с; [471] Словарь основных терминов взрывотехнической экспертизы / А.А. Прозоров, А.Д. Стецкевич, В.В. Мартынов и др. – М.: ЭКЦ МВД России, 1998. – 72 с. та ін.

⁴¹⁵ Семіологія – (від грецьк. *sema* – знак+ *logos* – поняття, вчення) – те ж саме, що семіотика – наука про знакові системи. – Електронний словник лінгвістичних термінів.

⁴¹⁶ [214] Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. – М.: Наука, 1975. – 220 с.

⁴¹⁷ [116] Гладкий А.В., Мельчук И.А. Элементы математической лингвистики. – М.: Наука, 1969. – 188 с.

587; 586]⁴¹⁸. Деякі вчені зазначають, що введення нового терміна, взятого з іншої галузі знань, у будь-яку певну галузь знання припустимо тільки в тому випадку якщо, по-перше, цей термін позначає новий аспект старого поняття, тобто коли маємо справу з новим визначенням (в іншому аспекті, під іншим кутом зору) об'єкта. По-друге, тоді, коли відбувся поділ поняття, що позначалося старим терміном [59]⁴¹⁹. Ми не підтримуємо вживання багатьма експертами «модних» термінів інших галузей наук (наприклад, інтелектуальної власності), які вживаються ними при складанні висновку експертизи замість раніше прийнятих термінів для позначення старих (а не переглянутих) понять. Це призводить тільки до плутанини й уповільнення розвитку теорії й практики судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності.

Наявність чітко визначених термінів судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності та, зокрема, контрафактної аудіовізуальної продукції, є необхідною умовою створення відповідної алгоритмізованої експертної методики.

У 1984 році М. Я. Сегай і В. К. Стринжа вперше ввели в теорію й практику судової експертизи термін «експертні технології». Експертною технологією є сукупність правил, прийомів і способів найбільш раціональної й ефективної організації провадження судових експертиз у судово-експертних установах [48, с. 261]⁴²⁰. Однак зміст цього терміна дотепер уточнюється [173, с. 46-47; 576, с. 276-279; 169, с. 26-29]⁴²¹.

⁴¹⁸ [22] Арбатский Д.И. О специфике семантического определения и его функциональных типах // Вопросы языкознания. – М., 1974. – №2; [23] Арбатский Д.И. О достаточности семантических определений // Вопросы языкознания. – М., 1975. – №6; [24] Арбатский Д.И. О сущности тавтологии в семантических определениях // Вопросы языкознания. – М., 1974. – №2; [118] Гаврилов О.А. Курс правовой информатики: Учеб. для ВУЗов. – М.: Наука, 2000. – 432 с.; [150] Даниленко В.П. О терминологическом словообразовании // Вопросы языкознания. – М., 1973. – №4; [151] Даниленко В.П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. – М., 1977; [587] Эйсман А.А. Вопросы структуры и языка уголовно-процессуального закона // Вопросы борьбы с преступностью. – Вып. 15. – М.: Юр. лит., 1972; [586] Эйсман А.А. Структура и язык описания предмета доказывания // Вопросы борьбы с преступностью. – М. – 1973. – Вып. 19.

⁴¹⁹ [59] Берлянд Г.С., Винберг А.И., Шляхов А.Р., Эйсман А.А. Язык судебной экспертизы: понятийный аппарат и терминология // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР. – М.: ВНИИСЭ., 1980. – №42. – С. 102-120.

⁴²⁰ [48] Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – С. 261.

⁴²¹ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 46-47; [576] Щербаковский М.Г. Принципы создания судебно-экспертных технологий // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: ГРИФ. – 2003. – С. 276-279; [169] Замараева Н.А. Понятие, структура экспертной технологии // Актуальные вопросы организации и производства судебных экспертиз: Материалы школы-семинара (Санкт-Петербург, 26-29 мая 1998 г.). – СПб: МЮ РФ. – 1999. –

Технологія експертного дослідження складається з декількох елементів, а саме:

- методичних основ експертного дослідження;
- структури експертного висновку;
- критеріїв оцінки проміжних даних, що одержує експерт під час дослідження;
- формування переконання експертів в обґрунтованості висновків;
- формулювання остаточних висновків;
- оформлення результатів експертизи [173, с. 126]⁴²².

Експертне дослідження здійснюється в певному порядку, встановленому науковою методикою. У дослідженні використовуються спеціальні методи й технічні засоби, які дозволяють перетворювати приховану у вихідних даних інформацію, що має доказове значення [173, с.130]⁴²³. Науково-технічний прогрес сприяє застосуванню при провадженні судової експертизи нових інформаційних методів і технологій, які являють собою сукупність методів і засобів реалізації інформаційних процесів у людській діяльності на базі електронно-обчислювальної техніки [169, с. 30]⁴²⁴.

Широке впровадження електронно-обчислювальної техніки й розвиток сучасних інформаційних технологій обумовили застосування комп'ютерних методів і засобів у судово-експертну діяльність [173, с. 166]⁴²⁵. Кібернетика запропонувала не тільки досить продуктивний інформаційний підхід, який дозволив розширити можливості майже усіх видів експертиз, але й відкрила шляхи до автоматизації експертизи [173, с.151]⁴²⁶. Про можливість автомати-

С. 29-41. та інші.

⁴²² [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 126.

⁴²³ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 130.

⁴²⁴ [169] Замаараева Н.А. Понятие, структура экспертной технологии // Актуальные вопросы организации и производства судебных экспертиз: Материалы школы-семинара (Санкт-Петербург, 26-29 мая 1998 г.). – СПб: МЮ РФ, 1999. – С. 30.

⁴²⁵ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 166.

⁴²⁶ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 151.

зації окремих видів криміналістичної експертизи пише низка авторів [260; 581; 431]⁴²⁷.

Під впливом кібернетики відбулася якісна зміна ролі техніки в експертному дослідженні. Якщо раніше технічні засоби слугували тільки для виявлення, аналізу й порівняння ознак, то зараз вони використовуються й в оцінці результатів дослідження [173, с. 151]⁴²⁸. Так, програмний комплекс «Автоекс» дозволяє на вході вводити дані, а на виході отримувати готовий висновок, що дозволяє повністю автоматизувати вирішення типових завдань автотехнічної експертизи. Цей комплекс виключає участь експерта у процесі дослідження і тому деякі вчені вважають, що дослідження за допомогою такого роду комплексів не є експертизою і у даному випадку відбувається виродження експертизи в процесуальний зміст цього поняття [430, с. 590; 50, с. 15-16; 435]⁴²⁹. О.Р. Росінська справедливо зазначає, що людина й системи штучного інтелекту повинні не взаємно виключати, але взаємно доповнювати один одного. Людина ставить глобальну мету, формулює проблему й варіанти рішення, визначає загальні напрямки дій за допомогою комп'ютерних систем, а інтелектуальні системи дозволяють виключити або скоротити до мінімуму суб'єктивні помилки людини, полегшити виконання великих за обсягом нетворчих операцій [50, с.585]⁴³⁰. Так, у судово-фоноскопичних дослідженнях на базі персональних комп'ютерів використовується велика кількість прикладних програм і апаратно-програмних комплексів, докладний

⁴²⁷ [260] Ланцман Р.М. Некоторые стороны оценки вывода эксперта-криминалиста, использующего результаты работы электронно-вычислительных машин // Криминалистика на службе следствия. – Вильнюс, 1967. – С. 65-66; [581] Эджубов Л.Г. Достижения и просчеты использования математических методов и ЭВМ в судебной экспертизе // Проблемы совершенствования судебных экспертиз: Сб. тр. ВНИИСЭ. – М., 1994; [431] Россинская Е.Р. Оптимизация формы и содержания заключения эксперта на основе базового программного модуля «АТЭКС»: Методические рекомендации. – М.: ВНКЦ МВД СССР, 1990. – 72 с. та інші.

⁴²⁸ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 151.

⁴²⁹ [430] Россинская Е.Р. Проблемы компьютеризации судебной экспертизы // Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учебник. – М.: Юнити-Дана. – 2001. – С. 590; [50] Бычкова С.Ф. Современные направления развития института судебной экспертизы в уголовном судопроизводстве. Автореф. дисс...д-ра юрид. наук. – Минск, 1995. – С. 15-16; [435] Ростовцев А.В. Правовые, организационные и методические вопросы использования ЭВМ при производстве судебных физических и химических экспертиз. Автореф. дисс..канд. юрид. наук. – М., 1995. та ін.

⁴³⁰ [50] Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. Пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – С. 585.

опис яких наданий у літературних джерелах [115, с.9]⁴³¹. Ці програмні продукти дозволяють проводити очищення фонограм від сторонніх шумів, проводити ідентифікаційні та діагностичні дослідження слідів голосу людини і слідів засобу аудіо- і відеозапису тощо. Зокрема, програмні продукти «COOL EDIT» та «SOUND FORGS», дозволяють фіксувати й досліджувати різні електричні сигнали, що відображаються на магнітній стрічці. Використання в криміналістичній експертизі відеозаписів сучасних цифрових засобів аналізу й обробки відеосигналів (зокрема, застосування для аналізу відеозображень систем дослідження ознак нелінійного монтажу) значно розширює можливості експертів і дозволяє підвищити вірогідність досліджень [189, с.115]⁴³². Це дозволяє на високому науковому рівні проводити експертизи, зокрема, контрафактної аудіовізуальної продукції.

З розвитком комп'ютерної техніки й удосконаленням програмних продуктів комп'ютерна техніка в судовій експертизі використовується:

- для автоматизації накопичення й обробки експериментальних даних, які одержані під час судово-експертних досліджень;
- для створення банків даних і автоматизованих інформаційно-пошукових систем (АПС) за конкретними об'єктами експертизи, що функціонує, в основному, на базі ПК і використовує можливості комп'ютера з накопичення, обробки й видання відповідно до запитів дослідника великих масивів інформації;
- для зберігання і систематизації опублікованої літератури стосовно даного роду (виду, підвиду) експертизи, її об'єктів, методів та засобів дослідження;
- для зберігання і систематизації копій висновків експертиз даного роду (виду, підвиду);

⁴³¹ [115] Галяшина Е.И. Прикладные основы судебной фоноскопической экспертизы // В кн. Теория и практика судебной экспертизы: Сборник. – Спб.: Питер, 2003. – С. 9.

⁴³² [189] Каганов А.Ш. Характеристики шума некоторых звуковых источников технического происхождения, используемые в криминалистических исследованиях звуковой среды // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М; Нижний Новгород. – 2004. – С. 115.

- для зберігання неопублікованих джерел – звітів по НДР, дисертацій, перекладів закордонних джерел;
- для використання інформаційних технологій в експертизах і дослідженнях (програмних продуктів і комплексів для виконання допоміжних розрахунків за відомими формулами і алгоритмами);
- для зберігання і систематизації програмних комплексів автоматизованого вирішення експертних завдань, що включають, крім зазначених вище позицій, ще й підготовку самого експертного висновку [431; 173]⁴³³.

Інформаційне забезпечення судової експертизи повинне являти собою науково організований і безперервний процес накопичення, підготовки і надання систематизованої науково-технічної інформації, необхідної для вирішення судово-експертних завдань. Відомості, що є в інформаційній системі, повинні бути актуальними, тобто відбивати сучасний стан науки і техніки у певній галузі. Повнота інформації забезпечується охопленням усіх необхідних даних [173; с. 158]⁴³⁴.

Ці системи дозволяють експерту вірно описувати, класифікувати об'єкти, що підлягають дослідженню, визначати напрямок подальших дій, грамотно застосовувати методики, що рекомендуються, готувати і формулювати експертний висновок.

На даний час процес комп'ютеризації судової експертизи характеризується активним створенням складових частин комп'ютеризованого робочого місця експерта (АРМ). Підґрунтям для цього процесу на даному етапі є формалізація експертних методик, що розробляються.

Технічна база АРМ повинна складатися з персонального комп'ютера та зовнішніх пристроїв (накопичувача на магнітних дисках, пристрою автоматизованого цифрового друку, а також комплексу інших пристроїв, що є індивідуальним для експертів різних спеціальностей) [173; с. 169]⁴³⁵.

⁴³³ [431] Россинская Е.Р. Оптимизация формы и содержания заключения эксперта на основе базового программного модуля «АТЭКС»: Методические рекомендации. – М.: ВНКЦ МВД СССР, 1990. – 72 с.; [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – 320 с.

⁴³⁴ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 158.

⁴³⁵ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 169.

Структура інформаційного забезпечення АРМ експерта така:

- банки даних, необхідні для функціонування АРМ;
- математичні моделі, алгоритми і програми автоматизованого вирішення завдань даного роду (виду, підвиду) експертизи;
- система автоматизованого формування, запису, редагування і друку текстів висновків за допомогою зовнішнього пристрою [173, с. 170]⁴³⁶.

Програмні комплекси в складі АРМ експерта дозволяють одержати результати, необхідні для об'єктивізації оцінки інформації, отриманої під час дослідження [173, с. 171]⁴³⁷.

Інформаційно-пошукові системи і бази даних за конкретними об'єктами експертизи, що створені із застосуванням системно-структурного підходу, функціонують, в основному, на базі ПК і використовують можливості комп'ютера з накопичення, обробки й надання масивів інформації відповідно до потреб суб'єкта дослідження [431]⁴³⁸. На сьогодні створені для потреб судово-експертної діяльності й функціонують такі інформаційно-пошукові системи: «метали», «розсіювачі фар», «марка», «волокно», «вузол» та інші. Науковці працюють над створенням для різних родів, видів і підвидів експертизи спеціальних інформаційних систем [367]⁴³⁹. Існує можливість створення інформаційної системи стосовно судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, у якій є інформація про способи її виробництва, ознаки технологічного походження, ознаки контрафактності аудіовізуальної продукції, бази даних, колекції моделей зразків ліцензійної й контрафактної аудіовізуальної продукції, її складових частин (марок, упаковок, спеціальних кодів, поліграфічного оформлення), фотознімки технологічного обладнання, що використовується для виготовлення контрафактної продукції, опис його характеристик тощо. Особливе місце в цій базі даних посідає система законодавства України стосовно регулювання відносин у сфері

⁴³⁶ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 170.

⁴³⁷ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 171.

⁴³⁸ [431] Россинская Е.Р. Оптимизация формы и содержания заключения эксперта на основе базового программного модуля «АТЭКС»: Методические рекомендации. – М.: ВНКЦ МВД СССР, 1990. – 72 с.

⁴³⁹ [367] Проблемы информатизации экспертиз и учетов // Криминалистика. XXI век. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России, 2001. – Т.2, раз. 4.

авторського й суміжних прав, а також у сфері суспільних відносин, пов'язаних з виробництвом, реалізацією, прокатом, переміщенням через митний кордон України зразків аудіовізуальної продукції. Комп'ютерна техніка дозволяє використовувати ці бази даних не тільки у межах однієї експертної установи (за допомогою локальної комп'ютерної мережі), але й експертами різних експертних установ (за допомогою мережі Internet).

У судово-експертній діяльності використовуються два види довідково-інформаційних фондів: натурні колекції й описові (вербальні) фонди, що є систематизованою за певною тематичною збіркою первинних (оригіналів та їхніх копій) і вторинних документів (довідкових та інформаційних блоків інформаційно-пошукового апарата) [173, с. 161]⁴⁴⁰. Для потреб експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції ми пропонуємо використовувати колекції цифрових зображень типових аналогів об'єктів, що інтегруються в єдину систему за певними ознаками (зокрема, за видом носія аудіовізуального твору). Експерти Харківського НДІСЕ при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції завжди використовують запропонований під час даного дослідження новий метод – метод використання типового аналогу. Судовими експертами все ширше використовуються автоматизовані інформаційно-пошукові системи (АПС), які можуть працювати окремо і разом з вимірювально-обчислювальними комплексами. Однак кібернетика не дає готових рішень для різних галузей науки і техніки. Вона не виключає, а, навпаки, має на увазі розробку окремої методології застосування її ідей і досягнень [169, с. 40]⁴⁴¹.

Так, АРМ експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції повинне складатися з таких елементів:

- сучасний персональний комп'ютер з приладом зчитування CD та DVD-дисків;
- цифровий фотоапарат та/або сканер;

⁴⁴⁰ [173] Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – С. 161.

⁴⁴¹ [169] Замараева Н.А. Понятие, структура экспертной технологии // Актуальные вопросы организации и производства судебных экспертиз: Материалы школы-семинара (Санкт-Петербург, 26-29 мая 1998 г.). – СПб: МЮ РФ, 1999. – С. 40.

- програмні засоби дослідження: Microsoft: CD/DVD Inspector v. 2.0.2 build 234. Авторське право 1997-2002 (див. загальний вигляд інтерфейсу даного програмного продукту на рис. В.1 та В.2 Додатку В), Arrowkey, Inc. и CD-R Media Info v.1.2 та інші;

- мікроскоп з цифровою відеокамерою;

- систематизована за об'єктами дослідження база даних експертиз;

- алгоритмізована методика дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції;

- систематизована база законодавства України стосовно правовідносин у галузі авторського та суміжних прав взагалі і, зокрема, в аудіовізуальній сфері;

- систематизована база опублікованих літературних джерел стосовно судової експертизи та аудіовізуальної продукції тощо.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження проблем формування методики судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції дозволяє зробити наступні висновки:

1. Виокремлено ідентифікаційні, класифікаційні, діагностичні та ситуаційні завдання судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції. Запропоновано систему типових питань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції за категоріями експертних завдань.

2. Проаналізовано особливості заводського і кустарного виготовлення примірників аудіовізуальної продукції з метою диференціації ознак технологічного походження та (з урахуванням позицій різних вчених щодо класифікації ознак об'єктів судової експертизи за різними підставами, технології виготовлення, вимог до імпорту, експорту, використання, тиражування, виготовлення, розповсюдження та роздрібною торгівлі примірниками аудіовізуальних творів) визначено найбільш суттєві ознаки зразків контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції.

3. Проведена типізація і створена класифікація ознак контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції, яка зафіксована на різних об'єктах-носіях (компакт-дисках, аудіо- та відеокасетах). Розкрито сутність ознак контрафактної аудіовізуальної продукції як системних ознак, що складаються з ознак твору, його носія, упаковки, поліграфічного оформлення, контрольної марки України тощо. Простежені та проаналізовані кореляційні зв'язки між ознаками складових частин примірника аудіовізуальної продукції.

4. Запропоновано комплекс методів судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції з урахуванням специфіки об'єкту дослідження, експертних завдань, сучасного розвитку науки і техніки та інтеграції наукових знань. Обґрунтовано необхідність використання при вирішенні діагностичних і ситуаційних завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції системно-структурного підходу.

5. Побудовані типові аналоги (уявні моделі) ліцензійних та контрафактних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет на підґрунті розроблених відповідних комплексів типових ознак. Вирізнені типові аналоги аудіовізуального твору, його носія, поліграфічного оформлення, упаковки тощо.

6. Запропонований новий метод судово-експертного дослідження – метод використання типового аналога. Порівняльне дослідження кожного примірника аудіовізуальної продукції є доцільним проводити з його типовим аналогом (моделлю), що змінюється у часі відповідно до удосконалень технології виробництва носіїв (упаковок, марок тощо) даного роду продукції та нормативно-правових вимог до них.

7. Обґрунтована необхідність розробки типової алгоритмізованої методики судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. Розкрито сутність окремої та спеціальної методик судової експертизи даного виду.

8. Розроблена алгоритмізована експертна методика з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, що складається з таких блоків: методика дослідження аудіовізуального твору, методика дослідження носія (компакт-диску, аудіо- або відеокасети) та поліграфічного оформлення твору тощо.

9. Визначені особливості провадження комісійної та комплексної експертизи з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. Обґрунтовано необхідність уніфікації термінів судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції з урахуванням інтеграції і диференціації наукових знань.

10. Розкрито сутність експертних технологій дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції на сучасному рівні розвитку науки і техніки. Запропонована сучасна експертна технологія дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

11. Розроблена структура технічного та інформаційного забезпечення автоматизованого робочого місця (АРМ) судового експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявилось у розробці основних теоретичних положень нового виду судової експертизи – експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції – на основі комплексного підходу до даної проблеми. За результатами дослідження можна сформулювати такі основні висновки:

1. Окреслено місце судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції у загальній теорії судової експертизи. Звернуто увагу на актуальність питання розробки теоретичних основ судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції. Запропоновано авторське визначення понять предмету та об'єкту судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції.

2. Обґрунтовано доцільність призначення судової експертизи під час розслідування злочинів, що пов'язані з порушенням прав на аудіовізуальну продукцію.

3. Виокремлені спеціальні знання експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції з системи наукових знань. Розглянуто дискусійні положення стосовно віднесення деяких питань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції до юридичних. Звернуто увагу на недопустимість вирішення судовим експертом питань правового характеру.

4. Запропоновано авторське визначення поняття примірника контрафактної аудіовізуальної продукції, як об'єкта, який складається із запису аудіовізуального твору, його носія (диска або касети), упаковки, поліграфічного оформлення, контрольної марки України тощо та призначений для поширення аудіовізуальних творів шляхом відтворення (тиражування), продажу, імпорту, експорту, передачі в ефір, публічного показу, прокату з певними порушеннями.

5. Встановлено специфіку призначення експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції. Певну увагу приділено особливостям збирання не-

обхідних для призначення судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції матеріалів, яке здійснюється під час проведення слідчих дій (оглядів, обшуків, виїмок та ін.). Обґрунтовано необхідність залучення спеціаліста з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до участі у провадженні слідчих дій.

6. Обґрунтовано доцільність надання права слідчому призначати судову експертизу з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до порушення кримінальної справи. Внесено пропозицію щодо необхідності доповнення ст. 75 КПК України таким текстом: «У випадках, коли ухвалення рішення про порушення кримінальної справи неможливо без провадження експертизи, вона може бути призначена до порушення кримінальної справи».

7. Визначено зміст ідентифікаційних, класифікаційних, діагностичних та ситуаційних завдань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції. Проведена систематизація питань судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції за категоріями експертних завдань. Розроблено комплекс типових питань, що вирішуються експертизою контрафактної аудіовізуальної продукції: 1) чи відповідають диски (касети, їхні упаковки, вкладиші тощо) зразкам ліцензійної продукції; 2) чи мають диски (касети) загальне джерело походження; 3) чи виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки тощо) за допомогою наданого на дослідження обладнання; 4) чи виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки та ін.) за допомогою одного й того ж обладнання; 5) чи є твір ХХХ копією твору УУУ; 6) чи є відмінності упаковки певної касети (диску) від упаковки ліцензійної касети (диску); 7) чи є відмінності в тривалості, змісті і якості відеозапису відеокасет, що перевіряються, від ліцензійних відеокасет; 8) чи є в записі твору інформація про його авторів, фірму-виробника, правовласників на території України, назву твору тощо та чи співпадають ці відомості з відповідними відомостями, що є на поверхні диску (касети) та/або його упаковці; 9) чи є відмінності в інформації про авторів твору, фірму-виробника, правовласників на території України, назві твору тощо на порівнюваних екземплярах відеопр-

дукції й екземплярах ліцензійної продукції; 10) чи є сліди переклеювання контрольних марок; 11) яким способом виготовлені диски (касети, упаковки, вкладиші, марки тощо) – заводським або кустарним; 12) чи можливо в умовах, що описані у матеріалах справи (наявних на місці події), виробництво дисків (касет, упакувань, вкладишів, марок тощо) та інші.

8. Проаналізовано особливості заводського і кустарного виготовлення примірників аудіовізуальної продукції з метою диференціації ознак технологічного походження та визначено найбільш суттєві ознаки зразків контрафактної та ліцензійної аудіовізуальної продукції. Розкрито сутність ознак контрафактної аудіовізуальної продукції, як системних ознак, які складаються з ознак твору, його носія, упаковки, поліграфічного оформлення, контрольної марки України тощо. Виявлені залежності між ознаками складових елементів зразка аудіовізуальної продукції. Проведена типізація ознак, які є характерними для кожного виду зразків аудіовізуальної продукції окремо (залежно від виду носія твору). Зокрема, типовими ознаками контрафактної аудіовізуальної продукції, яка розповсюджується на компакт-дисках, є: 1) відсутність на поліграфічній обкладинці або упаковці диска голографічного зображення (марки та/або стікера); 2) відсутність на поліграфічній обкладинці й лицьовому боці диска відомостей про автора, фірму-виробника, місце виготовлення диска, правовласника на території України, про передачу авторського або суміжних прав третім особам, про знаки охорони авторського © й суміжних ® прав; 3) відсутність або наявність неіснуючих знаків для товарів і послуг і найменувань компаній-правовласників на території України (на поліграфічній обкладинці й лицьовому боці диска); 4) відсутність або розбіжність SID-коду на окантовці внутрішньої окружності зворотного боку диска й на поліграфічній обкладинці та ін.

9. Розроблено комплекс методів судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції з урахуванням специфіки об'єкту дослідження, експертних завдань, сучасного розвитку науки і техніки та інтеграції знань. Звернуто увагу на модифікацію традиційних методів експертного дос-

лідження через використання в експертній практиці комп'ютерних технологій.

10. Запропоновано проводити порівняльне дослідження кожного примірника аудіовізуальної продукції з його типовим аналогом (уявною моделлю).

11. Розроблені типові аналоги примірників ліцензійної і контрафактної аудіовізуальної продукції, які мають весь комплекс суттєвих ознак ліцензійної або контрафактної продукції. Для зручності використання типового аналога зразка контрафактної аудіовізуальної продукції в експертній практиці виокремлені типові аналоги таких складових об'єкту: аудіовізуального твору, носія твору, полімерної або паперової упаковки, поліграфічного оформлення. Зокрема, типові аналоги контрафактних аудіовізуальних творів, зафіксованих на компакт-дисках, мають такі типові ознаки: 1) записи не розпізнаються пристроєм, що програвас; 2) є збої при відтворенні окремих фрагментів запису; 3) найменування твору не відповідає опису, що розташований на поліграфічній упаковці; 4) швидкість і формат запису не відповідають відомостям, розташованим на поверхні компакт-диску та упаковці; 5) наявні два або більше творів на компакт-диску.

12. Розроблено алгоритмізовану експертну методику з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, яка складається з таких блоків: методика дослідження аудіовізуального твору, методика дослідження носія (компакт-диску, аудіо- або відеокасети) та поліграфічного оформлення твору.

13. Запропоновано структуру технічного та інформаційного забезпечення автоматизованого робочого місця (АРМ) судового експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції, яка складається з певного комплексу обладнання, інформації про способи виробництва об'єктів дослідження та ознаки технологічного походження, колекції типових аналогів зразків ліцензійної та контрафактної аудіовізуальної продукції, бази даних експертних висновків і літературних джерел стосовно цього виду судово-експертного дослідження, законодавчої бази тощо.

14. Визначена структура сучасної експертної технології дослідження конт-

рафактної аудіовізуальної продукції. Технологія експертного дослідження складається з декількох елементів, а саме: 1) методичних основ експертного дослідження та алгоритму дій експерта; 2) структури експертного висновку; 3) критеріїв оцінки проміжних даних, що одержує експерт під час дослідження; 4) формулювання остаточних висновків; 5) оформлення результатів дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов С.С., Гусев А.А. и др. Судебно-портретная экспертиза. Методическое пособие. – М.: РФЦСЭ, 2003. – 178 с.

2. Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – 123 с.
3. Аверьянова Т.В. Методы судебно-экспертных исследований и тенденции их развития. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – С. 210-217.
4. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Козлова Л.Н., Тюрикова В.В. Методы решения экспертных задач, классификация методов и методик // Основы судебной экспертизы. Часть 1: Общая теория. – М.: Академия МВД РФ, 1997. – С. 249-255.
5. Аверьянова Т.В. Идеи Буринского об интеграции знаний в криминалистике и судебной экспертизе // Е.Ф. Буринский и современная криминалистика: По материалам Всерос. крим. чтений г. Ижевск. 18 июня 1999 г. (Сб. статей). – Ижевск: Детектив-информ. – 2000. – С. 15-18.
6. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – 990 с.
7. Аверьянова Т.В. Содержание и характеристика методов судебно-экспертных исследований. – Алма-Ата: КазНИИСЭ, 1991. – 78 с.
8. Аверкин А.Е., Блинец И.А. Нарушение авторских, смежных, изобретательских и патентных прав. – М.: ПРИОР, 2002. – 510 с.
9. Авдеева Г.К. Про вирішення діагностичних і ситуаційних завдань при огляді слідів ніг на місці події // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 218-225.
10. Авдеева Г.К. Форми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням прав на аудіовізуальну продукцію // Інтелектуальний капітал. – К. – 2005. – №1-2. – С. 66-72.
11. Авдеева Г.К. Процесуальні проблеми призначення експертиз з дослідження контрафактної аудіо- та відеопродукції // Право і безпека. – Х., 2005. – т.4. – № 4. – С. 33-37.
12. Авдеева Г.К. Проблеми використання спеціальних знань при дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції // Вісник Академії правових наук України. – Х. – 2005. – № 3. – С. 212-218.
13. Авдеева Г.К. Роль судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції у боротьбі з піратством // Криміналістичний вісник. Науково-практичний збірник. – К.: ДНДКЦ МВС України, 2005. – №2 (2). – С. 107-112.
14. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: у 2-х книгах / За ред. А.С. Довчерга.– К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2001. – Книга 1: Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України / Уклад. Р.В. Дроб'язко. – 520 с.
15. Айков Д., Сейгер К., Фонсторх У. Компьютерные преступления: Руководство по борьбе с компьютерными преступлениями / Пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 351 с.

16. Александров М. К., Терзиев Н. В. Экспертиза на следствии и в суде. – М.: Юриздат, 1957. – 64 с.
17. Александров Е.А. Основы теории эвристических решений. – М.: Наука, 1975. – 118 с.
18. Алиев И. А. Методические проблемы экспертной профилактики. – Баку: МЮ Азерб. ССР, 1987. – 70 с.
19. Англо-русский словарь / сост. Мюллер В.К. – 8-е изд. – М.: Госуд-ное изд-во иностранных и национальных словарей, 1961. – 1192 с.
20. Андреев И.С., Грамович Г.И., Порубов Н.И. Курс криминалистики // Под ред. Н.И. Порубова. – Минск: Выш. шк., 2000. – 344 с.
21. Антимонов Б.С., Флейшиц Е.А. Авторское право. – М.: Юридическая литература, 1957. – 280 с.
22. Арбатский Д.И. О специфике семантического определения и его функциональных типах // Вопросы языкознания. – М., 1974. – №2.
23. Арбатский Д.И. О достаточности семантических определений // Вопросы языкознания. – М., 1975. – №6.
24. Арбатский Д.И. О сущности тавтологии в семантических определениях // Вопросы языкознания. – М., 1974. – №2.
25. Арбузов П.В. Некоторые аспекты проблемы охраны и защиты авторских прав применительно к компьютерной сети Интернет // Информатизация правоохран. систем: IX Междунар. Науч. Конф., г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С. 11-14.
26. Ароцкер Л.Е. Сущность криминалистической экспертизы // Криминалистическая экспертиза. – М.: ВНИИСЭ. – 1966. – Вып.1. – С. 51-52.
27. Ароцкер Л.Е. Предмет неидентификационных исследований в судебном почерковедении // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: РИО МВД УССР. – 1970. – С. 141-149.
28. Арсеньев В. Д., Заблоцкий В. Г. Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела // Сб. научн. тр. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та. – 1986. – С. 16-26.
29. Арсеньев В.Д. Спорные вопросы предмета судебной экспертизы // Рефераты научных сообщений на теор. семинаре – криминалистических чтениях. – М.: ВНИИСЭ. – 1978. – Вып. 23. – С. 3-7.
30. Арсеньев В.Д. Соотношение понятий предмета и объекта судебной экспертизы // Проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – Вып.44. – С. 3-23.
31. Арсеньев В.Д. Использование специальных медицинских знаний до возбуждения уголовного дела // Соц. законность. – №7. – 1976. – С. 12-16.
32. Арсеньев В.Д. Процессуальные проблемы комплексной судебной экспертизы // Теоретические вопросы судебной экспертизы: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1981. – Вып.48. – С. 72-73.
33. Афанасьев Л.Н. Идентификация средств звукозаписи // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на

- междунар. конф. «Восток-Запад: партнёрство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.; Нижний Новгород. – 2004. – С. 121-123.
34. Барановский П.Д. О принципах международной охраны авторских прав // Журнал российского права. – 2001. – №8. – С. 12-16.
35. Барон Л.В. Специфика предмета, объектов и структуры судебной пожарно-технической экспертизы // Теоретические и методические вопросы судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1985. – С. 137-141.
36. Бахин В.П., Кузьмичев В.С., Лукьянчиков Е.Д. Тактика использования внезапности в раскрытии преступлений органами внутренних дел: учеб. пособие. – К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1990. – 56 с.
37. Бахин В.П. Следственная практика: проблемы изучения и совершенствования. – К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1991. – 76 с.
38. Белкин Р.С. Ленинская теория отражения и методологические проблемы советской криминалистики. – М.: Юр. лит, 1970. – 130 с.
39. Белкин Р. С. Винберг А. И. Криминалистика и доказывание. – М.: Госюриздат, 1969. – 168 с.
40. Белкин Р.С., Винберг А.И. Криминалистика: общетеоретические проблемы. – М.: Юр. лит., 1973. – 264 с.
41. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики: Уч. пособие для слушателей ВУЗов МВД СССР. – М.: РИО Академии МВД СССР, 1978. – Т.2: Частные криминалистические теории. – 410 с.
42. Белкин Р.С., Мирский Д.Я. Процессуальные аспекты назначения экспертизы в стадии возбуждения уголовного дела // Процессуальные аспекты судебной экспертизы: Сб. научн. тр.-М.: ВНИИСЭ. – 1986. – С. 27 – 39.
43. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. В 3 т. – М.: Юрид. лит., 1987. – Т. 1: Общая и частные теории. – 272 с
44. Белкин Р.С. Использование специальных познаний для выявления и раскрытия преступлений в сфере экономики // Организация борьбы с преступлениями в сфере экономики: Сб. науч. тр. – М. – 1994. – Вып.6. – С. 96-101.
45. Белкин. Р.С. Курс криминалистики: Учебное пособие для ВУЗов. – М. Юристь, 1994. – Т.1. – 410 с.
46. Белкин Р.С. Курс криминалистики: в 3 т.– М.: Юристь, 1997. – т. 1,2. – 440, 463 с.
47. Белкин Р.С. Курс криминалистики: в 3 т.– М.: Юристь, 1997. – т. 3: Криминалистические средства, приёмы и рекомендации. – 478 с.
48. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – 333 с.
49. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2001. – 237 с.
50. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. Пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.

51. Белоусов А.В. Назначение судебных экспертиз на предварительном следствии: проблемы и недостатки // Рос. следователь. – 2000. -№3. – С. 51-53.
52. Белоусов А.В. Определение контрафактности, проведение экспертизы на предмет контрафактности, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime-research.ru> – 20.11.2004 г.
53. Белоусов А.В. Криминалистическая характеристика преступлений, связанных с нарушением авторских и смежных прав. – 2003, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // [http://www. crime-research.org](http://www.crime-research.org) – 27.12.2004 г.
54. Белоусов А.В. Особенности производства отдельных следственных действий по преступлениям, связанным с нарушением авторских и смежных прав. – 2004, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // [http://www. crime-research.org](http://www.crime-research.org) – 20.12.2004 г.
55. Беляцкий С.А. Новое авторское право в его основных принципах. – Спб.: Издание юридического книжного склада «Право». – 1912. – с. 9.
56. Березовенко Ю. Ф. и др. Новый англо-русский юридический словарь. – К.: Евроиндекс ЛТД, 1993. – 315 с.
57. Берлянд А.И. Винберг А.Р. Шляхов А.А. Эйсман. Язык судебной экспертизы: понятийный аппарат и терминология // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР: Сб. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – №42. – С. 102-120.
58. Белый С.Л., Волков Г.А., Зубаха В.С. Некоторые практические рекомендации по изъятию компьютерной информации // Эксп. практика: Сб. тр. – М.: ЭКЦ МВД России. – 2000. – №48. – С. 68-94.
59. Берлянд Г.С., Винберг А.И., Шляхов А.Р., Эйсман А.А. Язык судебной экспертизы: понятийный аппарат и терминология // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – №42. – С. 102-120.
60. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений (Парижский акт от 24 июля 1971 года) // Бухгалтерия. – 2004. – Вып. 10. – С. 11-26.
61. Бирюков В.В. Возможности использования компьютерных технологий для идентификации объектов при производстве криминалистических экспертиз // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: Гриф. – 2003. – С. 273-376.
62. Білоус В.В. Проблеми методики розслідування фіктивного підприємництва. Дис. .. канд. юр. наук. – Х.: АПНУ, 2004. – 256 с.
63. Близнац И.А. Роль государства в области защиты от контрафактной продукции // 7-я международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности»: материалы выступлений. – К.: ДП «Укрбаланковидав». – 2003. – С. 36-37.
64. Близнац И. Роль государства в области защиты от контрафактной продукции // Интеллектуальна власність. – 2003. – № 10. – С. 37-42.

65. Близнец И.А. Интеллектуальная собственность и закон: теоретические вопросы // Труды по интеллектуальной собственности. В 3 т. / Под общ. ред С.П. Лукницкого. – М.: Институт международного права и экономики имени А.С. Грибоедова (ИМПЭ). Кафедра ЮНЕСКО по авторскому праву и другим отраслям права интеллектуальной собственности. – 2001. – Т. 3.: Актуальные проблемы авторских и смежных прав. – 270 с.
66. Бибииков В.В. Схема комплексного исследования веществ, материалов, изделий // Экспертная практика – М.: ВНИИ МВД. – 1985. – Вып. 23. – С. 37-42.
67. Большой Энциклопедический Словарь. – М.: Советская Энциклопедия, 1991. – Т. 1. – 1500 с.
68. Большая советская энциклопедия. – М.: Советская Энциклопедия, 1976. т.10. – 1520 с.
69. Боротьба проти звукового і аудіовізуального піратства: керівництво (Рада Європи, 1995 р) // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре. – 2001. – С. 256-271.
70. Борохович Л.Н., Монастырская А.А., Трохова М.В. Ваша интеллектуальная собственность. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
71. Букалов К. А. Применение товароведческих познаний при проведении комплексной ревизии по требованию следователя // Теория и практика криминалистики и судебной экспертизы. – Саратов: СЮИ. – 1982. – Вып. 4. – С. 71-76.
72. Букалов К.А. Расследование и предупреждение преступной халатности в сфере профессиональной хозяйственной деятельностью. – Саратов: СЮИ, 1990. – 188 с.
73. Булгакбаев А. Б. Судебная экспертиза в Казахской ССР, ее развитие и нерешенные вопросы // Некоторые вопросы борьбы с преступностью: Сб. науч. ст. – Алма-Ата: КазНИИСЭ. – 1970. – С. 194-195.
74. Быков В.В. Методы науки. М.: Наука, 1975. – 215 с.
75. Бычкова С.Ф. Становление и тенденции развития науки о судебной экспертизе. – Алматы: КазНИИСЭ, 1994. – 78 с.
76. Бычкова С.Ф., Богодухова Е.Д. Изучение контрафактной продукции как новый вид экспертного исследования // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – Вип. 2. – С. 67-70.
77. Бычкова С.Ф. Современные направления развития института судебной экспертизы в уголовном судопроизводстве. Автореф. Дисс. д-ра юрид. наук. – Минск, 1995. – 36 с.
78. Вандер М.Б. Схемы криминалистических алгоритмов. – СПб.: СпбЮИ, 1998. – 29 с.
79. Васильев А.Н., Яблоков Н.П. Предмет, система и теоретические основы криминалистики. М: Юридическая литература, 1984. – 322 с.

- 80.Ващук Я.П. Аудиовидеопиратство в Украине // Вестник налоговой службы Украины. – 2003. – №44.
- 81.Ведерников Н.Т. Изучение личности обвиняемого и методика расследования преступлений // Методика расследования преступлений (Общие положения). – М.: Госюриздат. – 1976. – С. 134-136.
- 82.Вермель И.Г. Вопросы теории судебно-медицинского заключения. – М.: Медицина, 1979. – 127 с.
- 83.Вермель И.Г., Кочнева Л.В., Макушкина Г.Е. К вопросу о систематизации признаков объектов судебной экспертизы // Общетеоретические вопросы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1982. – С. 44-50.
- 84.Вехов В.Б. Особенности расследования преступлений, совершаемых с использованием средств электронно-вычислительной техники: Учеб. – метод. пособие. – Волгоград: Перемена, 1998. – 70 с.
- 85.Викарук А.Л. Основные направления применения математических методов и ЭВМ в некоторых родах судебной экспертизы // Проблемы автоматизации, создания ИПС и применения математических методов в судебной экспертизе. – М.: ВНИИСЭ. – 1987. – С. 29-33.
- 86.Винберг А.И. Теория доказательств в советском уголовном процессе. – М.: Госюриздат, 1973. – 176 с.
- 87.Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Судебная экспертология: Общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз. – Волгоград: НИИ РИО ВСШ МВД СССР, 1979. – 183 с.
- 88.Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Предмет и методологические основы науки о судебной экспертизе – судебной экспертологии // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – С. 81-88.
- 89.Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Разграничение предметов, методов и объектов судебных экспертиз // Социалистическая законность. – 1978. – №8. – С. 62-65.
- 90.Винберг А.И. Значение философской категории «свойство» в экспертном исследовании объектов // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1983. – Вып.5. – С. 1-10.
- 91.Винберг А.И., Мирский Д.Я., Ростов М.Н. К проблеме объектов судебной экспертизы // Общетеоретические вопросы судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1982. – С. 3-13 .
- 92.Винберг А.И., Мирский Д.Я., Ростов М.Н. Гносеологический, информационный и процессуальный аспекты учения об объекте судебной экспертизы // Вопросы теории и практики судебной экспертизы: Сб.науч.тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1983. – С. 3-21.
- 93.Винберг.А.И. Логика в криминалистической экспертизе // Проблемы криминалистики. – М.: ВИЮН. – 1947. – С. 9-30.

94. Винберг А.И. Идентификационная, диагностическая и ситуационная криминалистические экспертизы // Советское государство и право. – М. – 1978. – №9. – С. 71-75.
95. Винберг Л.А. Сравнение как метод исследования в криминалистической идентификационной экспертизе. – М.: Юридическая литература, 1972. – 126 с.
96. Винберг А.И., Шляхов АР. Общая характеристика методов экспертного исследования // Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – Вып.28. – С. 54-94.
97. Винберг Л.А. Принцип целесообразности в криминалистических научных и экспертных исследованиях // Вопросы теории судебной экспертизы: Сб научн. тр. -М.: ВНИИСЭ. – 1977. – №31. – С.107-120.
98. ВОИС – Всемирная организация интеллектуальной собственности. Общая информация. Публикация № 400 (R). ISBN 92-805-0238-7. ВОИС, 1997. – 216 с.
99. Волков Б.С. Понятие истребления и повреждения государственного и общественного имущества по советскому уголовному законодательству // Учёные записки Казанского государственного университета им. Ульянова-Ленина. – 1975. – Т. 3, кн. 7. – С. 101-104.
100. Волчецкая Т.С. Современные проблемы моделирования в криминалистике и следственной практике: Учебное пособие.– Калининград: Калинингр. ун-т., 1997. – 95 с.
101. Волчецкая Т.С. Ситуационный подход в практической и исследовательской криминалистической деятельности: Учеб. пособие. – Калининград: Калинингр. госуд. ун-т., 1999. – 74 с.
102. Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: Монография. / Под ред. проф. Н.П. Яблокова. – Москва – Калининград: Калинингр. ун-т., 1997. – 248 с.
103. Воробьева И. Б. Использование специальных познаний — гарантия объективного и полного расследования // Проблемы социальной справедливости в отраслевых юридических науках. – Саратов: СЮИ МВД России. – 1988. – С. 117-121.
104. Воробьева И.Б., Маланьина Н.И. Распознавание подделки документов. Техничко-криминалистический аспект: Учеб. пособие / Под ред. В.В. Степанова. – Саратов: изд-во СГАП, 1999. – 148 с.
105. Всемирная конвенция об авторском праве. Подписана в Женеве 6 сентября 1952 года, пересмотрена в Париже 24 июля 1971 года // Бухгалтерия – 2004. – Вып. 10. – С. 7-11.
106. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року // БЗіЮП України: Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 93-101.
107. Вульфін Г., Тевлін Р. Освідетельствованиє или експертиза // Радянське право. – 1965. – №2. – С. 99-100.
108. Гавло В.К. Методика расследования как особая теоретико-методическая модель – информационный аналог расследования крими-

- нальных событий // Проблемы теории и практики борьбы с преступностью. – Томск. – 1983. – С. 162-173.
109. Гаврилов Э.П. Авторское право. Издательские договоры. Авторский гонорар. – М.: Юридическая литература, 1988. – 176 с.
110. Гаврилов Э.П. Постатейный комментарий к Закону РФ «Об авторском праве и смежных правах». – М.: Фонд «Правовая культура», 1996 г. – 680 с.
111. Гак В.Г., Ганшина К.А. Новый французско-русский словарь. – 5-е изд., испр. – М.: Русский язык, 2000. – 1195 с.
112. Галкин В.М. Средства доказывания в уголовном процессе. Заключение эксперта. – М.: Юридическая литература, 1968. – Ч.2. – 96 с.
113. Гальперин Л.Б., Михайлова Л.А. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа // Право промышленной и интеллектуальной собственности: Сб. науч. тр. – Новосибирск. – 1992. – С. 11-13.
114. Галяшина Е.И., Фомичёва М.И. Идентификация личности по фонограммам на основе автоматизированного рабочего места эксперта-фоноскописта: Метод. реком. – М.: ЭКЦ МВД России, 1995. – 112 с.
115. Галяшина Е.И. Прикладные основы судебной фоноскопической экспертизы // В кн. Теория и практика судебной экспертизы: Сборник. – Спб.: Питер. – 2003. – 212 с.
116. Гладкий А.В., Мельчук И.А. Элементы математической лингвистики. – М.: Наука, 1969. – 188 с.
117. Гаухман Л. Нужна правовая экспертиза по уголовным делам // Законность. – М. – 2000. – №4. – С. 21-24.
118. Гаврилов О.А. Курс правовой информатики: Учеб. для ВУЗов. – М.: Наука, 2000. – 432 с.
119. Головченко Л.Н. Реформирование системы экспертного обеспечения правосудия в Украине // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. / Міністерство юстиції України. – Х.: Право. – 2002. – Вип.2. – С. 5-9.
120. Голографическая защита. Возможности судебной экспертизы / И.И. Робур, Ю.П. Попов, Г.Р. Богапов, К.Ю. Усков // Информатизация правоохран. систем: Тез. докл. VIII Междунар. конф., г. Москва, 2-3 июня 1999 г. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 1999. – С. 292-293.
121. Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике. – К.: Вища школа, 1984. – 68 с.
122. Гончаров М.В., Панков А.Б. Использование CD-ROM технологий для создания CD-ROM продуктов в ГПНТБ // Совр. изд. технологии в библи. – информ. деят.: Сб. науч. тр. – М.: ГПНТБ. – 1995. – С. 10-15.
123. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436–IV // ВВР. – 2003. – № 18; № 19-20; № 21-22. – Ст.141.
124. Господарський кодекс України / Бібліотека юриста. – Одеса: ЦНТЕП ОНЮА, 1998. – С.18. – Ст.33. – 152 с.

125. Гражданский кодекс Украины (по состоянию на 1 января 2005 года). – Х.: Одиссей, 2005. – 400 с.
126. Готт В.С. Материальное единство мира и единство научного знания // Вопросы философии. – М., 1977. – №12.
127. Готт В.С., Землянский Ф.М. Диалектика развития понятий формы мышления. – М.: Наука, 1981. – 68 с.
128. Градобоев В.М. Судебная фотография для следователей: Учебное пособие. Л.: СУ прокуратуры СССР, 1987. – Часть 1. – 987 с.
129. Грамович Г.И. Проблемы теории и практики эффективности применения специальных знаний и научно-технических средств в раскрытии и расследовании преступлений. Автореф. дисс....докт.юрид.наук. Киев, 1989. – 36 с.
130. Грановский Г.Л., Поляков В.З., Майлис Н.П. Математическое моделирование в производстве трасологических экспертиз // Моделирование при производстве трасологических экспертиз: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1961. – Вып. 49. – С. 3-34.
131. Грановский Г.Л. Криминалистическая ситуационная экспертиза места происшествия // Рефераты научных сообщений на теоретическом семинаре – криминалистических чтениях. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – Вып. 16. – С. 3-17.
132. Грановский Г.Л. Классификация задач комплексных экспертиз // Актуальные проблемы судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – С. 113-134.
133. Грановский Г.Л. НТР и перспективы совершенствования судебной экспертизы // Вопросы судебной экспертизы: Сб.научн. тр. М.: ВНИИСЭ. – 1980. – № 43. – С. 23-42.
134. Грановский Г.Л. Ситуалогическое исследование места происшествия: Программированные и ситуалогические методики трасологических исследований // Сб. Науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1979. – С. 104-139.
135. Грановский Г.Л. Алгоритмические и эвристические методы решения экспертных задач // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – Вып. 42. – С. 27-43.
136. Грановский Г.Л. Классификация и общая характеристика экспертных алгоритмов // Проблемы теории судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – №44. – С. 59-77.
137. Грановский Г.Л. Методология решения криминалистических задач // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1986. – С. 1-8.
138. Грановский Г.Л. Понятие и основные положения общей теории решения криминалистических задач // Современное состояние и перспективы развития традиционных видов криминалистической экспертизы: Сб. научн. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1987. – С. 3-12.
139. Грановский Г.Л. Некоторые теоретические вопросы моделирования в криминалистике // Вопросы теории криминалистики и судебной экспертизы. – М.: ЦНИИСЭ. – 1969. – Вып.1. – С.35 – 41.

140. Грамович Г.И. К вопросу о назначении экспертизы до возбуждения уголовного дела // Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы. – Минск: НИИПККСЭ. – 1992. – Вып. 9. – С. 134-139.
141. Громов Ю.А. Защита и коммерциализация интеллектуальной собственности: Энциклопедический справочник. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2003. – 576 с.
142. Грузкова В.Г. Об объеме специальных знаний судебного эксперта // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы. – Х.: Право. – 1998. – С. 37-38.
143. Губанов В.А., Салтевский М.В., Щербаковский М.Г. Осмотр компьютерных средств на месте происшествия. – Х.: НИИ изуч. пробл. преступности, 1990. – 10 с.
144. Гуменюк О.А., Перетятко М.Б. Государственное регулирование рынка лазерных дисков // 7-я международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности»: материалы выступлений. К.: ДП «Укрбаланковидав». – 2003, – С. 383-387.
145. Гусев А.А. Унификация понятийного аппарата – одно из основных требований предмета судебно-портретной экспертизы // Науч. сообщ. на теоретич семинаре – крим. чтениях. – М.: РФЦСЭ. – 1995. – Вып. 2. – С. 7-9.
146. Густов Г.А. Моделирование – эффективный метод следственной практики и криминалистики // Актуальные проблемы советской криминалистики. М.: Юр. лит. – 1980. – С. 68 – 81.
147. Густов Г.А. Хищения в торговле: Типовые модели преступления. – Л.: Ин-т усов. след. работников, 1971. – 81 с.
148. Давудов Ф.Э. Процессуальные и организационно-методические формы использования возможностей науки и техники с целью расследования и профилактики преступлений; Автореф.... докт. юр. наук. – Тбилиси, 1972. – 44 с.
149. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М.: Рус. яз. – 1982. – Т. 3. – 555 с.
150. Даниленко В.П. О терминологическом словообразовании // Вопросы языкознания. – М. – 1973. – №4.
151. Даниленко В.П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. – М., 1977. – 184 с.
152. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. – Х.: Право, 2003. – 352 с.
153. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002. – 200 с.
154. Дворянкин О.А., Зимарин О.А., Зубко В.А. и др. Противодействие появлению и пресечение распространения контрафактной продукции в книгоиздании: Материалы в помощь работникам правоохра-

- нительных органов и издателям. – М.: Изд-во «Книга сервис», 2002. – 96 с.
155. Дворянкин О.А. Защита авторских и смежных прав. Ответственность за их нарушение: Уголовно-правовой аспект. – М.: Весь мир, 2002. – 464 с.
156. Дейнеко А.И. Идентификация (выявление) объектов интеллектуальной собственности // 7-я международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности». – Алушта. – 2003. – С. 132-136.
157. Договор Всемирной организации интеллектуальной собственности по авторскому праву, принятый Дипломатической конференцией 20 декабря 1996 год, и положения Бернской конвенции (1971 г.), на которые имеются ссылки в Договоре, принят 20 декабря 1996 года в Женеве Дипломатической конференцией ВОИС по некоторым вопросам авторских и смежных прав, присоединение Украины осуществлено согласно Закону Украины от 20.09.2001 года № 2733-III // Бухгалтерия, 2004. – Вып. 10. – С. 34-38.
158. Доля Е.А. Проверка доказательств в Российском уголовном процессе (стадия предварительного расследования) // Правоведение. – М. – 1994. – №1. – С.85-115.
159. Дубровин С.Е. Криминалистическая диагностика: Учеб. пособие. – М.: Юр. лит., 1989. – 156 с.
160. Дулов А.В., Крылов И.Ф. Из истории криминалистической экспертизы в России. – М.: Юридическая литература, 1960. – 164 с.
161. Дулов А.В. Вопросы теории судебной экспертизы в советском уголовном процессе. – Минск: НИИПККиСЭ, 1959. – 188 с.
162. Дулов А.В. Модели расследования преступлений // Современные достижения науки и техники в борьбе с преступностью. – Минск: НИИПККиСЭ. – 1992. – С. 36 – 39.
163. Євтушенко А.Д. Концепція спеціальних знань у кримінальному процесі: криміналістичний аспект // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: ГРИФ. – 2003. – С. 285-287.
164. Ермоленко Б.Н. Оценка следователем и судом достоверности заключения об отождествлении оружия по пулям // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев. – 1966. – С. 134-141.
165. Журба Ю.И. Краткий справочник по фотографическим процессам и материалам. – М.: Искусство, 1990. – 352 с.
166. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Ст. 27 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України: Авторське право і суміжні права. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – №3. – С. 93-94.
167. Завидов Б.Д., Лапин С.Ю., Ибрагимова З.А. Вопросы назначения и проведения экспертиз по делам о нарушении авторских и смежных прав // Российский следователь. – 2002. – № 2. – С. 9 – 12.

168. Законодательство Украины об интеллектуальной собственности. – Х.: Одиссей, 2002. – 591 с.
169. Замараева Н.А. Понятие, структура экспертной технологии // Актуальные вопросы организации и производства судебных экспертиз: Материалы школы-семинара (Санкт-Петербург, 26-29 мая 1998 г.). – Спб: МЮ РФ. – 1999. – С. 29-41.
170. Захист авторського права і суміжних прав: практичний посібник для працівників правоохоронних органів. – К.: МПА, 2005. – 162 с.
171. Защита авторских и смежных прав по законодательству России: Научно-практическое пособие для работников правоохранительных органов и правообладателей / Ананьева Е.В., Гусев О.Б., Завидов Б.Д. и др. – М.: InterMedia, 2001, – 310 с.
172. Защитные свойства голограмм. – 2005. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fpy-holo.ru/technology.html> – 25.06.05.
173. Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – М.: Право и закон, 2002. – 320 с.
174. Зинин А.М. Проблемы судебно-портретной экспертизы // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнёрство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.; Нижний Новгород. – 2004. – С. 87-91.
175. Золотов А.В. Практика участия экспертов-криминалистов в оперативно-розыскных мероприятиях // Экспертная практика. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1996. – Вып. 39. – С. 80-82.
176. Зорин Г.А. Криминалистическая эвристика. В 2 т. – Гродно: Грод. ун-т, 1994. – Т.1. – 210 с.
177. Зуев Е.И. О понятии специальных познаний в уголовном процессе // Вопросы теории и криминалистики и судебной экспертизы. – М.: ЦНИИСЭ. – 1969. – Вып. 1. – С. 70-76.
178. Зуйков Г.Г. Проблема идентификации способа совершения преступления // Вопросы судебной экспертизы. – Баку: Азерб. НИИСЭ. – 1971. – № 12. – С. 81-91.
179. Иванов В.П., Штейнгауз М.С. О допустимости назначения экспертизы до возбуждения уголовного дела // Вопр. крим. и суд. эксп. – Минск: Выш. шк. – 1980. – Вып. 5. – С. 60-63.
180. Иванов П.Ю. Методы трёхмерного моделирования объектов криминалистических экспертиз // Информатизация правоохран. систем: X Междунар. Науч. конф. , г. Москва, 22-23 мая 2001 г.: Сб. тр. – М.: Акад. упр. МВД России. – 2001. – Т.2. – С. 3-15.
181. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз. Затверджена Наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 // Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі. – Х.: Одиссей. – 2004. – С. 294-365.

182. Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика. – Науч. – практ. изд.: В 4 т. / Под общ. Ред. А.Д. Святоцкого. – К.: Ін Юре, 1999. – Т.2: Авторское право и смежные права. – 478 с.
183. Интеллектуальна власність: словник-довідник. У 2-х т. / За заг. ред. О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 356 с.
184. Иоффе О.С. Советское гражданское право: В 3 т. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1965. – Т. 3. – 210 с.
185. Исаенко В.Н. Повышение уровня использования возможностей судебных экспертиз – один из резервов улучшения качества предварительного следствия // Рос. следователь. – 1999. – №4. – С. 60-61.
186. Исаков Ю.И. Решение задач экспертизы путём постановки экспертных экспериментов, моделирования и ситуалогического анализа обстановки места происшествия // Моделирование при производстве трасологических экспертиз. Сб. науч. тр. Вып. 49. – М.: ВНИИСЭ. – 1961. – С. 47-55.
187. Исакович Б.М., Надгорный Г.М. Специалист как субъект процессуальной деятельности: дискуссионные аспекты (по материалам украинского законодательства и практики его применения) // Криминалистика XXI век: Материалы науч.-практ. Конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.2. – С. 187-190.
188. Ищенко П.П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты). – М.: Юрид. лит., 1990. – 158 с.
189. Каганов А.Ш. Характеристики шума некоторых звуковых источников технического происхождения, используемые в криминалистических исследованиях звуковой среды // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнёрство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.- Н-Новгород: МЮ РФ. – 2004. – С. 113-117.
190. Казаков Е.И. Классификация и исследование трасологических признаков штампов и литейных форм // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: РИО МООП УССР. – 1965. – Вып. 3. – С. 263-265.
191. Казарина А. Х. Использование криминалистических приемов в общенадзорной деятельности прокурора // Вопросы борьбы с преступностью. – М. – 1970. – Вып. 44. – С. 68-71.
192. Карнеева Л.М. Совершенствование законодательства, регламентирующего деятельность следователя // Укрепление законности и деятельности следователей в свете Конституции СССР. – М. – 1979. – С. 5-7.
193. Катков С.А. Назначение экспертного исследования документов, содержащихся на магнитных носителях. – М.: Труды ЮИ МВД РФ. – 1995. – 70 с.
194. Катком по дискам // Время. – 2003. – № 43. (от 6 ноября).
195. Кедров Б.М. Классификация наук. – М.: Наука, 1985. – С. 12, 52.

196. Классификация и перечень основных методов судебной экспертизы. Материалы к учёному совету. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – 48 с.
197. Классификация основных методов судебной экспертизы. М.: ВНИИСЭ, 1982. – 174 с.
198. Ключко В.В. Криминалистика в системе наук: дифференциация, интеграция, комплексные исследования // Вопросы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1983. – С. 57-58.
199. Коваленко Д.А. Особенности доказывания по уголовным делам о нарушении авторских и смежных прав на досудебных стадиях судопроизводства. Автореферат дис... канд. юрид. наук: 12.02.03 / НИИ проблем укрепления законности и правопорядка при Генеральной прокуратуре РФ. – М., 2002. – 34 с.
200. Коваленко А.А. Охрана авторского права уголовным законом в дореволюционной России // Информатизация правоохран. систем: X Междунар. науч. конф., г. Москва, 22-23 мая 2001 г.; Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2001. – С. 19-21.
201. Коваленко А.А. Уголовно-правовая охрана авторских и смежных прав. Автореферат ...канд. юрид. наук: 18.03.02 / Моск. Университет МВД России. – М., 2001. – 32 с.
202. Коган В.З. Человек в потоке информации. – Новосибирск: Знание, 1981. – 32 с.
203. Кодекс України про адміністративні правопорушення. (Витяг: Ст.51, Ст.164) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 365-366.
204. Козырев А.Н. Оценка интеллектуальной собственности. – М.: Экспертное бюро, 1997. – 289 с.
205. Кокорин П.А. Проблема производства судебной экспертизы по материалам уголовных и гражданских дел. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lawinstitut.ru> – 28.11.04.
206. Колдин В.Я. Идентификация при расследовании преступлений. – М.: Юрид. лит., 1978. – 144 с.
207. Колдин В.Я. Идентификация при производстве криминалистических экспертиз – М.: Госюриздат, 1957. – 152 с.
208. Колдин В.Я. Криминалистическое знание о преступной деятельности: функция моделирования // Сов. государство и право. – 1987. – № 2. – С. 64-69.
209. Колдин В.Я. Общая система классификационных принципов формирования судебно-экспертных методик // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнёрство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.- Н-Новгород: МЮ РФ. – 2004. – С. 29-33.
210. Колмаков В.П. О методах, приёмах и средствах в советской криминалистике // Правоведение. – М. – 1965. – №4. – С.118-120.

211. Комиссаров В., Гаврилов М.: Иванов А. Обыск с извлечением компьютерной информации // Законность. – 1999. – №3. – С. 12-15.
212. Комиссарова Я.В. О статусе психофизиологического исследования с использованием полиграфа // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Доклады и сообщения на международной конференции «Восток-Запад: Партнёрство в судебной экспертизе». – М.- Н-Новгород: МЮ РФ. – 2004. – С. 237-240.
213. Конвенция об охране интересов производителей фонограмм от незаконного воспроизводства их фонограмм. Подписана в Женеве 29 октября 1971 года // Бухгалтерия. – 2004. – Вып. 10. – С. 32-34.
214. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. – М.: Наука, 1975. – 220 с.
215. Кондрин А. Создание эффективных правовых инструментов надлежащей охраны фонограмм и музыкальных произведений – главное условие интеграции России в ВТО // ИС. Авторское право и смежные права. – 2002. – №1. – С. 59.
216. Коновалова В.Е. Решение экспертных задач в экспертном исследовании // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Вип. 3. Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2003. – С. 32-35.
217. Коновалова В.Е. Нравственные начала судопроизводства: состояние и тенденции // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 62-66
218. Конституция Украины. – К.: Збруч, 1997. – 46 с.
219. Копытин А.В. Объектно-ориентированная модель процесса решения типовой экспертной задачи // Новое в пр-ве судебных экспертиз: Тр. молодых учён. – М.: РФЦСЭ. – 1999. – С. 103-117.
220. Корж В.П. Использование специальных познаний в доследственной проверке криминалистически значимой информации об организованных экономических преступлениях // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. –Х.: Право. -2001. - С. 111-118.
221. Корухов Ю.Г. Исследование материальных источников криминалистической информации: Учеб. пособие. – М.: Юридическая литература, 1987. – 178 с.
222. Корухов Ю.Г. Методологические основы криминалистической экспертной диагностики // Современное состояние и перспективы развития традиционных видов криминалистической экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1987. – С. 12-26.
223. Корухов Ю.Г. Трасологическая диагностика (Методическое пособие для экспертов). – М.: ВНИИСЭ, 1983. – 76 с.
224. Корухов Ю.Г. Соотношение категорий экспертных задач: идентификационных, классификационных, диагностических // Актуальные

- проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – С. 92-112.
225. Корухов Ю.Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений: Науч.-практ. пособ. – М.: Норма-Инфра М, 1998. – 288 с.
226. Корухов Ю.Г. Экспертная криминалистическая диагностика // Сб. научн. трудов. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1984. – С. 28-43.
227. Корухов Ю.Г. Допустимы ли правовые и юридические экспертизы в уголовном процессе // Законность. – 2000. -№1. – С. 39-40.
228. Корухов Ю.Г. Понятие и сущность криминалистической диагностики. – М.: Юридическая литература, 1984 . – 186 с.
229. Колдин В.Я., Поташник Д.П. Информационные основы экспертно-криминалистического анализа // Е.Ф. Буринский и сов рем. криминалистика: По матер. все рос. крим. чтений. – Ижевск: Детектив-информ. – 2000. – С.132-146.
230. Колдин В.Я. Служебная роль криминалистики // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. конф. Москва. 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.1. – С.10-23.
231. Колдин В.Я. Проблемы теории и методологии комплексных исследований в судебной экспертизе и доказывании // Вестн. Моск Ун-та: Сер. 11. – М.: Право. – 1996. – №1. – С. 32-44.
232. Колдин В.Я. Общие положения криминалистической техники // Криминалистика: Учебник / Под. общ. ред. Яблокова Н.П. – М.: Юристъ, 1996. – С. 138-162.
233. Колмаков В.П. Следственный осмотр. – М.: Юрид. лит., 1969. – 196 с.
234. Комиссаров В., Гаврилов М., Иванов А. Обыск с извлечением компьютерной информации // Законность. – 2000. – №1. – С. 39-40.
235. Коновалова В.Е. Негативные обстоятельства и их значение в расследовании преступлений // Рад. право. – 1958. – № 6. – С. 52-58.
236. Коновалова В.Е. Концепция криминалистической тактики: прогнозы развития // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали між нар. наук.-практ. конф. – Х.: Гриф. – 2003. – С. 66-70.
237. Костров А.И. Моделирование как метод исследования в криминалистике // Современные достижения науки и техники в борьбе с преступностью. Тезисы научно-практической конференции. – М.: ВНИИСЭ. – 1992. – С.52-54.
238. Костюк В. О вопросах защиты авторских и смежных прав // Хозяйство и право. – 1995. – № 6. – С. 102-105.
239. Кривенко Т. Д. Особенности расследования дел, возбужденных по материалам о недостатках ценностей, явившихся следствием преступных действий. – М.: Госюиздат, 1977. – 92 с.
240. Криминалистика. Учебник для вузов / Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. / Под ред. Заслуженного деятеля

- науки Российской Федерации профессора Р.С. Белкина. – М.: НОРМА-ИНФРА-М. – 1999. – 990 с.
241. Криміналістика: Підручник для студ. вищ. юрид. заклад. освіти / Глібо В.М., Дудніков О.Л., Журавель В.А. та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
242. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений: Учебник для студ. Юрид. вузов и фак-тов. // Под ред. проф. В.Ю. Шепитько. – Х.: ООО «Одиссей», 2001. – 528 с.
243. Криминалистика: Учебник / Под ред. Р.С. Белкина. – М.: Юрид. лит., 1986. – 542 с.
244. Криминалистика: Учебник / отв. ред. Н.П. Яблоков, 2-е изд., перераб. доп. – М.: Юристъ, 2000. – 718 с.
245. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III // ВВР. – 2001. – № 25 – 26. – Ст. 131.
246. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341 – III. Закон України (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 365-366.
247. Кримінальний кодекс України (станом на 1 вересня 2005 року). – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярук Н.М., 2004. – 224 с.
248. Кримінально-процесуальний кодекс України. Закон України // ВВР. – 1993. – №22. – Ст. 230.
249. Кримінально-процесуальний кодекс. – Х.: ТОВ «Одиссей», 2004. – 272 с.
250. Круть О.В., Надгорний Г.М. До питання про так звану правову (судово-правову) експертизу // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно – правовой реформы: Сб. Научно – практических материалов. – Х.: Право. – 1998. – С. 30-33.
251. Крылов И.Ф. Очерки истории криминалистики и криминалистической экспертизы. – Л.: Ленингр. ун-т, 1975. – 188 с.
252. Крылов В.В., Полевой Н.С. Компьютеры в структуре средств криминалистической техники // Криминалистика / Под общ. ред. Н.П. Яблокова. – М.: Юристъ, 1996. – С.162-178.
253. Крылов В.В. Информационные компьютерные преступления. – М.: Городец, 1998. – 264 с.
254. Крылов В.В. Значение и особенности использования компьютеров для решения криминалистических задач // Криминалистика. / Под общ. ред. Яблокова Н.П. – М.: Юристъ, 1995. – С. 162-170.
255. Кузнецова С.П. Возможности использования специальных знаний по делам о нарушениях прав интеллектуальной собственности // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право. – 2003. – Вип.3. – С. 571 – 572.

256. Куркова Н.А. Вопросы назначения экспертиз по делам о контрафакции // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики.– Х.: Право. – 2004. – Вип. 4. – С. 607-611.
257. Курчаткин С.П. Компакт-диски CD, CDR. Отличительные признаки в проявлении эффектов оптической дифракции // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнёрство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.-Н-Новгород: МЮ РФ. – 2004. – С. 316-318.
258. Кучеров И.Д. Соотношение тождества и различия. – Минск: Наука и техника, 1968. – 198 с.
259. Кучеров И.Д. Основы теории дифференциации и её использование в криминалистической экспертизе: Автореф. дисс....докт. юрид. наук. – Л., 1973. – 38 с.
260. Ланцман Р.М. Некоторые стороны оценки вывода эксперта-криминалиста, использующего результаты работы электронно-вычислительных машин // Криминалистика на службе следствия. – Вильнюс. – 1967. – С. 65-66.
261. Ларичев В.Д., Трунцевский Ю.В. Защита авторского и смежных прав в аудиовизуальной сфере: Уголовно-правовой и криминалистический аспекты. – М.: Дело, 2004. – 352 с.
262. Лебедь И. В запорожской области теневик наладил производство контрольных марок и голограмм для компакт-дисков: Пресс-служба налоговой милиции. / Факты и комментарии от 15.04.2004.
263. Лейман И.И. Наука как социальный институт. – Л.: ЛГУ, 1972. – 70 с.
264. Леонов А.П. Применение банков данных для моделирования версий. М.: Юридическая литература, 1982. – 62 с.
265. Лисиченко В, К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. К.: РИО МВД УССР, 1987. – 38 с.
266. Лисиченко В.К. К вопросу о предмете и системе криминалистической экспертизы // Материалы 4-й расширенной конференции. – К.: Киевское отделение УНОСМИК. – 1959. – С. 328-331.
267. Лисиченко В.К. Криминалистическое исследование документов (правовые и методологические проблемы): Автореф. дис. ... докт. юрид. наук. – К.: Изд-во КГУ, 1974. – 38 с.
268. Лузгин И.М., Лившиц Е.М. Криминалистическая экспертиза. М.: ВШ МВД СССР, 1966. – Вып.1. – 68 с.
269. Лузгин И.М. Расследование как процесс познания. – М.: ВШ МВД СССР, 1969. – 178 с.
270. Лузгин И.М. К вопросу о теории криминалистического моделирования // Актуальные проблемы советской криминалистики. М.: ВШ МВД СССР. – 1980. – С. 51-55.

271. Лузгин И.М. Роль моделирования в расследовании преступления // Принцип справедливости при осуществлении правосудия по уголовным делам: Сб. науч. тр. – Калининград: Калинин. ун-т. – 1989. – С. 71-80.
272. Лузгин И.М. О концепции криминалистической техники в курсе криминалистики для ВУЗов МВД СССР // Тезисы для выступления на научно-методическом семинаре-совещании. – Л.: ВЮЗШ МВД СССР. – 1990. – С. 18-42.
273. Лукьянов И.Ф. Сущность категории «свойство». – М.: Мысль, 1982. – 142 с.
274. Ляпунов А.А., Шестопап Г.А. Об алгоритмическом описании процессов управления // Математическое просвещение. – М. – 1957. – №2.
275. Майлис Н.П. Криминалистическая трасология как теория и система методов решения задач в различных видах экспертиз. Автореф. ... докт. юрид. наук., – М.: Акад. МВД РФ, 1992. – 38 с.
276. Майлис Н.П. Проблемы современной криминалистической экспертизы следов зубов // Программирование и ситуалогические методики трасологических исследований: Сб. науч. тр. №37. – М.: ВНИИСЭ. – 1979. – С. 32-56.
277. Майлис Н.П. Интеграция знаний как закономерность формирования новых направлений в судебной экспертизе // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. конф. Москва. 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.1. – С.71-75.
278. Майлис Н.П. Судебно-трасологическая экспертиза / Учебно-методическое пособие для экспертов. М.: Академия управления МВД РФ, 2000. – С. 39-52.
279. Майлис Н.П. О роли методологической функции частных криминалистических теорий // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 72-77.
280. Макарян А.А. Интеграция достижений естественных и технических наук в криминалистике. – М.: Юридическая литература, 1994. – 124 с.
281. Марков А.А. Теория алгоритмов // Труды Математического института им. В.А. Стеклова АН СССР. – М.-Л., 1954. – Т. 42.
282. Мартемьянов В.С. Охрана прав исполнителей: Проблемы создания исполнительского права // Советское государство и право. – 1984. – № 6. – С. 67-70.
283. Маршалко Б.Г. Экспертные исследования моделей интеллектуальных процессов // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. Конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. –Т.1. – С. 195-214.
284. **Марфицин П.Г. Баранов А.М.** Типичные уголовно-процессуальные ошибки, допускаемые при рассмотрении и разрешении

- информации о преступлениях. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime-research.ru> – 22.11.2004 г.
285. Матвеев Ю.Г. Международная охрана авторских прав. – М.: Юридическая литература, 1987. – 222 с.
286. Матусевич М.И., Дусс М.Ф. Русско-французский словарь. – М.: Гос. ин-т «Советская энциклопедия» ОГИЗ РСФСР, 1936. – 510 с.
287. Матушкина Н.В. Криминалистическое моделирование преступной деятельности // Е.Ф. Буринский и соврем. Криминалистика: По матер. Всерос. Крим. Чтений, г. Ижевск, 18 июня 1999 г.: (Сб. ст.). – Ижевск: Детектив-информ. – 2000, – С. 176-184.
288. Махов В. Н. Сущность и понятие специальных познаний в советском уголовном процессе // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юр. лит. – 1986. – Вып. 44. – С. 53-78.
289. Международная конвенция об охране прав исполнителей, производителей фонограмм и вещательных организаций. Подписана в Риме 26 октября 1961 года // Бухгалтерия. – 2004. – Вып. 10. – С. 27 – 32.
290. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (1961 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://uma.in.ua/ua/legislature/international/> – 20. 05 2005 р.
291. Мелитополец открыл подпольный цех по производству подпольных дисков: данные ОГНИ / Общественно-политический еженедельник «Шанс» от 23.04.2004. – Мелитополь. – № 12.
292. Мельников В. Піратство як злочин у галузі авторського права та суміжних прав: погляд на проблему // Право України. – 2003. – № 4. – С.71-73.
293. Методичні рекомендації щодо попередження та розкриття посягань на права інтелектуальної власності. – К.: МВДУ, 2001. – 29 с.
294. Методологія здійснення досліджень і експертиз аудіовізуальних творів // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід.– К.: ІнЮре. – 2001. – Кн. 1. – С. 271-291.
295. Методология проведения исследований и экспертиз аудиовизуальных произведений // Материалы семинара по Интеллектуальной собственности для сотрудников МВД России. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1999. – 48 с.
296. Міжнародна охорона авторського права і суміжних прав / Міжнародне бюро ВОІВ. – WIPO / CNR / ABU. – 1993. – №2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wipo.int> – 25.11.2004 р.
297. Мильчин А.Э. Издательский словарь-справочник. – М.: Юристъ, 1998. – 472 с.
298. Мильчуцкая А.С. Использование специальных знаний при расследовании преступных посягательств на культурные ценности // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.– Х.: Право. – 2002. – Вип.2. – С. 142-147.

299. Минков А.М. Международная охрана интеллектуальной собственности. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
300. Мирский Д.Я. Ростов М.Н. Понятие объекта судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – Вып.44. – С. 21-33.
301. Мирский Д.Я., Сахарова Е.А. Основы систематизации признаков объектов экспертизы применительно к решаемым ею задачам // Вопросы теории судебной экспертизы и совершенствования деятельности судебно-экспертных учреждений / Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1988. – С. 76-99.
302. Мирский Д.Я. Некоторые теоретические вопросы классификации объектов судебной экспертизы, их свойств и признаков // Методология судебной экспертизы / Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1986. – С. 55-79.
303. Мирский Д.Я., Горинов Ю.А., Фефилятьев А.В. Предмет, объекты и задачи судебной фототехнической экспертизы // Вопросы теории судебной экспертизы: Сб. научн. тр. -М: ВНИИСЭ. – 1977. – №31 – С. 121-141.
304. Мирский Д.Я. Понятие и структура методики экспертного исследования. Обобщённая модель методического руководства по судебным экспертизам // Проблемы теории судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: МЮ СССР. – 1980. – № 44. – 137 с.
305. Митний кодекс України (прийнятий ВР України 11 лип. 2002 р.) / МЮ України . –К.: ІнЮре, 2002. – 401 с.
306. Митричев С.П. Предмет, метод и система советской криминалистики. – М.: Госюриздат, 1956. – 52 с.
307. Митричев В.С. Общие положения методики криминалистического идентификационного исследования материалов документов // Труды ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ. – 1974. – Вып.9. – С. 3-26.
308. Мудьюгин Г., Похис М. Судебно-медицинскую экспертизу – в стадию возбуждения уголовного дела // Соц. законность. – 1971. – №9. – С. 57-59.
309. Мусаев С. Г. Назначение и проведение судебной экспертизы на предварительном следствии // Вопросы судебной экспертизы: Сб. научн. тр. – Баку: Азерб. НИИСЭ. – 1967. – № 5. – С. 81-84.
310. Нагнойный Я.П. О возможности назначения судебной экспертизы до возбуждения уголовного дела // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: РИО МВД УССР. – 1967. – Вып.4.– С. 174-178.
311. Надгорный Г.М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1980. – Вып. 21. – С. 37-42.
312. Надгорный Г.М. Предмет судебно-экспертной отрасли знаний и предмет судебной экспертизы // Криминалистика и судебная экспертиза.– К.: РИО МВД УССР. – 1976. – Вып.13. – С. 37-42 .
313. Надгорный Г.М., Исакович Б.М. Заключение эксперта и его оценка в уголовном процессе: гносеологический аспект // Криминали-

- стика и судебная экспертиза: Межведомственный научно-методический сборник.– К.: МЮ Украины. – 2001. – Вып. 50. – С.16-24.
314. Надгорний Г.М., Ісакович Б.М., Сегай М.Я. Експерт і спеціаліст: проблема розмежування функцій // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 59-64.
315. Назаров В.А. Использование компьютерной техники при производстве экспертиз и составлении заключений // Эксп. практика. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1996. – Вып. 39. – С. 5-6.
316. Налоговая выявила несколько подпольных видео синдикатов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://liga.kiev.ua/> – 21.12.2004 г.
317. Нарушение авторских, смежных, изобретательских и патентных прав: Научно-практическое пособие / Аверкин А.Е., Близначев И.А., Власов А.А. и др. – М.: Книга-сервис, 2002. – 512 с.
318. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. Мельника М.І., Хавронюка М.І. – К.: КАННОН, АСК., 2002. – 1104 с.
319. Никифоров В. М. Экспертиза в советском уголовном процессе. – М.: Госюриздат, 1957. – 168 с.
320. Новак О.Э. Использование специальных познаний при выявлении и расследовании преступлений, связанных с незаконным оборотом подкцизных товаров: Дисс.... канд. юрид. наук. – Саратов: СЮИ МВД РФ., 2001. – 250 с.
321. Новоселова Н.И. О неидентификационных исследованиях в криминалистической экспертизе. – Минск: Бел. ИИСЭ, 1970. – 32 с
322. О внесении изменений в Закон Украины «Об авторском праве и смежных правах» від 23 грудня 1993 року в редакції Закону від 11.07.2001 року. Закон України. // ВВР. – 2001. – № 32. – Ст. 214.
323. О внесении изменений в Закон Украины «О судебной экспертизе». Закон Украины № 1992-IV от 9.09.04 // ВВРУ. – 2005. – №1. – С. 32-36.
324. О распространении экземпляров аудиовизуальных произведений, фонограмм, видеограмм, компьютерных программ, баз данных. Закон Украины от 26.04.2000 года, нов. редакция 10.07.2003. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://patent.km.ua/pages/и 153>. – 25.11.2004 г.
325. Об особенностях государственного регулирования деятельности субъектов хозяйствования, связанной с производством, экспортом, импортом дисков для лазерных систем считывания. Закон Украины от 17.01.2002. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://patent.km.ua/pages/и 164>. – 25.11.2004 г.

326. Об утверждении Правил розничной торговли экземплярами аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1209 от 4.11.1997 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://www.sdip.gov.ua/laws/28> – 25.11.2004 г.
327. Об утверждении положений по вопросам распространения экземпляров аудиовизуальных произведений и фонограмм. Постановление Кабинета Министров Украины № 1555 от 13.10.2000. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://rada.gov.ua/laws/pravo/new/cgi-bin/show> – 25.11.2004 г.
328. Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. / Под общей ред. Винберга А.И., Шляхова А.Р. – М.: ВНИИСЭ, 1978. – №28 – 92 с.
329. Овсянников И.П. Проблемы логики доказывания (от вероятности к достоверности в уголовном судопроизводстве): Моногр. – Саратов: СЮИ МВД России, 2000. – 132 с.
330. Овчинников И.Ф. Качество и свойство // Вопросы философии. – М. – 1960. – № 6. – С. 132-135.
331. Овчинников Н. Ф. Структурное единство и синтез научного знания // Вопросы философии. – М., 1969. – № 10. – С. 35-36.
332. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 15-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1984. – 816 с
333. Орлов Ю.К. Объект экспертного исследования // Труды ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ. – 1974. – Вып.8. – С. 39-61.
334. Орлов Ю.К. Заключение эксперта и его оценка по уголовным делам: Учебное пособие. – М.: Юристь, 1995. – 64 с.
335. Орлов Ю.К. Экспертиза в досудебных стадиях уголовного процесса // Правовые проблемы судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1976. – №22. – С. 129-172.
336. Орлов Ю.К. Классификация экспертных исследований по их задачам // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1985. – Вып.1. – С. 14-17.
337. Орлова В.Ф. Метод математического моделирования экспертных решений в судебном почерковедении // Методы исследования в криминалистике и судебной экспертизе. – М.: ВНИИСЭ. – 1974. – С.22 – 25.
338. Орлова В.Ф., Шляхов А.Р. Принципы классификации задач криминалистической экспертизы // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – С. 49, 54, 59, 62.;
339. Орлова В.Ф., Ширшкова Н.Ю. К проблеме решения интеграционных задач судебной экспертизы // Роль судебной экспертизы в социалистическом правовом государстве: Тезисы докл. науч.-практич. конф. – Минск. – 1989. – С. 42 – 47.

340. Основи інтелектуальної власності / Всесвітня організація інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «ІнЮре», 1999. – 578 с.
341. Основы расследования преступлений против нарушения авторских и смежных прав: научно-практическое издание / Под ред. Исаенко В.Н. – М.: Экзамен, 2002. – 256 с.
342. Оценка интеллектуальной собственности: Учеб. пособие / Смирнов С.А., Андреев Г.И., Витчинка В.В., Тихомиров В.А. / Под ред. С.А. Смирнова. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 352 с.
343. Палиашвили А.Я. Признаки подделки документа, изготовленного из другого документа, содержащего подлинную подпись // Теория и практика криминалистической экспертизы. – М.: Юридическая литература. – 1955. – С. 139-145.
344. Памятка о признаках подделки водительских документов, маркировочных данных легковых автомобилей и способах их выявления / Лютов В.П., Митричев Л.С., Нагайцев А.А. и др. – 2-е изд. – М.: ЭКЦ МВД России, 1994. – 52 с.
345. Перетятко М. Боротьба з піратством на Петрівці: бій з тінню // Інтелектуальна власність, 2005. – №3. – С. 71-72.
346. Перетятко М. Санкції США триватимуть? // Інтелектуальна власність, 2005. – №2. – С. 59-60.
347. Перлов И. Д. Правовая оценка эксперта и специалиста // Материалы научной конференции, посвященной проблемам криминалистической экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. –1968. – С. 197-215.
348. Петров С.М. Применение измерительных методов для идентификации гарнитуры шрифта // Современное состояние и перспективы развития новых направлений судебных экспертиз в России и за рубежом: материалы междунаро. науч. – практ. конф. –Калининград.: Янтарный сказ. – 2003. – С. 334-339.
349. Петрухин И.Л. Экспертиза как средство доказывания в советском уголовном процессе. – М.: Юр. лит., 1964. – 128 с.
350. Пименов Н.Ф. Физическое моделирование в производстве механических экспертиз // Моделирование при производстве трасологических экспертиз. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1961. – Вып. 49. – С. 34-47.
351. Пленум Верховного Суда СССР от 16 марта 1971 г. // Бюллетень Верховного Суда СССР. – 1971. – № 5.
352. Подголин Е.Е. Вопросы языка и речи в работе следователя // Проблемы повышения эффективности предварительного следствия: Тезисы научно-практической конференции. – Л.: СУ прокуратуры СССР. – 1976. – С. 69-72.
353. Подольский А.Е. Некоторые вопросы проведения экспертизы в стадии возбуждения уголовного дела // Вопросы осуществления правосудия по уголовным делам. – Калининград: Калин. ун-т. – 1982. – С. 93-97.

354. Попондопуло В.Ф. Абсолютные (монопольные) права предпринимателя // Правоведение. – 1994. – № 1. – С. 20-23.
355. Порубов Н.И. Научные основы допроса на предварительном следствии. – Минск: Выш. школа, 1978. – 274 с.
356. Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України №1756 від 27.12.2001 р. // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 251-260.
357. Постика И. В. Судебно-исследовательская фотография как отрасль специальных криминалистических знаний // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1969. – С. 205-211.
358. Постика И.В. О методах криминалистической экспертизы. // Применение научных методов при расследовании преступлений и изучении преступности: Материалы Всесоюзной научной конференции. – М.: ВНИИСЭ. – 1973. – Часть 1. – С. 66-69.
359. Потапов С.М. Принципы криминалистической идентификации // Советское государство и право. – 1940. – №1. – С. 66-80.
360. Потапов С.М. Введение в криминалистику. – М.: РИО ВЮА, 1946. – 25 с.
361. Поташник Д.П. Криминалистическое автороведение // Криминалистика / Под общ. ред. Н.П. Яблокова. – М.: Юристь, 1995. – С. 278-285.
362. Правила роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1997 року № 1209 // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком. – 2003. – № 3. – С. 294-299.
363. Правовая охрана интеллектуальной собственности: Учебное пособие. / Под ред. В.Н. Дементьева. – М.: НИЦПРИС, 1995. – 210 с.
364. Прахов Б.Г. Интеллектуальная собственность: словарь-справочник. – К.: Вища школа, 1999. – 256 с.
365. Преступления в сфере компьютерной информации: квалификация и доказывание: Учеб. пособие / Под ред. Ю.В. Гаврилина. – М.: ЮИ МВД РФ, 2003. – 98 с.
366. Приоритетное направление – борьба с контрафактом // Патенты и лицензии. – М. – 2004. – № 8. – С. 2-3.
367. Проблемы информатизации экспертиз и учётов // Криминалистика XXI век. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. – Т.2, разд. 4.
368. Про авторське право і суміжні права. Закон України // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 5-41.
369. Про авторське право та суміжні права. Закон України № 2627– III від 11.07.2001 року // ВВР. – 2001. – № 43. – Ст. 214.

370. Про архітектурну діяльність. Закон України від 20 травня 1999 року №687-XIV (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 64-76.
371. Про видавничу справу. Закон України від 5 червня 1997 року №318/97-ВР (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 57-60.
372. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України від 16.01.2003 року № 430– IV. Закон України. // ВВР. – 2003. – № 14. – Ст. 95.
373. Про внесення змін і доповнень до кримінального, кримінально-процесуального кодексів України та кодексу України про адміністративні правопорушення. Закон України // ВВР, 1994. – №19. – Ст. 111.
374. Про внесення змін та доповнень до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 N 53/5. Наказ Міністерства юстиції України. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 січня 2005 р. за N 61/10341. – [Электронный ресурс.]. – Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua>. – 21.12.2004.
375. Про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограмм // ВВР, 2000р., N 24, ст.183, 2001 р., N 4, ст. 12. та Закон України № 1098–IV від 10 липня 2003 року. – [Электронный ресурс.]. – Режим доступа: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 22.11.2004 р.
376. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. №1756 // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 250-251.
377. Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних справ. п. 15 постанови від 27 грудня 1985 р. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних та цивільних справах. – К.: Юрінком, 1995. – С. 222.
378. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні. Закон України від 16 листопада 1992 року №2782-XII (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 53-57.
379. Про затвердження «Порядку присвоєння і нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски, що імпортуються». Постанова № 623 Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 5. – С. 55-56.

380. Про затвердження Порядку здійснення відрахувань виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах. Наказ № 780/123/561 24.11.2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р.
381. Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з експорту, імпорту обладнання та дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 9/29 від 17.02.2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р.
382. Про встановлення вимог до жорсткої уніфікованої упаковки примірників дисків для лазерних систем зчитування, що передаються до депозитарію примірників дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 46 від 16.04.2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua> – 3.12.2004 р.
383. Про інформацію. Закон України від 2 жовтня 1992 року №2657-ХІІ (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 41-44.
384. Про інформаційні агентства. Закон України від 28 лютого 1995 року №74/95-ВР (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 45-53.
385. Про кінематографію. Закон України від 13 січня 1998 року №9/98-ВР (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 61-64.
386. Про ліцензування певних видів господарської діяльності. Закон України від 01.06.2000. №1775 – ІІІ // ВВР. – 2000. – №36. , ст.299
387. Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. № 3767-ХІІ. Закон України. // ВВР. – 1994. – N 10. – Ст.45
388. Про науково-технічну інформацію. Закон України від 25 червня 1993 року №3322-ХІІ (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 44-45.
389. Про невідкладні заходи щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту, та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування. Указ Президента України від 30 січня 2002 року №85/2002 // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 293-294.
390. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2136-ХІІ // ВВР. – 1992. – N 22. – Ст.304

391. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування. Закон України від 17 січня 2002 року №2953-III (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 78-87.
392. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Закон України від 31 травня 1995 року №189/95-ВР // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 136-137.
393. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм». Постанова № 517–IV від 6 лютого 2003 року Верховної Ради України. – [Електронний ресурс.]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р.
394. Пропозиція Рекомендації Ради Європи про засоби захисту авторського права і суміжних прав та боротьбу з піратством, особливо в цифровому середовищі // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 247-256.
395. Про рекламу. Закон України від 3 липня 1996 року №270/96-ВР (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 76-78.
396. Про розмір відрахувань виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах. Постанова № 992 Кабінету міністрів України від 27 червня 2003 року. – [Електронний ресурс.]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р.
397. Про розмір плати за послуги Депозитарію примірників дисків для лазерних систем зчитування. Наказ № 75 від 07.07.2003 року. – [Електронний ресурс.]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – 3.12.2004 р.
398. Про судову експертизу. Закон України 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. // ВВР. – 1994. – № 28. – Ст. 232.
399. Про телебачення і радіомовлення. Закон України від 21 грудня 1993 року №3759-XII (Витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 60-61.
400. Про участь України у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року. Постанова ВР України від 23 грудня 1993 року № 3794-XII)

- // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 101.
401. Протасевич А.А., Степаненко Д.А., Ишканов В.И. Моделирование в реконструкции расследуемого события: Очерки теории и практики следственной работы. – Иркутск: Изд-во ИГЭА, 1997. – 206 с.
402. Прохоров-Лукин Г.В., Кириченко И.А. Судебная экспертиза объектов интеллектуальной собственности в области фармацевтики // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. Матеріалів міжнарод. наук.-практ. конференції (м. Харків, 19-20 червня 2002 р.) – Х.: Право. – 2002. – Вып.2. – С. 569-572.
403. Прохоров-Лукин Г.В. Предмет судебной экспертизы и общие основания деления экспертных задач на категории // Криминалістика і судова експертиза. – К.: МЮ України. – 2001. – Вып.50. – С. 3-15.
404. Прохоров-Лукин Г.В. Теоретические и методологические основы судебно-экспертной ситуалогии: Автореф. дис..... канд. юрид. наук, – К., 1993. – 24 с.
405. Прохоров-Лукин Г.В., Звягинцев Ю.М.: Шелудченко В.А. Возможность криминалистического исследования лазерных компакт-дисков с целью установления общего источника их происхождения // Специальная техника и вооружение. – К. – 2001. – №9. – С. 9-14.
406. Прохоров-Лукин Г.В., Звягинцев Ю.М. Возможности криминалистического исследования лазерных компакт-дисков с целью установления общего источника их происхождения // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 302-305.
407. Пушкин В.И. Эвристика – наука о творческом мышлении – М.: Наука, 1967. – 48 с.
408. Пучкова Т.М. Формирование специальных экспертных познаний в свете современных тенденций развития научного знания // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР. Сб. научн. тр.– М.: ВНИИСЭ. – 1980. – №42. – С. 121-136.
409. Пучкова Т.М. Сущность и классификация задач в судебной экспертизе // Теоретические и практические вопросы судебной экспертизы: Сб.науч.тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1979. – Вып. 38. – С. 65-70.
410. Пушкин В.И. Эвристика – наука о творческом мышлении – М.: Наука, 1967. – 112 с.
411. Радченко А.В., Трушина Л.А., Пучков В.А. Схемы решения классификационных и идентификационных задач при исследовании трикотажных полотен и трикотажа: Метод. письмо для экспертов. –М.: РФЦСЭ, 1995. – 80 с.
412. Раевич С.И. Исключительные права. Л.: ЛГУ, 1926. – 186 с.
413. Райгородский Н.А. Изобретательское и авторское право в системе гражданского права // Правоведение. – 1958. – № 1. – С. 54-60.

414. Ракитов А.И. Анатомия научного знания. – М.: Наука, 1969. – 206с.
415. Расследование преступлений о нарушении авторских и смежных прав. Особенности / Завидов Б.Д., Исаенко В.Н., Лапин С.Ю., Миронова Е.А. / Под общ. ред. д.ю.н. Т.А. Боголюбовой. – М.: Приор, 2001. – 64 с.
416. Рахунов Р.Д. Теория и практика экспертизы в советском уголовном процессе. – М.: Госюриздат, 1953. – 264 с.
417. Резников Л.О. О роли знаков в процессе познания. // Вопросы философии. –1961. – №8. – С. 16-19.
418. Рекомендація щодо охорони й зберігання рухомих зображень (1980 р.) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер. – 2003. – № 3. – С. 195-207.
419. Рекомендація № R (88)2 Ради Європи про засоби боротьби з піратством у сфері авторського права і суміжних прав. Схвалена на засіданні комітету міністрів Ради Європи 18 січня 1988 року // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 237-244.
420. Рекомендація № R (95)1 Ради Європи про засоби боротьби проти звукового і аудіовізуального піратства // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 244-247.
421. Романов Н.С., Ефремян Э.Б. Некоторые аспекты решения ситуационных экспертных задач // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы: Сб. науч.-практ. Материалов (к 75-летию основания Харьк. НИИ судебных экспертиз им. Засл. Проф. Н.С. Бокариуса). – Х.: Право. – 1998. – С. 29-30.
422. Россинская Е.Р. Рентгеноструктурный анализ в криминалистике и судебной экспертизе. К.: КГУ, 1992. – 220 с.
423. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском и арбитражном процессе: практическое пособие. – М.: Право и закон, 1996. – 224 с.
424. Россинская Е.Р., Усов А.И. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. – М.: Право и закон, 2001. – 416 с.
425. Россинская Е.Р. Общеэкспертные методы исследования вещественных доказательств и проблемы их систематизации // 50 лет НИИ криминалистики. Сб. науч. тр. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1995. – С. 46-52.
426. Россинская Е.Р. Концептуальные основы теории неразрушающих методов исследования вещественных доказательств. Автореферат дисс....доктора юрид. наук. М.,1993. – 38 с.

427. Россинская Е.Р. Проблемы использования специальных познаний при раскрытии и расследовании преступлений в сфере компьютерной информации // Информатизация правоохран. систем: IX Междунар. Науч. Конф., г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр.-М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С. 427-432.
428. Россинская Е.Р. Использование специальных познаний в гражданском и арбитражном процессе. – М.: Наука, 2000. – 174 с.
429. Россинская Е.Р. Специальные познания и современные проблемы их использования в судопроизводстве // Журнал российского права. – 2001. – №5. – С. 7-10.
430. Россинская Е.Р. Проблемы компьютеризации судебной экспертизы // Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учебник. – М.: Юнити-Дана, 2001. – С. 583-593.
431. Россинская Е.Р. Оптимизация формы и содержания заключения эксперта на основе базового программного модуля «АТЭКС»: Методические рекомендации. – М.: ВНКЦ МВД СССР, 1990. – 72 с.
432. Ростов М.Н. О комплексных экспертных исследованиях и их организационно-процессуальных формах // Организационно-правовые проблемы судебной экспертизы: Сб. научн. тр. М.: ВНИИСЭ. – 1982. – С. 19-24.
433. Ростов М.Н. Некоторые аспекты обоснования объективной необходимости «эксперта-интегратора» // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1989. – С. 24-34.
434. Ростов М.Н., Тахо-Годи Х.-М. К вопросу о классификации объектов, задач, методов экспертного исследования // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – С. 68-72.
435. Ростовцев А.В. Правовые, организационные и методические вопросы использования ЭВМ при производстве судебных физических и химических экспертиз. Автореф. дисс...канд. юрид. наук. – М., 1995. – 32 с.
436. Рябова Н. И. Некоторые вопросы экспертизы // Вопросы теории и практики предварительного следствия в органах внутренних дел. – Саратов: СЮИ. – 1973. – С. 134-139.
437. Савицкий В.М. Надо ли реформировать стадию возбуждения уголовного дела? // Сов. гос. и право. – 1974. – №8. – С. 8.-11.
438. Садовский И.И., Тыричев И.А. Вопросы теории и практики судебных доказательств // Социалистическая законность. – 1963. – №13. – С. 11-14.
439. Самойлов Г.А. Основы криминалистического учения о навыках. – М.: НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1968. – 120 с.
440. Самусь В.Р., Ягодін О.П. Трасологічне дослідження упаковки лікєро-горільчаних виробів: Методичний посібник. – К.: МЮ України, 2002. – 72 с.

441. Салтевский М.В., Щербаковский М.Г., Губанов В.А. Осмотр компьютерных средств на месте происшествия: Методические рекомендации. – Х.: Академия правовых наук Украины, НИИ изучения проблем преступности, 1999. – 12 с.
442. Сатуев Р.С., Шраев Д.А., Яськова Н.Ю. Экономическая преступность в финансово-кредитной системе. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2000. – 312 с.
443. Сатуев Р.С. Сновидение: криминалистический фантом или нетрадиционное средство получения значимой для выявления и расследования преступлений информации // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 239-245.
444. Сборник Европейских директив и регламентаций по интеллектуальной собственности (авторское право и смежные права): Официальный Бюллетень Европейского Сообщества № L 346/61. – С. 3-15.
445. Сегай М.Я. Методология судебной идентификации. – К.: РИО МВД УССР, 1970. – 256 с.
446. Сегай М.Я., Стринжа В.К. Типология экспертных задач: методологические аспекты // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1988. – Вып. 37. – С. 9-18.
447. Сегай М.Я., Стринжа В.К. Предмет судебной экспертизы материальных следов преступления // Криминалистика и судебная экспертиза: Респ. межвед. науч.-метод. сб. – К.: Лыбидь. – 1991. – Вып. 43. – С. 32-42.
448. Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (Проблемы методологии) – К.: ІнЮре, 1997. – 174с.
449. Сегай М.Я. Криминалистика и судебная экспертология: разграничение функций // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 48-61.
450. Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий. – М.: Юр. лит., 1982. – 152 с.
451. Селиванов Н.А. Вещественные доказательства . – М.: Юр. лит., 1971. – 218 с.
452. Селиванов Н. А. Привлечение специалистов к расследованию. М.: Юр. лит., 1973. – 199 с.
453. Селиванов Н.А. Спорные вопросы судебной экспертизы // Соц. законность. – 1979. – №5. – С. 61-68.
454. Селиванов А.О. Проблеми запровадження в судовому процесі правової експертизи як умови досягнення об'єктивного та обгрунтова-

- ного судового рішення // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право. – 2002. – Вип. 2. – С. 167-170.
455. Селіванов А.О. Проблема запровадження в судовий процес правової експертизи // Право України. – 2002. – №8. – С. 32 -34.
456. Селіванов А.О. Судова правова експертиза-шлях до істини в правосудді // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – №4. – С. 13.-20.
457. Семикаленова А.И. Актуальные вопросы установления признаков контрафактности информационно-программной продукции. – М: ГУ ЭКЦ МВД России. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://jurfak.spb.ru/conference.htm> – 20.10.2004.
458. Семикаленова А.И. Некоторые правовые вопросы, решаемые при установлении контрафактности информационно-программных продуктов // Криминалистика. XXI век: Материалы науч.-практ. Конф., г. Москва, 26-28 февр. 2001 г. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России. – 2001. –Т.1. – С. 238-242.
459. Сергеев А.П. Авторское право в России. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1994. – 420 с.
460. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Издание 2-е, переработанное и дополненное. М.: Проспект, 2000. – 395 с.
461. Сердюк Т.Г., Сельчанинов В.А. Теория «идеальных типов» М. Вебера и ее отношение к проблеме типического в социальной истории // Актуальные проблемы социологии, психологии и социальной работы. – Барнаул: АГУ. – 1999. – Вып. 7. – С. 37-61.
462. Сердюк Т.Г. Об определении категории «типическое» в исторических исследованиях // Известия АГУ. – 1999. – №4. – С. 138 – 144.
463. Серебровский В.И. Вопросы советского авторского права. – М.: Госюриздат, 1956. – 138с.
464. СІД-код. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.licensing.philips.com/includes> – 24.11.2004 р.
465. Словарь основных терминов судебных экспертиз. – М: ВНИИСЭ, 1980. – 92 с.
466. Словарь иностранных слов. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1939. – 708 с.
467. Словарь основных терминов судебно-технической экспертизы документов. – М.: ВНИИСЭ, 1985, – 67 с.
468. Словарь основных терминов криминалистических экспертиз материалов, веществ и изделий / Отв. Ред. Л.Д. Беляева. – М.: ВНИИСЭ, 1987. – 192 с.
469. Словник іншомовних слів. / За ред. О.С. Мельничука. – К.: Радянська енциклопедія, 1975. – 775 с.
470. Словарь специальных терминов криминалистической экспертизы спиртосодержащих жидкостей / А.Д. Джафаров, Л.Л. Кобулашвили, Т.Ф. Моисеева, Т.М. Пучкова. – М.: РФЦСЭ, 1995. – 32 с.

471. Словарь основных терминов взрывотехнической экспертизы / А.А. Прозоров, А.Д. Стецкевич, В.В. Мартынов и др. – М.: ЭКЦ МВД России, 1998. – 72 с.
472. Снетков В.А. Криминалистическая диагностика: спорные вопросы // Вопросы криминалистики и эксп.-крим. пробл.: Сб. науч. тр. – М.: ЭКЦ МВД России. – 1997. – С. 3-29.
473. Снетков В.А. Основы деятельности специалиста экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел: Учеб. пособие. – М.: ЭКЦ МВД России, 2001. – 72 с.
474. Снетков В.А. Проблемы криминалистической диагностики // Труды ВНИИ МВД СССР. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1972. – № 23. – С. 103-106.
475. Снетков В.А. Криминалистическая диагностика // Диагностика при производстве криминалистических экспертиз: Сб. науч. тр. – М.: ВНИИ МВД СССР. – 1984. – С. 3-12.
476. Советский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1982. – 1600 с.
477. Соколовский З.М. Понятие специальных знаний // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Вища школа. – 1969. – Вып. 6. – С. 199-205.
478. Соколовский З. М. Проблемы использования в уголовном судопроизводстве специальных знаний при установлении причинной связи явлений. Автореф. дис. д. ю. н. Х., 1968. – 38 с.
479. Соколовский З.М. Экспертное исследование причинной связи по уголовным делам. – К.: РИО МВД УССР, 1970. – 48 с.
480. Соловьёв А.Б. Доказывание в досудебных стадиях уголовного процесса. – М.: Юрлитинформ, 2003. – 160 с.
481. Сорокотягин И.Н. Применение специальных познаний с целью разрешения сложных следственных ситуаций // Применении экспертизы и других форм специальных познаний в советском судопроизводстве: Межвуз. сб. науч. трудов. – Свердловск. – 1984. – С. 3-22.
482. Сорокотягин И. Н. Криминалистические проблемы использования специальных познаний в расследовании преступлений: Автореф. дис.... докт. юрид. наук. – Екатеринбург, 1992. – 52 с.
483. Спирин Г.М., Злотя В.П. Современное аудиовизуальное пиратство и организация борьбы с ним. – М.: Приор, 2000. – 226 с.
484. Спирин Г.М., Иващенко И.В. Методические рекомендации по выявлению и раскрытию преступлений, нарушающих авторские и смежные права / Совершенствование борьбы с преступностью в сфере экономики: Сборник аналитических и методических материалов. – М.: Приор, 2002. – 62 с.
485. Спирин Г.М.: Злотя В.П. Административные меры в борьбе с аудиовизуальным пиратством. – М.: Приор, 2000. – 52 с.
486. Статкус В.Ф. Криминалистика – наука о средствах, приёмах и рекомендациях по раскрытию, расследованию и предупреждению пре-

- ступлений // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 44-48.
487. Степанов В. В. Предварительная проверка первичных материалов. – Саратов: СЮИ, 1972. – 25 с.
488. Степанова О.А. Передача исключительных прав по авторскому договору // Вестник Московского университета. – Серия II. Право. – 1997. – №6. – С. 21-37.
489. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі. Навчально-довідковий посібник / Шепітько В.Ю., Цимбал М.Л., Сімакова-Єфремян Е.Б., Шерстюк В.М. та ін. – Х.: ТОВ «Одіс-сей», 2004. – 448 с.
490. Сутулов Д.М. Авторское право: издательские договоры, авторский гонорар. – М.: Юридическая литература, 1974. – 272 с.
491. Степанов В, В. Предварительная проверка первичных материалов о преступлениях. – Саратов: СЮИ, 1972. – 138 с.
492. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса, – М.: Академия наук, 1958. – 703 с.
493. Стринжа В.К., Надгорный Г.М., Сегай М.Я. Вопросы процессуальной регламентации судебной экспертизы // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: КНИИСЭ. – 1995. – Вып.. 47. – С. 22-35.
494. Танасевич В.Г., Григорьев Г.А. Об эффективности использования специальных познаний // Следственная практика. – М. –1980. – Вып. 128. – С. 8-19.
495. Теория доказательств в советском уголовном процессе / Под ред. Н.В. Жогина. Изд. 2-е испр. и допол. – М.: Юрид. лит., 1973. – 702 с.
496. Терзиев Н.В. Идентификация и определение родовой (групповой) принадлежности: Лекции по криминалистике. – М.: ВЮЗИ. – 1961. – 38 с.
497. Типовые модели и алгоритмы криминалистического исследования / Под ред. В.Я.Колдина. М.: Юридическая литература, 1989. – 146 с.
498. Тихонов В.Е. Исходные следственные ситуации и выбор времени назначения экспертизы // Следственная ситуация: Сб. науч. тр. ВШ МВД СССР. – М.: ВШ МВД СССР. – 1985. – С. 42-46.
499. Тихонов Е.Н. Проблемы совершенствования системы криминалистических экспертиз, специализации и подготовки экспертных кадров // Общетеоретические, правовые и организационные проблемы судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1987. – С. 101-107.
500. Толстухина Т.В. Математические методы в криминалистической экспертизе. – Тула: ТулГУ, 1997. – 216 с.
501. Толстухина Т.В. Теоретические основы и методы диагностического исследования механизмов в производстве трасологических и судебно-баллистических экспертиз. – М.: ВНИИСЭ, 1984. –130 с.

502. Толстухина Т.В. Современные тенденции развития судебной экспертизы на основе информационных технологий. Дисс.... докт. юр. наук. – М., 1999. – 38 с.
503. Толстолицкий В.Ю. Поисковые алгоритмы экспертной деятельности в работах Е.Ф. Буринского // Е.Ф. Буринский и соврем. криминалистика: По материалам Всерос. крим. чтений, г. Ижевск, 18 июня 1999 г.: (Сб. ст.) . – Ижевск: Детектив-информ. – 2000. – С. 51-63.
504. Торвальд Ю. Век криминалистики. – М.: Прогресс, 1991. – 334 с.
505. Трегубов С.Н. Основы уголовной техники: Практическое руководство. – Петроград, 1915. – 315 с.
506. Трунцевский Ю.В. Видеопиратство: уголовная ответственность, раскрытие и расследование преступлений. – М.: Дело, 2002. – 246 с.
507. Трунцевский Ю.В. Квалификация преступлений, связанных с пиратством. – 14.08.2000. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.infointel.ru>. – 20.11.04.
508. Угода про партнерство та співробітництво між європейськими співтовариствами і Україною. Закон України № 237/94-ВР // Авторське право і суміжні права: Європейський досвід. Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – К.: ІнЮре, 2001. – С. 8.
509. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (2002 р.) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – № 3. – С. 207-214.
510. Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS, витяг) // БЗіЮП України. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – № 3. – С. 159-161.
511. Уголовно – процессуальный кодекс республики Казахстан от 13.12.1997 № 206-1. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pavlodar.com/zakon/nzak_right.htm – 25.01.2005 г.
512. Уголовно-процессуальный кодекс республики Беларусь от 16 июля 1999 г. № 295-3 / Под ред. Р.М. Асланова, А.И.Бойцова. – Минск: Юридический центр Пресс, 2001. – 602 с.
513. Узагальнення судової практики в справах, пов'язаних з правом інтелектуальної власності, розглянутих в господарських судах Харківської, Сумської і Полтавської області від 26.05. 2005 р.
514. Указ Президента України «Про захист документів і товарів голографічними захисними елементами» від 15.11.2000 року № 1239. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: // <http://minfin.gov.ua> Офіційний сайт Міністерства фінансів України 3.02.2005 р.
515. Украинцев Б.С. Самоуправляемые системы и причинность. – М.: Наука, 1972. – 126 с.
516. Устинов А.И., Сонис М.А. О стандартизации методик в судебной экспертизе // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1989. – С. 91-96.

517. Филиппов Л. Г. Возможности повышения эффективности судебных экспертиз в расследовании преступлений // Труды ВШ МВД СССР. Вып. 3. – М.: ВШ МВД СССР. – 1972. – С. 152-159.
518. Философский словарь. М.: Политиздат, 1991. – 560 с.
519. Философский энциклопедический Словарь. М.: Советская энциклопедия, 1997. – 815 с.
520. Философский энциклопедический словарь. – 2-е изд. / Под ред. С.С. Аверинцева и др. – М.: Большая российская энциклопедия, 1993. – 863 с.
521. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. – 600 с.
522. Философский словарь / Под ред. М.М. Розенталя и П.Ф. Юдина. – М.: Издательство политической литературы, 1963. – 544 с.
523. Фирсов Е.П. Правовые основания и формы использования специальных познаний в расследовании преступлений // Крим. экспертиза: Трасол. и суд.-балл. исслед.: Межвуз. сб. науч. ст. – Саратов: СЮИ МВД России. – 1997, – С. 8-10.
524. Францифоров Ю., Николайченко В., Громов Н. Производство экспертизы до возбуждения уголовного дела: [К обсуждению проекта УПК России] // Российская юстиция. – 1999. – № 3. – С. 27-31.
525. Фрідман І.Я., Откідач Г.М. Використання знань фахівців у кримінальному процесі // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. –Х.: Право. – 2001. – С. 119-124.
526. Хазиев Ш.Н. Криминалистическое моделирование неизвестного преступника по его следам. Дисс. ... канд. юр. наук – М., 1983. – 211 с.
527. Хазиев Ш.Н. Технично-криминалистические методы установления признаков неизвестного преступника по его следам. – М.: ВНИИСЭ, 1986. – С. 15-20.
528. Хаметов Р.А. Экспертизы по делам о нарушении авторских и смежных прав // Интеллектуальная собственность: Авторское право. – 1997. – №7/8. – М. – С. 46-56.
529. Харламова И.Ю. Математическое моделирование в экспертно-криминалистической практике // Проблемы использования автоматизир. систем в эксп.-крим. практике: Материалы науч.-практ. конф. – Саратов: СЮИ МВД России. – 2000. – С. 102-103.
530. Химичева Г.П. Рассмотрение милицией заявлений и сообщений о преступлении: Монография – М.: ЮИ МВД РФ, 1997. – 137 с.
531. Холодный Ю.И. Опрос с использованием полиграфа и судебно-психофизиологическая экспертиза // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 422-426.

532. Хрусталеv В.Н., Питрюк В.А. Потребность практики – обновление классификации криминалистических экспертиз // Рос. следователь. – 2001. – №4. – С. 9-13.
533. Цибенко Л. Розповсюдження контрафактної продукції – глобальна проблема сьогодення // Інтелектуальна власність. – 2004. – № 8. – С. 20-27.
534. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV // ВВР. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
535. Цивільний кодекс України. (Витяг: Кн. IV: Гл. 36, 37) // БзіОПУ. – К.: Юрінком. – 2003. – №5. – С. 150-157.
536. Цимакуридзе Г.А. Процессуальные и методические вопросы криминалистической экспертизы в Грузинской ССР. – Тбилиси: Собчота Сакартвело, 1965. – Кн. 1. – 202 с.
537. Цымбал М.Л. Новые разработки актуальных вопросов судебной экспертизы // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнёрство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.-Нижний Новгород. – 2004. – С. 37-39.
538. Цыпкин Я.З. Основы информационной теории идентификации. – М.: Наука, 1984. – 328 с.
539. Чепиков М.Г. Интеграция науки. – М.: Наука, 1981. – 126 с.
540. Черткова Т.С. Техническая экспертиза документов // Возможности производства судебной экспертизы в государственных судебно-экспертных учреждениях Минюста России. – М.: Антидор. – 2004. – С. 55-64.
541. Шапиро Л. Г. Использование специальных познаний при расследовании преступных уклонений от уплаты налогов. Дис. канд. юрид. наук. – Саратов, 1999. – 212 с.
542. Шаркова Т.Ф. Использование специальных знаний в стадии возбуждения уголовного дела // Криминалистика и судебная экспертиза. – К.: Ред-изд отд. МВД УССР. – 1973. – Вып. 10. – С. 226 – 230.
543. Шевченко Б.И. Научные основы современной трасеологии. – М.: МЮИ, 1947. – 53 с.
544. Шевчук В.М. Судебные экспертизы при расследовании контрабанды: проблемы теории и практики // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. – Х.: Право. – 2002. – Вип.2. – С. 123-128.
545. Шейфер С.А. Следственные действия: система и процессуальная форма. – М.: Приор, 2001. – 236 с.
546. Шепитько В.Ю. Криминалистика: Курс лекций. – Х.: Одиссей, 2003. – 352 с.
547. Шепитько В.Ю. Справочник следователя. – К.: Издательский дом «Ин-Юре», 2001. – 216 с.

548. Шепітько В.Ю. Криміналістика: Енциклопедичний словник (українсько-російський та російсько-український) / За ред. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2001. – 560 с.
549. Шепітько В.Ю., Цымбал М.Л. Развитие судебно-экспертной деятельности в Украине: проблемы и перспективы // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право. – 2002. – Вип. 2. – С.18-20.
550. Шепітько В.Ю. Предмет и природа криминалистики: научные достижения и тенденции // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ. – 2002. – С. 200-203.
551. Шепітько В.Ю. Тенденції і перспективи розвитку криміналістики (концептуальність підходів і дискусійність поглядів) // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: Гриф. – 2003. – С.5-8.
552. Шепітько В.Ю. Криміналістика: словник термінів. – К.: ІнЮре, 2004. – 264 с.
553. Шерстюк В.Н. Классификация судебных экспертиз // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. –Х.: Право. – 2002. – Вип. 2. – С.88-94.
554. Шерстюк В.М., Попова Н.А. Взаємодія слідчого і експерта. Питання організації, тактики, нормативно-правового регулювання // Экспертное обеспечение правосудия на современном этапе судебно-правовой реформы: Матеріали науково-практичної конференції. – Сімферополь.: Тавріда. – 2000. – С. 117-123.
555. Шиканов В. И. Актуальные вопросы уголовного судопроизводства и криминалистики в условиях современного научно-технического прогресса. – Иркутск: ИГУ, 1979. – 42 с.
556. Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: Организация и проведение. – М.: Юридическая литература, 1979. – 166 с.
557. Шляхов А.Р. Понятие методик, методов судебных экспертиз: Методические рекомендации. – М.: ВНИИСЭ. 1979. – 20 с.
558. Шляхов А.Р. Определение методик и методов судебных экспертиз с позиций внедрения научных разработок: Рекомендации в экспертную практику // Материалы к ученому совету ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – 20 с.
559. Шляхов А.Р. Предмет и система криминалистической экспертизы // Труды ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ. – 1971. – Вип. 3. – С. 11-18.
560. Шляхов А.Р. О предмете судебной экспертизы // Некоторые вопросы теории судебной экспертизы / Тезисы научных сообщений на 7-ом теоретическом семинаре – криминалистических чтениях 26 июня 1975 года. – М.: ЦНИИСЭ – 1975. – С. 3-8.

561. Шляхов А.Р. О свойствах объектов и их отображениях, изучаемых в судебной экспертизе // Новые разработки и дискуссионные проблемы теории и практики судебной экспертизы. М.: ВНИИСЭ. – 1983. – Вып.5. – С. 10-23.
562. Шляхов А.Р. О свойствах объектов и их отображениях, изучаемых судебными экспертами // Актуальные проблемы теории судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1984. – С. 33-48.
563. Шляхов А.Р. Классификация судебной экспертизы // Общее учение о методах судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – Вып. 28. – С. 3-53.
564. Шляхов А.Р. О классификации методов судебной экспертизы // Реф. науч. сообщ. на теоретическом семинаре – криминалистических чтениях 30 июня 1977 г. – М.: ВНИИСЭ. – 1977. – Вып. 18. – С. 3-11.
565. Шляхов А.Р. Процессуальные и организационные основы криминалистической экспертизы: Методическое пособие. – М.: ВНИИСЭ, 1972. – 118 с.
566. Шляхов А.Р. Классификация судебных экспертиз: Учебное пособие. – Волгоград: НИ и РИО ВСШ МВД СССР, 1980. – 78 с.
567. Шляхов А.Р. Общие положения методики криминалистической экспертизы. – М.: МЮ РСФСР, 1961. – 119 с.
568. Шляхов А.Р., Воронков Ю.М. Современное состояние и основные направления развития научных исследований в области применения математических методов и ЭВМ для решения задач судебной экспертизы // Проблемы автоматизации, создание ИПС и применения математических методов в судебной экспертизе. – М.: ВНИИСЭ. – 1987. – С. 3-5.
569. Штофф В.Л. Моделирование и философия. – М.: Наука, 1966. – 301 с.
570. Шлепов Ю.А., Пименов Н.Ф. Использование методов моделирования в процессе криминалистической реконструкции // Моделирование при производстве трасологических экспертиз. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ, 1961. – Вып. 49. – С. 101-111.
571. Щерба Л.В., Матусевич М.И. Русско-французский словарь. – М.: Госуд. изд-во иностранных и национальных словарей, 1950. – С. 478.
572. Щербаковський М.Г., Золотухін І.І. Використання спеціальних знань на стадії порушення кримінальної справи // Вісник Університету внутрішніх справ. – Х.: УВС. – 1997. – Вип.2. – С. 38-45.
573. Щербаковский М.Г. Сущность следов преступлений, совершенных с использованием компьютерных средств // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2003. – Вип. 3. – С. 320-326.
574. Щербаковский М.Г. Судебная экспертиза как средство проверки доказательств // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики. – Х.: Право. – 2003. – Вип. 2. – С. 614-618.

575. Щербаковский М.Г. Формы применения специальных знаний при исследовании компьютерных средств на месте проведения следственных действий // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 260-267.
576. Щербаковский М.Г. Принципы создания судебно-экспертных технологий // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. –Х.: ГРИФ. – 2003. – С. 276-279.
577. Щодо використання комп'ютерних програм. Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 22.03.2002 р. №4-451-534/1663 (Витяг) // БзіЮПУ. – К.: Юрінком. – 2003. – №5. – С. 391-392.
578. Щодо підприємницької діяльності з примірниками комп'ютерних програм та аудіовізуальними творами. Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 21.12.2001 р. №2-222/7529 // БзіЮПУ. – К.: Юрінком. – 2003. – №5. – С. 390-391.
579. Эджубов Л.Г. Теоретические аспекты применения математических методов и ЭВМ в судебной экспертизе // Основы судебной экспертизы: Общая теория. М.: Академия МВД РФ. – 1997. – Ч. 1. – С. 329-335.
580. Эджубов Л.Г. Дерматоглифика и дактилоскопия – проблемы интеграции и методологии // Информатизация правоохран. систем: IX Междунар. науч. конф. г. Москва, 7-8 июня 2000 г.: Сб. тр. – М.: Акад. Упр. МВД России. – 2000. – С. 411-415.
581. Эджубов Л.Г. Достижения и просчёты использования математических методов и ЭВМ в судебной экспертизе // Проблемы совершенствования судебных экспертиз: Сб. тр. ВНИИСЭ. – М. – 1994. – С. 27-52.
582. Эйдиван А. А. Критерии и формы использования специальных познаний при криминалистическом исследовании в целях получения судебных доказательств: Сб. тр. // Вопросы криминалистики. – М.: Госюиздат. – 1962. – № 6-7. – С. 38-44.
583. Эйсман А.А. Заключение эксперта. – М.: Юридическая литература, 1967. – 152 с.
584. Эйсман А.А., Эджубов Л.Г. Информационное обеспечение и автоматизация судебной экспертизы // Вопросы судебной экспертизы. Сб. науч. тр. – М.: ВНИИСЭ. – 1980. – № 43. – С. 43-58.
585. Эйсман А. А. Критерии и формы использования специальных познаний при криминалистическом исследовании в целях получения судебных доказательств // Вопросы криминалистики. – М.: Госюриздат. – 1962. – № 6-7. – С. 33-45.

586. Эйсман А.А. Структура и язык описания предмета доказывания // Вопросы борьбы с преступностью. М.: Юридическая литература. – 1973. – Вып. 19. – С. 88-109.
587. Эйсман А.А. Вопросы структуры и языка уголовно-процессуального закона // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юридическая литература. – 1972. – Вып. №15. – С. 71-99.
588. Эйсман А.А. Структура и язык описания условий уголовной ответственности // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юридическая литература. – 1973. – №18. – С. 75-104.
589. Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999. – 551 с.
590. Экспертизи в судовій практиці: Навч. Посібник / Гончаренко В.І., Бергер В.Є., Булига Л.П. та ін. – К.: Либідь, 1993. – 197 с.
591. Экспертизи в судовій практиці. / За заг. ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 388 с.
592. Экспертная криминалистическая идентификация: Метод. пособ. для экспертов, следователей и судей: В 2 т. / РФЦСЭ. – М., 1996. – Т.2: Специальные методы и частные методики экспертной криминалистической идентификации. / Пучков В.А., Пучкова Т.М., Викарук А.Я. и др. – 262 с.
593. Юридический энциклопедический словарь / Под общ. ред. В.Е. Крутских. 3-е изд., доп. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 450 с.
594. Юнацький О.В., Нейфельд П.К. Використання спеціальних знань при збиранні та направленні на дослідження носіїв інформації персональних комп'ютерів. – Запорожье: Центр Информационной Безопасности. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://www.bezpeka.com> – 29.12.04.
595. Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования (некоторые теоретические положения). М.: Юридическая литература, 1985. – 120 с.
596. Яблоков Н.П. Обстановка совершения преступления как элемент его криминалистической характеристики // Криминалистическая характеристика преступлений. М.: Юридическая литература, 1985. – С. 29-41.
597. Яблоков Н.П. Криминалистическая фотография, киносъемка, видео – и звукозапись // Криминалистика. – М.: Юристъ, 1996. – С. 201-208.
598. Яблоков Н.П. Криминалистика. (Краткие учебные курсы юридических наук). – М.: Норма, 2000. – 384 с.
599. Яблокова З.С. О технической подделке текстов и подписей: Информационное сообщение по экспертной практике. – М.: ВНИИСЭ, 1972. – Вып. №5-II-II. – 32 с.
600. Якубович Н. А. Теоретические основы предварительного следствия. – М.: Госюриздат, 1971. – 140 с.

601. Ярослав Ю.Ю. Про шляхи формалізації операційних блоків методик судово-експертного дослідження // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2001. – С. 140-147.
602. International Federation of the Phonographic Industry – IFPI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.IFPI.com](http://www.IFPI.com) – 5.05.2005 р.
603. MIREX recordable compact-disc. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.mirex.ru](http://www.mirex.ru). – 1.12.2004.

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Анкета

Шановний колего! Просимо висловити свої думки при заповненні даної анкети. Ваші об'єктивні відповіді та пропозиції допоможуть розробити методику дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

До більшості запитань анкети запропоновано перелік можливих відповідей. Вам необхідно поставити позначки перед тими відповідями, які відображують Вашу думку. На окремі запитання можна дати відповідь своїми словами.

1. Чи необхідно експерту, що проводить дослідження примірників аудіовізуальної продукції, мати вищу освіту у галузі інтелектуальної власності?

Так

Ні

2. Експерт, на Ваш погляд, при дослідженні примірників аудіовізуальної продукції повинен вирішувати питання:

Тільки технічні

Технічні й правові (наприклад, „Чи є продукція контрафактною?“)

Міжгалузеві (наприклад, стосовно відомостей про правовласника твору та/або ознак, характерних для контрафактної продукції)

Інші (які?-----)

-----)

3. Яку методичну допомогу Ви надаєте співробітникам правозастосовних органів?

Лекції

Пам'ятки з призначення експертизи об'єктів інтелектуальної власності

Іншу

4. Чи надавали Ви консультації співробітникам правоохоронних органів до порушення кримінальної справи?

Так

Ні

Іноді

5. Яким чином Ви надавали консультації?

У режимі телефонної розмови

Особисто

6. Чи є потреба у проведенні судової експертизи до порушення кримінальної справи?

Так

Ні

7. Чи виникають у Вас сумніви у віднесенні аудіовізуальної продукції до контрафактної при її первинному огляді?

Так

Ні

Іноді

8. Які, на Ваш погляд, є труднощі при проведенні експертиз контрафактної аудіовізуальної продукції?

Новизна проблеми

Відсутність методики судово-експертного дослідження об'єктів авторського і суміжних прав

Відсутність відомостей про технологію виготовлення контрафактної аудіовізуальної продукції

Інші (які? _____)

9. Чи необхідні для порівняльного дослідження зразки ліцензійної продукції?

Так

Ні

Іноді

10. Чи звертаєтесь Ви до відомостей, що є в літературі та мережі Internet, при провадженні судово-експертних досліджень контрафактної аудіовізуальної продукції?

Так

Ні

Іноді

11. Які, на Ваш погляд, основні помилки надання матеріалів до експертної установи?

Надання на дослідження зразків продукції з творами, стосовно яких немає заяви правовласника про порушення прав на твір

Відсутність ліцензійного договору, прокатного посвідчення тощо

Інші причини _____

12. Як, на Ваш погляд, підвищити якість судово-експертних досліджень контрафактної аудіовізуальної продукції?

Створити алгоритмізовану методику судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції

Доручати проведення цього роду досліджень експертам, що мають вищу освіту у галузі інтелектуальної власності

Доручати проведення цього роду досліджень експертам, що пройшли спеціальну підготовку з дослідження об'єктів авторського та/або суміжних прав

Забезпечити експертів сучасною комп'ютерною технікою та іншим обладнанням, що є необхідним для цього роду досліджень

Організувати курси підготовки експертів з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції

Інші _____

13. Чи є у Вас можливість при провадженні експертизи провести порівняння наданих на дослідження примірників аудіовізуальних творів з аналогічними зразками ліцензійної продукції?

- Так
- Ні
- Іноді

14. Чи маєте Ви докладні відомості про технологію виробництва аудіовізуальної продукції?

- Так
- Ні
- Маю деякі відомості

15. Чи маєте Ви намір отримати відомості про технологію виробництва аудіовізуальної продукції?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

16. Чи виникають у Вас певні труднощі при дослідженні інформації, що зберігається в електронних обчислювальних машинах?

- Так
- Ні
- Іноді

17. Чи проводите Ви дослідження кожного з наданих аудіовізуальних творів?

- Так
- Ні

18. Чи виникають у Вас певні труднощі при дослідженні даної категорії об'єктів?

- Так
- Ні

Іноді

19. Які матеріали (крім примірників аудіовізуальної продукції), на Ваш погляд, необхідно надсилати до експертної установи?

Документи, що підтверджують наявність авторських та/або суміжних прав на твір

Зразки відповідної ліцензійної продукції

Комп'ютерну техніку, за допомогою якої проводилося тиражування твору

Комп'ютерну техніку, за допомогою якої проводилося поліграфічне оформлення носіїв твору, упаковок та поліграфічних обкладинок

Обладнання, за допомогою якого проводилося упакування примірників продукції

Інформацію, що розташована у пам'яті комп'ютерів

Прокатні посвідчення (при наявності)

Інші об'єкти

(які? _____
_____)

20. Які аудіовізуальні твори надходять на дослідження?

Кінофільми

Мультфільми

Телепередачі

Відеокліпи

Балетні постанови

Театральні постанови

Інші

(які? _____
_____)

21. Які технічні засоби використовують злочинці для виготовлення контрафактної аудіовізуальної продукції?

Комп'ютерна техніка

- Відео- і аудіосистеми різної конструкції
 - Обладнання для виготовлення й поліграфічного оформлення упаковок і носіїв творів
 - Обладнання для виготовлення марок і поліграфічних вкладишів
 - Інші
- (які? _____
_____)

22. Ваш стаж загальний роботи у експертній установі?

- До 1 року
- Від 1 до 5 років
- Від 5 до 10 років
- Від 10 до 15 років
- Більше 15 років

Анкета

Шановний колего! Просимо висловити свої думки при заповненні даної анкети. Ваші відповіді сприятимуть розробці методики судово-експертного дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції.

До більшості запитань анкети запропоновано перелік можливих відповідей. Вам необхідно поставити позначки перед тими відповідями, які відображають Вашу думку. На окремі запитання можна дати відповідь своїми словами.

1. Чи є потреба до порушення кримінальної справи в консультаціях спеціаліста?

- Так
- Ні
- Іноді

2. Якщо ви консультуєтесь із спеціалістом, то з яких саме питань?

- Стосовно інформації по правовласника
- Стосовно обсягу матеріалів, що необхідно вилучати
- Стосовно роз'яснень поняття контрафактності продукції
- Стосовно віднесення певного твору до об'єкту авторського або суміжних прав

Інші (які?-----

-----)
-----)

3. Чи є потреба у проведенні судової експертизи до порушення кримінальної справи?

- Так
- Ні

Інше -----

4. Чи виникають у Вас сумніви у віднесенні аудіовізуальної продукції до контрафактної при її огляді та вилученні?

Так

Ні

Іноді

5. Чи надсилаєте Ви в експертну установу аудіовізуальну продукцію, що має ознаки заводського виробництва?

Так

Ні

Іноді

6. Чи у всіх випадках Ви призначаєте експертизу контрафактної аудіовізуальної продукції?

Так

Ні

Іноді

7. Які основні причини не призначення судових експертиз?

Новизна проблеми і відсутність досвіду розслідування даної категорії справ

Складність розслідування

Наявність на деяких примірниках очевидних ознак контрафактності продукції, що дає можливість співробітникам правозастосовчих органів без експертного дослідження прийняти рішення про віднесення продукції, що перевіряється, до контрафактної

8. Чи припиняються кримінальні справи на стадії досудового розслідування?

Так

Ні

Іноді

9. Чи звертаєтесь Ви до судово-експертних установ з метою одержання письмових висновків з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до порушення кримінальної справи?

- Так
- Ні
- Іноді

10. За яких причин Ви не звертаєтесь до судово-експертних установ з метою одержання письмових висновків з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції до порушення кримінальної справи?

- Відсутність коштів на сплату досліджень
- Стислі строки попередньої перевірки
- Тому, що результати досліджень не мають доказової сили
- Інші _____

11. Які основні помилки на стадії попередньої перевірки до порушення кримінальної справи?

- Необґрунтоване розширення меж попередньої перевірки іноді
- Відсутність належної перевірки інформації про вчинений злочин
- Висновки, викладені у підсумкових процесуальних документах, не відповідають фактичним обставинам, викладеним у матеріалах, тобто їхня оцінка не є вірною
- Інші причини _____

12. Якими є наслідки помилок, що виникли на стадії попередньої перевірки до порушення кримінальної справи?

- Прийняття несвоєчасного або необґрунтованого рішення про порушення кримінальної справи
- Відмова в порушенні кримінальної справи
- Невірна кваліфікація злочину
- Інші _____

13. Чи виникає у Вас сумнів при контрольній закупівлі примірників аудіовізуальної продукції у виборі серед великої кількості продукції заводського виробництва контрафактних примірників?

- Так
- Ні
- Іноді

14. Чи виникає у Вас потреба в залученні спеціаліста до контрольної закупівлі примірників аудіовізуальної продукції?

- Так
- Ні
- Іноді

15. Чи є у Вас можливість при проведенні слідчих дій провести попереднє порівняння примірників аудіовізуальних творів, що перевіряються, з аналогічними зразками ліцензійної продукції?

- Так
- Ні
- Іноді

16. Чи маєте Ви докладні відомості про технологію виробництва аудіовізуальної продукції?

- Так
- Ні
- Маю деякі відомості

17. Чи маєте Ви намір отримати відомості про технологію виробництва аудіовізуальної продукції?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

18. Чи виникають у Вас певні труднощі при виїмці інформації, що зберігається в електронних обчислювальних машинах?

- Так
- Ні
- Іноді

19. Чи проводите Ви огляд всіх аудіовізуальних творів при їх вилученні?

- Так
- Ні
- Іноді

20. Чи виникають у Вас певні труднощі при розслідуванні даної категорії злочинів?

- Так
- Ні
- Іноді

21. До яких слідчих дій, на Ваш погляд, треба було б залучати спеціаліста при розслідуванні злочинів даної категорії?

а) Слідчий огляд

- огляд місця події
- огляд предметів
- огляд документів
- огляд приміщень
- огляд обладнання та комп'ютерної техніки
- інші види огляду (які? _____)

б) Обшук з метою вилучення

- компакт-дисків
- аудіокасет і відеокасет
- упакування дисків і касет
- поліграфічного оформлення
- контрольних марок
- комп'ютерної техніки

- інформації, що розташована у пам'яті комп'ютерів
- інших об'єктів

(яких? _____

—)

в) Виїмка з метою вилучення

- документів
- компакт-дисків
- аудіокасет і відеокасет
- упакування дисків і касет
- поліграфічного оформлення
- контрольних марок
- комп'ютерної техніки та обладнання
- інформації, що розташована у пам'яті комп'ютерів
- інших об'єктів

(яких? _____

—)

г) Призначення судової експертизи контрафактної аудіовізуальної продукції

22. Які аудіовізуальні твори Ви надсилаєте на дослідження?

- Відеофільми
- Мультфільми
- Телепередачі
- Відеокліпи
- Балетні постанови
- Театральні постанови

23. Які технічні засоби використовують злочинці для виготовлення контрафактної аудіовізуальної продукції?

- Комп'ютерна техніка
- Відео- і аудіосистеми різної конструкції
- Обладнання для виготовлення й поліграфічного оформлення упаковок

- Обладнання для виготовлення марок і поліграфічних вкладишів

24. Які види судових експертиз, на Ваш погляд, доцільно призначати при розслідуванні даної категорії злочинів?

- Експертизу об'єктів інтелектуальної власності
- Фоноскопічну
- Трасологічну
- Техніко-криміналістичну експертизу документів
- Фізико-хімічну експертизу матеріалів, речовин і виробів
- Судово-товарознавчу експертизу
- Комплексну експертизу

25. У якому підрозділі Ви працюєте

- УМВС
- Слідчий відділ

26. Ваш стаж роботи у правоохоронних органах?

- Від 2 до 5 років
- Від 5 до 10 років
- Від 10 до 15 років
- Більше 15 років

Анкета

по узагальненню експертних проваджень з дослідження контрафактної аудіо-візуальної продукції

Експертне провадження № _____ за обвинувачуванням _____ за ст. _____ КК України дата призначення _____ орган, що призначив експертизу _____ дата закінчення дослідження _____

Фабу-

ла _____

1. Чи вірно зазначено назва роду (виду) експертизи?

- Так (експертиза об'єктів інтелектуальної власності)
- Ні

2. Підстави для порушення кримінальної справи:

- Заява правовласників
- Заява покупця
- Заява інших осіб
- Інше

3. Місце вилучення зразків продукції:

- Квартира обвинувачуваного
- Транспортний засіб
- Магазин
- Торговельне місце на ринку

- Торгівельний кіоск
- Комп'ютерний
- Аеропорт, вокзал
- Митний кордон
- Інше

4. Аудіовізуальна продукція має очевидні ознаки:

- Продукції заводського виробництва
- Продукції саморобного виробництва

5. Які носії творів надходять на дослідження?

- Компакт-диски
- Аудіокасети
- Відеокасети
- Інші

6. Чи проводилася експертиза

- Одноосібно
- Комісійно
- Комплексно

7. Строки проведення експертизи:

- До 10 днів
- До 30 днів
- До 3-х міс

8. Які завдання вирішують експерти?

- Ідентифікаційні
- Діагностичні
- Класифікаційні
- Ситуаційні

9. Чи ставилися на вирішення експерту правові питання?

- Так
- Ні

10. Чи вийшов експерт за межі спеціальних знань?

- Так
- Ні

11. Чи вірно сформульовані висновки?

- Так
- Ні

12. Чи були надані для порівняльного дослідження зразки ліцензійної продукції?

- Так
- Ні

13. Яку вищу освіту має експерт?

- Юридичну
- Технічну
- Економічну
- У галузі інтелектуальної власності
- Іншу

(яку? _____)

14. Який стаж роботи експерта за спеціальностями „Експертиза об'єктів авторського права” та „Експертиза об'єктів суміжних прав”?

- До 1 року
- Від 1 до 2 років
- Від 2 до 5 років

15. Які методи дослідження застосовані експертом?

- Загальнонаукові
- Спеціальні

16. Чи необхідно експерту мати відомості про технологію виробництва аудіовізуальної продукції?

- Так
- Ні

17. Чи проводить експерт дослідження примірників аудіовізуальних творів:

- Всіх
- Вибірково

18. Яка кількість примірників аудіовізуальних творів, що надходять на дослідження?

- Від 10 до 100
- Від 100 до 1000
- Від 1000 до 3000
- Більше 3000

19. Які аудіовізуальні твори надходять на дослідження?

- Відеофільми
- Мультфільми
- Телепередачі
- Відеокліпи
- Балетні постанови
- Театральні постанови

20. Які технічні засоби використовуються у дослідженні контрафактної аудіовізуальної продукції?

- Комп'ютерна техніка
- Відео- і аудіосистеми різної конструкції
- Мікроскопи різної конструкції
- Програмні продукти
- Інші

21. Яку спеціалізацію мають судові експерти, які проводять дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції?

- Дослідження об'єктів авторського права
- Дослідження об'єктів суміжних прав
- Комп'ютерно-технічна експертиза

- Судова фоноскопія
- Судова трасологія
- Техніко-криміналістична експертиза документів
- Фізико-хімічна експертиза матеріалів, речовин і виробів
- Судово-товарознавча експертиза
- Інші

22. Якій установі доручено проводити дослідження?

- Експертній установі МВС
- Експертній установі Міністерства Юстиції України
- Іншим державним органам України
- громадським організаціям

23. Який стаж роботи експерта?

- До 1 року
- Від 1 до 3 років
- Від 3 до 5 років
- Від 5 до 15 років
- Більше 15 років

Рис. Б.1.1. Повнокольоровий струминний принтер для друку на CD/DVD дисках. (Primera Signature PRO; 2400x1200 dpi).

Рис. Б.1.2. Автоматичний повнокольоровий струминний принтер Primera Bravo PRO для друку на CD/DVD дисках.

Рис. Б.1.3. Автоматичний струминний принтер Microboards Print Factory для друку на CD/DVD дисках, розроблений з урахуванням технології друку HP.

Рис. Б.2.1 та Б.2.2. Зразки контрольних марок України з голографічними зображеннями, що використовуються для захисту аудіовізуальних творів і фонограм.

Рис. Б.2.3 та Б.2.4. Написи на поліграфічній упаковці диску з інформацією про правовласника та знаками охорони авторського та/або суміжних прав (відповідно © і ®)

Рис. Б.2.5. SID-код на окантовці робочої поверхні ліцензійного компакт-диску

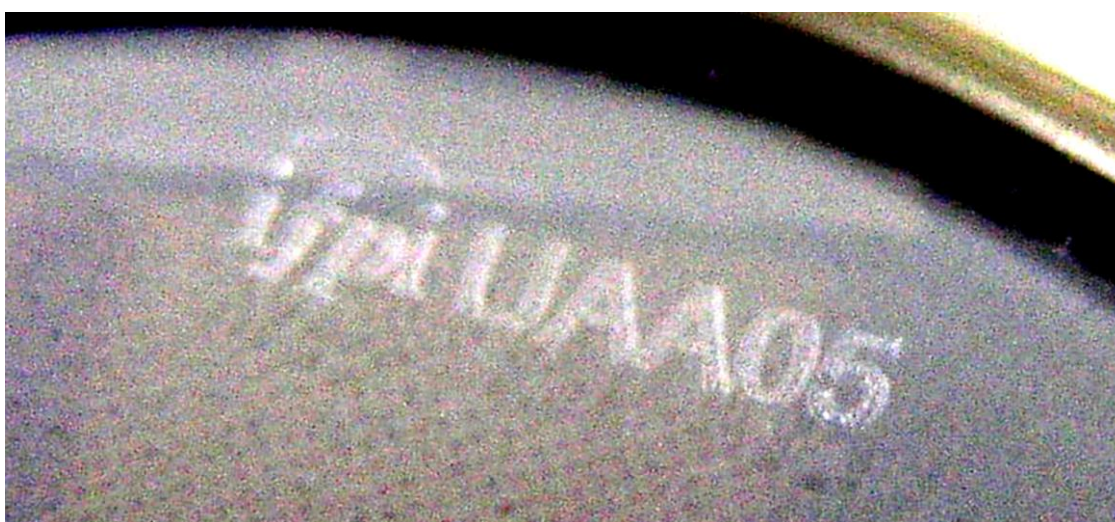

Рис. Б.2.6. Знаки SID-коду IFPI, виконані за допомогою лазерного променя на окантовці робочої поверхні ліцензійного компакт-диску.

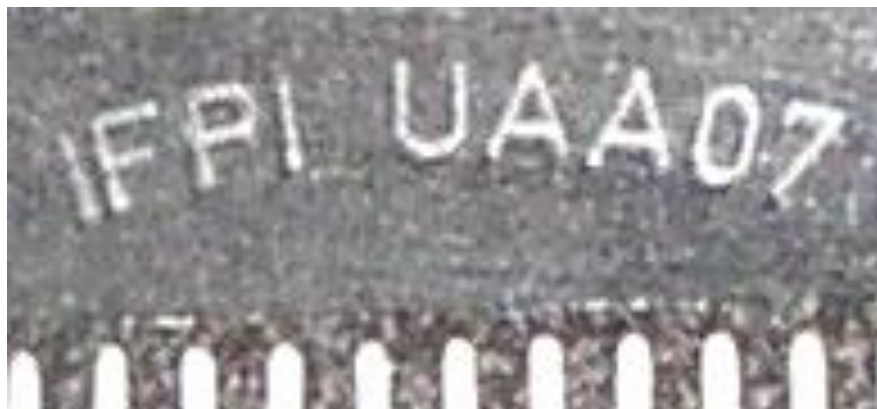

Рис. Б.2.7 та Б.2.8. Код IFPI, виконаний за допомогою лазерного променя, на окантовці робочій поверхні „чистого” диску, що призначений для запису (Рис. Б.2.7 - фотознімок з масштабною лінійкою, Рис. Б.2.8 - зображення маркування зі збільшенням 21х)

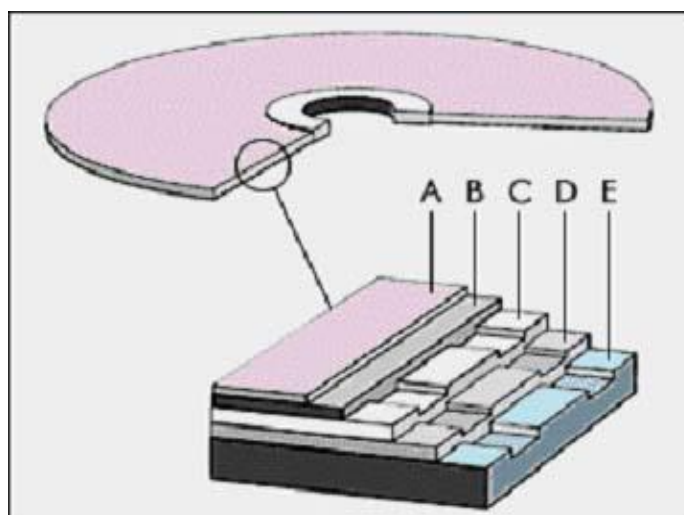

Рис. Б.2.9. Шари компакт-диску, призначеного для запису контрафактного примірника твору: А – шар поліграфічного зображення; В – захисний лак; С – відображуючий шар (алюмінієвий), D – активний шар для запису; Е – основа (полікарбонат)

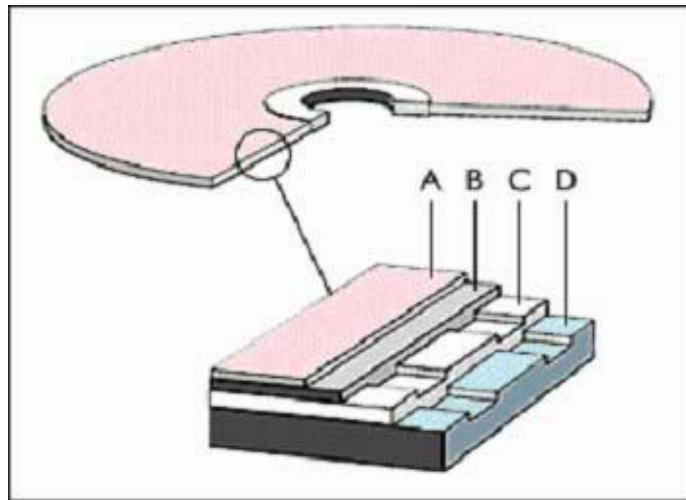

Рис. Б.2.10. Шари компакт-диску, виготовленого за технологією інжекційного лиття та призначеного для запису ліцензійного примірника твору: А – шар поліграфічного зображення; В – захисний лак; С - відображуючий шар, D – основа (полікарбонат)⁴⁴²

⁴⁴² MIREX recordable compact-disc. [Електронний ресурс].- Режим доступу: [http:// www.mirex.ru](http://www.mirex.ru). - 1.12.2004.

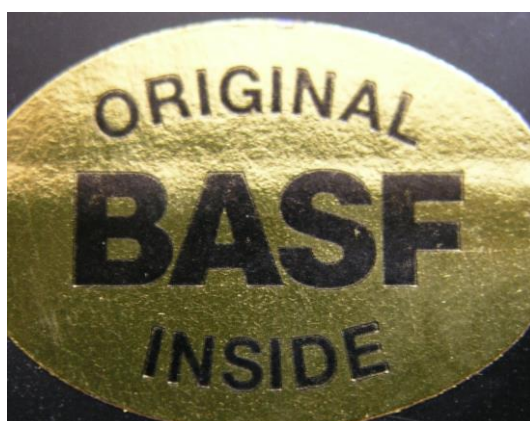

Рис. Б.3.1. Загальний вигляд марки, яка є на корпусі стандартної відеокасети та призначена для відеозапису в домашніх умовах

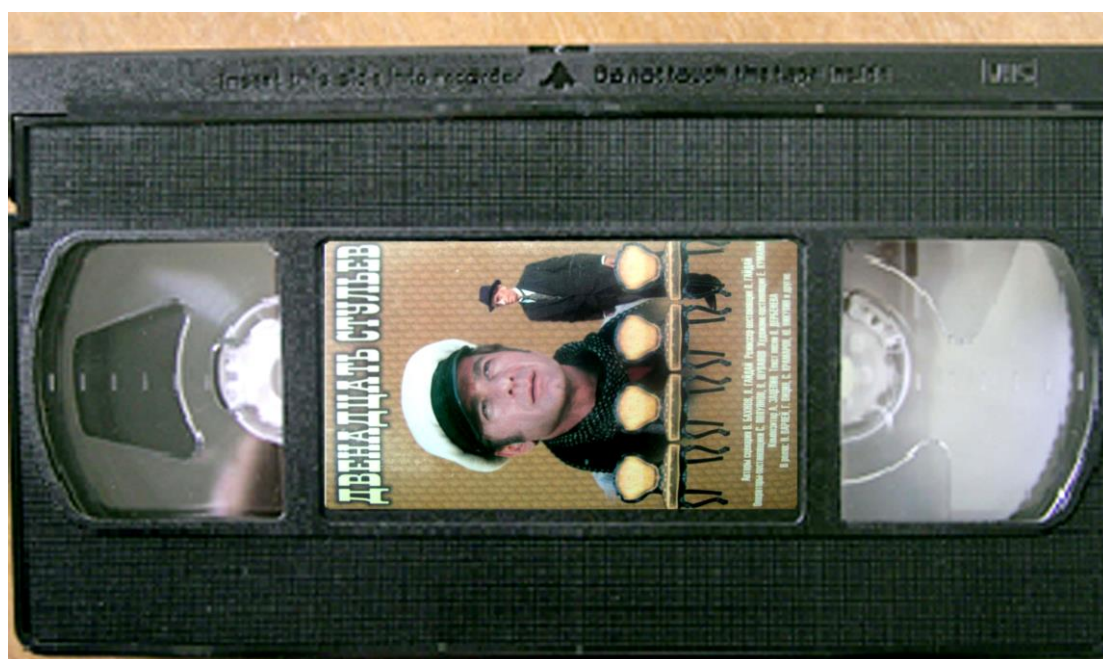

Рис. Б.3.2. Загальний вигляд поліграфічної етикетки на лицьовій поверхні ліцензійної відеокасети

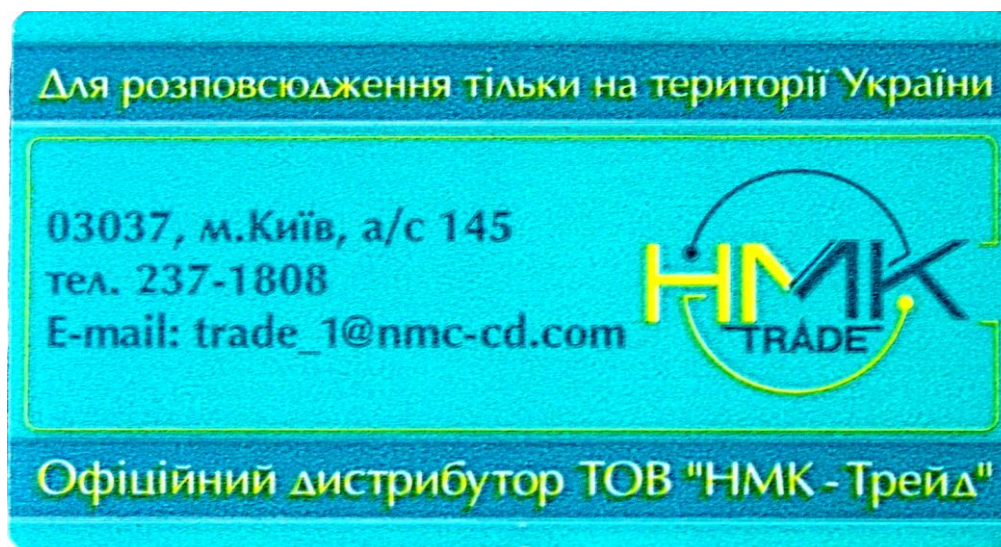

Рис. Б.4.1. Зовнішній вигляд наклейки одноразового використання з інформацією стосовно правовласника твору на території України.

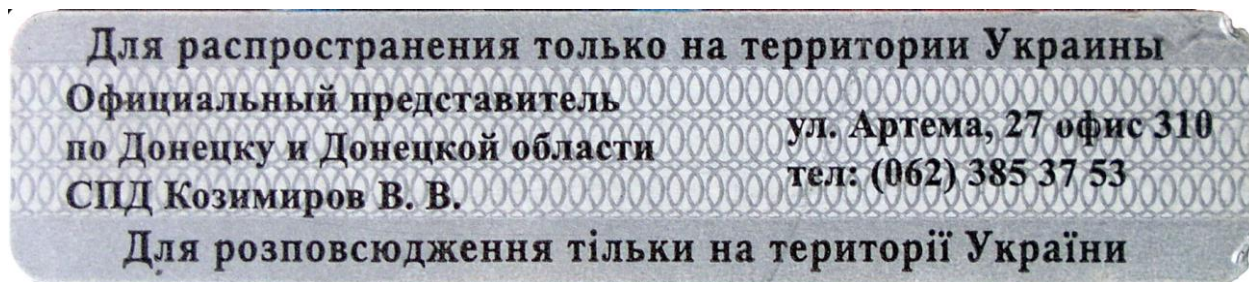

Рис. Б.4.2. Зовнішній вигляд наклейки одноразового використання з інформацією стосовно розповсюджувача твору на території Донецької області.

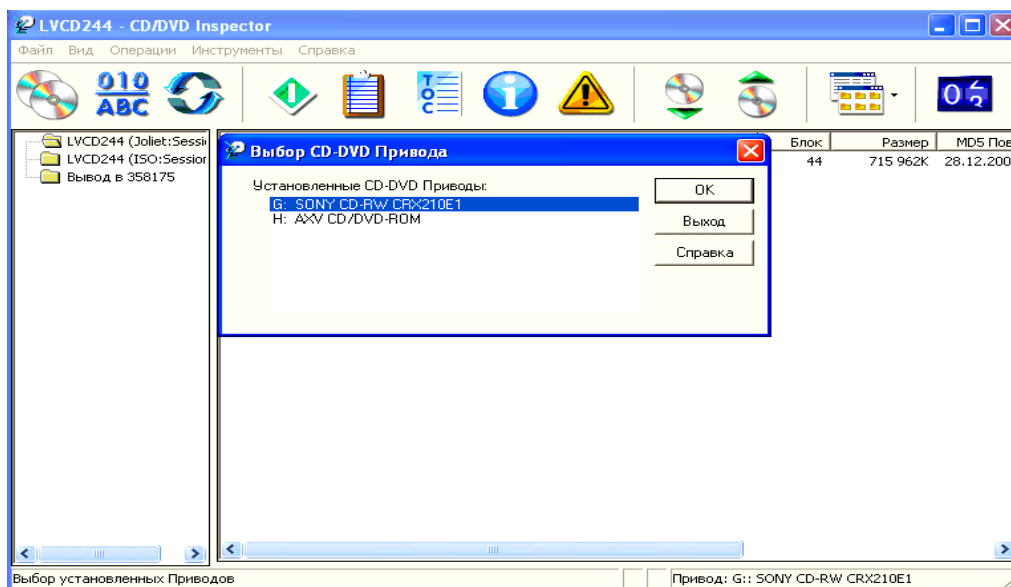

Рис. В.1. Видягд интерфейса програми
CD/DVD
Inspector v. 2.0.2 build 234

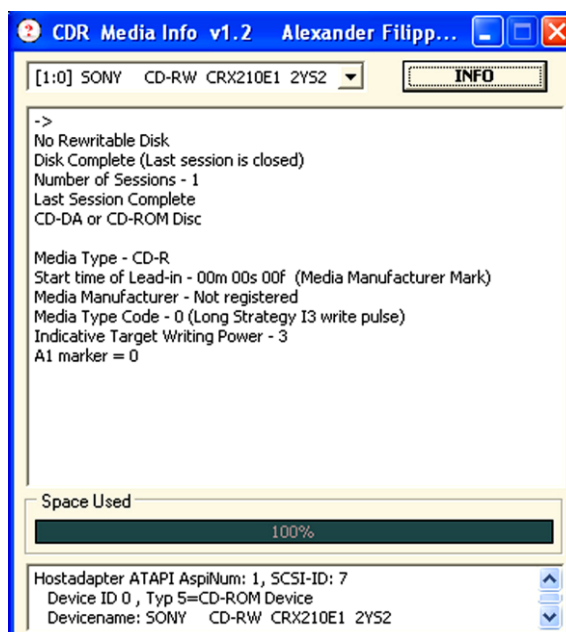

Рис. В.2. Видягд интерфейса програми CD-R Media Info v.1.2